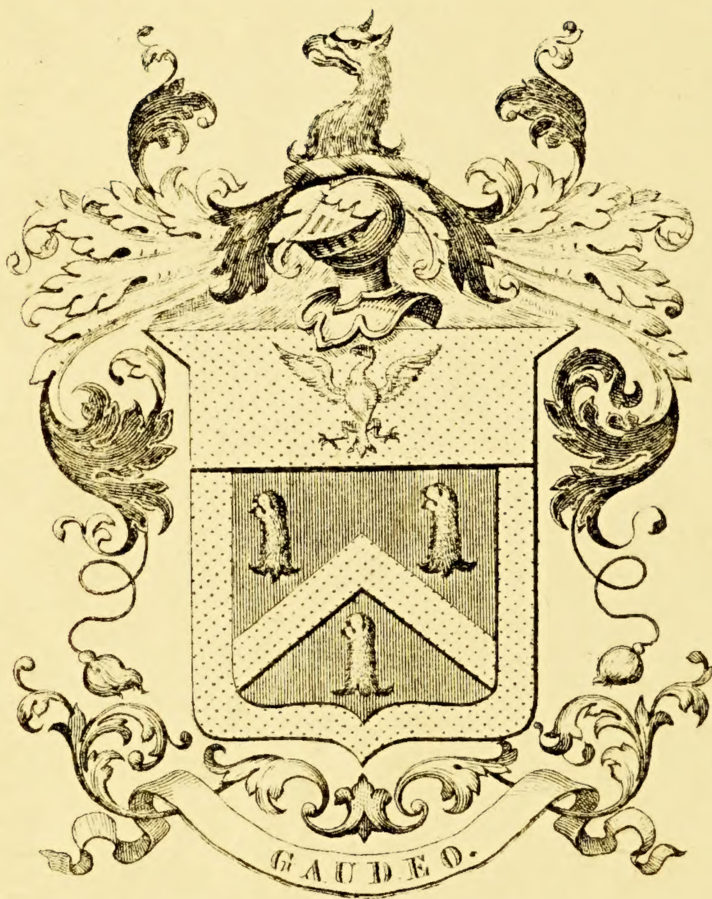

John Carter Brown.

Gyzius, Joannes

[1622]

De Spaensche Tiranÿe

Gheschiet in

NEDER-LANT,

Waer in te sien is,

De onmenschelicke ende wreede handelingen der Spaengiaerden. Insonderheyt: Aen de Graven van Egmont / Hoorn / Montigny / Marquis van Berghen / Kinderen van Batenburgh : Als andere voorname treflijcke Edelen / Heeren / Predicanten / ende veel duysent Ingesetenen / joug / out / man ende vrou.

Voornamelijck

Inde Steden / Naerden / Haerlem / Rotterdam / Oudewater / Zutphen / Antwerpen / Brussel / Mechelen / Maestricht / Rijssel / Douay / Doornick / &c.

Oock de Moort vanden Doorl: Prince van Orangnien, en de Grave vanden Broeck

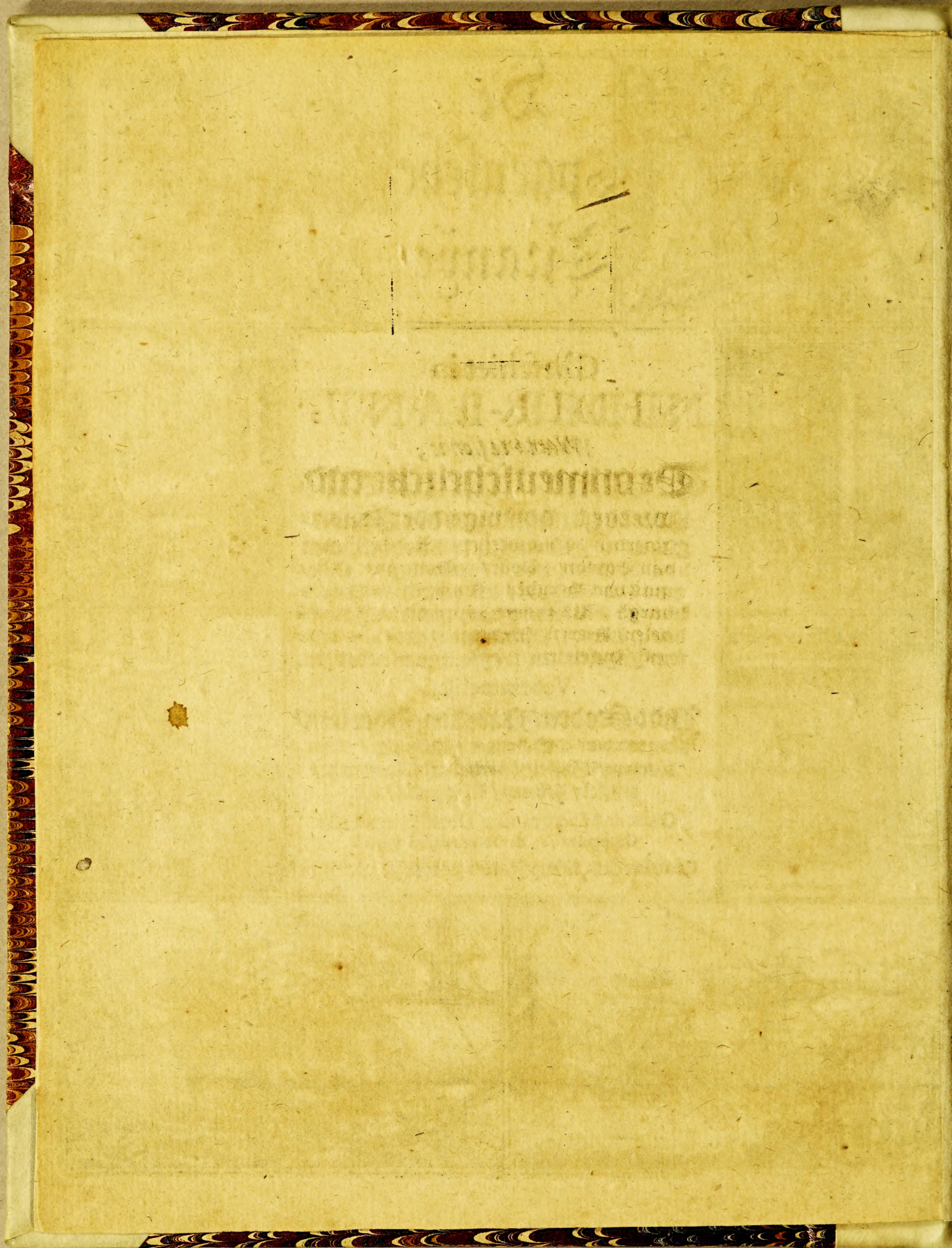
t'Amsterdam, Door Jacob Pietersz. Wachter

ERENTFESTE, VVYSE, ENDE DISCRETE HEEREN,

Mijn Heeren de Bevvint-hebberen van d'Oost-Indische Compagnie, Residerende binnen de VVijt-vermaerde Coop-Stadt AMSTELREDAM.

Doctor Dirck Bas, Ridder, Burgermeester.
Frans Hendrickſz. Oetjes, Burgermeester.
Gerrit Iacob Witſz. out Burgermeester.
Heer Iacob Poppē Burgermeester
Louys de la Beque.
Ian Harmanſz.
Iacob Reepmaker.
Arent vander Burg, Schepen
Symon Iacobſz Schoonhovē

Elias Trip.
Hillebrant Schellingher Schepen.
Andries Rijckaert.
Dierick Hasselaer.
Hendrick Brouwer.
Heer Doct. Adriaen Pau, Ridder ende Pensionaris.
Pieter de Schilder.
Iacob Bicker.
Dirck Heynck.
Dirck Vlack.

Lucas van Essen *van Gelderlandt,* Barnardus van Oosterzee *van Vrieslandt,* Mr Aert van Buchel Advocaet *van VVtrecht.*

Eervvaerdighe, Goet-gunstighe Heeren,

ICk hebbe voordesen aen uwe E. gedediceert een Boecxken / geintituleert de Spaensche Tyrannije inde VVest-Indische Landen, Waer inne ick belooft hebbe cortelinge te sullen uyt geven een ander Boecxken

ken vande Tyrannijen door den Spagniaerden in dese Nederlanden op't alderwreetste gepleecht onder schijn van Godsdienst/ meenende daer door (ghelijck sy te vooren den Indianen hadden ghedaen) oock de Vrye Inghesetenen deser Landen tot Slavenende onder haer Jock te brenghen / uytghevende ende haer verluyden latende/ dat de selve Ingesetenen Ketteren waren/ besmet met de Luthersche Leere/ onghehoorsame/ haer selven soeckende te ontbindē vanden natuerlijcken bant/ daer mede sy aenden Coningh/ende sijne Majesteyt aen haer ghebonden was: Even als sy den armen onnooselen Indianen op leyden/ dat sy Heydenen/ afgoden-Dienaers/ Aenbidders der Duyvels/ ende ontuchtighe Menschen waren.

Teghens dese beschuldinge/ wapenen sich die voorsz. Vrije Inghesetenen/ ende versoecken van sijne Majesteyt ten Hove door den Edelen/ datmen van sodanige valsche klachten wilde ophouden/ ende hun haer Vryheden (tot beneminge vande welcke de voorsz. wreetheden meest aengheſtelt wiert) ongheschent/ ende hare Privilegien ongekroockt te laten: Gevende tot dien eynde over Supplicatie, doch te vergeefs/ sy cregē Nihil op haer Requeſt: De Voorstaenders vande Vrije Privilegien worden voor Ontroerders vande ghemeene Rust gescholden: Men soeckt haer in slaep te wieghen/ ende daer nae tot geleghener tijt 't Net over 'thooft te werpen De Vrye Nederlanders sulcx gewaer wordende/ senden Brieven aen sijne Majesteyt/ senden Gesanten aen't Hoff van Spagnien/ men neemt haer alles qualijc af/ 'tgunt sy proponeren/ ende de Brieven te voren ghesonden/ worden ten quaetsten geduyt/ d'afgesondene bekoopent met den halse / ondertusschen loopen de saken van d'Edelen ende Inghesetenen int wild/ Ducq d'Alba, de wreedste Tyran sijns tijts/ wert vanden Coningh afghestuert om met ghewelt van volck ende Tyrannije de Vereenichde Seventhien Provintien t'onder te brengen. 'Tzijnder eerster aencomste/ in plaetse van wellekomste/ doet hy met list eenige van

de Geconfedereerde Edelen vangen ende onthalsen/om yder een schrick aen te jagen/ maer 'twas niet dan Olie int vier/de gemoederen in plaetse van versachtinge/worden meer en meer ontsteken: senden niet te min andermael Remonstrantien ende Supplicatien aenden Coningh als aen haren Vader/op datmen met haer niet als afgesonderde/ maer als met sijn eygen kinderen wilde handelen/ dan alle dese protestatien helpẽ niet/ den Hertoge van Alba gaet voort met sijne desseins vande Provintien te vermeesteren/vernielende de veroverde indẽ gront/ d'Ingesetenen verlaten het lant met duysenden/d'Edele hare huysen ende goederen/ende sterven in armoede buytẽ slants/ de geblevene werden beswaert met den thienden Penningh/ die niet geheel Roomsch Catholijck zijn/werden voor Ketters ghedoemt/verbrant/verworght/ verdroncken/onthalst/ in gevanckenisse versmoort/ende heymelijck vermoort/ soo dat de jammeren ende 'tonrecht oneyndelijck ende onlijdelijck wierden. De moordadige Spagniaerden geen betalinge becomende/pilgeren eñ masacreren daer voor de principaelste Steden/ ende brengen alles watter in is / om. Die vande Religie zijn by nae nergens veyl/oock niet in Vrancrijck/de Coninck ende sijn moeder soecken de Hugenoten te betrapen/sy veynsden hun goede Vrienden vande selve te zijn/ sy laet hare eyghene kinderen in de selve op trecken/Graef Lodowijck wert tegens den Hertoch van Alba met Soldaten ende gelt geassisteert/ by d'openbare Proceduren can niet anders gespeurt worden/dan ofmen een goet behaghen inde Religie/ende den voort-ganck van dien hadde: Men gheeft des Coninghs Suster aen een Coningh die vande Religie is/maer Treur-spel wortmen gewaer/ende 'tmom-aenghesicht wert afghedaen ten tijde van't houden der Bruyloft/onder welcke vele duysenden onnosele Zielen alomme inde principaelste Steden des Coninckrijcks omme comen / d'Inwoonders van Parijs selve worden niet verschoont

Alle desen handel was belept met toestemminge van beyde de Coningen/op dat die vande Religie twee wonden in een Lichaem souden krijgen/maer sy connen niet alle uytgeroept werden: Dit sien de Franchoysen ende Ducq d'Alba mede/versoeckt daeromme om te vertrecken.

Desen volgt Louis de Requesens, die 't Tyranniseren al lange in Granaden hadde gepleecht: Ende ten ware de doot hem verrast hadde / soude sijn aerdt wel hebben ghethoont / maer sijnen Volgher Don Ian d'Austria gevepnsdelijck sijn werck hebbende aenghelept/ ruckt de Peste wech. Nae dese comt den Prince van Parma, veel te wege brengende door sijne sachtsinnicheyt ende cloeckheyt int belept vande Oorloghe tot voordeel des Coninghs/maer de Spaensche Inquisitie hadde hem al mede inghenomen.

Deses Successeur was Albertus van Oostenrijck, die om dat hy van Duytschen Huyse was/scheen clement ende goedertieren te zijn / maer heeft mede zijn aert al ghetoont. Wat zijn Velt-Overste den Admirant van Arrgon in Neutraele plaetsen heeft uytghrecht/is een grouwel om lesen.

Ende alsoo uwe E. E. eensdeels/andersdeels uwer E. E. Voor-vaderen dese voorsz. heftige furien ende onmenschelijcke wreetheden/neffens de verbreeckinghe vande Privilegien hebben tegen gestaen ende verhindert/ende goet en bloet daer voren ghewaecht: Soo heeft my goet ghedacht/dit Boecxken uwe E. E toe te eygenē/u E. E. gelieve my 'tselve ten besten af te nemen/ende in hare protectie/op dat het in meerder aensien come by den genen die nu de verworvene Vryheyt ghenieten (ende de swaere troublen niet en hebben beleeft) dit beter ghelooft/by henlieden ghelesen te werden/ wat van onse ende hare Voor-ouderen is te weghe ghebracht/ ende met wat vlijt ende yver sy die voetstappen behoorden nae te volghen. Biddende den Almachtigen dat het hem ghelieve dese gheluckige Regieringhe te zeghenen/ ende meer ende meer te stercken teghens alle openbare ende heymelijcke Vyanden/tot welvaert

van't

van't Vaderlant/ende goet Succes vande handelinghen van Oost-Indien, wesende gheen cleyn deel onses welstants/tot afbreuck des Vyants. Ghedaen in Amstelredam den eersten September / Anno 1622.

V. E. E. gantsch ghenegene ende Onderdanige Dienaer

Cornelis Lodevvijcksz, vander Plasse.

SONNET.

O *Nederlanders* siet, siet hier wat wreede stucken,
Den *Spangiaert* boos van aert ons *Belgica* aen-doet,
Hoe yvrich dat hy tracht al nae't onnoosel Bloet,
En soeckt het vrye Volck als Slaven te doen bucken, (ken
Wat heeft ooc menich Mensch, vol angst, vol sorgh, vol druc
Hier veertich jaer gheleeft : Ha *Spangiaerts* seer verwoet,
Ick yse, jae ick schrick, als ick u noemen moet.
Maer *Heer* ick hoop dat ghy haer wel van ons sult rucken,
Al schijnen sy wel soet, haer na smaeck is te suyr :
Al soecken sy wel vreed', 'tis maer een loose kuyr,
Om't Nederlantsche Volck al t'samen te verjaghen.
Men weet haer loose daet : Sy stoken staegh het vuyr,
Want siet, dit snoo Ghebroet en rust tot gheender uyr,
Dus onghetwijffelt ist of *d'Heer* sal haer noch plagen.

A. M. Pannel. Ick laet,, die haet.

SONNET.

GHy *Nederlanders* vroom, comt voort, hier kunt ghy lesen,
Al wat den *Spangiaert* wreet aen u bedreven heeft,
Van wiens qua Tyrannij mijn Hert' noch schrickt en beeft,
Die sy aen menich Stadt en Mensch hebben bewesen.
Dit snoo *Maraensch ghespuys*, van niemant niet ghepresen,
Dat soeckt vast over al te heerschen onbeleeft,
En brenghen tot verdriet wat hier op d'Aerde sweeft,
Soo dat elck Mensche schier voor haer ghewelt moet vresen:
Want waer sy d'over-hant eens krijghen, 'tmoet al voort
Te Galgh, te Vyer en Swaert, of in't Water versmoort.
Al is men a *Catholijck*, sulcks baet niet. Dese Fielen
Verschoonen niemant niet, die sy komen aen boort :
Want hare hooghste lust is Vrouwen-kracht en Moort,
Haer meeste vreuchde is veel Menschen te vernielen.

a Zijt ghy Catholijck dat is goet voor u Ziele, segghen de Spaenjaerts als sy eenige Papisten vermoorden.

Tweelingh. } Den Spangiaert soud' sich graegh van d'Werelt Meester maecken:
Maer 'khoop hy sals' in't eynd noch self gheheel quijt raecken.

Ioan. Pet. B. drucker.

Veel druck,, Mijn g' luck.

DEN SPIEGHEL DER Spaensche Tyrannye/

Ghes chiedt in Nederlandt / onder PHILIPPVS Coninck van Spaengien

En leest by verscheydene Scribenten van de onversadelijcke eergiericheyt/ende onlijdelijcke hoochmoet/ ende onuytsprekelijcke wreetheyt der Spaensche Natie/ die zedert de hondert ende vijftich jaren door de gantsche werelt/daer sy eenige macht hadde, getoont heeft/ waer door sy so beruchtis ghewordden / dat sy voor de alder-wreetste daer nae is gheacht gheweest.

Eerstelijck hebben de Spaenjaerden haren bloetdorstigen aert getoont aen de onnoosele Indianen/die Heydenē waren/ tot dewelcke sy met groote macht ghecomen zijn om haer te onderwijsen in de kennisse Godes : Maer hebbense alsoo getracteert met ongehoorde tormenten ende Moorderijen/datter heden nau Voetstappen werden gevonden van de voorgaende Inwoonders.

De Spaenjaerden hebben over de Indianē getyranniseert.

Also hebben sy oock gehandelt met de Nederlanden/als die door Houwelijc van haren Princen aen de Conincrijcken van Spaengien gedevolveert waren/hebben sy zedert haer bevlijticht dese Landen te ontblooten van alle haer gerechticheden/ Privilegen eñ vryhedē / om een volcomē dominate aen te rechten over de geene die geen Wetten onderworpen waren als haer eyghene/ om metter tijt de vijfde Monarchie des werelts op te rechten/ende over alle andere Coningen ende Princen te Tyranniseren.

Philips de II. wil een Monarchie op rechten.

't Is oock het gevoelen ghewesst van vele verstandige Inghesetenen / vele van die buyten woonden/hebben't oock ghevreest/ dat de Vrye Nederlanden haer het in't eynde souden beclaghen/dat sy oyt aen het Huys van Spaengien ghehechtet waren: Ghelijck het oock daer nae is bevonden onder de Regieringhe van Philippo de II als hy de Paps hadde ghetroffen met de Coninck van Vranckrijck/statueerde hy dese Landen te verlaten / ende nae Spaengien te vertrecken. Om dit voornemen te ontdecken/heeft hy doen vergaderen alle de Leden/als hy een wijle

Stelt Margareta Regente. te vooren hadde ontboden uyt Italien de Hertoginne van Parma / Margareta van Ooſtenrijck, Deſen heeft hy ghewilt dat Regente ſoude zijn over de Seventhien Provincien.

Dat een Vrouwe geſtelt werde Goubernante over een ſoo treffelijcke Natie/ is oorſake geweeſt dat de Cardinael Granvelle, die een liſtich Practiſijn was in ſaken van ſtate/wel wetende dat ſelden Vrouwen ghevonden werden die bequaem zijn om Landen te regieren/ ende beſonderlijck deſe / die gantſch geen kenniſſe en hadde vande gelegentheyt ende ſtaet deſer Provincien/alſoo ſoude hy mogen vrye-lijck nae apetetijt domineren in beyde de Staten des Lants.

Hy verſorghde oock dat elcke Lantſchap hadde ſyn eyghen Gouverneur / die een Ridder was van het Gulden Vlies / met een macht over de Juſtitie ende d'Oorloghe.

Deſe Gouverneurs waren oock Overſten vande Benden van Ordonnantien/ die altoos gagie trocken/'t was uytghelesen Volck/ende wel ghewapent.

Oock ſtelt hy drie hooghe Raden/als de Raet van Staeten / den ſecreten Raet/ ende de Raet van Finantien/een ordere ofte maniere van doene/ſtrijdende tegens de Privilegien der Landen directelijck. Op ſyn vertrecken belaſtede hy haer ſeer den voorſtant van de Roomſche Catholijcke Religie/ende het vervolghen der Ketteren/ende de uyt-royinghe.

De Coning vertreckt. Alſoo vertrock hy van Vliſſingen den 25. Auguſti Anno 1559. ende arriveerde tot Laredo in Biſcayen den 8. September / ſonder dat de oude Biſſchoppen ofte de Abdijen daer ſelve af wiſten / ofte oock de Staten vande Landen/ofte Steden eenich conſent daer over ghebraecht was.

Maer voor de Coninck vertrock / was groote onluſt ende achterdencken by den gemeynen Man/mits daer harde Placcaten alreede gemaeckt waren tegens de ghene die het beſte ghevoelen niet en hadden van de Catholijcke Roomſche Religie: Oock de Spaengiaerden hare inſolentie begonden ſeer te toonen/ daer by quam dat het Lant ſeer met Schattingen was over-laden/de Geeſtelijckheyt ſelfs konde niet wel verſtaen het in-voeren van de nieuwe Biſſchoppen inde treffelijckſte Steden der Provincien. Die van Brabandt ende Vlaenderen/ ende d'andere hebben dickwils ootmoedighe Requeſten over ghelevert aen den Coningh/ hebben het oock verſocht aen den Keyſer/maer het is al te vergeefs geweeſt/ſy en konden gheen verlichtinghe van de ſware laſten crijghen.

Het invoerẽ van nieuwe Biſſchoppen behaecht niemant. De Coninck ende de Keyſer wiſten wel wat ſy voor hadden / de Landen ſoo uyt te putten/ dat ſy geen macht ſoudẽ hebben om ſyn macht te wederſtaen/als hy haer met ſoo gheſtadighe afmenninghe gheplaecht hadde.

Noch de Inquiſitie. Onlanghs naer het vertreck van de Coninck uyt deſe Nederlanden / is gebleken dat hy wilde dat mẽ de Inquiſitie(ſchuylende onder de nieuwe Biſſchoppen) in volle ſwanck ſoude brenghen/ 't welck oock qualijck by de ghemeyne Man ende Geeſtelijcken werde genomen/als weſende tegen de natuere van de Natie. Soo heeft de Cardinael Granvelle , een looſe Vos/ liſtige Artijckelen gepractiſeert/die met advijs van den Coninck ſouden in-ghevoert worden/ die oock ſoo hooge als leege Perſoonen niet wilden admitteren/om datter de Inquiſitie onder ſchuylde. Deſe Artijckelen waren noch in't eynde de oorſaecke dat hy moeſte vertrecken/alſoo hy den aen-drijver was van de Regente/die onwetende alles door ſyn Raet beſtelde/ghelijck ſy ſelfs verclaerde doen hy was vertrocken / dat ſy noyt ſoo wel de ſaken van't Lant verſtonde/ dan als hy van de Coninck was geroepen om Vice-Roy van Napels te zijn.

De

Figuere Num. 1.

Hier ô Nederlant voor ooegn
Wert geftelt het droevich poogen
Van die door haer wreet ghewelt
Hebben u vryheyt ghevelt.
Aen de galgen, ftaecken, bomen
Veler leven wert benomen :
Wurgen, Moorden, blaeck en brandt
Was 'tghemeyn verderf van't Landt.

Spaenfche wolveñ ende gieren
Oude wetten en manieren
Onfe Burghers goet en bloet
Traden fchand'lijck onder voet.
Met een laft van vreemde vonden
Wert d'onnofel Ziel ghebonden
En men maeckte fwack en kranck
Het gemoet door loofe dwanck.

De Regente sendet aen de Coninck. De Reghent selfs moghelijck van het voornemen des Conincx niet wetende/ sent den Grave van Egmont tot den Coninck / mondelijck rapport aen hem te doen / maer hy klopt voor een Doot-Mans deure / ende werde onghedaen inde saecken wederom ghestuert.

Men gaf al te met de soliciterende Ondersaten een troostelijck woort / daer sy scheenen voor een tijdt mede ghepaept te zijn/maer het verbolgh en geviel niet na segghen ende beloften.

De Meester van de Inquisitie/ende de wreede Dienaers des Conincx waren gestijft met expresse Brieven van den Coninck aen den Overheden aller Steden/ dat sy moesten haer de hant bieden in de executie der Placcaten.

Men Tyranniseert ver die van de Religie. Doen begonde men de vrome ende Godt-salighe Onderdanen ghevangen te legghen om het stuck van de Religie. Als sy inde Ghevanckenisse waren / werden sy dickwils vergeten/dat sy van hongher ende dorst storven/ ende door stanck ende onreynicheyt verginghen.

Dit is noch niet ghenoech geweest: Men heefter by honderden/ by duysenden aen Staken ghestelt/ende levendich verbrandt. Men can't met gheen Tonghen uytspreecken/ hoe vele/ soo Mannen als Vrouwen door de Beulen ende Rackers zijn doot gepijnicht / die de onnatuerlijcke tormenten niet en hebben konnen verdraghen/ende daer na in't heymelijck op on-eerlijcke plaetsen begraven.

'Tis niet te segghen hoe veel duysenden in het secreet in Wijn-Vaten ende Volle-Kuppen zijn versmoort.

Konden de Rivieren spreecken/ende de Water-Putten klagen / sy souden wel connen te kennen geven het getal der gener die haer van den Spaenschen Tyran zijn toe ghesonden/die sy als verstoort zijnde over alsulcke onmenschelijcke wreetheden/nochtans hebben weder uyt-ghe worpen / dat de Moorderyen souden aen den dach ghebracht worden.

Elcke Stadt soude noch wel connen verhalen/hoe menich sy met den Sweerde heeft sien ombrenghen/ hoe menich voor hare Stadt-Huysen ghehangen ende ghewortcht zijn.

Men jaeghtse te Lande uyt. Het ghetal is niet te noemen/van de ghene die sy haer Goederen Vyandelijck hebben afghenomen / ende te Lande uyt ghejaecht/dat de Kinderen genootsaeckt zijn geweest haer leven met Bedelen te onderhouden/ de Dochters ende Weduwen ghehouden tot luxurien ende overlast der Spangiaerden.

Als de saecken soo hooch liepen / dat het den ghemeenen Man begonde te verdrieten/ende alle de Ondersaten te clagen over dese vinnige ende onmenschelijcke handelinghe ende bloedighe actien / hebben de Notabelste ende Edelste des gheheelen Lants voorghenomen haren vlijt te doen/om dit onweder te stelpen/ende de alghemeene onderganck te keeren: Derhalven zijn sy met ghemeener Handt Anno 1566. den eersten/tweeden/derden/ende vierden dach van April tot Brussel vergadert/in het Logiment van den Grave van Culenburch / daer onder waren veel Princen/Graven/Baroenen/ende Edelen/ende hebben den vierden versocht Audientie by de Reghente / twelck sy vercreghen. Ende sy zijn den vijfden by naest vier hondert in't ghetal ten Hove ghegaen: De Vry-Heer Hendrick van Brederode/ ende Graef Lodewijck van Nassou waren de alder laetste inde ordeninghe. Sy compareerden alle gader voor de Regente/ de Raet van Staten/ ende de Ridders van der Ordre / by dese waren oock de Gouverneurs der Provintien ende Steden.

De oorspronck van De Reghente was niet weynich verschrickt als hy sach soo grooten hoop voor-

treffelijcke

treffelijcke Edel-Lieden tot haer comen/ 'twelck als Barlaymont merckte/ ſeyde Me-vrouwe het zijn maer een hoop Gueux, dat is Bedelaers.

den naem Gueux.

Als de Heeren dat verſtonden/ hebben ſy verclaert/ tot ſpijt van ſuicke Achter-clappaerts/ dat ſy waren de getrouſte Onderſaten des Coninckx/ ende dat ſy gheſint waren om ſijnen't wille ende de welvaert der Landen 't avontueren lijf ende goet/ jae al was het tot den Bedel-Zack toe/ ende om dat te kennen te gheven/ deden ſy maken Goude Penninghen/ met deſen Op-ſchrijft: Godt en de Coninck getrouwe tot den Bedel-Zack. Sy deden haer ſelven ende oock hare Dienaers maken grauwe Cleederen/ ende op haer Hoeden draghen kleene Bedel-Nappen.

Om dit Requeſt te preſenteeren/ was verordineert de Heere van Brederode/ die een ſeer wel-ſpreeckende Man was/ ſeer eerbiedich ende nederich/ 'twelck hy oock dede/ ende overleverde het in Handen van de Regente: Doch voor ende al eer wy den inhoudt van dit Requeſt hier ſtellen/ ſullen wy eerſt die Inſtructie ofte Commiſſie der Inquiſiteuren in Nederlandt verhalen/ die aldus luydt: Dat ſy ſouden vermoghen te Inquiſiteren/ procederen/ corrigeren ende ſtraffen/ degraderen/ ende Wereltſche Rechters overleveren ghebruycken ghevangheniſſen/ ende aentaſtinghen van lijve te doen/ proceſſen te volvoeren/ ſonder de forme ordinaire van recht te ghebruycken/ eenlijck verkieſende eenen Raetſ-Heer des Coninckx tot haer die gehouden ſal weſen de Sententie te geven naer haer begeeren/ volgende de Apoſtolijcke Brieven daer over verleent/ ſonder te verwachten/ ofte verſoecken den Rechter ordinarie/ van de Dioceſe der plaetſen. Ende alſo te procederen teghen de ſuſpecte van Ketteryen/ ofte die verboden Boecken laſen/ ofte vergaderinghe maeckten/ daer in men diſputeerde/ ofte ſpraecke van de Heylighe Schriftueren. Souden oock vermogen te dagen/ ende voor haer te doen compareren/ ſoo dickmael als het hun goet docht/ alle ende yeghelijck de ſubjecten van ſyne Majeſteyt/ van wat authoriteyt/ vermogen/ ſtaet/ qualiteyt/ ofte conditie ſy mochten weſen/ 'tſy Preſident/ Raetſ-Heeren/ Borghemeeſteren/ Schepenen/ ofte eenigerhande andere Officieren/ om die by Eede te ondervraghen/ teghen/ ende van een yeghelijcke die hun voorgheſtelt ſouden worden/ op pene van geſtraft te worden/ Fauteurs van Ketteryen. Ten aenſiene van welcke/ ware geordonneert/ ende belaſt/ aen alle Gouverneurs/ Magiſtraten ende Officieren/ alle aſſiſtentie/ hulpe ende faveur/ de ſelvighe Inquiſiteurs te doene/ tot volvoeren van haren laſte ſo menichmael ſy tot ſulcx van de Inquiſiteurs verſocht ſouden weſen/ al op pene van de ſelvighe ſtraffe/ etc. Volcht nu het Requeſt.

De Edelen preſenteeren Requeſte.

DAt ſy, ſoo veel haer de ſaecke aen ginck, ende alle Inwooners van Nederlant verſochten, om te hebben verſachtinge van de wreede Placcatē, ooc om verloſt te zijn van de *Inquiſitie*, die alhier ſcheen datmen in voeren wilde, indien het alſoo geſchiede, het ſoude zijn met merckelijcke verderf van de Seventhien Provinciē, ende dat haer gantſch niet behaechde de in-voeringe van de nieuwe Biſſchoppen, ende datmen daer op ſoude hooren de Staten Generael, als Souvereyne van't Landt naeſt den Coninck Sy verhaelden mede hare groote dienſten eñ liefde die ſy

Figuere Num. 2.

DAg'liex wiert de wreetheyt groter
'tLant van hare vryheyt bloter
En in plaets van sachticheyt
Wert een sware plaech bereyt.
Dies de Edelen vande Landen
Haer eendrachtelijck vermanden,
Om met groot beleyt op't lest
Op te draghen haer Request,

Tot verweeringh van Placcaten,
Tot de rust der Ondersaten,
Tot wechnemingh van de macht
Van de Bisschoppen onsacht
Ander antwoort sy niet kreghen
Dan datmen soud'overweghen
'tGheen de Coninck en syn Raedt
Souden lasten meter daet.

de Coninck aen haer bevonden hadde, waren oock bereydt wederom tot alsulcke dienstẽ, in dien sy by haer Previlegien mochten blijven, dewelcke sy verhoopten dat de Regente soude hanthaven: Soo niet, dat sy gheen oorsaecke souden zijn van allen onheyl, beroerteniſſen, ende Bloet stortingen die hier uyt souden connen ontstaen. Raden ooc de Regente, dat sy dit doen ten besten wilde nemen, alsoo sy het deden als goede ende getrouwe Vassalen des Conincks.

Als de Gouvernante op het Requeſt geresolveert hadde / dede sy ontbieden alle de Edelen daechs daer nae / ende gaf haer tot antwoorde: Dat sy gelesen hadde het Requeſt / 'twelck sy soude aen den Coninck senden / ende niet twijffelde of daer was wat goets van te verwachten: Jae sy was rechte-voort besich om te modereren de harde Placcatẽ / met bewillinge ende consent der Heeren Staten / 'twelck sy niet en twijffelde sy souden daer in te vreden wesen / ende dat het in haer macht niet en was de Inquisitie ende Placcaten op te schorten / bidt sy dershalven de Remonstranten haer gerust te houden ter tijdt toe dat sy antwoort becomt van den Coninck. Men soude daer en tusschen de Inquisiteurs belasten dat sy met discretie haer Ampt bedienden / dat niemandt oorsaecke soude hebben om te claghen. De Regente antwoort.

Op dit antwoordt hebben sy gerepliceert / dat sy wel hadden ghewilt dat de Regente wat breeder de saecke hadde uyt gheleyt tot aller contentement / ende beloofden datter niet van haer soude bedreven werden dat street tegens de Ordonnantien van de ghemeene Staten ende de oude Religie: Ende soo yemandt daer teghens yet wat bedreef / dat hy met recht van haer soude ghestraft worden / ende of het gebiel dat eenighe onrusten 'tzedert ontstonden / dat sy haer devoir volcomentlijck ghedaen hadden in des Conincks dienst / in de welcke sy lijf ende goet wilden waghen. Ende om dat sy verstaen hadden dat men het Requeſt wilde Drucken / baden sy de Regente / dat sy het soude laten doen by den Coninckliicke Drucker / van wien het niet en soude vervalscht worden. Op het welcke sy antwoorde / dat sy wel soude bestellen datter geen moeyten soude ontstaen / ende dat sy oock wel soude toe sien dat sy het Volck niet en souden aen haer trecken met bedeckte middelen.

Op het welcke sy antwoorden / dat haer aen ghenaem was de antwoorde van de Regente; maer dat sy liever hadden gehadt / dat sy verclaert hadde in haer aller tegenwoordicheyt dat haer aen-genaem was dese Vergaderinge van de Edelen / als noodich zijnde ten dienste van de Coninck. Op het welcke sy antwoorde / dat sy het wel gheloofde / maer anders in haer ghemoet dochtede.

Terstont is sy wederom ghebeden / dat sy haer gemoet soude verclaren. Op het welcke sy seyde / dat sy voor dese tijt de uyt-spraecke niet doen en soude.

Men merckte dat de Edelen met sulcken schotschen antwoort niet wel te vreden en waren / heeft men haer gebeden / dat sy haer wat goedertieren in de saecke soude toonen / om meerder swaricheyt voor te comen. Men raet de Regenten soetelijcke te handelen.

Men sent eenighe van de Heeren Raden tot de Edelen / die verseeckerden dat men niet nieus in de Religie soude aen-vanghen voor ende al eer dat men advijs van den Coninck kreech. Men heeft oock haer lieden getoont Brieven aen

de Over-

de Overheden ende Inquisiteurs / dat sy voortaen niemant om de Religie souden ghevanghen setten/ofte eenighe goederen confisqueren/ofte yemandt bannen/ ten sy de actien met oproer vermenght waren.

De Edelen vertrecken.

Als de Edelen soo groote beloften saghen/ hebben sy voor-genomen om te vertrecken/maer eerst deden sy Eedt aen haer 4. Hoofden/dat sy niet nieus en souden beginnen/of in Religie/of in andere saken/voor ende al eer dat sy bescheyt van den Coninck hadden ontfanghen/ ende dat sy souden allegader tot vertooninghe van haer Alliancie ofte Verbont openbaerlijck aen den Hals hangen ende dragen een Gouden Medaillie / hebbende op d'eene zijde de Effigie ofte Beeltenisse van den Coninck/ende op de andere twee Handen in den anderen ghevlochten/ houdende een Bedelaers Tassche/met dese woorden :

In alles getrou den Coninck totten Bedel-Zack.

De Heeren van de Inquisitie/ ende Instrumenten van de Tyrannighe Placcaten/waren ter wijle dese vergaderinge duerde/seer verslaghen/ jae bleven ettelijcke daghen in Huys : Maer als sy verstonden dat niemant eenich onghemack aenghedaen was/quamen sy weder tot haer oude vergaderinghen.

Den oproer in Nederlant werdt wat ghestilt.

Daer liepen geruchten/dat alles soude ten besten afloopen/waer door oock cesseerde alle morringhe ende verbitteringhe : Alleenlijck bleef by die van de nieuwe Religie het vermoeden/dat dese vryheyt niet lange soude dueren/ende dat de strengicheyt seer haest soude in ghevoert worden.

Als de Edelen vertrocken waren/heeft men lang overgeleyt by de Regente ende den Raet/hoe datmen den Coninck daer toe soude brengen/ dat hy soude toelaten versachtinghe vande Placcaten/ maer sy vreesden seer dat des Conincks herte seer verbittert soude zijn door de Conspiratie van de Edelen. Men heeft goet ghevonden dat twee Ridders van den Gulden Vliese souden ghesonden worden aen den Coninck / te weten / mijn Heere den Marquis van Berghen, ende den Baender-Heer van Montignij, om de welcke af te veerdighen/men ten Hove in alle diligentie heeft gebesoigneert / soo wel opte voorsz. moderatie ofte concept/een nieu Placcaet op't Feyt van de Religie / op't goet-duncken van sijne Majesteyt ende advoy der Staten te statueren/ als op te Instructie den selven Heeren mede te gheven.

Twee Ridders van den Gulden Vliese gaen nae Spaengien.

Dese twee droegen met haer de Brieven Vrie, weynich denckende dat haer dese Ambassaetschap het leven soude costen.

Sy toonden hare Commissie / ende verclaerden dickwils dat het stellen van de nieuwe Bisschoppen ende in-voeringe van de Inquisitie oorsaecken waren van de beroerten in Nederlandt/ende datter gheen ander middel en was om de selve te stillen dan te consenteren op de Placcaten ende wech-neminghe van de Inquisitie/ende dat alles soude moeten geschieden met consent van de Generale Staten: Ende indien de Coninck dat conde toelaten / datter stilte in de Nederlanden soude connen te weghe ghebracht worden.

Oock claechden sy seer dat sy veracht wierden by de Spaensche / die het geboelen hadden dat sy souden moeten ofte behoorden te domineren over de Nederlantsche Heeren ofte Ridderen/gelijck sy te Napels/ Milanen / ende in Sicilien doen/ ende dat sy't noyt souden verdraghen.

Tijdinghe vande Ghe-

Doen de saecken alsoo verwert stonden by den Coninck in Hispanien/ quamen

verscheyden

verſchepden geruchten van den by-een-loop der Gemepnte/ ende openbare Pre-dicatien in Walſch-Lant ende in Vlaenderen/ende oock t'Antwerpen.

gereformeerde Predicatien aen de Coninck.

Dit ghefchiede meeſt door de Brieven van de Regente/ die derhalven verſocht-te/datmen in aller haeſtichepdt ſoude de drie Artijckelen toelaten/ ende datter an-ders gheen remedie toe en was.

Op al het welcke gheen ſeecker beſchept ghegheven en werde/maer dat de In-quiſitie ſoude blijven over de Biſſchoppen.

Ten anderen : Datter moderatie van Placcaten ſoude ghenomen werden/ maer dat het Catholijcke gelove ende des Coninex aenſien ſoude ongequetſt blij-ven/ende de Regente gaf hy een commiſſie / dat ſy ſoude de geconfedereerde Ede-len moghen pardonneren/ende dat op ſulcke conditie/dat ſy haer namaels niet en ſouden verloopen teghens den Coninck/ende oft de Rebellen de Wapenen wilden in de Hant nemen / dat ſy daer toe ſouden gebruycken alſulcke Capitepnen ende Officiers als het haer ſoude believen.

Dit was al het ghene dat gheantwoort werde op het verſoeck van deſe twee Ridderen. Maer hoe dat de Coninck ſyn Tyrannich ghemoet ende hepmelijcke raet getoont heeft/ſullen wy in't corte beſchrijven.

Als ſy byrans een Jaer in Spaengien gheleghen hadden / conden ſy gheen af-ſchept crijghen.

De twee Ridderen werden in Spaengien ghehouden.

De Marquis wert ſieck/verſocht derhalven om te mogen vertrecken / maer t'werde hem ghewepghert/ tot der tijdt toe dat hy doodelijck ſieck was : Doen quam den looſen Coninck/ende gaf conſent om te repſen / als de ellendighe Man niet repſen en conde. Daer op den Marquis al lachende ſepde : O late weldaet van den Coninck/ ick hope dat ick in't cort ſal weſen al waer den Coninck niet en heeft te gebieden/ende is alſoo geſtorven/ niet ſonder vermoeden dat hy vergeven was/den 21. Map/Anno 1567.

Waſt niet een fray ſtuck van den Coninck aengerecht / dat hy hielt in arreſt de Ambaſſadeurs die by de Hepdenen plegen vry ghelepde te hebben / ende men niet en moſte violeren ?

Oock en ſach den Coninck niet aen dat hy ghesonden was van de Regente / in ſaecken van Staten/noch op de goede dienſten die hy voor tijdts ghedaen hadde: 't Was hem ghenoech als hy ghelegenthept vonde om de Ridders van der Orde-re om te brenghen / ende dan haer goederen mochte confiſqueren/ ghelijck by den Tyran Alba ende ſyn Bloet-Raets is geſchiet aen de goederen van den treffelijc-ken Marquis.

Als Florentius van Montmorencij,Baroen, ſyn Met-geſelle verloren hadde/ heeft hy oock inſtantelijck begeert te vertrecken / maer de Coninck antwoorde/ dat hy ſelfs wilde mede trecken/ſoeckende allerlep uytvlucht.

Daer-en-tuſſchen verſtont hy dat de Grave van Egmont / ende Hoorne ſyn Broeder waren te Bruſſel ghevangen : heeft derhalven niet ſecretelijcken willen vluchten/maer met een vry ghemoet de uytcomſte verwachten.

Men omcingelt ſyn Huys/men doet hem ſyn Gewepr af-leggen/men brenght hem inde Ghevangheniſſe tot Segovien / daer hy van Babariſche Soldaten be-waert werde/dat hem niemant vrpelijck conde ſpreecken.

Hy proteſteerde datmen dede tegens het gantſche Collegie van den gulden Vlie-ſe/tegens de Previlegien die de Coninc ſelfs hadde met Eede beveſticht/ ende dat hy wilde dat ſyn ſake by onpartijdige Rechters ſoude gheoordeelt werden.

Ten laetſten vercreeg hy ſo veel dat hy aen den Coninck ſchreef/ maer het was

Figuere Num. 3.

Hiet siet ghy het volck ghezeten
Die de bloet-raet wert gheheten,
Om 'tghestort onnosel bloet
Met voordacht en koele moet.
Hier was President Granvelle,
Die trock eerst de losebelle,
Wiens gheluyt voort al de rest
Achtervolghden al haer best.

Niet en werde hier gheraden
Dan moort, branden, ende braden,
Eel, oneel, kleyn ende groot
Die niet Spaensch koos was doot.
Rooven, Schatten, en schoffieren
Waren d'aldersachtst manieren:
Wat sy aemden was 'tghebodt
Van den Coninck en van Godt.

al te vergeefs/ waer door hy ghenootsaeckt was middel te soecken om uytte ghevanckenisse te breken; alle syn aenslaghen zijn door slofficheyt van syne Dienaeren ontdeckt/ die daer over om den hals quamen.

Het gebeurde dat omtrent dien tijt Anna van Oostenrijck in Nederlant quam om te reysen nae Spaengien/ ende trouwen de Coninck Phillippus: Soo heeft de oude Gravinne van Hoorne de Moeder van de ghevanghen Grave met syn Huysvrouwe versocht aen haer/ dat sy wilde voorbidden by hare Bruydegom/ dat het Proces mochte ghemaeckt worden van Montigny, het welcke sy belooft heeft te doen/ soo haest sy haren voet te Lande soude setten.

Maer den bloetdorstigen Tyran Alba dit wetende/ heeft den Coninck dat laten weten over Lant/ die stracks alle swaericheyt wech nam/ ende dede den Montigny nae Sumacas voeren/ daer hy ghebodt dat een jonge Pagie hem vergift in syn Potagie soude doen/ 'twelck hy dede/ alsoo hy in Nederlant daer nae heeft bekent/ ende dat de Heere een brandende Coortsekreech / daer van hy storf int beginsel van October/ int Jaer 1570. ende int Jaer 1571. werde syn vonnisse eerst by den Hertoch van Alba in Nederlandt uytghesproken in Maert/ ende alle syne goederen geconfisqueert. Dit was het ellendighe loon van dese Heeren/ die uyt last van de Regente om 's Landts saecken gecommitteert waren / ende werden aldaer om ghebracht buyten troost van alle hare Vrienden. Daer en tusschen liepen de saecken in Nederlandt veel argher af / men verstondt datter een nieuwe moderatie gepractiseert was / ende datmen begon de Staten particulier ende in't Generael te persuaderen in 'tghene sy voor hadden/ 'twelck niet veel anders was als de voorgaende Inquisitie/ 'twelck ghevonden was by de Cardinael Granvelle, ende de President Viglius, ende andere meer/ soo dat de oude bitterheyt ende murmuratie wederom begon.

De quade aert van Duc d'Alba.

Deerlijcke Tyrannye van den Coninck.

Oock in de selve Maent is gepubliceert een Mandament/ dat alle Ballingen souden datelijck vertrecken op lijf straffe.

Nieuwe vervolginge.

Nu sagen de Edelen ende Onedelen wel datmen haer niet en soude houden dat belooft was/ gelijc bleeck tot Oudenaerden/ datmen Hans Tiskaen Tapijtsier, omme bracht om 'tstuck vande Religie/ daer nochtans belooft was datmen niemant eenighe overlast soude doen voor datmen antwoort van den Coninck hadde.

Hans Tiskaen te Oudenaerde om ghebracht.

Oock quam het vast in den mont van alle de lieden/ dat het Request der Edelen qualijck genomen was/ ende men hielt die van Artoys/ Henegou/ Namen/ Doornick/ ende Vlaenderen / daer nae oock de Staten van Brabandt voor het concept/ van de selfde moderatie/ bestaende in 53. Artijckelen/ waer van sy qualijc Coppen conden crijghen.

Daer en tusschen gaft groot achterdencken dat de Spangiaerts t'Antwerpen ende in Zeelant langhe Roers cochten/ wel tusschen vier of vijf duysent/ oock datter veel Schepen van Oorloghe inde Havens van het Lant lagen/ tot dienste van den Coninck.

Oock seyden de Geestelijcke Bisschoppen onbedachtelijck/ dat de Coninck de afghesondene Heeren niet veel onthaels en dede/ ende dat hy selfs meende af te comen/ soo dat sy niet goets van Spaengien hadden te verwachten ofte te hoopen/ resolveerde derhalven die van de Gereformeerde Religie hare teghen partije den moet te benemen/ ende int openbaer te Predicken / ende dat alder eerst int West-Vlaenderen/ alwaer door de vonnissen van den Bloet-Raet vele ter doot zijn verwesen. Daer was nau een Dorp/ of men brande alle weke vijf ofte ses persoonen. Inde Steden die wat grooter waren/ werdender twintich ofte dertich ommege-

In West-Vlaenderen heftige persecutie.

bracht/ende dat sonder onderschept van Mans ende Vrouwen/ Jonghe-Ghesellen ofte Jonghe-Dochters/het moest al te vyere ende te Galghe dat een Tittel afweeck van de Roomsche Catholijcke Religie.

Openbare Predicatien over al.

Daer nae begost men in Brabant/Walsch-Landt/Gelder-Landt/Vrieslandt/ Over-Yssel/Hollandt/Zeelandt/Wtrecht/ ende elders by duysenden tot de Predicatie te loopen/al te met oock met Wapenen. Ende al hoe wel dat sy al te met ghestoort werden/ lieten sy nochtans niet af/ om dat den yver ende de menichte te groot was.

t'Antwerpen bestonden sy int claere openbare Predicatien te doen/ soo wel de Martinisten als de Ghereformeerden. Die van Antwerpen en conden sulcx niet beletten/ versochten derhalven dat de Regente selfs daer comen soude haer Hoff houden/ ofte de Prince van Orangien(die Burch-Grave van de Stadt was) derwaerts senden.

De Regente geeft eē nieu Placcaet.

De Regente heeft weder een nieu Placcaet geformeert/ veel swaerder als te vooren tegen de Predicanten/Leeraers/Ouderlingen/ Diaconen/jae alle de gene die tot de vergaderinge liepē/ waer door alle die van de Rligie seer benaut waren.

De Prince van Orangiē comt t'Antwerpen.

Daer en tusschen quam de Prince tot Antwerpen met veel Adels. Incomende heeft het Volck seer gheroepen: Vive les Geux. Soo berispte Syne Excellentie menichmael de selve/so met woorden als met teeckenen/somwijlen oock dreygende dat hy't hen verleeren soude dat sy soo riepen.

Maer so de Spreucke als doen so in der Luyden Mont verstorven was/soo en conde men de Luyden seer qualijcken doen swijgen. Dan in der Stadt comende/ ende siende dat Syne Princelijcke Excellentie sulcx niet wel en nam/ soo hielden sy op van roepen/ende waren wat stilder.

Terstont communiceerde hy met de Magistraete van de stant des Stadts/ende bevont groot wantrouwen aen alle canten: Ende bracht het so verde dat de Wapenen afgelept werden/ende datmen eenige Soldaten soude aennemen om onder de Borgeren den Coopman ende Ingesetenen te beschermen. Aengaende de vergaderingen/ men soude daer van vertooninge doen ten Hove/ende het ghene datmen conde impetreren/soude men te wercke legghen.

Daer en tusschen quam het gheruchte in Brabandt/datmen 't Amsterdam in Hollant buyten de Poorte Predicatie ghedaen hadde/ende dat desghelijcx op veel andere plaetsen geschiet was/ ende met malcanderen besloten had de goede middelen om haer Religie voort te planten.

Maer die van Amsterdam hadden seeckere Ordonnantie vercondicht/ daer by verboden werde dat niemant eenige Predicanten van de Rligie en soude mogen hooren/Huysen ofte Herberghen/ op pene van de Galge ende confiscatie van goederen/ ende so wie eenige Predicanten doot ofte levendich wiste te leveren in handen van den Officier/ die soude ghenieten ses hondert Guldens/waer mede sy de Predicatien aldaer deden cesseren: Maer buyten Alckmaer ende Haerlem voeren sy voort met hare Vergaderingen/ende bysonder tot Hoorn/ alwaer een Hollantsche Predicant Ian Aertsz. met groote vrymoedichept het Woort Godts Predicte met eenen seer grooten toeloop van Volcke.

De Predicatien vangen over al aen.

Daer nae in Augusto hebben die van Amsterdam weder vergadert buyten de Haerlemer-Poorte/welcke de Schout niet en heeft derven beletten om de Bloetstortinge die daer uyt soude ontstaen hebben. Oock te Cuylenburch/ Schoonhoven/Vianen ende Yselsteyn ginck men ter Predicatie met Wapenen/daer die van Wtrecht seer mede beladen waren.

Den

Den Adel merckende dat dese handelinghen groote moeyte maecken souden/ vergaderen in Brabant te S. Truyen. De Edelen vergaderen.

Als de Regente dat verstont/heeft ghesonden tot Aerschot / de Prince met de Graef van Egmont/om te beletten dat sy niet nieus souden aenvanghen.

De Ghedeputeerden verclaerden sy dat ghesonden waren van de Regente/om haer aen te dienen dat sy niet nieus ghedaen hadde/ aengaende de Inquisitie ende Placcaten / sy dat behoorden op den Coninck te betrouwen / aen de welcke sy de Heeren van der Ordere ghesonden hadde.

De Edelen brochten in/ wat haer moveerde achterdencken te hebben/ ende dat sy ghenootsaeckt waren omme te sien. Oock brochten sy inne het Request dat die vande Religie aen haer gegeven hadden/ dat sy geerne vryheyt van haren Godtsdienst begeerden. In somma/daer werden eenige Gedeputeerden geordonneert/ die stadich ten Hove souden blijven / om antwoort op de Requesten te becomen/ ende datmen over al eenighe Edelen soude ordineren om alle onrust uyt alle plaetsen te weeren/tot dat de Generale Staten anders souden constitueren.

Als de Regente sach dat van daghe te daghe hare sake argher afliep / vreesende meerder perijckel/ schreef aen alle Steden ende Provincien/dat sy op hare hoede soude zijn / de Predicatien weeren/de Stadthouders alle hulpe toe segghende tot conservatie van den Lande. De Regente schrijft aen alle Steden.

De Drossaert van Antwerpen werde belast/ de Predicanten buyten Antwerpen te vangen/de Toehoorders te slaen/ende met Soldaten daer in te vallē/maer het werde belet door de Magistraet ende de Prince van Orangien / datmen met Roers ende Pistolen ginck/ maer om de Predicatie soude niemant geinteresseert worden.

In Vlaenderen was doen ter tijdt de Grave van Egmondt / die alle middelen socht om het volck te stillen. Hy dede eenige Predicanten om den hals brenghen/ eenige van de Religie verdreef hy / eenige socht hy met soeticheyt te vermorwen/ maer het was al te vergeefs / den toeloop van de Ghereformeerde was te groot/ men bestont over al te Predicken/ende besonderlijck te Yperen/daer werden eenige so stout/dat sy op de Weghen de Beelden af worpen / daer nae eenighe Capellen/Kercken ende Cloosters.

Ten laetsten/als sy dese stouticheyt ten platten Lande gedaen hadden/begonnen sy dit werck in de groote Steden / alle de Crucifixen/ Beelden/ Sacramenthuysen/ Autaren/ Tafereelen/ ende alle verciersélen dieder gevonden werden om verre te werpen/in stucken te slaen ende te breken/ ende dat in eene ongeloofllijcke haesticheydt/ t'welck niet en passeerde sonder Hoeren/Boeven/ende Boeren hulpe ende groote rooverije. Beelt stormynghe in Vlaenderen/ Brabandt ende veel andere plaetsen meer.

Dit geschiede omtrent dien tijt dat de Grave van Egmont te Hove was ghe-roepen. Ende dit vyer is door de gantsche Nederlanden gheloopen / dat het niemandt en conde beletten. Weynich Steden zijn vry ghegaen/ oft sy hebben het moeten lijden.

Op den twintichsten Augusti zijnder eenige Boeven t'Antwerpen inde Kercke vergadert / die groote moetwille aldaer inde Kercke aenrechteden / daer op de Marck-grave in de Kercke quam om dien te beletten/maer hy en conde niet.

Als het nu Avont geworden was/hebben sy het Marien-Beelt om verre ghe-worpen/ende 't Choor opghebroocken / roepende Vive les Geux. Dit werck ginck soo voort/dat ter middernacht alle de Chooren waren opghebroocken/alle de Autaren om verre ghe worpen / alle de Beelden afghesneten / ende alle de Schilde-

rijen gheraſeert. Dat ghedaen zijnde / liepen ſy door alle de Cloosters/ende verdestrueerden alle het ghene dat ſy vonden.

'Smorghens als de Poorten van de Stadt gheopent waren/ zijn ſy geloopen tot Sint Barnaerts ende alle de Dorpen.

Het groote Crucifix werde met moetwille op de wapenen vande Ridderen van den Gulden Vliese getrocken/soo dat ſy gheſchent werden / waer over drie hantdadighe werden op de Marckt ghehanghen.

Corts hier nae is derghelijcke handelinghe te Mechelen aenghegaen.

Te Lier zijn de Beelden van de Wet met gemack afgenomen: Maer te Breda/ende in 'sHertogen-Bossche/te Bergen/ te Gent/Yperen/Dermonde/Aelst/ Oudenaerde / Valenchijn / Haerlem / Leyden/ Delft/ende den Briel/te Middelburgh/te Vlissinghen/Groeninghen/Leeuwaerden/Campen/ Deventer/Zwol/ Arnhem/Remunde/Nimwegen/Harderwijck/ te Venlo/ende in den Hage iſt geschiet in groote disordre. Te Doornick was soo grooten insolentie dat de Heere van Molenbays gheen ordere conde stellen.

Te Armuyden ende te Middelburgh/ als alle de Beelden afgeworpen waren/ versochten ſy dat de een en twintich Gevangens souden los ghelaten worden/ die om de Religie aldaer ghevanghen saten.

Als het gheruchte t'Wtrecht quam / dat de Beelden over al afghewororpen waren/ende datter wel by de acht duysent doort Landt liepen / om over al de Beeltstorminghe aen te rechten/ waer over de gheele Stadt perplex was: So datmen oock aldaer den 26. Augusti de principale Kercken heeft gespolieert/alle de Beelden in stucken ghesmeten/ende afghewworpen.

Oock ginck het alſo toe te Leeuwarden in Vrieslant/daer ſy den 6. September alle de Beelden/Autaren/ende andere Ornamenten wech geworpen hebbē/meest met consent van den raet/om dat ſy de Paperije moede waren/ende hebben aldaer op den Stoel ghebracht een Predicant van de Gereformeerde Religie.

Die van Groeningen zijn wel de laetste geweest/die haer Beelden hebben afgenomen met ordre/belastende daer mede hare Stadts Metselaers ende Timmerlieden/die het daer nae int Jaer 1568. met den hals moesten betalen.

Tot Amsterdam quam mede de tijdinge vande Beeltstormerije: Soo zijn den 23. Augusti eenige in de Oude-Kercke vergadert nae de Vespertijt/ende begonnen met een Furie de Beelden af te werpen. Den Schout dit vernemende / is derwaerts ghegaen / maer hy worde met den spnen uyt de Kerck gedreven; maer de Borghers hebben de Beelt-breeckinghe gheweert.

Desghelijcks liep het oock af in den Haghe ende te Delft / ende op sommighe andere plaetsen meer.

Versoeck vande Gedeputeerdē ten Hove.

Als dese dingen aldus int wilde liepen/ hebben de Edelen hare saken ten Hove wel waer genomen/ ende remonstreerden dat ſy antwoort verwachteden van de afgesondene Heeren/ende dat daer geen vervolch af en quam: Dat over al 'zedert haer vertreck veel menschen om den hals gebrocht waren om 'tstuck van de Religie/ende over al de Inquisitie ende de bloedige Placcaten ingevoert waren: maer dat ſy de Luyden niet en hebben connen af houden van den alghemeenen oproer/ ende beloofden/so het de Regente beliefde/soudē voortaen alle onruste ende moetwille keeren; maer soo haer de hant niet gheboden en werde/ dat ſy haer toevlucht souden moeten nemen tot de gene die haer soude connen beschermen. Waer op de Regente toe liet by advijse van de Heeren / openbare Predicatien daer men ghepredickt hadde/besonderlijck in alle beroerde Steden.

De Regente laet de Predicatie toe.

De

De Edelen vertrecken. De Grave vann Egmont na Vlaenderen ende Artoys/ daer hy oock syn beste dede om het Volck in stilte te brenghen.

Desghelijcks oock de Prince van Orangien vertreckt nae Hollant.

Daer en tusschen bestonden eenige wederom tot Antwerpen haer te verstouten/dat sy wederomme de Beelden wilden afwerpen/maer de Grave van Hoochstraten belettede dat werck / ende nam eenighe ghevanghen/bysonder een Berghemont/met de welcke noch vijf ghehanghen zijn.

De Gereformeerden verstonden dat den Coninck desen handel qualijck nam/ maeckten een Requeest aen den Coninck / daer sy haer mede excuseerden / dat sy gheen schult en hadden a en het ghene dat gepasseert was/ ende dat het Ghelooove niet te dwinghen en was / dat sy gheloofden de Bybelsche Schriften / de twaelf Artijckelen des Gheloofs / de oudtste Concilien / ende wilden hen begheven tot een Concilium Generael: Daer en tusschen begeerden sy vryheyt van Religie/belovende onderdanicheydt / ende bovendien drie Millioenen Guldens / of dertich Tonnen Gouts.

Sy schreven oock aen de Duytsche Vorsten om intercessie / maer het worde al bespot ende veracht.

Daer en tusschen werde alles aen den Coninck gheschreven / die seer verdroot datter toelatinghe gheschiet was / ende daer werde by de Raet goet ghevonden dat de Coninck selfs nae Nederlandt soude gaen/datmen dat stuck van de geconfedereerde Edelen soude laten stillswijgende passeren/datmen de vergaderinghen van de Staten Generael niet soude toe laten.

De Regente werde oock vermaent de Duytsche Vorsten te corrumperen/ende in Duytscht-landt Pensionarisen te onderhouden.

Den Coninck self schrijft aen den Keyser. Die daer op andtwoorde dat hy hem in de saecke van Nederlandt seer beducht vondt / dat de Catholijcke Religie by de Duytsche Vorsten seer hatich was / ende dat sy lichtelijck te Peerde souden sitten om de Nederlanders te dienen / soo dat het perijckel liep om die te verliesen.

Oock schreef de Coninck aen de Regente/aen Egmondt ende Orangien/waer door wel het derde deel van de verplichte Edelen van een scheyde : Dat quam seer wel voor de Regente / die nu gheleghenheydt hadde om de Beelde-stormers te Castijden.

Sy deden hier ende daer de Predicatien verstooren/ ende al te met soo d'een ende d'ander vanghen / ende corts hier nae een Predicant tot Aelst doen ophanghen. Een Predicant tot Aelst ghehanghen.

Sy hadden wel het Predicken toeghelaten/maer niet het Doopen ende Trouwen/ende Consistorien.

Sy nam Volck aen / om te Valenchijn in Henegouwe te legghen / 'twelck sy voor Rebel verclaert hadde / om dat sy eenighe half ghebrande om de Gereformeerde Religie uyt het vyer verlost hadden/ maer de Borghers weygherden dat Volck in te nemen/om dat het was tegen hare Previlegien / op de welcke sy niet en passen als sy voordeel connen doen.

Als die van de Religie saghen datmen haer vervolchde/lieten sy af van de Predicatien/ende sochten Vergaderinghe van de Generale Staten / om cassatie van Troubelen te becomen: Maer het was al te vergeefs/mits de gheruchten liepen dat de Coninck verstont dat alle de swaricheden die in Nederlandt ontstaen waren/ghesproten waren van den Prince van Orangien / de Grave van Egmondt/ De Predicatien hoorden op.

ende

ende de Grave van Hoorne/datmen haer voor een tijdt goet semblant soude toonen/ ende daer en tusschen de ghelentheydt waer te nemen om haer ghelijckelijck in den Knip te crijghen. Maer de Prince van Oraugien was genoech bekent de loosheyt van het Spaensche Hoff / oock wel wetende dat de Coninck te Madril gheseyt hadde dat hy de Rebellen van Nederlant(soo hyse noemde)soude kastijen ende straffen/tot een exempel van de gantsche Christenheyt. Ten anderen/dat hy aen de Regente gheschreven hadde / dat dese Troubelen hem een goede occasie oft oorsaecke hadden ghegheven om de Landen tot volcomene ghehoorsaemheyt te brenghen/maer het en is hem nae sijne meeninghe ofte voornemen alsoo niet ghelucht.

De Edelen scheyden. De Brieven van den Coninck deden in het eynde soo veel dat de Edelen scheyden/ ende malcanderen verlieten : Maer de Prince van Orangien soude noch geerne de Grave van Egmont tot syn Resolutie gebracht hebben om den Vyant tegen te staen / ofte te Lande uyt te trecken. Daer op de Grave antwoorde / dat het hem ongelegen was/ende dat de Coninck lichtelijck alles soude pardonneren ofte vergheven. Daer op de Prince van Orangien scheydende(want hy sach dat de Grave van Egmondt een Brugghe soude wesen daer de Spaengiaerts over souden int Lant comen)seyde: Adieu Egmont sonder Hooft. Ende Egmont antwoorde: Adieu Prince sonder goet. Maer wie de beste Prophete was / heeft den tijdt ende bevindinghe gheleert.

Daer en tusschen deden de geconfedereerde Princen haer beste om de Vryheyt van het Landt voor te staen / ende de Heere van Brederode aen de Regente van hare saecken / ende dat hy wilde te Brussel comen / 'twelck sy niet en begheerde/ midts(soo sy seyde)de voorgaende Vergaderinghe alle de Troubelen hadde ghecauseert. Daer op Brederode schreef/dat niet sy/maer de Inquisitie ende de Placcaten /ende het langhe vertoeven van het antwoort op de Requeſt oorsaecken daer afwaren.

De Regente spreect recht uyt. Oock dat hy hem mede voor gecontenteert ofte te vreden behoorde te houden ghelijck andere/ want haer wille niet en was datmen eenighe Predicatien voortaen doen soude. Derhalven toonde sy oock hare macht/ende beleghende Valenchijn/daer de meeste Rebellen waren/ofte de ghene die't met haer niet en hielden/ ofte met haer wilden toestemmen.

Die van West-Vlaenderen brochten wel wat Volcx by/maer sonder vruchten/ alsoo sy gheslagen worden/ende de Stadt werde beschooten met twee-en-twintich stucken Geschuts/ so dat sy gedwongen waren de Stadt over te geven met mondelinge toeseggingen/die qualijck gehouden werden: want so haest als Norcarmes de Stadt in hadde / dede hy apprehenderen ofte in gevangenisse leggen de principaelste ende de Overste vā der stadt/als Michiel Herlijn/de Vader ende de Soon/ die hy daer nae tyrannelijck dede onthalsen. Oock dede hy terstont ophanghen de twee Predicanten / te weten Guido de Bres / ende Peregrin de la Grange/ ende daer toe noch over de twee hondert Inghesetenen. Men handelt wreedelijck te Valenchijn.

In Cambresis verliepen ooc alle de geene die van de Religie waren/maer daer werde ghevanghen den Predicant Philippus / dien sy de Rechter-handt dede af houwen.

Aldus worde de Regente vast over al meester. Ja oock selfs die van Antwerpen lieten haer toe dat sy comen soude tot haer met so veel Volcx als sy begeerde: Soo dat de Predicatien over al ophielden/ende der Papisten Kercken weder verciert werden.

De sa-

De saecken aldus staende/ docht het den Prince van Orangien goet dat hy voor een tijt soude wijcken/tot dat hy beter gheleghentheyt sach om de Landen eenich voordeel te doen/ende niet de troetelende te gelooven/maer de bedriechelijcke brieven van den Coninck van Spangien/ wiens loose treken ende schoonen schijn hy al over langhe hadde ghekent. De Prince vertreckt na Breda.

De Regente dede de Heeren van der Ordere ende de Gouverneurs vande Provincien eenen nieuwen Eedt sweeren / dat sy souden onderhouden de Roomsche Catholijcke Religie/ ende meende dat de Coninck daer mede soude te vreden ghestelt zijn/ende gheen Legher in Nederlandt senden / alwaert schoon dat het op de Frontieren was. Hier door worden alle Predicatien ghestilt.

De Prince van Orangien was na Breda gherenst/latende syn oudtste Soone Philippus in de Hooghe Schole te Leuven(meenende dat hy ghenoech bevrijet was met de Previlegien van Brabant)ende dit van de Universiteyt/by den Paus van Roomen selfs bevesticht. Maer als Alba quam/heeft hy op alle de Vryheden niet gepast/ende heeft gevioleert alle de rechten des Lants/hem wech-sendende na Spangien/out zijnde vijfthien jaren/niet tegenstaende de protesten die de Professoren van Leuven tegen de acte voorwenden van de Vryheyt haerder Academie vergunt / ende by den Coninck selfs lijflijck besworen : Waer op Vergas geantwoort ende geroepen heeft in quaet Latijn / Non curamus vestros Privilegios, Wy en passen niet op uwe Prebilegien. Ende heeft daer ghevanghen geweest acht en vertich jaren/ ende nae syns Vaders doot int jaer duysent vijf hondert en vijf en tneghentich is hy eerst weder verlost: Wreetheyt gepleeght over de Sone van den Prins.

Wie hoorde opt van sulcke wreetheydt/datmen Kinderen wech-voert / die int minste niet schuldich en zijn aen der Vaderen misdaet/dan by Tyrannen?

Inde Maent van April werde Carel van Mansvelt ghesonden binnen Antwerpen met sesthien Vaendelen Walen / by naest vyandelijcker wijse/met gheladen Roers/ende Coghels inde Mont/ ghelijck of sy de Stadt met gewelt hadden inghenomen. Wrede intocht t'Antwerpen.

Twee daghen daer nae quam de Regente selfs t'Antwerpen/ ende herstelde de Roomsche Catholijcke Religie/vernieude de oude Placcaten/dede de Gereformeerde Kercke afbreken/ende de Borghers hare Wapenen opschrijven.

Daer en tusschen de Heere van Brederode ende de geconfedereerde Edelen hadden noch eenich Volck/die de Grave van Meghen soo veel werrx gaven dat de vluchtighe met ghemack wech quamen.

De Grave van Arenbergh dede oock alle vlijt om de Heere van Brederode te vervolghen / die door Amsterdam nae Embden / ende soo voort op Duytschlandt vertrock.

Maer eenige Hoofden ende Edelen / als sy van haer volck gescheyden waren/ eñ meenden de Zuyder Zee in een Schip over te schepen/zijn van haren Schipper verraden/ende op een droochte ofte sant gevoert / daer sy besprongen ende gevangen worden van een Hopman Mullaert/een Capiteyn onder den Grave van Arenberch/ende werden den vijfden Mey tot Harlingen in Vrieslant ghevangen gestelt/waer onder waren twee gebroeders/Heeren van Batenburch/twee Vriessche Heeren/Harman Galama ende Sieurt Beyma/ met meer andere/waer van seven tot Vilvoorden gevoert werden / de reste werden in verscheydene plaetsen ter doot ghebrocht door bevel van de Regente. Vluchtende Edelen gevanghen.

Daer nae also Hertoch Dirck van Bruynswijck ontrent Ypanen was 't Lant afloopende/soo kreghen beyde het Garnisoen/ ende de Borgherije/sulcken vreese/

dat sy

dat sy hier ende daer verliepen. Den 5. Mey trock den Hertoch daer binnen/ allen moetwill ghebruyckende / de Poorte af brekende/ maeckende daer van een open Vlecke. Ja men heeft (nu met nieu Kryghs-Volck versterckt zijnde/ ende van den Coninck dagheliycx ghestyft wesende) der Gereformeerde nieuwe Kercken vast over al ghebroocken / ende van de materialen der selver heeftmen Galghen ghemaeckt / om de Gereformeerde daer aen te hanghen / t'welck vele Menschen met grooten vlijt gaen helpen int werck stellen / eensdeels uyt eenen verkeerden blinden yver / ende haet teghen de ware Religie : anderdeels op dat sy selfs niet souden ghesuspecteert worden van soo geroerde Ketterye! Het waren kleyne Stedekens in de welcke maer 50. Persoonen in corter tijt/ om het stuck van de Religie zijn geexcuteert ghewordeu. In de groote Steden zijnder twee/ drie/ of vier hondert nae malcanderen ghehangen/ ghebrant/ verdroncken/ ende door andere middelen seer wreedelijck van haer leven berooft : behalven noch het groot getal der gener die de Drossaerts ende Roode-roeden/ ofte Baliouwen ende Officieren der platte landen hebben gedoot/ welcke stracx op hingen alle de gene die haer eenichsins suspect waren.

Den Heere van Kemesse vertrock oock met syn volck upt Vyanen/ maer werde in het schermutseren ghevanghen/ die tot Wtrecht daer nae op Vredenburgh onthalst werde.

Alsoo werde de Regente over al meester / ende de vrome Edelen verlieten alle haer goet/ ende veel Inwoonders haer lieve Vaderlant/ soo dat sy rechte Geusen (dat is Bedelaers) werden in vreemde Landen.

Maer het is te verwonderen dat sy over al haer Cleedinghe ende Tale behielden/ als hoopende wederomme t'huys te keeren in eenen corten tijt.

Die in het Landt bleven/ werden meest ghevanghen / ghehanghen ende ghedoot. Eenige leefden in gestadighe vreese/ meestendeel verarmende.

Daer en tusschen was de Coninck van Spaengien besich om de Spaensche Inquisitie ende de nieuwe Bisschoppen in te voeren / ende alsoo daer dagheliycx veel twist door ontstont/ ja selfs onder de Geestelijcke/ door dien sy verstonden dat de invoeringhe vande nieuwe Bisschoppen haren staet op het hoochste schadelijck was/ daerom sy oock haer daer teghen setteden/ ende derhalven oock meest d'oorsaecke waren van d'Oorloghe.

De Coninck dochte mede dat een Vrouwe niet suffisant en was om de Troubelen te doen cesseren/ besloot dat hy een Leger soude senden nae Nederlant/ om te straffen op het alderstrenghste soo hy mochte.

De Prince Carolus hadde gheerne Overste gheweest van dit Legher/ om dat de Inghesetenen wel tot hem ghesint waren / maer den Hertoch van Alba is het toegheleypt geweest/ daerom Carolus niet wel te vreden en was op Alba, die hy al overlanghe een quaet herte toe ghedragen hadde om syn Tyrannye wille/ t'welck men meent een oorsaecke gheweest te hebben van syn ghevanckenisse / ende ten laetsten van syn doot.

Dit Legher om Nederlant te dwingen ende Tyranniseeren/ was sterck te voet 8678. Mannen ende 1200. Paerden/ daer by noch in Bourgondien 400. Paerden quamen.

Alba wert te Brussel inghehaelt.

Doe was de Regente bedroeft dat sy sach dat den alderwreetsten Tyran vande Maranen den trouwen Adel ende de goede Ingesetenen / die sy vry al wat te veel by den Coninck beswaert hadde / over den hals soude comen / ende sy hadde gheerne het Legher ghestut ofte belet/ maer het moeste voort/ ende hy comt te Brussel binnen int jaer 1567. den 28. Augusti.

Hoe

Figuere Num. 4.

DEn Albaenfchen hōt vol fchanden
Peft der vrye Nederlanden
Dus den intre doet alhier
Als een wreede Wolf of ftier.
Twee onnofel Edel Heeren
Neemt hy van haer haer gheweeren,
Hoorn, en Egmont, Graven beyd
Werden achter af gheleyd.

Wat kan hare afkomft baten?
Wat haer Ampt, en hooghe ftaten?
Of de orden van het Vlies
Die veel ftrecten tot verlies.
Och hoe dickwils fy beclaechden
Dat fy na den raet niet vraechden
Vanden Prins het eenich ftutt,
Dat ons Landen heeft befchutt,

Hoe weynich dochten dese goede Borghers dat sy het Troyaensche Paert inhaelden/het welck swangher ginck met de ruine van Nederlant.

Dese nieuwe Gouverneur hadde absolute macht om alles te disponeren nae syn ghelieben. Hy werde ghestelt Meester van alle de Fortressen/ Stercksten/ Casteelen/oock van het Krijghs-Volck/oock over de Raden van Staten / ende over de Raden van Finantien. Noch hadde hy secreten last om te oordeelen over alle crimen ende rebellien/om die te straffen.

Terstont leyde hy syn Volck te Brussel/te Ghent/te Antwerpen/ende op eenige andere plaetsen. Hy benam de Magestraet de Sleutelen: Ende als de Grave van Egmont voor de Stadt sprack/ nam Duc d'Alba het seer qualick/ seggende dat hy alles wilde doen nae synen wille tot dienste des Coninckx/ ende dat hy van niemant wilde ghemeestert wesen.

Het was wonder dat de Grave van Egmont niet en ghedachte het ghene dat Alba seyde van hem als hy hem te ghemoet reet in Lutzenburgher-Landt: Siet daer komt den grooten Ketter.

Doen behoorde hy voor hem te sien/ ende te dencken dat het lachen van groote Heeren te Vingeren upt sweert int eynde/maer hy was verblint.

Egmont en Hoorn werden ghebanghen. De Tyran dochte dat het nu tijt was om eenige inde Knip te krijgen/ dede de voornaemste Heeren des Lants by hem comen/ende onder andere de Graven van Egmont ende Hoorne/ de welcke hy beyde heeft doen af leyden/ ende haer Ghewepr af legghen/ seggende dat het des Coninckx wille was. Ende sy werden corts daer naer nae Ghent gevoert op het Casteel. Andere Heeren ende Dienaers van den Grave werden te Brussel op de Poorte gheset.

Den bloet-dorstighen Hont Granvelle, als hy verstont dat de Heeren ghevanghen waren/vraechde hy of sy Willem den Swijgher niet en hadden. Sy seyden Neen. Daer op hy weder antwoorde: Dat het beter hadde geweest den Swijger alleen te hebben als alle de andere reste.

Van gelijcken werden oock ghevangen genomen Meester Jan Kasen-Broot/ Raets-Heer vanden Grave / desghelijcx de Secretarisen ende Dienaers met alle haer Pampieren ende Brieven.

Graef Carel van Mans-velt vertrock door vreese van Antwerpen.

De Grave van Hoochstraten quam nopt te Brussel / vreesende aenghetast te werden.

Ladron nam ghevangen Anthonius van Stralen / Burghemeester van Antwerpen/die werde oock eerst nae Brussel/ende daer na/naer Vilvoorden gevoert.

Alsoo procedeerde men met andere notabele persoonen meer.

Dit doende/causeerde ofte veroorsaeckte weder by alle vrome Patriotten eenen schrick/soo wel Edele als Onedele/daer van oock vele de vlucht namen/verlatende hare liebe Vaderlant ende schoone besittingen/ende trocken na andere omlegghende Landen/als Enghelant/Duytsch-lant/Vranckrijck/Embden/etc. alwaer de Ballinghen mildelijck ontfanghen werden.

Veel andere Persoonen ghevanghen. Of schoon al veel vertrocken ofte vlooden / daeromme niet te min geraeckten de Ghevanghen-Huysen evenwel vol over al / soo datter nauwelijckx plaetsen ghenoech waren om de Luyden daer in te setten. Andere oock yverighe verlieten haer geselschap niet gheerne / braecken op veele plaetsen de Ghevangen-Huysen open / ende verlosten soo hare Vrienden uyt de Handen vande Wolven/in spijt van alle de ghene die daer seer verlanghden ende dorsteden nae der Christenen Bloet.

Alsoo

Figuere Num. 5.

DEnckt niet dat hier ftaet ten vollen
Al het Woeden , al het dollen,
Daer Duc d'Albas boofe luft
Eenichfins door was ghebluft.
Geen boeck ofte fchrift kan vaten
Dat hy heeft uytvoeren laten,
Iae gheen Menfch gheheuchenis
Het te dencken machtich is.

Boven fijn beloft en eede
'tSy in Oorloch,of in vreede
Elck den laft droech op fijn huyt
Van foo meenich vreemde guyt.
Waer heeft erghens men ghelefen
Van een dwingh'landt gelijck defen,
Die roemt dat hier door fijn woort
Achthien duyfent fijn vermoort.

Duc. d'Alba beghint te executeren.

Alsoo de Hertoch Alba met syn nieuwe gekosen Bloet-Raet nu in volle macht was/ende over al commandeerde/thoonde hy dien met vele Ghevangens te doen executeren ofte om den Hals te brengen / soo wel de gene die in de Regents tijden gevangen waren als in syn regieringe / soo datter geen plaetse en was die eenich Recht administreerde/voerde ofte hadde/oft daer werden Luyden omghebrocht/gebrant/gewrocht ende onthalst/so om dat sy haer gemoeyt hadden met de Regieringhe ende het Request.

Twee Predicanten gedoot.

In Vlaenderen ende Brabandt werden veel Dienaers van de Kercke ende Ouderlingen om de Religie gerecht/gelijck Marten Smetius / die van Antwerpen was gesonden vande Gemeente nae Mechelen om het Woort Godts aldaer te bedienen. Soo is hy in't eynde gevangen/ende al hoe wel dat hy goet bescheyt gaf van sijn Religie ende Godts dienst / so werde hy nochtans als rebel verclaert/ de doot schuldich te zijn/ende werde van Spelle de Provoost gevoert uyt de Stadt/ alwaer sy met een Ledder hem hebben doen climmen aen een Boom / ende heeft alsoo Gode syn Ziele op-gheoffert.

Het selfde is oock ghebeurt de trouwe Dienaer des Goddelijcken Woordts Maelgaert de Honger/die tot Yperen ghevanghen worde/ ende sy lieten hem sitten langhen tijdt in de Ghevanckenisse : Maer als de Vyanden der Waerheydt wat meer machts kreghen / hebben sy hem gecondemneert ofte verordeelt om met de Coorde ghestraft te worden.

Als hy op de Ledder stont/is hy seer bly-moedich ghe-weest in het spreecken/ende heeft alle ende een yder vermaent tot volstandicheydt in de Leere / ende dat sy Godts Woort/'twelck hy haer geleert hadde / souden volghen tot inder doot toe/ ghelijck hy selfs dede: Maer door een oproer is ontstaen onder het Gepeupel/soo dat de Wacht/die de Justitie souden mainteneren ofte hant-haven / haer Roers loosden op het Volck / soo dat daer wel bijsen twintich Borghers doodt bleven : nochtans ginghen sy voort met de Justitie / ende worghden hem met de Coorde/ en de daer nae hingen zy hem buyten aen een Boom/maer werde des nachts van de Vromen wederom afghenomen die hem begroeven.

'tAntwerpen in Brabant werde gevangen Iean le Brain, ghebooren van Utrecht/ om dat hy Professie ofte Belijdenisse dede van het Gereformeerde ghelove / ende werde terstont gheypijnicht in de teghenwoordicheyt van den Grave van Lodron/om dat hy Herberghde de reysende Man/ende bysonder de ghene die om de Religie vluchteden.

Men seyde oock dat hy hadde gheherberght luyden die Volck aennamen voor de Prins van Orangien: Ende om dat sy de gront van hem weten soude/tormenteerden sy hem. In somma hy werde met noch andere ses Persoonen nae Brussel ghevoert/ende hy is den 28. Junius metten Sweerde gherecht / in presentie van de ghene die van den Bloet-Raet waren/ende dat omtrent den Avondt / om dat het niet bekent en soude syn : Soo dat oock de Beul (droncken synde) hem met veel slaghen omme brocht.

Alsoo is de goede Man/ een Herbergier van de vluchtelingen/deerlijck om den hals ghebrocht.

De Gravinne van Egmont soeckt haer Man te verlossen.

Daer en tusschen was de Huys-vrouwe van den Grave van Egmont doende om haer Man te helpen uyt de Ghevanckenisse/eyschtede dat hy mochte ghehandelt werden naer de Previlegien van den Lande ; dat hy een Ridder was van den Gulden Vliese ; ende dit beschictede sy alles door den Procureur Landas : Maer als sy veele moeyten gedaen hadde/ creech sy een grau van den Hertoch van Alba,

dat sy

dat sy niet meer voor hem soude soliciteren/alsoo het de wille des Coninckx was/ wiens macht was alle de Previlegien van't Landt te verbreecken/ ende syn wille voor een Wet te stellen.

Alsoo sy geen middel en sach yet wat te wege te brengen in den Bloet-dorstigen Tyran/heeft sy een Requeest gepresenteert aen de Staten van Brabant/ 'twelck als sy bevonden gefondeert te zijn/hebben het aen Alba doen presenteren. Desghelijcx deden oock de Vrienden ende de Moeder van den Grave van Hoorne/ ende versochten dat hy mochte voor syn behoorlijcke Rechter gestelt werden/ soo by de Keyser als andere Vorsten: Maer het mocht al niet helpen.

De Hertogh antwoorde/dat hy alles soude vervorderen/dat het alles met ordere soude geschien/ende dat sy mosten vertrouwen dat de Coninc niet anders soude doen dan het gheene dat recht was.

Daer-en-tusschen ginck hy voort met syn loose Proceduren/ ende gaf haer eenighe stucken in de Handt/ die sy souden beantwoorden/ ende dat voor Rechters die met voor-oordeel waren in-ghenomen: Soo dat zy wel sagen waer dese dinghen henen wilden/als om oorsaecke te vinden om haer te condemneren als wegelighe.

Ende alsoo dese Bloet-hont Alba niet dan eenige Edelen inde Knip hadde/wist hy niet hoe hy het aen-leggen soude met de gene die ontloopen waren/ ende hem van verre bespotteden/dat zy syn ende des Coninckx bloedighe Handen ontcomen waren/die soo meenige loose/strelende/soete/maer bedriechelijcke Brief gheschreven hadde/maer zy waren de Hoofsche Spaensche Sauciisen wel gewent/die wel van goede stoffe zijn/maer te veel gepepert.

Soo heeft hy voor al besorcht dat hy de goederen vast kreegh: Ende heeft den neghenthienden December met openbaer Mandaet doen compareren voor den Procureur Du Boys binnen drie mael veerthien daghen den Prince van Orangien/Graef Lodowijck van Nassou / de Grave van Hoogh-straten / die van den Bergh/van Cuylenburgh/ de Heer van Brederoode/ende andere meer / die wel by goet waren/om dat hy in possessie raecken soude van de schoone middelen die sy hadden. Alba daecht de Edelen.

De Prince van Orangien ende veel andere Heeren hebben haer schriftelic verantwoort/allegerende dat zy niet wettelick/noch voor haer competeerde Rechter gedaeght en waren/ende als Heeren van den Gulden Vliese moesten zy van haer Mede-Broeders geoordeelt worden/met meer andere Privelegien ende excusen/ aenbiedende voor den Keyser ofte andere Potentaten ende competente Rechters geerne te rechte te staen / als breeder blijckt by de ghedruckte Verantwoordinghe/ daer toe den Leser can gaen.

Maer by ghebreck van te verschijnen/dede de Hertoch procederen tegens haer absolutelijck/haer veroordeelende vervallen te wesen in het Crimen læsæ Majestatis, ende dede over sulcx den Procureur Generael alle syn aen-spraeck ende eysch/ als verbeurt te hebben Lijf ende Goet: Ende 'tselfde is alomme/ten behoeve van den Coninck geexecuteert.

Duc d'Alba was oock seer verstoort van wegen de Nederlaghe vande Grave van Arenberghe/ende syn lieve Spagnaerden in Vrieslandt: Dies hy oock om syn moet te coelen heftich geprocedeert heeft tegens Gysbert ende Diederick gebroeders van Batenburgh,ende andere achthien Edelen in't getalle/die hy alle met den Sweerde heeft doen onthalsen binnen Brussel. De Edele van Batenburgh ende andere werden onthalst.

Oock gaven dese heftige Proceduren een groot na-dencken alle Politique/ die

nopt

Figuere Num. 6.

O Ghy kloecke jonghe Helden
Men sal u gheduyrich melden,
Soo langh als maer eenich merck
Ov'rich is van t'eedel werck,
Batenburgher Broeders beyde,
Die door uwes gheests gheleyde,
Tot s'Lants eendracht waert gereet,
En voor haere vryheyt street.

'tSpaensch joc wildet ghy niet dragen,
Van den siel-dwanck zijn ontslaghen,
V hert eedel ende vry
Weygherde de slaverny,
Daerom oock des wolfs vernielen
Heeft u voor het zweert doen knielen,
Maer u sielen staen om hooch
Eeuwich in des Hemels booch.

nopt meenden dat de Hertoch yemant van qualitept soude dooden / maer dat hy de komste van den Coninc soude verwachten. Neen/dese moesten voort/niet achtende op het voor-bidden van den Keyser of andere Duytsche Vorsten.

Oock moesten daer sterven Mons de Villers, ende d'Huy, ende een Predicant Cornelis van Mehen, ende een Ballieu Quintijn Beroth.

Dese Justitie was bewaert met negen Vaendels Soldaten / ende men tromмelde staech/op dat de Patienten niet souden ghehoort werden.

Dese Proceduren vielen niet alleenlijck voor in luyden van grooten State/ maer oock onder het gemeene Volck/die eenichsins schuldich waren van de voorleden commotie/of die de Predicatien hadden gehoort/die de Leeraers ofte andere Persoonen van de Religie hadden geherbergt/sonder eenich aensien oft sy Edel of Onedel waren: Maer insonderhept lettede hy op de luyden die middelen hadden/ om die een klack op den hals te werpen/ so dat sy met vijftigen/dertigen/en twintigen teffens in de Gaten geworpen werden. Al de geene die geciteert waré/moesten daer blijven. Die niet compareerden/confisqueerden hy haer goet op staende boet. Die geen goet en hadden / werden datelijck onthalst. Soo dat hy geneucht nam in't vernielen ende uptroyen van de Ingesetenen van't Lant. Alba tast de ghemeene Man aen.

Het getal is ontelbaer die hy om de Religie (onverhoort haer sake) aen Peerden heeft laten binden/ende buyten de Steden aen Boomen doen hanghen.

Daer is Anno 1577. eenen Griffier des Coninex inde stadt van Doornick genaemt Martijn Huttijn/die ten tijde van Ducq d'Alba Inquisiteur was/van syn eygen Klercken beschuldicht/ende hy heeft het naderhant gevangen sittende/selfs moeten bekennen/dat hy gedurende zijn autoritept onder den Hertogh van Alba/ veel valsche ghetuygen hadde upt gemaeckt/die veel rijcke lieden so wel Catholijcke als andere/beschuldichden van Ketterije/ Wapen gedragen te hebben tegé den Coninck/ ofte in de Predicatien der Gereformeerde geweest te zijn/ die daer over onschuldich zijn ghedoot ende haer goederen gheconfisqueert.

Die niet in tijdts vluchten en conden/zijn gevangen genomen/welcker getal so groot is gheweest/dat niet alleen de ordinarische ghevanckenissen met de selve en zijn vervult geworden/maer men heeft noch over al nieuwe gevanckenissen moeten maken/onaengesien het groot getal der gener diemen dagelijcx heeft gebrant/ verdroncken/onthalst/geraep-braeckt/ met seer groote ende te voren noyt gehoorde tormenten doot gepijnicht/onaengesien oock/dat de Galgen/ende in vele plaetsen de Boomen vol Nederlanders hinghen / die sy by duysenden op staende boet seer wreedelick ghedoot hebben. De Catholijcken waerschouwen Alba.

Dese wreethept was so groot/dat het oock de Catholijcken selfs verdroot/ende de principaelste Raets-heeren die de saecken in bedencken namen/spraken selfs den Hertog aen/ dat dit de rechte voet niet en was om de Luyden tot hem te trecken/ maer veel eer de Landen vanden Coninck te verbreemden / mits het kennelijck was dat men de Coninc wilde verrijcken met de confisquatien der goederen van de Ingesetenen / ende dat daer en tusschen de gheestelijcke ende wereltlijcke Persoonen / Godts-huysen / Weduwen ende Weesen werden berooft van hare goederen/mits de Bloet- raedt alles aen-tastede van de verbannen ende om ghebrochte Luyden;ende dat dese handelinge soude in't eynde strecken tot verderf van't lant. Maer de geene die Autheurs waren van dese upt-ropinghe / die hadden den Coninck wijs gemaeckt dat dese maniere van doen hem een uptnemende schat soude op-brengen/ ende als hy het al te male hadde / mochte hy met den armen hoop handelen als hy wilde. Maer dat fallieerde/midts de beroyde Luyden liever om

de leeghe Wop vochten/als dat Alba die mede soude wech draghen.

De wijse Raets-Heeren verclaerden oock voor Alba, dat hy door desen middel veel volcx soude doen verloopen/ende 't Lant verlaten/ende dan souden sy practiseren hoe sy het Spaensche Gouvernement souden konnen ontslagen worden/derhalven was beter de Luyden in't Landt te bannen/dan soude de Coninck uyt de verbeurten grooter profijten trecken met langhsamer handt/als nu maer eens.

Daer leefden doen ter tijdt een veersiende Heere Viglius, die de Coninck groote gunste toe droech/ die sach wel dat desen handel van Alba soude gheschieden met groot achterdeel van des Coninex profijten/ ende dat de Bloet-raet eē quade raet genomen hadde/die de Catholijcken groote schade ende verderf soude aenbrengen/ want uyt dese overtollige wreetheyt zijn eenige so desperaet geworden/dat sy niet ontsien hebben haer moet te koelen aen veele geestelijcke Persoonē/ die daer door zijn om-ghekomen/ende alsoo ghelijck met ghelijck betaelt.

Dese zwaricheden werden soo seer verbreyt/ dat sy quamen ter ooren van den Paus ende den Coninc/daer om by haer werde verworven een ghenade/ om wat beleefder met de Ingesetene te handelen: maer dat Pardoen bleef so lange achter door de wreetheyt ende giericheyt van Vergas, dat meest alle Luyden ghevlucht waren/ende die noch waren ghebleven/waren verhardet in het lijden.

Des Coninex pardoē comt te laet.

Ende doen het gepubliceert oft geopenbaert soude werden/was het met so veel restrictien ende weder-houdingē/dat het even 'tselve was als te voren/ so dat niemant hem daer op en dorste vertrouwen/jae selfs de Overicheyt niet.

Daer naer quamen oock Placcaten tegens het vluchten/ dat men het goet van de Inghesetenen niet mochte wech voeren. Dat men de vluchtighe gheen Ghelt mochte toesenden/ noch helpen in eeniger manieren/jae men heeft ghesien datter veele te Galghe zijn ghevoert die haer Vrienden dienst hebben ghedaen buyten lants/jae Vaders onthalst/ die hare Soonen Ghelt ghesonden hadden/Vrouwen om-ghebracht ende in Water kuypen verdroncken/ die van haer resterende middelen haer Mans provisie toe sonden buyten het Landt. Soo dat men noyt van wreeder tyrannije ghehoort heeft gheschiet te zijn in die Werelt/ tsedert datter oyt Menschen gheleeft hebben: Gheen Natie van de Werelt heeft sulcks getoont of bedreven teghens d'andere/als dese. Ick bekenne wel datter meer ende wreeder daden zijn bedreven in America/ maer dit was al het selfde ghebroetsel/ dit waren de Nakomelinghen van dese Tyrannen/ die de selfde sinnen gehadt hebben om 's Nederlant t'ontblooten van Menschen/ende haer selfs meester te maecken.

Wtnemende onghehoorde moorderije.

Oock quamder tijdinghe uyt Spaengien/ dat de Soone van den Coninck van Spaengien Carolus, was uyt laste zijns Vaders ghevangen gheweest/ ende daer ghestorven.

Dese Jongelinck eñ Prince hadde de Landen wel besint/ eñ hadden hem geerne voor harē Heere gehat/ maer 't werde mede al van de vyandē des vredes belet.

Hy was nu out twee en twintich jaren/kloeck van gemoet/scherpsinnich/liberael/studieus/gheen slapert als dese tegenwoordighe is.

Hy was wel ghesint tot de Regieringe/ ende bysonder verlanghde hy om met zijn Vader nae de Nederlanden te reysen: om het welcke te beletten/ waren veele opvoerders van den Coninck/ die uyt-sloeghen datter veel quaets daer uyt soude konnen ontstaen/ende dat hy wel moeste op hem letten/ dat hy wel mochte selfs nae Italien/ende soo voorts naer Nederlandt reysen/ dat hy te veel gecommuniceert hadde met de Nederlantsche Heeren/den Marquis van Bergen ende Montigny/ende daer door quaet ghevoelen moeste hebben van de Relgie.

Lof van de Prince Karel de Sone van den Coninc.

Men

Men gevoelde oock dat hy correspondentie hielt met eenige in Nederlant/ende om dat seeckerlick te weten/soude men door Ruygomes zijn Brieven doorsnuffelen/ 't welck als de Prince niet toelaten wilde / is de Coninck selfs met hem ingedrongen/so dat de Vader verstoort zijnde/hem dede ghevanghen setten: ende hy is ses Maenden daer naer ghestorven/seer nauwe altoos bewaert zijnde. Karel wert ghevangen ende sterft.

Van syn doot oordeelden veele dat hy vergeven was/ ofte dat hy met een Servet is geworght: d'oorsaecke syns doots is noch verborghen. Maer men weet wel hoe de Coningen die Tyrannen zijn/ leven met haer eygen Bloet/als sy door haer eenighe schade vermoeden van de Regieringe; 't welck sy gheleert hebben van de Turcken/daer sy een Afcomste van zijn/die alle haer Broeders ombrengen als sy ghecroont werden met solemnele triumphen: ende dat is daer so de maniere ghewoorden dat men niet anders en verwacht/ende consequentelijc altoos volgt alsser eenen nieuwen grooten Heer ghecosen wert.

'T heeft oock ghebleecken hoe weynich tegenspraecr dat de Coninghen willen lijden / als sy yet wat om voordeel doen/ aen de doot van de Coninginne Isabella, een Dochter ende Suster van de Croone van Vranckrijck / de welcke als sy qualijck nam/ende eenighe ghepassiede woorden haer liet ontvallen over de doot van Karel / terstont mede voort moest / want sy ghee n drie Maenden daer naer en leefde.

D'oorsake van haer doot verclaerden de Francoysen die uyt Spangien quamen: ende de Coninc van Vranckrijck Karel maecte oock semblant om dies daets wille/ dat hy de Oorloch op nam tegens de Coninck van Hispanien / doen hy die van de Religie de hant boot/ende Graef Lodowijc Gelt verschafte tegens de Spaensche. So dat het te verwonderen is dat alsulcke Rijcken / die met so veel onnoosel ende eygen Bloets besoedelt zijn/so lange noch staen: maer in't eynde sal Godt alsulcke Moorderijen straffen/ende het Rijck omstooten/gelijck men nu siet dat hy begint de stutten wech te rucken/om dien tot den val te vermaecken / ende syn middelen vermindert door de Nederlanders / die over al syn Tyrannije verdrijven/ ende de Inghesetenen van Indien haer Vryheyt weder gheven. De Coninginne van Spangien moet lijden voor Karel.

Beschrijvinghe van de onthalsinghe der twee Graven/ als de Grave van Hoorn ende de Grave van Egmont, waer van te sien is in de Figuere Num. 4. Pag. 19 al waer sy met meer Edelen ghevanghen worden.

OM weder te comen tot de materie/ sullen wy voorder spreken dat Duc d'Alba de twee Graven die hy gevangen hadde(te weten/de Grave van Hoorne ende de Grave van Egmont) liet van Gent brengen na Brussel/met Soldaten en Ruyters/ende gelogiert op het Broot-huys ende heeft haer Proces gemaect/dat sy bedreven hadden de misdaet van de gequetste Majesteyt/en wederspannicheyt hadden begaen/ daerom hy gheboot dat sy met den Sweerde souden geexecuteert ofte gerecht worden/ ende de Coppen souden ghestelt worden op openbare plaetsen/tot een teecken van hare misdaet/ende dat/ soo yemant bevonden werde die af te nemen/die soude verliesen Lijf ende Goet. Alba veroordeelt de twee Graven.

Voorts geboot hy dat men alle hare Possessien ofte Goederen/ jae al 'tgene dat sy besaten/soude confisqueren tot profijt van de Coninc. Dat was het fondament ende 'tsecreet van de Misse/want om het goet was het meest te doen.

Figuere Num. 7.

HOorn en Egmont Edel Graven
Wat zijt ghy hier meer als slavē,
Die door't ongenadich woort
Van den bloethont wert vermoort?
Niet en mocht u goede meeningh
Zijn van sware straff verkleeningh,
Noch u diensten veel en groot
Mochten traghen uwe doot,

Wreetheyt nochtans niet u sielen
Maer alleen 'tvleysch mocht vernielen,
V onschuld'ghe vrye gheest
Klimt ten Hemel onbevreest.
Soo langh als 'tvermaerde schrijven
In dit uwe Landt sal blijven,
Sal oock dees u swaer ellent
Voor 'sLants welvaert zijn bekent.

De Hertoch ontboot de Bisschop van Yperen/dat hy de Graven soude aendienen die ure hares doots.

Den Bisschop dit verstaende te wesen een groote wreetheyt ende tyrannije/ valt op zijn knyen/ende bidt voor dese twee Graven/dan het was te vergeefs/het moeste so wesen/ 'twas al Eyeren inde Pan/de Justitie moest zijn ganck gaen:so dat de Sententie onveranderlijck was.

Doen ginck de Bisschop by de Grave van Egmont/ hem aendienende de ure zijns doots/die hy met verbaestheyt ontfinck/ vragende ofter gheen pardoen ofte uytstel te becomen soude zijn?

Doen seyde de Bisschop 'tgeene tusschen hem ende den Hertogh was ghepasseert/hoe dat hy voor hem hadde ghebeden/maer dat hy geen gratie en conde verwerven.

Doe seyde de Grave: Dese Sententie is te wreet / ick hebbe noyt den Coninck soo seer vertoornt: dat van my is ghedaen / is altoos ter goeder meeninghe ghedaen.

Daer naer heeft hy begeert dat de Bisschop soude Misse doen / ende hem het Sacrament gheven/'twelck gheschiede.

Doen schreef corts daer op de Grave van Egmont twee Brieven / d'eene aenden Coninck/ende de ander aen Alba/die de Bisschop aennam om te bestellen.

C'sanderdaechs/wesende Pingster-Avondt / werde hy van de Spaengiaerts gehaelt om onthalst te worde/ende hem leydede de Bisschop/Iuliaen Romero,ende Capiteyn Salines, ende hem volchden neghenthien Vaendels Spaengiaerden/ die in Slach ordre ronts om het Tonneel haer voechden / dat met swart Laken was behanghen/ende daer op twee swarte Fluweelen Cussens.

De Grave is met de Bisschop alleen op het Schabot ghegaen/ende als hy een weynich met hem ghesprooken hadde / is hy ghekniellt met de Bisschop/ghelijck met hem lesende het Vader onse: stracks daer op heeft de Bisschop hem de Benedictie ghegheven.

De Grave opgestaen zijnde/heeft het Crucifix/dat hem gepresenteert was/dicwils ghekust/ende wederom ghekniellt op een swart Fluweelen Kussen/ende met ghevouden Handen heeft hy seer luyde gheroepen : Heere in uwe handen beveele ick mijnen Gheest.

Daer naer nam hy een Bonnetteken / dat hy voor zijn ghesichte settede/ ende wierp zijn Tabbaert van zijn Schouderen / zijn Handen weder vouwende/ ende den Heer aenroepende/verwachte hy den slach.

Doe quam den Scherp-richter voor den dach/ende sloech hem het Hooft af.

'Tlichaem/'tHooft/ende de plaetse die met zijn Bloet besprengt was/wert terstont met een swart Laken bedeckt.

Als dit edel Bloet ghestort was / is voort ghebrocht de Grave van Hoorn/ Hy groetede minlijck alle de omstaenders/so dat vele de Tranen uyt d'oogen barsteden/siende dese moordadige werckinge aen soo onnoselen Persoon.

Doe hy op het Schabot quam / leyde hy zijn Mantel af/ ende van zijn swart Armozijn Wambays hadde hy zijn Kraghe af ghedaen / om onverhindert den slach t'ontfanghen.

Hy wenschte alle de omnestanders geluck ende heyl/ende hy begeerde dat men Godt voor hem bidden soude / om dat zijn menichvuldighe sonden hem mochten vergheven zijn om Jesu Christi wille.

Hy wilde noyt bekennen dat hy tegens den Coninck yet bedreven hadde/daer door hy de doot verdient hadde.

Nae dat hy de Mantel hadde afghewórpen / heeft hy syn Bonnet voor d'Ogen getrocken/ ende knielende op het Cussen/ende syn Handen gevouwē hebbende/sprac hy int Latijn/dat hy syn Ziele Gode beval. Terstont daer na werde hem van den Scherprichter het Hooft afgheslaghen.

Dit was een vroom/schoon/lanck/ ende verstandich Heere / die meest alle zijn middelen in des Conincks dienst hadde verteert.

De beyde Lichamen zijn stracks gekist / maer de Hoofden zijn gheset twee uren langh op yſere Pennen.

De Borghers waren seer bedroeft ende verslaghen in dese onthalsinge/alsoo sy wisten dat dit alles geschiede tegens de Previlegien/ ende de Heeren waren vrome Krijghs-Oversten/die de Coninck groote diensten gedaen hadden: Maer die waren al vergheten.

De Lichamen werden daer naer ghebrocht te Minnebroers/ ende daer nae te Clarissen/daer is het Lichaem van Graef Egmont met veele Papistische grillen gebalsemt / ende het Lichaem van Hoorne soo seer niet/ om dat hy soo Paeps niet gestorven en was als d'ander / want hy tot de Bisschop seyde doen hy hem soude biechten/dat hy Gode syn sonden hadde gebiecht/ diese wel conde vergheven/ende daerom geen ander Biecht-vader van doen en hadde.

Dit is het loon dat de Coninck van Hispangien syn Dienaers geeft voor haren arbeyt/ende bysonder dese Grave/die de Keyser ende syn Soone den Coninck van Spaengien wel twee en twintich jaren ghedient hadde/soo in Oorloghe als in Pays.

Het is wel waer / dat de Coninck / nae dat Hoorn hem hadde ghevolcht in Duytsch lant/Italien/ Spaengien/ende Engelant/hem gemaect heeft Gouverneur in Gelderlandt/ ende het Graefschap van Zutphen / ende daer naer Ridder van der Ordere/als ooc Admirael van der Zee/maer de Tractementē ofte onderhoudinghen zijn so sober gheweest/dat dese Grave in den dienst des Conincks soo arm is gheweest / dat als hy van Alba ten Hove ontboden was/ en conde hy daer niet eerlyck comen / oft hy moest een Hoeve versetten van zijne Heerlijckheyden die hy by Weert hadde ligghen.

Hy hadde van den Coninck wel belofte dat hy verbeteringe van Gagien soude hebben voor syn ghetrouwe diensten / die Duc d'Alba hem oock beloofde in syn aencomste/maer dit was het verlies van lijf ende goet/maer niet van syn eere/die noch diep is ingewortelt inde herten vande vroome Nederlanders: derhalven syn doot noch dagelijcx beclaecht wert/ ende het gestort bloet is redelijck ghewroken/ maer noch niet t'eenemael.

Noch andere Heeren hier en daer ghedoot.

DE andere gevangene Heerē zijn oock te Vilvoord gedepescheert/verhindert/ ofte gedoot/als de Burgermeester van Antwerpen/Anthonis van Stralen/ Johan Krasenbroot syn Raets-heere/ende Alonza de Loa Secretaris van de Grave van Hoorn/ooc een Vries Edelman Bauwena/ende Pensionaris vā Mechelen/met meer andere/wiens goederen alle gheconfisqueert zijn / ofte den Coninck toegeeygent ende verballen te wesen: Dat was het principaelste / ende dit moest voor al niet vergeten zijn.

Dese Executie gheschiede meest by de Provoost Spelle, die van d'eene Stadt in d'andere reet / om de gecondemneerde ofte verwesene te doen om-brenghen/ende

oock

oock alſo ſijn eyghen profijt daer onder te ſoecken. Dat duyvelſche ghewin brocht hem noch int eynde oock om den hals/als hier nae ſal blijcken.

De Hertoch van Alba/ tot een teecken van ſijn wreetheyt / dat die in de toecomende eeuwe ſoude blijven/ heeft hy doen deſtrueren het Hof vanden Grave van Cuylenburgh/om dat aldaer het Verbont ghesloten was van de geconfedereerde Edelen/ ende hy heeft daer op doen ſetten een Pilaer / aen de welcke gheteeckent was de oorſaecken van de verwoeſtinghe. Alba heeft het Huys van Cuylenburgh vernielt.

Hoe ſtrap ſoude het gheſtaen hebben datter eeren van Alba een Pilaer op de Marckt te Bruſſel van de Staten des Lants hadde gheſet geweeſt/ in de welcke gheteyckent hadde gheweeſt/ dat de Hertoch van Alba/ gheſonden ſijnde vanden Coninck van Spagnien in de Nederlanden / hadde met alle beleeftheydt de Inlantſche beroerten neder ghelept/de ghemeene Man geſtilt/ de Edelen te vreden gheſtelt / ende de Previlegien van de Landen ghehanthaeft ende voorghestaen.

Men ſoude noch hedensdaechs de voet vanden Pilaer comen eeren ende cuſſen. Neen/neen/ hy ſocht dat niet/ hy moeſt onder de Tyrannen ghereeckent zijn/ ende de Landen in benauthepdt brenghen / ende die oorſaecke gheven om de Ingeſetenen te verbreemden van den Coninck/ gelijck als ſy nu noch heden zijn/dat ſy den naem vanden Coninck verbloecken ende laſteren als den Helſchen Pluto, ende de Spagniaerts ſoo haten/ dat ſy noch dach ende nacht practiſeren om haer t'onder ende tot eenen val te brenghen / ſoo het moghelijck is / tot een beloninghe ende weer-wraecke van al dat onnooſel ende uytghestorte Bloedt van haer Voor-ouders / Vrienden ende Maghen / als blijcken ſal inde naevolghende Hiſtorie.

Noch was hy daer mede niet te vreden. Hy thoonde ſijn quade aert over alle Menſchen van ſlechten aenſien/ die hy dede branden/ſoo wel Catholijcken als die van de Religie waren/ende oock veel Mennoniſten/die hy/om dat ſy niet ſpreken en ſouden/een Schroef in de Mont liet brengen om alſo de Tonge te vatten dat ſy dien niet weder te rugge conden halen / ofte die met heete Priemen te doorſteken/ om dat ſy zwellen ſouden / ſoo dat alle Menſchen verſchrickten van deſen handel. Daer op dede hy noch een Placcaet maken/ende liet afleſen/dat/ſo yemant eenige Geuſen ofte Ketteren goet wiſt hier ofte daer legghen / dat ſy dat ſouden moeten aenbrenghen op Lijf-ſtraffe. Alba doodt alle ſlechte menſchen en Mennisten.

Dat was de rechte treck om alles in ſijn Taſſche te krijgen. Maer 'twas wel gheſeyt van de Oude/dat al wat ſchandelijck is/en duyrt niet langhe. Mits het Godt ende de Menſchen verdroot in't eynde. Soo dat oock in dien tijt van Gode opghewerckt werde de Prince van Orangien / die voor goet vont in deſen brandt van het Vaderlant het Water aen te brenghen om te leſſchen/ ende hy nam volck aen/beſtaende in vier en veertich Vaendelen Hoochduytſche Knechten/ en Franſoyſen ende Walen/ende ſeven duyſent gemonteerde Ruyters/ ende hy ginck met dit volck over de Maſe / nam wel eenighe plaetſen in / ende trock dicht voor by Maeſtricht/daer de Hertoch van Alba in ſijn voordeel lach/ſoo dat hy hem niet en conde vermeeſteren / ende was ghedwonghen vande Stadt Maeſtricht te vertrecken met een ſoo ſchoonen hoop Volcks / dat hy niet langhe conde by een houden/of hem ſoude Ghelt of Victualie ontbreecken. Niet te min hy vertrock met goede ordere/ ende nochtans werdender al eenighe geſlagen/ die goede Voorſtanders waren van des Vaderlandts vryheydt. De Duydtſchen vertrocken nae haer Landt/ende de Prince ginck door Henegou na Picardien. De Hertoch van Alba was De Prince van Orangien neemt Volck aen. De Prince verlaet het Veldt.

Alba was seer trots / dat hy de Prince also upt het Velt hadde verduyzt. 'Tis wel waer hy hadde veel gewonnen: Maer daer bleeck dat trouwe hert van de Edele Prince van Orangien / die hem selven ende alle zijn middelen avontuerde om onse bedruckte Inwoonders van de Spaensche Tyrannije te verlossen/ maer den tijt en was noch niet ghecomen.

Al hoe wel dese Tyran Alba een seer Godloos mensche is gheweest / nochtans heeft hy in alle dinghen de onbeleefde niet gheweest: Want als hy verstont dat zijn Provoost ofte Roode-Roede Spelle niet en handelde als hy behoorde/ heeft hy hem oock naer behooren ghestraft. Hy was een van de alderwreetste/ die als een grimmende Leeu heeft gheleeft / ende als een bloetdorstighe Wolf is ghestorven/ duysenden van Menschen heeft hy doen omme-brenghen / daer hy seer lichtveerdich mede te werck ginck / bysonder als hy verstont dat sy van de Gereformeerde Religie waren. Hy was een seer goet vrient van de Tyran ende Bloet-Raet. Dit was de ghene die de twee Graven gevangen nam / ende veel andere Edelen ende Onedele.

Men heeft ghesien dat hy veele ongehoort ter doot ghebrocht heeft/ waer in hy zijn Commissie ofte last soo verde te buyten ginck / dat hy't hem selfs schaemde/ midts hy niet alleen de Geusen plaechde / maer oock alder-hande soorten van Menschen.

Hy is by Alba overtuycht geweest/ dat hy veele Luyden een misdaet op leyde/ die sy noyt bedreven en hadden.

De onnoosele ende onschuldige heeft hy dickwils doen verwijsen ende ter doot brenghen in plaets van groote misdaders/ veranderende in de clachten de namen der goeden in de namen der quade Boeven die hy woude los laten. Oock bedreef hy dit schelmstuck dickwils/ dat hy Gelt van de Luyden nam om die te verlossen/ ende 't Ghelt ontfangen hebbende / brochtse even wel om sonder de Vrienden het Ghelt weder te gheven.

Spelle wert ghehanghen. Desen boosen doortrapten Boef heeft Alba doen ophanghen met twee Dief-lepers van zijn gheselschap / die met hem dese onverdraechlijcke wreetheydt hebben bedreven/ daeromme soo is oock het rechtveerdige oordeel Gods over haer ghegaen.

Als de Hertoch also in zijn kracht was / begost hy te dencken om de profijten/ 'twelck was van instellingen van Schattingen op te richten/ als van de hondertste Penninghen van alle Goederen / den Thienden Penninck van alle vercochte Goeden/ ende dat continueel ofte geduerichlijck / gelijck als hier naer ende breeder sal blijcken.

Alba begint de thiende Penninck te practiseren. Om daer toe te comen / nam hy acht op de differenten ende questien die onder de Provintien vielen op het stuck van de Quotisatie; ende also daer verschil onder was/ was het beter nae het segghen van den Hertoch de thienden Penninck in te voeren.

Ende alsoo hy nu geen vreese meer en hadde van Oorloge / begon hy te tyranniseren/ ende dede aen alle oorden veel Menschen ombrengen. Onder andere waren in den Haghe gevangen gebrocht vier Priesters ofte Pastooren/ als namentlijck; Arent Dirckfz. Pastoor int Lier by Delf/ oudt tseventich Jaren / Sybrant Jansz. Pastoor tot Schaghen / Adriaen Jansz. Pastoor tot Yselmonde / ende Wouter Symonsz. Pastoor tot Monster / om dat sy beschuldicht werden van Ketterijen / dat sy het Pausdom verlieten / ende de Ghereformeerde Religie stijfden.

Men

Men onderſocht haer van haer Gheloove: Ende alſoo ſy niet af en weecken/ zijn ſy als Apoſtaten ende Af-vallighe veroordeelt by de Meeſters van de Inquiſitie. Ende alſoo deſe Paſtooren Gheeſtelijcke Perſoonen waren/ ſoo moeſten ſy ontwijdet worden in teghenwoordicheydt van de Biſſchop van den Boſch. Dit gheſchiet zijnde/ werden ſy den wereltlijcken Rechter over-ghelevert/ ende den 30. May ghewoorght/ ende daer nae verbrant/ met groot miſnoegen van alle Toeſienders. Vier Paſtooren ghehangen ende verbrant.

Op dit Jaer iſſer een Rijcks-dagh in Duytſch-landt te Spiers ghehouden/ alwaer de uytghevluchte Nederlanders een Supplicatie ofte ootmoedighe Bede preſenteerden aen den Keyſer/ oock de Duytſche Vorſten die van de Religie waren/ van de onghehoorde tyrannije haer beclach doende: maer ſy werden weynich verhoort. Niet te min de Coninck werde beweecht om de Nederlanden niet t'eenemael te verwoeſten/ ende ghewilligher tot den Thiende Penninck te krijghen/ heeft een Generael Pardoen verleent/ ende dat werde ghepubliceert t'Antwerpen op een Stellagie/ alwaer in een Setel hem ſettede de hoovaerdighe Alba, weſende de plaetſe van de Coninck/ in de welcke hem noyt Gouverneur en heeft derven ſetten. De Coning gheeft Pardoen/ ende wort ghepubliceert.

Maer de publicatie des Pardoens heeft ſeer weynich te beduyden gehadt/ jae eenighe merckten hier uyt de ſlechtigheyt des Conincks/ dat hy openbaerde hoe (na ſyn ſin) de Ingheſetenen haer tegens hem hadden verloopen/ ende hoe ſwart ſy in ſyn ooghen waren/ ende wat de Inquiſitie van haer hielt.

Niemant betroude hem op dit Pardoen/ niemant quam weder int Landt/ dan eenighe ſlechte lieden die de moeyte niet weerdich waren om dit Pardoen te breken ofte in kleynachtinghe te brenghen. Soo datter gheen Salms-hoofden te vanghen waren/ maer alleenlijck een deel Spierincks hoofden.

Als Duc d'Alba een groote jae ontellijcke menichte van Penningen gemaeckt hadde van de confiſquatien ofte verbeurde goederen van de Princen/ Graven/ Heeren/ Edelen/ Cooplieden ende Borghers/ ſoo dorſt hy hier over noch eyſſchen de ſware ſchattinghe van de honderſte Penninck/ van de twintichſte/ ende van de thiende.

Hem worde wel te kennen ghegheven dat het gheen goet en conde inbrengen/ dat alle Waren daer door ſouden verdieren/ ſoo om de nieuwicheydt als om de ghewichticheyt veel onruſts ſoude connen voorvallen/ dat de Cooplieden ſouden verdreven worden/ ende de Ambachten alſoo ſouden ſtille ſtaen/ tot bederf van't gantſche Landt. Oock die eenighe Waren in't Landt brochten/ die ſouden die heel dier houden/ om dat ſy ſoo veel Oncoſten ghedaen hadden tot de Schattinghen/ andere ſouden willen blijven by de Oude Tollen ende Onghelden. Veel ſwaricheyt uyt de Schattinghe.

Maer dit en mocht alles niet helpen/ het was: Het belieft ons alſoo, onſe wille is een VVet.

Ende Duc d'Alba verclaerde dat hy dit al hadde voorghenomen eer hy int Lant quam/ ende dat hy ſyn meeninghe niet en ſoude veranderen/ men moeſte hem onderdanich weſen: Hy woude ſyn wille vol-voeren/ al ſoude het onderſte van het Nederlandt boven ghekeert worden.

Die van Bruſſel ſouden wel eens de honderſte Penningh geconſenteert ofte bewillicht hebben/ maer de thiende Penningh ſagen ſy in met ſwaricheyt.

De Tyran dat verſtaende/ dreyghde eenighe Provincien/ dat hy wilde gebruycken Coninckliike Authoriteyt/ dat is ſtrengigheyt.

E Door

Door Barlaymont ende Noircarmes werdē Artoys ende Henegou beyraet/maer Utrecht en wilde sich gantsch daer toe niet verstaen/om daer een exempel aen te rechten/sent hy haer toe veel volcks/om haer soo Geestelijcke als Wereltlijcke te quellen.

De Gheestelijcke ende de Borgers hebben alles seer patientelijck gedraghen/ niet teghenstaende dat dese Spangnaerts ontallijcke vele fortsen/overlast/hooch-moet ende gheweldt/jae doot-slaghen aen haer eygen Waerden ofte Patroonen/ ende andere persoonen binnen haer eyghen Huysen / ende vele andere oppressien binnen de voorschreven Stadt / soo wel onder de Gheestelijcke als Wereltlijcke bedreven/sonder dat daer over eenighe straffe ghedaen wert. Nochtans en heeft Duc d'Alba door dese middelen die van Utrecht niet connen dwinghen te consenteren de voorschreven onredelijcke/ende in dese Landen noyt gehoorde onbillijcke Schattinghen / maer besloten eendrachtelijck met patientie te verwachten ende te verdraghen al watter haer af comen soude.

Die van Brabant hebben belooft dat haer onmoghelijck was te betalen.

Die van Hollant hadde hy geerne ghedwonghen/ gelijck hy Amsterdam dede/ dat hy condemneerde in de boete van vijf-en-twintich duysent Guldens / om dat sy niet in-voerden de thiende Penningh.

Den lesten Julij Anno 1571. heeft hy die doen publiceren met groot misnoeghen van de Ingheseten/die oordeelden dat hy de Landen wilde uyt putten.

Al wat men hem seyde/was al te vergheefs. De alder ghetrouste Vassalen ende Raets-Heeren des Landts deden verloren moeyte / jae hy sprack in grammen moede/dat hy soude de Schattinghe hebben/ al soude het hem syn leven costen.

Hy dorste oock wel seggen/dat de Raets-Heeren die tegen de thiende Penningh waren / dat sy met recht voor Rebellen gheschadt mochten zijn / ende dat hy die oock (als het tijdt was) het Hooft voor de voeten wilde doen legghen: Jae hy verclaerde dat de Staten van Vlaenderen ende Brabant gelijcke straffe verdient hadden met de Grave van Egmont ende Hoorne: Ende dat de Sonne en Mane eer haer schijnsel souden verliesen / dan dat hy nae-laten soude de thiende Penningh.

Wat begost hy te doen? Hy bestont den eysch te Brussel te eysschen.

Brusselaers zijn trouwe voorstaenders vā haer Previlegien.

De Brusselaers/die eenpaerlijck ghesint zijn hare Vryheden voor te staen / die en wilden niet vercoopen om gheen Thiende Penningh schuldich te zijn / ende sloten hare Winckels.

Backers ende Brouwers wilden gheen Waer leveren/ soo dat het Volck gheheel desperaet worde. Daerom hy besluyt t'seventich van de Borgers op te hangen. Ende alles was veerdich tot d'Executie/ten zy de tijdinghe ghecomen hadde van het in-nemen van den Briel. Sijn Wolvē warē oock doende tot Utrecht/

Utrecht getiranniseert.

alwaer sy de Borghers het Gheldt uyt-parsten. Sy over-vielen den Burghermeester Amerongen met bloote Rappiers in syn Huys. De President moeste ter hant brengen alle der Stadts Previlegien/ die hy liet brenghen op Vredenburgh/ ende hy beroofde de Stadt van alle haer Gherechtigheden. Ende hy gaf Sententie teghens de Staten ende Landen van Utrecht / dat sy haer verloopen hadden in het Crimen van de ghequetste Majesteyt/ende beroofde haer van alle haer digniteyten ofte waerdicheden.

Maer de tijdinghe comende van Lumé ende de Water-Geusen/hielden sy wat ghemack/vreesende dat hy het Spit heel in d'Assche soude wenden / indien hy soo strenghelijck voort ginck.

Doe hy syn Bril quyt was/begonde hy te kyjcken door een geleende Bril van de Geusen/nochtans liet hy al syn wreethept niet na.

De Borgers van Antwerpen/al hoe wel sy veel Ghelts moesten hebben van den Coninck/so zijn sy vanden Tyran gedwongen geweest tot het bouwen van't Casteel te gheven vier Tonnen Gouts. Oock doen het volmaeckt was / moesten sy de Rabauwen met beerthjen oft byfthien hondert Bedden voorsien/dat sy ghemackelijck ligghen souden. Al het Gheschut vande Stadt dede hy leggen op het Casteel om de Borghers daer mede te dwinghen/sonder dat yemant vande Magistraet daer yet dorste teghen spreken.

Tyrannije t'Antwerpe.

De Keyserlijcke ende de Werelt vermaerde treffelijcke Stadt van Antwerpen heeft moeten haren Necke buygen onder eenen Sancio d'Avila, Gouverneur van het Casteel/die een ghemeyn Soldaet / jae Tromslagher gheweest was: Door hem hebben de E. Heeren des Magistraets / ja de beste van den Lande moeten staen met den blooten hoofde.

Hy wilde die van Amsterdam quellen met een Casteel. Sy moesten hem tellen 2. Tonnen Gouts eer hy het na liet. So dat hy 'sjaerlijcx troc uyt de verbeurde Goederen 8. Tonnen Gouts/behalven 'tgene hy van de Schattingen kreegh.

Hy spaerde noch Geestelijcke/noch Wereltlijcke/noch Weduwen noch Weesē/ noch Wees-Huysen/noch Lazarus-Huysen/etc.

Die eenige Renten oft ingaende oft uytgaende hadde op desen/die kreegh niet/ hy nam 'tsop ende 'tvleesch vanden gantschen Hutspot na hem.

Men settede hem daer vast tegen/maer wat wast ? Hy parstede het Landt uyt inde ses-jarighe regieringe by de twee-en-vijftich Millioenen Gouts/maer God sy ghelooft/men krijght nu altemet de Renten wederom/die de Nakomelinghen des Coninckx ende der Spagniaerden betalen teghens haren danck.

Hoe veel dat Alba gheyut heeft uytter Landt.

Het was hier mede niet ghenoegh/men weet wat een grooten hoop onnut ende onnoodich Krijghs-volck hy de Landen op den Hals heeft ghelept/ende die liet hy onbetaelt/die moesten de Borghers van hare Halsen af koopen [illegible] en somme Ghelts eer sy die quyt wierden.

Vooyder Schat van het Landt.

Ende als sy haer wille niet konden krijghen/verwoestende/roofden ende plonderden sy alles wat sy wisten te becomen / soo wel in de Steden als op de platte Landen. Welcke stucken Duc d'Alba door de Vingheren heeft gesien/als wesende ordinaire vruchten des Crijghs: Ja men heeft over al oorsaecken ghesocht / om niet teghen het volck tot rebellie te brenghen/ 'twelck sy niet versweghen / maer seyden opentlijck dat sy daer naer verlanghden / om alsoo oorsaecke te hebben de Landen te plunderen/ende de menichte des Volckx te vernielen.

Sy hebben gheruineert ende verwoest de schoonste Dorpen in Hollandt / als Wassenaer/Catwijck/Alphen/Warmont/ende Reynsburgh/alwaer sy alle Godloosheyt aen de Vrouwen bedreven. 'Twelck schrickelijck ende verbaerlijck is te verhalen.

Eenighe bonden sy aen staecken / ende verbrandense alsoo met lancsaem Vyer. Eenighe setteden sy met de Voeten teghens het Vyer/om het Ghelt uyt te parssen. Eenighe neyen sy met gloeyende Tanghen.

Sy hebben in sommighe plaetsen de Mans levendich het Vel ofte de Huydt af gestroopt/ende hebben de selfde over hare Trommelen ghespannen.

Vont men niet by Pacieco, doe hy te Vlissinghen ghehanghen werde/ een Billetken/daer in aen-geteeckent stonden vele Edelen ende de principaelste Borgers des Stadts/die hy soude doen om-brenghen.

Oock heeft Brussel moeten sien / dat in de tijt van Alvaes regieringhe honderd ende dertich Borghers zijn ommeghebracht uyt enckel moet-wille.

Te Ghent was een Oploop die sy maeckten/ende sloeghen doot by de tseventich Borghers.

Te Berghen in Henegouw heeft hy teghen synen Eedt ende contract eenen grooten hoop Borgheren op ghehanghen.

Te Yperen was een Beul doende om eenen te rechten die van de Religie was/ ende door syn wrymoedighe aenspraeck quam een oploop. De Spangniaerts/ om het Volck te stillen/ sloeghen twee-en-twintich Borghers doot / onder allen een die van de rijckste was/ die om syn gerüchte (soo hy seyde) quam kijcken.

Alba tyranniseert over de doode Lichamen ende begravene.

Dit was noch niet ghenoech. Wisser eenighe vande Religie waren ghestorven sonder syn kennisse/liet hy die weder op-graven ende aen Galghen hanghen/ofte daer onder begraven/ want dan de oorsaecke geboren was om hare Goederen aen te tasten.

Hy liet de Mans-persoonen dickwils hangen/ende de Weduwen ende Dochters gaf hy syn Boeven ende Trauwanten. Ja hy dede dickwils om-brenghen de Vrouwen die haer Mans hielpen in't heymelijck ofte buyten 's Landts: Jae die haer ghevluchte Vrienden maer met eenen Brief ghetroostet hadden.

Echte Luyden heeft hy van malcanderen doen scheyden/ om dat sy in de Ghereformeerde Ghemeynte ghetrout waren.

Het is openbaer ende kennelijck/dat een Vader te Maestricht is om-gebracht/ die syn Soon/die langh Ballinck was geweest/een nacht in sijn Huys herbergde. Soo suyver moest het zijn/ende alsoo vondt hy oorsaecke om haere goederen aen te tasten/daer't meest om te doen was. Eenen anderen Man is ghedoot/om dat hy een arme Weduwe (wiens Man om de Religie ghedoot was) een weynich Coorns tot een Aelmoesse gegeven hadde: Eenen anderen om dat hy syn Vrient in Enghelant wat ghelts ghesonden hadde. Ja soo de Vrouwen hare Mans ofte Kinderen yet wat gelts stierden buyten 's Lants/ hy was terstont aen het confisqueren/ende benam haer alles wat sy hadden/soo dat menich Mensche door desen handel in grooter armoede ende vertwijffeltheyt is gheraeckt.

Hy heeft ontheylicht het Sacrament des heyligen Doops/door dien hy de Kinderen die wel ende wettelijck inde Gereformeerde Kercke ghedoopt waren/heeft doen herdoopen/'twelck is strijdende tegen de Decreten der oude Concilien.

De Magistraten ofte Heeren moesten Executeurs ende uytvoerders zijn van desen boosen ende Godloosen handel/ter plaetse daer sulckx gebeurde. Onaenghesien dat de Magistraten niet en waren gheweest by de examinatie der saecken/ noch oock de Sententie niet en hadden helpen gheven.

In summa/soo dat het eenen grouwel is om te verhalen al 'tghene dat desen wreeden Tyran bedreven heeft.

Van de over-groote wreetheyt ende moet-wille die de Spangniaerts tot Rijssel ende meer andere plaetsen bedreven ende aengherechtet hebben.

ALs te Rijssel midden in de Stadt een Maraen ofte Spangniaert een Vrouwe wilde violeren ofte vercrachten/ende haer eyghen Man met twee andere Ghebuyren dat beletteden/riepen sy Spania, Spania.

Dese

Dese Ghesellen namen den Man met de twee Ghebuyren ghevanghen / ende dwonghen de Heeren dat sy de twee Ghebuyren terstont moesten ophangen/ende den Man gheesselen/of sy souden stracks de Stadt in brandt steecken/ende alle de Borghers om-brenghen ende doot-slaen.

Van eene afgrijselijcke Moort ende Moetwille die de Spangniaerts aenrechteden te Doornick.

TE Doornick in eenen twist tusschen het Garnisoen des Stadts ende des Casteels twee Spangnaerden doot blijvende / hebben de anders gheroepen hare ghewoonlijcke loose Spania, Spania, ende sy zijn op de Borghers ghevallen/ veele der selver doodt slaende / andere jammerlijck quetsende / immers de arme Borghers moesten het ghelach betalen.

Daer woonde te Doornick een rijck Coopman/ghenaemt Pottier. Nae syn doot braecken de Spangnaerts sijn Huys op by lichten daghe / ende vermoorden syne Huys-vrouwe/syn Dochter ende Nichte / meenende veel Ghelts by haer te vinden/maer en vonden niet.

Dit liep sonder straffe af/ ende hierom en werden dese Moordenaers niet ghedaen.

Van de over-groote wreetheydt ende afgrijselijcke Moorderijen / die Bossu ende de Spangniaerts tot Rotterdam bedreven hebben.

ENde op dat ick wat naerder in Hollandt come / sal ick niet verswijghen wat wreetheyt dat aldaer van syn Bevel-hebbers is bedreven.

Men weet dat de Grave Lumey hadde den eersten April den Briel ingenomen int Jaer 1572. Ende een deel Spaensche Soldaten werden upt Utrecht gesonden om hem te verdrijven. 't Welc sy niet connende doen/ dwaelden door 't Landt/ tot dat sy quamen voor Rotterdam, daer sy door wilden. Ende haer werde geconsenteert ende toe-ghelaten dat sy met Corporaelschappen souden door passeren.

Als den Grave van Bossu,(die haren Oversten was) dit alsoo beloofde/hebben die van Rotterdam de Oost-Poorte gheopent dies hy met sijn Edelen ende Dienaers in tradt / met welcken d'andere Spangnaerden die buyten de Poorte ghereet in Wapenen stonden met sulck een furie ende ghedruys in dronghen / dat de Wacht der Burgheren in de Poorte ghestelt / deselve niet en conden toe-sluyten/ maer sy wierden stracks van de Spangnaerden overweldicht. De Grave van Bossu heeft selfs met eenen Poingiaert/eenen vander Burger-wacht/ ghenaemt Swerte Jan/een Smit van sijn hant-werck / die wel de vyerichste scheen te wesen om de Spangnaerden te keeren / doot ghesteecken. Insghelijcks wert oock als doen doodlijck ghewont/eenen Backer ghenaemt Jan Dominicus / die / als eenen vromen Burgher / synen last betrachtende / goede wacht hielt / ende den Vyant teghen-stont. Eenighe Edel-lieden ende andere die by den Grave waren /

Figuere Num. 8.

'T Groeyen der Hollantſche ſteden
Vreemde wolven niet lang leden,
D'eerſte vonck van hare vlam
Viel ſeer fel op Rotterdam.
Boſſu met al ſijn verraders
Maeckte veel bedruckte Vaders,
Als ſy dronghen inde Stadt
Daer ſy al begeerden padt.

Burghers die dees valſche guyten
Wilden wijſlijck buyten ſluyten
Stracx men ſchent, berooft, beſteelt,
Moort, verdrinckt, en vierendeelt,
Dit gheſchiet aen hare vrienden,
Die haer lieten in en dienden:
Wat hebben ſy niet ghedaen
Die haer wilden teghen-ſtaen?

zijn voorts met haer bloote geweeren op de Wacht ghevallen/ welcker sommige sy doot sloeghen/sommighe stieten sy ter Stadt uyt; Soo dat in dier voeghen de Poorte in-ghenomen zijnde/de Stadt ghewonnen is ghe weest/ alwaer de Spagniaerden vele Burgers (die sy in Wapenen vonden) in het eerste in-komen doot gheslaghen hebben/wel tusschen drie ende vier hondert toe.

Jan Dominicus voornoemt/dootlijck gequetst zijnde/ werdt in een Baeckermatte op de Marckt ghebracht / verwesen zijnde aldaer ghequartiert te worden/ als een Verrader/met den voorschreven Smit.

De Spangniaerden hebben voorts te Rotterdam ghepleecht alle dse Licentien ende ongheregheltheden die men soude connen bedencken / met Vrouwen ende Maechden schenden / met de Burgheren te dreyghen / te slaen/ ende af te persen al wat sy hebben wilden / dat vele Burgheren voor gheluckich hielden de ghene/ die in't in-comen doot ghebleven waren / door dien sy dese moet-willichept niet en behoefden te aenschouwen / nochte onderworpen te zijn de onverdraechlijcke slavernije / daer toe sy vervallen waren / alsoo de Spagniaerden schenen als Leeuwen ende Beyren/die de Borghers t'eenemael verscheurt souden hebben/ ten ware sy verlost hadden gheweest door de veranderinghe die doen ter tijdt voor-viel.

Van de groote Rooverijen ende schrickelijcke Moorderijen die de Spagniaerts binnen Mechelen hebben bedreven.

Myn Hayr staet my te berghe / ende mijn Herte verschrickt in mijn Lichaem/ als ick sal verhalen 'tghene de Bloedt-dorstighe Spagniaerts te Mechelen hebben bedreven op den eersten October.

Het Garnisoen dat binnen de Stadt lach / was onder Bernaert van Merode/ dienende de Prince van Orangien / die in't incomen van de Vyant het Gheschut af schoot/maer moeste de plaetse verlaten by nachte.

'Smorghens hebben haer de Gheestelijcke ghereet ghemaeckt om den Vyant te ghemoet te gaen / ende voor de Borghers te bidden. Maer de Hertoch heeft de Stadt tot een Buyt voor syn hongherighe Soldaten ghegheven: Ende soo zijnse met een furie inde Stadt gevallen/uyt hoochmoet/soo wel over de Muyren als over de Poorten in de Stadt comende / soeckende meer den Roof der Stadt/ van hunnen Vyandt (alsoo des Princen Soldaten eerst des nachts te voren de Stadt verlaten hadden) te vervolghen/ over al doodt slaende dat sy vonden / soo deerlijck / datmen't niet en soude connen beschrijven de ellende die daer ontrent dien tijdt is ghe weest.

Men kan wel dencken watter om is ghegaen / als de Bloedt-dorstighe ghelegentheyt vint om syn natuere beschept te doen.

Men weet wel hoe een Wolf haeckt naer Aes / wanneer hy in een vol Bosch comt vol Ghedierten: Even alleleens soo woededen de Tyghers onder de Lammeren.

Daer-en-tusschen vielen sy in der Borgeren Huysen/in de Cloosters eñ Godshuysen/ende namen't al datter was sonder eenich onderschept.

Men soudet niet ghelooven / ten zy noch levendighe Ghetuyghen leefden die ghesien

Figuere Num. 9.

Siet eens onghehoorde plaghen,
Die de Mechelaers hier draghen,
Om dat sy haer wilden vry
Maecken van de Tyranny,
Mannen, Vrouwen, Ouders, Kinders
Leden jammer, en veel hinders,
Hy sprack van gheluck die mocht
Naeckt ontkomen dit ghedrocht.

Swanger Vrouwen, teere Maechden
Iammerlijck haer wreetheyt klaechden,
Moorden, branden en ghewelt
Menich hondert heeft ghevelt.
Bisschop, Cloosters, Catholijcken
Mochten 'twoeden niet ontwijcken,
Soo men dus Papisten acht.
VVat is dat ghy Ketters wacht?

ghesien hebben/ dat sy Turf ende Hout te Schepe brochten/ende voerdent nae Antwerpen/daer oock een deel Coop-Dieven waren/die dat cochten.
Sy door-groeven de Burgers haer Thuynen ende Bogaerden / of waer sy eenige Schat vermoededen: Want sy in dien tijt vele haer beste Cleenoodien onder d'Aerde berchden/maer hoe nauwe sy 'tbewaerden/dese doortrapte Dieven wisten het te vinden.
Maer uyt enckele devotie gaven eenige een deel van de buyt tot reparatie ofte weder-opbouwinge van het Huys van Aken, daer de Heylige Paters de Jesuyten woonen.
Men spaerde in den aenval geen Vrous-persoonen/van wat staet dat sy ooc waren/vele jonge Dochters ende oock Ghehoude Vrouwen wierden geschoffiert ende vercracht/de sommige in het bywesen ende in het aensien harer Mannen ende Ouderen: Jae Geestelijcke Nonnen ende Bagijnen kregen een oneerlijck deel vande lieve Spaengiaerts/daer sy dagelijcx noch voor bidden: 't Ghetoep/'tghecrijt / ende ghekarm was seer erbarmelijck te hooren/van Mannen/ Vrouwen ende kinderen/maer de Spaenjaerden lieten daerom niet hare wreethept/gierichept ende vleesschelijcke oncuyshept te plegen : De uytterste moetwillichept van Rooven/ Moorden/ Vrouwen vercrachten werde desmaels aen die van Mechelen bethoont.
Maer dit is het meeste dat sy bedreven hebben/dat sy gerooft hebben de Meubelen ofte Costelijckheden van des Coninex Raets-Heere/ ende van de Bisschop van Mechelen ende Nameurs, die de Geusen/doen sy inde Stadt quamen/ spaerden. Sy hebben oock gerooft ende geplundert het goet dier luyden die van de Geusen gevancklijck waren wech gevoert/om datse bitter gespanioliseerde gesellen waren/ende de saecke des Princen heftighe partije. Desen roof was eenighe Millioenen Gouts weerdich.
Terstont nae desen wreeden handel gaf den Alba een Placcaet uyt dat niet te verdragen en was/datmen over al soude beschrijven de Goederen vande Rebellen/die die wiste moestse binnen drie daghen aengheven. Soo yemant yet versweech dat hy wiste/ of selfs haer schuldich was/ die moest dat aenbrenghen op dubbelde boete. *Alba maect een hart Placcaet.*
Die van Diest betaelden een Somme Gelts voor haer plonderinghe. Desghelijcks die van Dendermonde in Vlaenderen. *Vele comen inde nederlaghe.*
De Soldaten van Oudenaerde vluchteden uyt de Stadt/als sy eerst een deel Geestelijcken qualijck hadden getracteert/ende verdroncken.
De Sone van Imbise spranck in de Zee om de Spaensche te ontgaen. Andere Capiteynen/als Jacob Blommaert/Guiliaem de Grave van Ghent/Anthoni Rijne/ ende meer andere meynden by eenen beteren wech in Zeelant te geraecken / maer by nachte in een Huys / ofte een Pacht goet by Eecke/rontomme omcinghelt zijnde/ende haer niet willende gevangen gheven/ werden met vyer beset ende verbrant int Huys/vele ghevanghenen alomme 't Lant door werden gehangen ende onthalst/als oock mede vele fraeye Soldaten. Een fraey Edelman Anthonis Wtenhove werde levendich verbrant.
Dit was het loon van de Soldaten die de Prince van Orangien dienden. Ende dit hebben noch alle de gene te verwachten die niet Spaensch gesint zijn/ofte maer half Catholijck: Als sy rijck zijn: of sy Spaensch of Paepsch zijn/ ten helpt niet/ten is haer om 't Geloof niet te doen/maer 'tgelt is het secreet vande Misse.
Doe vertrock dese Tyran nae Nimmegen/ende gaf sijn Soone Don Frederick

last om den Prince van Orangien ende alle de Rebellen op het vyandelijckste te vervolghen/ tot voorderinghe van het Catholijcke Gheloof: Als hy oock dede/ende trock na Gelderlant/daer hem meest alle Steden geopent werden/om den schrick die daer was/dat Berghen ghenomen was/dat Mechelen geplondert was/ende dat de Coninck van Vranckrijck soo verradelijck met de Hugenooten(dat zijn de ghene die daer soo ghenoemt worden/die van de Gereformeerde Religie zijn)ghehandelt hadde op de Bruyloft van syn Suster/die hy met een valsch gelaet gaf een van de Religie den Coninck van Navarra, op dat hy syn Moordadich Feyt soude aenrechten/dat hy soo langhe met soo vele valsche loose veynsinghen ende soo een Moordadich hert ghedorghen hadde: T'welck/al hoe wel het een deerlijcke ende droevighe Historie is / soo hebbe ick nochtans goet ghevonden om hier van int corte een weynich te spreecken.

Een corte Beschrijvinghe van de grouwelijcke en afgrijselijcke Moorderijen/ghescheit in meest alle de Steden van Vranckrijck/welckmen noemt de Moort van Parijs.

HEt ware te wenschen dat de ghedenckenisse van dese versche Furie / die nu onlanghs in Vranckrijck by naest in alle Steden geheerschet heeft/ uyt aller menschen gemoederen ware uytgeropt/want de schandelijcke daet heeft dese treffelijcke Natie sulcken Brant-merck ghegheven/dat sy nu haer schaemt alsulck een stuck wercks aen-ghelept te hebben met soo groote oneere.

Hier hadden plaets genomen Meyneedicheyt ende Wreetheyt/so datmen nauwelijcx weet welck van beyden meest in swanck heeft ghegaen.

Maer om dat heden eenighe Pluymstrijckers ghevonden werden die't Hoff gheerne souden complaceren ofte behaghen/ versierde ende leughenachtighe dinghen/soo in Gheschriften als Woorde daghelijcx voor den dach brenghen/daerom soo hebbe ick voorghenomen de Nacomelinghen int corte voor te stellen de onvervalschte waerheyt/ende de sake soo te beschrijven als die inder daet is ghebeurt/alsoo my eenichsins de sake bekent is door mijn eyghen schade / ende oock de Actie ofte werckinghe selfs oprechtelijck verstaen hebbe van de ghene die dien met haer eyghen Ooghen ghesien hebben.

INt Jaer 1561. alsoo vele aldaer de Gereformeerde Religie hadden aenghenomen/ende hart te besorghen was dat groote swaricheydt uyt de oeffeninghe van de Religie soude ontstaen(want doen ter tijt was daer een gebodt uytgegaen/ dat een yder die bevonden soude werden de oeffeninghe van de Religie int werck te leggen/dat alle syne goederen souden geconfisqueert ende verbeurt zijn/ende hy selfs met den Vyere soude verbrant worden)Soo isser een Vergaderinge gehouden by naest van alle Staten des Lants/op het Coninckliicke Slot Songermana, ontrent de Stad Parijs/in welcke Vergaderinge Coninc Carel de IX. selfs tegenwoordich was/daer werde besloten/ dat dese Religie niemant soude krencken/ indien sy haer Vergaderingen niet en hielden int openbaer inde Stadt/maer dat het haer toeghelaten was haer Relige te oeffenen inde Voor-Steden.

Inde

Figuere Num. 10.

AL die wil te recht bemercken
Wat den haet en nijt ken werckē
Siet aen met een oordeel wijs
T'schrick'lijck Moorden van Parijs.
Onder t'decksel van een Feeste
Lockt men in de minst, en meeste,
Vreuchde was al dat men sangh,
Maer het treuren bleef niet langh,

d'Admirael door vele wonden
Van dees Beeren wort verslonden,
Menich duysent goet en bloet
Dese Bruyloft kosten doet.
Soo den Heer sijn eyghen leden
Boven sijn verbont, en eeden
Dus lichtveerdich brenght om hals
Wie ghelooft de Fransman vals?

In dese by-een-comste en is niet geweest Franciscus Hertoch van Guyse, ghesproten van die van Lottringen een groot Meester van het Fransche Hof. Ende als hy verstont wat daer besloten was/ is hy in't binnenste syns gemoets verstoort ghewozden.

De Hertoch van Guyse slaet twee hondert van de Religie doot.

Ende als nae weynich dagen in een sekere plaetse een Vergaderinge van die van de Gereformeerde Religie werde gehouden / heeft hy met een Furie op het Volck ghevallen/ende heefter twee hondert gheslaghen.

Onder het getal van dese van de Religie was ooc Lodewyck van Borbon Prince van Condé, ende in grooten aensien by den Coninck.

Als Guyse de Coninckliicke Wet soo partijdich teghens was / ende de ruste des Lants soo turbeerde ofte in beroerte stelde/ hebben Caspar Collignij, Admirael van Vranckrijck/ende sijn Broeder die Overste was van de Ruyterye ende andere Edelen ende Princen/die de Religie toe-ghedaen waren / hare clacht gedaen aen den Coninck/van de stoutichept ende Rebellie vanden Hertoch van Guyse.

Doen ter tijt was in de Regieringe des Ryck om de jonckhept des Coninck Catharina de Medices, de Dochter vande Broeder van den Paus/ende Moeder van den Coninck/in Florencen ghebozen.

Al hoe wel het strijt tegens de Wetten van het Coninckrijck/dat geen Vrouwe mach ghetrocken worden in de Regieringe/ nochtans ist soo ghevallen door de traechept van Anthonis Coninck van Navarre, die tot het Rijck gedestineert ofte verkosen was / dat de Medeces sijn Moeder mede is aenghenomen tot de Regeringhe.

Sy vreesende de hoovaerdichept der Guysiaenen, heeft met haer eyghen hant geschreven aen de Prince van Condé (den Brief is gelesen geweest inde Vergaderinghe van de Duytsche Princen te Franckfoort) al waer Ferdinandus den Keyser teghenwoordich was / ende begheerde van hem ootmoedelijck dat hy haer in dese benauthept ende zwarichept niet en soude verlaten/ maer dat hy de Moeder ende de Kinderen / dat was sy ende de Coninck / ende des Coninghs Broeders soude met alle macht beschermen / ende dat hy ghedencken soude dat sy hem bevolen waren/ende dat hy een algemeene sorghe soude dragen voor het ghemeene beste.

Sy beloofde daer en boven dat sy dien weldaet soo soude in-prenten in het herte van den Coninck/dat hy dien nemmer en soude vergeten.

Dese Guyse wel wetende hoe veel dat in Vranckrijc gelt de naem van den Coninck ende zijn authoritept oft hoochept/ende dat schijnen soude dat hy sijn saecke niet by zijn eyghen Raedt / maer met Coninckliicke kennisse dede / heeft hy Volck van zijn slach daer toe ghecreghen/ dat hy hem van den Persoon van de Coninck heeft verseeckert.

Als dese sake nu bekent was/ ende veel zwaricheden voor vielen/ja de gantsche Adel gheturbeert oft beroert was / heeft Condé met raet van de Bontghenooten goet ghevonden eenighe Steden in te nemen/ ende met Garnisoenen te besetten/t'welck een beginsel was van den Inlantschen Oorloch.

Condé neemt de Wapenen aen.

De Prince van Condé gaf oorsaecke van de Wapenen aen te nemen/ dat hy wilde volbrenghen het ghebodt van den Coninck/in het welcke bestont de welvaert van het gemeene Volck/ende dat men dat niet en conde vernietigen sonder merckelijcke onder ganc van de gantsche Fransche Natie/ende der Edelen/ om datter dagelijcx meer ende meer haer begaven tot de Religie/die niet en conden ver-

den verdragen dat soo groote wreetheyt over haer soude gepleecht werden om haren Godts-dienst. Sy namen oock seer qualic dat den Guyse, die een vreemdelinck was/ende uyt Lotharinghen in Vranckrijck ghecomen/ dat hy sulcken stouten handel soude bedrijven/ ende soo heerschen over de Francoysen, die hem niet onderworpen en waren. Hier toe scheen oock haer te neyghen de Coninginne Moeder/om vrede te houden/ende de rasernie van de Guysiaenen tegen te staen: Hier toe zijn aenghenomen over de twintich duysent Man met consent van de Coninginne/om die van de Religie te beschermen/alsoo doen ter tijdt de Regieringhe aen haer stont. — Met die vā de Religie.

Alsoo daer nu eenighe Velt-slaghen ghedaen waren/ende veel onheyls so aen d'een ende soo aen d'ander zijde gheschiet was/ende Guyse gheslaghen / is het naeste jaer pays ghemaeckt / dat die van de Religie souden vrye exercitie ofte by-een-comsten ghenieten/ ende dat sy het ghebruyck souden ghenieten op seeckere plaetsen. — Guyse werdt gheslaghen / ende men accordeert.

Dese vrede hebben sy ghenooten vijf Jaren / maer niet over al: Want in de meeste Steden daer de Overicheyt Paepsche was/deden sy de ander veel spijts aen.

Oock soo dede de Coninginne aennemen ses duysent Switzers/die sy dede in Vranckrijck comen (soo sy seyde) tot haer bescherminge: maer het heeft daer na wel ghebleecken dat het alleen daerom is gheweest/ dat sy het stuck dat sy voor hadde/dies te beter in't werck soude leggen/ende altijdt gewapent Volck by der hant hebben/om den Admirael ende andere onversiens te overvallen.

Dit geschiede recht om dien tijt dat den Hertoch van Alba zijn Bloetdorstich Heyrlegher leyde uyt Italien langs de Contreyen van Vranckrijck.

Oock die in dienste ten Hove waren van de Coninginne / dorsten haer niet seer wel betrouwen op haer eyghen Soldaten diese hadden.

Ende men bestont den Oorlogh. Als die ses Maenden hadde geduert/is weder Pays gemaect op den ouden voet: Want dit was altijt het oude Contract/ ofte Voorwaerde/dat die van de Religie souden de ouden toeghelatene Vryheyt ghebruycken als vooren. — Nieuwe Oorloghes.

Maer in weynich Maenden/ja dagen heeft men wel connē sien dat de Pays vol bedroch oft lists is geweest/ende dat het geen Vrede en was/maer een heftige Oorloge/om dat stracx de Steden die die van de Religie hadden overgeven/ werden met Vyantlijcke Garnisoenen beset/ behalven de Zee-Stadt Rochelle, om dat de Borgers haer in de schut haerder Coningen hebben begeven al over de twee hondert Jaren / op die conditie dat sy gheen volck en souden in nemen/ maer dat sy haer Stadt selfs souden bewaren voor den Coninck. — Valsche Pays.

Op die tijt verstonden ooc Condé ende d'Admirael dat op haer toe gelept werde van den Mareschal van Vranckrijck Tavan, die een boos ende schelmachtich Man was/ende ten sy dat sy haer in't corte versagen/dat sy in den knip souden geraecken/ende dan ghelevert worden in handen van hare vyanden:

Dese tijdinghe namen sy aen/ende gingen op het spoedichste na Rochelle, met t'samen haer Vrouwen ende Kinderen. Dit waren beginselen van de derde Oorloghe/die bloedich ende deerlijck was. — Condé ende d'Admirael gaen nae Rochelle.

By het Hof was doen ter tijt Karel Cardinael van Lottringen/ de Broeder van den Hertoch van Geyse, die in de voorgaende Oorloghe om quam/die de alder booste ende slimste was boven alle andere van dit Gheslachte/ van natuere heel wreet, bitter ende oproerich.

Desen achteden die van de Religie haren alder hartsten Vyandt/ende noemden hem den Fackel van d'Inlantsche brant.

Den Cardinael vã Lotteringhen is Coninghs quade Raetsman.

Dese in't beginsel van de derde Oorloghe / raet den Coninck dat hy een Placcaet soude uytgheven / dat men gheen Religie soude dulden dan de Paepsche/ende de ghene die belijdenisse dede van een ander soude voor Vyandt verklaert werden.

Dese woorden staen uytdruckelick alsoo in het Ghebodt dat tot Parijs is gedruckt/streckende tot de grootste schande van den Coninck / die de Vryheydt van de Religie hadde toe ghelaten/ende nu als meyneedich hem selven thoonende voor de gantsche Werelt/de ghegunde Vryheydt weygherde : Maer daer naer merckende dat het hem tot schande ghereeckent werde/is dat Artijckel nae gelaten/als een yder merckte dat het noyt syn sinne was geweest een ander Religie te hanthaven dan de Paepsche.

Als nu aen beyde zijden treffelijcke schade ghedaen was/ ende qualick een goede uytcomste conde gheraemt worden / om datmen op andere tijden soo meyneedich hadde gehandelt/daer het nochtans van noode was datmen een eynde maecte van dese derde Oorloghe / om dat de Steden van Ghelt waren uytgheput/ ende de Lantluyden de Oorloghe niet langher conden verdragen : Soo heeft den Coninck aen d'Admirael Ambassaten gesonden/dat hy nu middel gevonden hadde die bondich was om Pays te maecken/ende datmen de Heyr-Legers van beyde zijden souden senden na de Palen van Nederlandt/ teghens den Hertoch Alba, die oorsaecke was van dese nieuwe Beroerten. Dat hy groote oorsaecke hadde om hem teghens den Coninck van Spaengien te setten / om dat hy syn Volck in Florida hadde overrompelt ende doot ghestaghen / ende syn Stercktem aldaer inghenomen. Oock dat hy een Marquisaetschap hadde aengetast/wiens Inwoonders haer hadden begheven onder hem ende onder syn beschuttinghe / soo dat hy oorsaecke ghenoech hadde om Oorloch teghen hem te voeren. Ende om dat te weghe te brenghen/ datter niemandt bequamer toe was als Graef Lodowijck van Nassou/de Broeder van de Prince van Orangien/ die nu twee jaer met hem in den Oorloch was gheweest/ende dien de Admirael meest betroude/ende aengenaem was die van Nederlandt die teghens Alba waren : Soo dat lichtelick soude connen gheschieden datter eenighe Steden souden connen verobert werden tot groot avancement ofte voordeel vande gene die teghens des Coninck Tyrannije haer beschermen.

De Coning soeckt vrede.

Daer de Admirael om beducht is.

De Admirael dese dinghen verstaen hebbende/was hier in seer beducht : Ende al hoe wel hy niet en twijffelde van de trouwe van den Coninck/wist hy nochtans wel dat de Cardinael ende de Guysianen goet Spaensch waren. Ende de Hertoch van Guyse hadde naer ghelaten eenen Soone / ghenaemt Fredrick ,noch een Jonghelinck synde/dien de Coninginne op-broech alle de Staten die de Vader hadde bedient/tegen 's Lants Rechten. Oock was hem bekent de meyneedicheyt van des Coninckx Raet/dat sy jaerlijckxsche Pensioenen ofte besoldinghen trocken van den Spaengiaert/ ende dat zy des Rijckx saecken daghelijckx aen den Coninck van Spaengien schreven. Oock datmen in den Raet liet comen Biragius, die een ongheleert Man was / maer seer loos / ende daer uyt settede Michael Hispital, die een seer ervaren Man was.

Daer quamen noch by de calumnien ofte lasteringhen van de partije / dat den Admirael een onrustich Man was/dat hy gheen vrede socht / ende sonder oproer niet en conde leven.

Daer

Daer tegens de Ambassadeurs dit hadden / dat de Coninck soo op den Spaengiaert was vergramt in der haest/waer van de principaelste oorsake was/ dat een Albenius in corte daghen uyt Spangien was gecomen/ ende hadde voor de waerheyt verclaert dat de Coninck Philippus syn eyghen Huysvrouwe/de Suster van Carel de IX. ende een Dochter van de Moeder de Coninginne met Fenijn hadde omghebracht/ende dat het geruchte door gantsch Spaengien liep met veel ander byhanghselen/die men om eerbaerheyts wille verswijght.

Maer geen dinck heeft den Admirael meer beweeght/ als de wackerheyt van den vromen Krijchs-man Lodewijck van Nassouwen/ de welcke/soo haest als hy verstont de wille des Coninex/heeft hy den Admirael terstont over-redet / dat hy niet vreesende het bedroch van't Hoff/met de partije is geaccordeert/so dat alsoo het eynde is voorgevallen van de derde Borgherlijcke Krijch. De Voorwaerden waren als te voren/dat de Religie soude vryelijck geoeffent werden. De Admirael laet hem seggen ende maeckt Pays.

Weynich Maenden daer nae hebben eenighe van de Duytsche Vorsten / ende bysonder de drie Keur-Vorsten/Paltz/Sax ende Brandenburgh hare Ambassaten aen den Coninck ghesonden/hem te bedancken van syne Burgerlijcke Vrede/ ende op dat sy bestendich soude zijn / beloven zy hem / indien yemandt die wilde breecken / dat zy hem hulpe ende bystant souden doen/midts haer allen daer aen gheleghen was.

Dese Ghesanten heeft de Coninck eerst met woorden / daer nae met syn eygen Hant het Geschrift onderteeckenende/volcomelick te vreden gestelt/belovende dat hy syn Eedt ende Ghebodt heylichlick soude onderhouden. Waer door de Admirael hem dies te seeckerder heeft laten seggen/dat hy hem in de Nederlantsche saken soude laten gebruycken/al hoe wel hy dickwils plach te seggen dat hem de veranderlicke natuere van de vrouwe de Coninginne altijt seer quaet vermoeden gaf: Want(seyde hy)soo wanneer wy in de loop van de Nederlantsche saecken int midden zijn/so sal de Graef ons verlaten. Niet te min/hy schrijft aen syn Broeder. De saecke wel overleyt hebbende/wert er een ghesonden aen den Coninck/soo hy hem wilde aennemen in de saecken van Nederlandt / dat hy haest soude mercken wat dienst hy hem soude doen. De Coninck doet syn Eedt.

De Coninck antwoorde met seer lieffelicke woorden/dat hem de tijdinghe seer aenghenaem was/ende bedanckte se alle beyde.

Omtrent dese tijdt eerbarmde(soo het scheen)hem oock de Keyser Maximilianus over de staet van den Prince van Orangien/dat hy door Boden handelde met den Coninck van Hispanien/dat men hem syn goet soude weder gheven/op conditie ende Voorwaerde/dat hy in de Nederlanden niet en soude woonen/maer in andere Landen/ende dan alle syn Goederen vryelijck ghenieten.

De saecke wert tot den Coninck Carolum ghebrocht. Hy sent terstont Boden tot den Prince van Orangien / dat hy niet goets te verwachten en hadde van den Keyser/dat het niet dan bedroch en was/om dat hy soude beletten de aenneminge van Soldaten in Duytschlandt. Maer indien hy hem wilde betrouwen op syn Woort / dat hy hem haest hulpe soude toe senden / op dat hy in syn waerdicheden wederom soude raecken. Hy handelt seer doortrapt.

Door dese beloften van den Coninck van Vranckrijck heeft de Prince van Orangien niet nae ghelaeten het Volck aen te nemen / ende de groote oncosten te doen / tot dat alles wat tot den Oorlogh noodich mocht wesen / bestelt was.

Daer-en-tusschen treckt Graef Lodewijck selfs nae den Coninck van Vranckrijck/

rijck/alsoo het niet mogelijck en was het Leger in den Winter te doen marcheren ofte voort-trecken: Doen werde de sake uptghestelt totte Somer.

Daer en tusschen die ter Zee roofden/ soo van Zeeuwen als Hollanders op de Spaensche ende Portugeesche Schepen/ die brochten sy te Rochelle in/daer de Condeesche Meesters waren/ende vercochten de Waren aldaer aende Borghers ende Fransche Cooplupden: daer over de Ambassadeur van Spaengien dickwils ten Hove over claechde.

Oock met de Coninginne van Enghelant.

Ende als men goet vont datmen de Coninginne van Enghelant in dit Verbont mede soude trecken/ heeft de Coninck dien last bevolen den Admirael/dat hy dat soude bestellen/ 'twelck hy oock in seer corten tijdt verrichtede met Brieven over ende weder over te schrijven / soo dat de Coninginne Elizabeth met Eede haer selven verplicht heeft/ om dese met ghemeender hant aen te vangen.

Dese loose practijcke speelde den Coninc daer onder/dat hy den Admirael in de voorige Maenden met de alder-soetelijckste Brievē in het Hof geloct hadde/ ende so treffelijc ontfangen als het eenichsins conde geschieden: ende om dat alles sonder achterdencken te werc soude gaen/ zijn eerst upt het Hof vertrocken alle de Guysianen. Doen gaf hy den Admirael oorlof dat hy sulckē Suyte oft Gevolch soude nemen als hy selfs wilde/ende so veel volc met Wapenen als hy begeerde. Ende om dat hy hem meest scheen te betrouwen op Cosseus Mareschalc van het Rijck/heeft de Coninc hem geboden dat hy by den Admirael soude wesen/ ende hem van alles wat daer van noode soude zijn te versien / met meer andere diergelijcke schoone schijnselen die de Coninck hem thoonde.

Den Admirael wert eē valsch ghelaet getoont

Daer waren noch Alliantien ofte Gemeenschappen met andere Heerē/Princen/ende Vorsten te maken/'twelc alles door den Admirael werde bestelt/so dat hy by naest alles te weghe hadde ghebracht.

Altoos bleef dat voor bondich dat de Coninc zijn Eet niet soude violeren ofte bevlecken noch oock de vryheyt van de Religie.

Al hoe wel dese dingen scheenen int heymelijck gedaen te werden/ so ist nochtans gebeurt dat een Biragius ende Morviller met raet van een Cardinael dit alles aen den Paus hebben geschreven/die datelijc een van zijn Cardinalen/Alexandrinum genaemt/ int coutste van den Winter upt Italien in Vranckrijck sont/ om de Coninc tot d'executie ofte uptvoeren van het Concilium van Trenten te brengen/ende dat van noode was dat alle Catholijcke Princē/ daer hy de eerste af was/Oorloghe behoorden te voeren teghens de Turcken ende Ketters.

De Paus sent een Ambassadeur in Vranckrijc.

Dese Cardinael is ontfangen geweest/ ende ongedaen in de saecke (soo men meende) vertrocken: nochtans seyde hy dickwils dat hy sulcken antwoorde van den Coninck ontfanghen hadde / dat de ghemeene Man niet weten en moeste/ ende dat hem vol contentement van de Coninginne was ghedaen / ende in alles te vreden ghestelt.

Als het nu den Admirael ende meer andere goet dochte datmē eenige Schepen in de Hoofden soude legghen / om alle subsidie ofte hulpe die upt Spaengien soude connen comen te beletten: heeftmen eenighe Schepen te Bordeaux ende te Rochelle doen gereet maken/ tot sulcken dienst. So heeft den Ambassadeur van den Coninck van Spaengien dickwils daer van clachten gedaen te Hove: daer op hy gheen ander antwoort en creech/dan dat het de Coninc niet en conde gelooven/ dat hy soude gebieden dat sy in die plaetsen eenighe Schepen souden armeren, Wapenen ofte toerusten/ende so het nu gedaen was/datmen daer op soude ondersoeck doen.

De Coning speelt den Huychelaer.

Dit

Dit is bekent / dat de Schepen was last ghegheven / dat / al wat Spaensche Schepen sy in de Hoofden souden vinden / dat sy die souden aborderen ofte aenclampen/bysonderlijck die/die de Soldaten voerden/dat sy haer toerustinge daerom hadden ghekreghen om teghens den Coninck van Hispanien ende den Hertogh van Alva haer te stellen.

Oock weet men dit voorseker dat de Coninck van Vranckrijck den Admirael last ghegheven hadde/om daer op te letten / of men niet en soude wat konnen teghens den Spagniaert uyt rechten in Peru, dat een Lant was daer alle de Schatten van den Coninck van Hispanien zijn.

Den Admirael heeft daer afbevel gegheven een Edelman met een Spaensch Piloot om alles t'ondersoecken.

Men soude met tongen niet konnen verhalen wat al teeckenen van vrientschap de Coninck den Admirael bewees / ende oock alle de andere Heeren ende Edelen van de Religie. Eerstelijck alle het ghene dat op de Keuren van den Admirael ghenomen was/heeft hy gheboden weder te gheven. Oock alle de ghene die hy wiste dat Vrienden vanden Admirael waren/ofte die hy eenichsins begaeft hadde inden Oorlogh/die tracteerde de Coninck oock seer beleefdelijck. Ja het quam so verde dat de Coninck den Admirael schonck hondert duysent Croonen voor syn geleden schaden: Ende als sijn Broeder (een Cardinael zijnde) ghestorven was/hebbende treffelijcke Proeven ofte Incomsten/heeft de Coninck toe ghelaten dat hy een Jaer daer naer de profijten soude trecken.

Hy heeft oock aen Philippus de Hertogh van Savoyen geschreven/dat hy niet strenghelijck soude handelen met die vande Religie.

Oock in den haet vanden Admirael ende de Guysianen heeft hy soo ghehandelt/dat hy alle twist die sy onder malcanderen hadden/heeft neder ghelept.

Oock is Carel/die oorsake was van alle voorgaende Oorloghen/al hoe wel hy Cardinael in Lotharinghen was/na den Paus gherepst / om dat men alle quaet vermoeden soude wech nemen. Ja dat meer is/men seyde/dat hy hem in de plaetse van een verstorvene soude stellen.

Maer daer is gheen sekerder fondament gheweest / dan dat de Coningh syn eyghen Suster Margareta gaf ten houwelijck aen de Prince Hendrick / de Sone van de Coninginne van Navarra, die in de laetste Oorloghe om de Religie een van de principaelste Hoofden was/ het welck hy selfs seyde dat een teecken soude zijn van syn oprechte meyninghe. De Coning veynst hoe langher hoe meer.

Oock/hoe wel men seyde dat de Prince Hendrick, om dat hy anders van Religie was/de Dochter niet en mochte trouwen/beloofde hy dat hy het soude te weghe brenghen dat sulcx soude gheschieden met consent vanden Paus: 't welck hy oock dede: Ende sy werden te Parijs getrout op sulcken voet/die oock de Predicanten van de Religie wel behaechde.

Dese handelinghe werde door de gantsche Werelt soo gheprefen/dat die van de Religie volcomentlijck te vreden ghestelt waren van den Coninck / soo dat sy nu alle gader buyten eenich quaet vermoeden waren.

Maer meest stijfde dit den Admirael dat de Coninck hem liet weten door den Theilingy, dat al het ghene den Admirael dede in de saecke van Nederlant / dat hy het alles dede uyt 's Coninckx last/ende dat hy daer in/in alles te vreden was.

Ontrent die tijdt comt Lodewijck van Nassouwen met Iohanna de Coninginne van Navarra, die seer de Religie was toe-ghedaen/ten Hove. Men maeckte daer Verbont met den Coninck. Men besluyt datmen de Bruyloft van Hendrick

te Parijs sal houden/derhalven was Iohanna daer oock ghekomen / om alles te-ghens de Bruyloft te bestellen.

Oock liet de Coninck selfs aen den Admirael weten / dat hy voor heen na Parijs soude trecken/dat hy nu niet behoefde eenichsins te vreesen voor de raserny en ende dollichept van die van Parijs / die seer superstitieus ofte vol valsche Godtsdienst ende ongheloovich zijn/ende verbittert waren op den Admirael.

Oock sondt de Coninck daer na Bucqmaldum aen hem/ dat hem ghelief de op de Nederlantsche saken wel te letten/alsoo sonder syn voorsichtighept niet goets conde te weghe ghebracht werden.

Den Admirael is in't Net.

Door al dese listigheden is den Admirael soo verde ghebracht gheweest / dat hy voornam te Parijs te comen. Als hy aldaer quam / is hy van den Coninck met syn Broeders ende de Coninginne seer heerlijck ontfanghen.

Daer vielen veel discoursen ofte onderhandelinghen over de Nederlantsche saken/als dat den Hertoch van Alba veel Volcx aen nam/met meer andere omstandicheden. Ende hy badt den Coninck dat hem nu geliefde syn Trouwe in alles te toonen/dan soude een yeder yverich wesen om dit stuck te behertigen: Ende daer viel nu goede gheleghenthept om wat goets upt te rechten/ soo men die niet waer en nam/datmen die niet lichtelijck soude weder krijghen.

Onlanghs te voren was Graef Lodowijck van Nassouwen heymelijck met last van den Coninck met drie Persoonen upt het Landt vertrocken / om te besichtighen oft hy een Stadt of twee op de Frontieren van Vranckrijck conde innemen.

Dit gheschiede dat den Admirael nergens af en wist/die haer liet weten dat het niet moghelijck en was om wat goets upt te rechten. Maer Graef Lodowijck van Nassouwe/die seer spoedich was met Mons de la Nove tot de verlossinghe van sijn Vaderlant/konde de ghelegenthept niet langer laten door slippen/ ende ginck eerst op Valenchijn, dat hy eerst aen treffede/maer 'twas wel voorsien/ soo dat hy daer niet veel en conde upt rechten. Daer na ginc hy naer Bergen in Henegouw/ 'twelck hy inneemt met weynich machts.

Graef Lodowijck neet Berghen in Henegouw.

Als dit door Nederlant ende Duytsch-landt versprept was/ heeft men het ghemoet vanden Coninck gheheel ende openbaerlijck gesien/dat hy was ghesint (soo men meende) die van de Ghereformeerde Religie te helpen.

Dit quam daer noch toe/dat Genlis weynich daghen daer na te Parijs quam/ ende verhaelde den Coninck hoe de saecke ghevaren was/ende vercreech met een de aen-neminghe van Voet-volck ende Ruyteren om na Berghen te voeren.

Maer als hy met de vier duysent Soldaten ende vier hondert Ruyteren ontrent aen Nederlandt quam/is hy gheslagen van den Hertoch Alba,'twelck door der Guysianen ontdeckinghe was geschiet/soo de Catholijcken selfs seyden / alsoo daer veele haer by dese Troupe ghevoecht hadden.

De Coninck gheeft oock den Admirael oorlof dat hy soo veel Volckx soude aen nemen als hy wilde / jae gheeft selfs door syn Tresorier het Ghelt daer toe. Hy schrijft aen Monducet, dat hy de Ghevangenen soude lossen op syn Naem / 'twelc oock ghesciede.

De Coninghinne van Navarra sterft.

Weynich daghen te voren is in't Hof ghestorven Iohanna de Coninghinne van Navarra, oudt zijnde 45. jaren. Men meende dat sy vergheven was met eenighen Reuck / daer haer Hant-schoenen mede gheperfumeert ofte besmet waren/ berept van Renatus, den Perfumeerder van den Coninck / wesende een Italiaen/ die te Parijs Winckel hielt op de Brugghe van S. Michiel by het Palleys. Men weet

Dit is bekent / dat de Schepen was last ghegheven / dat / al wat Spaensche Schepen sy in de Hoofden souden vinden / dat sy die souden aborderen ofte aenclampen / bysonderlijck die / die de Soldaten voerden / dat sy haer toerustinge daerom hadden ghekreghen om teghens den Coninck van Hispanien ende den Hertogh van Alva haer te stellen.

Oock weet men dit voorseker dat de Coninck van Vranckrijck den Admirael last ghegheven hadde / om daer op te letten / of men niet en soude wat konnen teghens den Spagniaert uyt rechten in Peru, dat een Lant was daer alle de Schatten van den Coninck van Hispanien zijn.

Den Admirael heeft daer af bevel ghegheven een Edelman met een Spaensch Piloot om alles t'ondersoecken.

Men soude met tongen niet konnen verhalen wat al teeckenen van vrientschap de Coninck den Admirael bewees / ende oock alle de andere Heeren ende Edelen van de Religie. Eerstelijck alle het ghene dat op de Keuren van den Admirael genomen was / heeft hy gheboden weder te gheven. Oock alle de ghene die hy wiste dat Vrienden vanden Admirael waren / ofte die hy eenichsins begaeft hadde inden Oorlogh / die tracteerde de Coninck oock seer beleefdelijck. Ja het quam so verde dat de Coninck den Admirael schonck hondert duysent Croonen voor syn geleden schaden: Ende als sijn Broeder (een Cardinael zijnde) ghestorven was / hebbende treffelijcke Proeven ofte Incomsten / heeft de Coninck toe ghelaten dat hy een jaer daer naer de profijten soude trecken.

Hy heeft oock aen Philippus de Hertogh van Savoyen geschreven / dat hy niet strenghelijck soude handelen met die van de Religie.

Oock in den haet vanden Admirael ende de Guysianen heeft hy soo ghehandelt / dat hy alle twist die sy onder malcanderen hadden / heeft neder ghelept.

Oock is Carel / die oorsake was van alle voorgaende Oorloghen / al hoe wel hy Cardinael in Lotharinghen was / na den Paus ghereyst / om dat men alle quaet vermoeden soude wech nemen. Ja dat meer is / men seyde / dat hy hem in de plaetse van een verstorvene soude stellen.

Maer daer is gheen sekerder fondament gheweest / dan dat de Coningh syn eyghen Suster Margareta gaf ten houwelijck aen de Prince Hendrick / de Sone van de Coninginne van Navarra, die in de laetste Oorloghe om de Religie een van de principaelste Hoofden was / het welck hy selfs seyde dat een teecken soude zijn van syn oprechte meyninghe. De Coning veynst hoe langher hoe meer.

Oock / hoe wel men seyde dat de Prince Hendrick, om dat hy anders van Religie was / de Dochter niet en mochte trouwen / beloofde hy dat hy het soude te weghe brenghen dat sulcx soude gheschieden met consent vanden Paus: 't welck hy oock dede: Ende sy werden te Parijs getrout op sulcken voet / die oock de Predicanten van de Religie wel behaechde.

Dese handelinghe werde door de gantsche Werelt soo ghepresen / dat die van de Religie volcomentlijck te vreden ghestelt waren van den Coninck / soo dat sy nu alle gader buyten eenich quaet vermoeden waren.

Maer meest stijfde dit den Admirael dat de Coninck hem liet weten door den Theilingy, dat al het ghene den Admirael dede in de saecke van Nederlant / dat hy het alles dede uyt 's Coninckx last / ende dat hy daer in / in alles te vreden was.

Ontrent die tijdt comt Lodewijck van Nassouwen met Iohanna de Coninginne van Navarra, die seer de Religie was toe-ghedaen / ten Hove. Men maeckte daer Verbont met den Coninck. Men besluyt datmen de Bruyloft van Hendrick

De Coning besoeckt den Admirael/ ende wert ghewaerschout.

De Coninck sprack den Admirael aen/dat hem wel de Wonde smerte/ maer hem noch grooter spijt was aen ghedaen / dat hy dat stuck soude wreecken soo hy Coninck was. Doen nu de andere een weynich vertrocken waren/ heeft hy den Coninck gheopenbaert 'tgene hy tot noch toe verborgen hadde gehouden/te weten: dat hem aenstaende was een groot perijckel sijns levens / ende datmen al over langhe de ghelegentheyt hadde waer genomen om hem omme te brenghen / ende soo hy wilde/hy conde die in tijts voor-comen. Ende dat/ als hy doot was / hem veel lasteringe soude op gedichtet worden / maer het soude daer na blijcken dat hy de ghene was die des Conincks welvaren / ende des Rijcks welstant lief ende waert was.

Als de Coninck dit van den Admirael hoorde/heeft hy daer op na believen geantwoort/ende riet den Admirael dat hy hem soude laten brenghen op de Loevre, alwaer hy seker conde zijn van den op-loop ende beroerte die door dese quetsinge onder de Borghers soude connen ontstaen. Als den Admirael dat hoorde/en wist hy niet wat hy dencken soude (want al hoe wel het Volck te Parijs altoos voor het sotste ende uytsinnichste ghehouden is ghe weest / nochtans soo haest het de Naem van den Coninck hoort/soo settet hem neder.) Daerom bedanckte den Admirael den Coninck/ vreesende dat hy door het verdraghen meer pijne soude crijgen: maer den Coninck hadde wat anders in den sinne. Ende om haer schelmstuck te beleggen/vonden sy seer looselijck voor goet / als dat men alle de ghene die vrienden waren van den Admirael / dicht by ende ontrent sijn Logement soude logieren. Men ginck terstont op schrijven alle de Herbergen die daer ontrent van de Religie waren/midtsgaders alle Borgers/ om die van de Religie daer te logieren/ende de Vrienden van den Admirael/om dat sy alle de ghene die sy wilden ombrengen/by een souden hebben. Ja den Coninck self belooft dat hy sijn Logement soude doen bewaren/ende den Persoon van den Admirael als den Appel van sijn Ooghe. Wat doet hy? Hy bestelt daer eene die den meesten vriendt was van de Guysianen, door den Hartoch van Anjou.

Na den middach leyde de Moeder de Coninginne/ Coninc Carel haren Sone/ ende den Hertoch van Anjou, Gonzaga, Tavan, Gondinus, ende meer andere na den Tuilleries, 'twelck haer Hoven zijn. Dese plaetse achtede sy bequaemst te zijn/ om den lesten raet te sluyten. Sy verclaerde dat de gene diemen soo langen tijt hadde ghesocht in ghevangheniße te hebben / dat sy nu alle gader waren/daer sy niet uyt conden vluchten. Dat den Admirael sieck lach. Dat Navarra ende Condé op de Loevre waren. Datmen daerom de Poorte des Nachts wel sluyten soude / ende datter over al wacht is. Ende als de Oversten ghevangen zijn/datter geen vreese/ sal zijn van d'andere/ende dat het nu de rechte tijdt was om wat uyt te rechten midts sy de Capiteyns alle gader binnen de Muyren van Parijs, hadden. Dat al die van Parijs inde Wapenen waren/ja dat sy wel 'tsestich duysent sterck waren. Datmen nu in een ure alle de Vyanden conde om-brengen/ende gantsch van den Wortel af-snijden: Ende ten ware dat de Coninck nu sijn ghelegheentheyt waer nam/dat anders lichtelijck heel Vranckrijck soude vervallen in sijn vierde Inlantsche Oorloch/indien den Admirael ghesont werde.

Men prijst den raet van de Coninginne.

Desen voorslach van de Coninghinne wert seer ghepresen/ nochtans vontmen goedt datmen den Navarroys, soo om sijn jonckheyt/als om sijn Bloedt-verwantschap soude sparen. Men handelde van Condé, of men hem oock om sijn jonckheydt behoorde te verschoonen / dan oft men hem om sijns Vaders Naem soude om den hals brenghen. Maer het segghen van Gonzaga wort ghevolght / welck

is: als

ks: als dat hy door vreese ende pijne des doots wel van de Religie was af te brenghen.

Sy besluyten in haren Raet dat men de naest-volghende nacht de saecke soude by der hant nemen / ende dat den Hartoch van Guyse het stuck soude in't werck legghen.

Den Admirael verstont wel datter Wapenen gereet ghemaeckt werden/maer de Coninck seyde/dat dit uyt syn last geschiede om alle beroerten te beletten/dat hy wel mochte gherust ende te vreden zijn.

Als Guyse alles ghereet hadde/riep hy Marcellus by hem / ende gheboodt hem dat hy de Wijck-meesters ontrent middernacht soude doen vergaderē in't Stadt-Huys/dat hy uyt last van den Coninck wat bysonders had uyt te rechten. Ende sy vergaderen. Cerronius, de Overste (ghestijft met eenighe Guysianen, als Entragnio ende Puygallart) verclaert dat de Coninck van sinne is alle oproerighe die dese voorledene Jaren de Wapen teghen hem op-ghenomen hebben / omme te brenghen/want hy de principaelste Capiteynen nu binnen syn Muyren heeft. Ende den Coninck sal bestellen dat sulckx in andere plaetsen oock gheschiet. Ende dat den barst sal aen gaen/als men tot een teecken met het Clocxken op't Palleys gelupt sal gheven / welck ghemeynelijck yet bedupt. Ende dat sy allegader een wit Bandeken om den slinckeren Arm / ende een wit Cruys op den Hoedt souden binden/om malkanderen te kennen. Hy belaste oock dat een yeder by tijdts soude ghereet zijn. De Hartogh van Guyse liet desen handel daer-en-tusschen weten aen alle de ghene die de Wacht hadden by den Coninck/ende seyde dat sy couragie souden nemen.

Carronius doet de rede tot de moordenaers.

Een weynich daer nae quam den Hartoch van Guyse, met den Bastaert van den Coninck Henrick, die by hem was / ende haer volghden eenen grooten hoop ghewapende Moordenaers / daer mede sy marcheerden nae de plaetse daer den Admirael lach.

Duc de Guyse begint de moort.

Den Verrader Cossin besettede de hoecken van de straten met Schutters daer ontrent.

Den Admirael/als hy de Wapenen hoorde / en heeft niet verschrickt konnen zijn/al hoe wel hy maer thien Mannen ontrent hem hadde die Wapenen conden voeren. In sijn Camer waren twee Chyrurgijns ende een Predicant / met een Camerlinck of twee. Hy betroude hem (seyde hy) vastelijck op de goetwillicheyt van den Coninck / die hy wel wiste hoe dickwils hem die bewesen was. Ende hy betroude oock daer op/dat/indien het ghemeene volck verstont dat de Coninck haer partye was/dat sy terstont als sy Cossin saghen / haer furie souden na laten. Oock verhaelde hy den Eedt/die de Coninck ende sijn Broeder met de Moeder de Coninginne soo dickwils ghedaen hadden om Pays met hem te houden/ ende dat alles te Boeck was ghestelt. Oock datter een Verbondt met de Coninginne van Enghelandt was ghemaeckt. Ende datter oock accoort was met de Prince van Orangien. Dat men oock de Duytsche Vorsten trouwe beloofft hadde. Datmen eenighe Steden in Nederlandt op het bevel des Coninghs hadde aenghetast. Datter nu oock alreede eenighe daer van waren in ghenomen. Dat hy syn Suster den Coninck van Navarre hadde ghegeven/ses daghen te voren / ende dat hy niet dulden en soude datmen die Bruyloft met Bloedt soude besmetten. Datmen soude vreesen het oordeel van alle Natien / ende bysonderlijck van de Nakomelinghen. Datmen alle schaemte / statichеydt / Coninckl ijcke standvasticheydt/openbare trouwe ende heylicheydt van het Ius Gentium ofte Recht der

Den Admirael betrouwt den Coning alles goets.

Volckeren ſoude wech werpen/docht hem dat het wonder ſoude zijn.

Als Coſſin ſach dat deſe Princen ende Autheurs van deſe Moort aen quamen/ clopte hy aen de Deure / die hy bewaerde uyt laſt van den Hertoch van Anjou, (voorwaer de Wolf ſoude de Schapen wachten.) Hy werde ſonder moeyte inghelaten. Terſtont voerde hy het ghewapent Volck aen/ waer op de andere Moordenaers volghden. Ende alle die in den inganck van Coſſin ghebonden werden/wierden terſtont doot gheſlaghen. Als den Admirael dit hoorde/ werde hy van de ſyne opghericht uyt het Bedde / ende ſijn Nacht-Tabbaert om't Lijf ghewoorpen/ende op ſyn Beenen gheſtelt. Hy vermaende ſijn Volck die by hem waren/dat ſy datelijck ſouden vluchten om haer leven te ſalveren / dat hy bereydt was ſijn leven Gode op te offeren: Maer dat hem meeſt quelde / was / dat deſe neerlaghe niet alleenlijck over hem ſoude gaen/maer oock over de gantſche Ghemeente die de Religie beminden/ende die hy ſoo langhe met goet ende Bloet hadde beſchermt.

Coſſin begint te moorden aē des Admiraels Dienaers/die de inganck van ſyn Camer bewaerden.

Doe gingh een Duytſch nae boven toe/ghenaemt Benueſius, ende Coſſin, met Attinius ende Hanfort, alle viere ſeer wel ghewapent. Als Benueſius ingheborſten was in de Camer van den Admirael / ſettede hy ſyn Deghen op den Admirael/ ende vraechde hem of hy die Man was? Hy antwoorde met een ſtantvaſtich ghemoet: Ja/ die ben ick. Ende als hy het geweyr ſach/ſeyde hy: Jongman aenſiet mijn ouderdom ende ſwacheyt. Maer hy al vloeckende/ ſteeckt hem in ſyn Borſt/ ende daer na in't Hooft/ Attinus doorſchoot hem mede met een cleyn Roer.

Den Admirael werdt vermoort.

Als door deſe quetſingen den Admirael noch niet doot en was/ heeft hē Benueſius de derde quetſuere gegeven in ſijn Been. Alſoo is hy half doot ter Aerden gheſtort. 't Welck als Duc de Guyſe ghehoort heeft / die op de plaetſe met d'andere Moordenaers de uytcomſte verwachtede / riep hy: Iſt beſchickt? Ende ſy antwoorden: Ja. Doen ſeyde Guyſe, onſe Prince (dat was de Baſtaert van den Coninck Henrick) en gelooft het niet voor dat hy het ſiet. Doen werde Benueſius van ſyn gheſelſchap gheholpen/ende ſy namen het Lichaem vanden dooden Admirael ende wierpen het ter Venſteren uyt. Ende als hy om des Bloets wille in't Aenſicht niet en conde bekent worden / ſoo nam den Guyſe ſijn Snuyt-doeck/ ende vaechde het af/ſeggende: Nu kenne ick hem/hy iſt. Terſtont uyt de Deure gaende/riep hy tot ſijn gheſelſchap: 'Tis een goet beghinſel/ laet ons voort gaen tot de reſte: want ſoo ghe biedt den Coninck. Ende dit ſeyde hy dickwils.

Den Admirael wert ter Venſteren uytgeworpē.

Doen werdt het Clockxghen op het Palleys gheluydt. Ende den Hertoch van Guyſe gaf uyt datter eenighe waren die den Coninck wilden vermoorden. Terſtont ſneet een Italiaen het Hooft van den Admirael / ende 'tſelf de wel ghebalſemt hebbende/ſont het nae den Paus te Roomen ende den Cardinael van Lotringhen. Eenighe andere ſneden ſyn Handen af/ende ſommighe andere de Schamelheyt. Doen hebben de Arbeyders ende Schuyte-voerders het gheſchandaliſeert Lichaem alſoo drie daghen lanck door de Stadt ghetrocken/ende daer na aen de Galghe ghesleypt/ende hebben 't by de Voeten op ghehangen. Daer na vallen de Lackeyen in de Camer van den Admirael/ende vermoorden al wat ſy vinden/ ſoo wel de ghene die te Bedde laghen/als andere/ oock ſommighe van grooten Naem/die de Coninck altijt een goet ghelaet ghetoont hadde. Doen beſtonden ſy de Camers te berooven / in ſulcker voeghen als men een Stadt plondert die men met gewelt in neemt. Ende alſoo zijn veel Bedelaers in een oogenblick rijck ghevvorden. Oock hitſeden de Autheurs van deſe Moorderye dit Volcxken aen aen den Buyt.

Alſoo

Alsoo heeftmen door de gheheele Stadt de eerste gantsche dach ghemoort onder 'tgemeene Volck/ende men heeft sonder beleefthept om den hals gebracht so wel jonghe Kinderkens als oude Lieden / Vrouwen ende Mans-persoonen / ende wierpen de Lichamen ter Vensteren upt op de Straten/etc. Ter wijle werde den Coninck van Navarre ende de Prince van Condé by den Coninck van Vranckrijck ghebrocht/maer haer gheselschap werde al doot gheslaghen vande Switsers ende andere Moordenaers: Pillasius, wesende een treffelijck Crijghs-man/werde mede vermoort/wiens doot van de vromen seer beclaecht wert. Mē moort een gantsche dach.

Daechs daer na bestont men weder te moordē onder de gene die haer hier ende daer versteken hadden. Ende het gemeene Volck was besich om de doode Lichamen te ontkleeden/ende wierpen die al naeckt in de Seyne. Den Coninck hadde weynich voordeels van dese Buyt/midts het Gheboefte die al wech had. Maer die hadden het meeste voordeel/die terstont sulcke hooge ende treffelijcke Officien in namen/die doen ter tijdt wech gheschoncken werden.

Als dese Moort aenghericht was / ende datter vier hondert Huysen gheplondert waren/ende soo veel duysent jammerlijck om den hals gebrocht/ zijnder Boden upt ghesonden/om door alle Provintien van het Lant te laten weten datmen insghelijckx soude handelen met die van de Gereformeerde Religie. Terstont zijn sy ghehoorsaem gheweest / ende hebben terstont in alle Steden de Luyden vermoordt. De Coning gebiedt door 'tgantsche Landt te Moorden.

Maer den Coninck wel wetende dat men hem dit moordadich stuck soude nae duyden/als dat hy meyneedich/ende als een Tyran met syn Ondersaten ghehandelt hadde/sent hy Brieven in Enghelant / Duytschlant ende Switserlandt / als datter te Parijs een groote Oploop was gheweest/ die hy selfs seer qualijck nam/ dat den Hertoch van Guyse het Volck aenghehitst hadde tegens de ghene die den Admirael bewaerden/ende in des Admiraels Woonplaetse gevallen waren/ende hadden hem omghebracht met alle de ghene die by hem waren/ende dat hy op de Loevre selfs nau vry was gheweest. De Coning schrijft valsche Brieven buyten 's Landts.

De alder-Christelijckste Coninck dit boose stuck aenghericht hebbende / comt na twee daghen in't Parlement met alle syn Broeders ende Bloet-dorstige Princen/ende verclaert daer dat alle de Raets-Heeren aenhoorden / dat hy voor seecker verstaen hadde / dat den Admirael met syn gheselschap besloten hadden om hem om den hals te brenghen met syn Broeders ende syn Moeder de Coninginne / ende de Coninck van Navarre, ende begeerde dat men sulckx te Boeck soude stellen/ende een yeder kondt doen/ja laten Drucken / op dat het alle Man weten soude / dat de Moordt van den Admirael ende de sijne met syn wille was ghe-schiet. De Coning verschoont hem met loghens.

Als Thuanus dese reden van den Coninck hadde gehoort / heeft hy als Schout van het Parlement/ ende een groot Pluym-strijcker / den Coninck gheluck ghewenscht van sijn Victorie over syne Vyanden/ die hy met Oorlogh niet conde verwinnen/dat hy die nu met list hadde t'onder ghebracht / ende dat hy wel gheleert hadde het Spreeck-woort van syn over-Beste-Vader Lodowijck Coninck van Vranckrijck: Die niet can simuleren,en can niet regeren. Maer de Advocaet Sibrack besloot de reden: Al ist dat de Coninck goede redenen hadde tot syn gramschap/ dat het nu tijt was dat hy een eynde maeckte van het moorden ende om-brengen/ ende dat hy't niet langher en behoorde te lijden sonder verder ondersoeck te nemen van de Schelm-stucken die daer in swanck ginghen/dat anders het Rijck niet en conste staen. Op het welcke den Raet is ghescheyden.

Terstont

Terstont zijn de uyt roepers ende Trommeslaghers door de Stadt ghegaen/ ende hebben uyt geroepen/dat men niet meer en soude moorden/ende dat het doot slaen een eynde soude zijn.

Het Oordeel der Geleerden van dit feyt.

Dit geschiet zijnde/isser onder de Geleerde van dese handelinge/verscheydelijck ghesproken / vergheliickende die met de daet van Mithridates, die in een ure dede om-brenghen hondert ende vijftich duysent Borghers van Roomen. Ende sommighe andere by het werck van Peeter Arragon, die acht duysent Francoysen in Sicilien dede om-brenghen/alsoo het Eylandt by haer was in ghenomen. Maer dese onderschept was daer by dat dese voorsz. sulcke wreetheydt ghepleecht hebben aen de vremde Natien ende Volckeren: Maer dat Coninck Karel de neghende dien heeft ghebruyckt aen syn eyghen Borghers/die haer op hem betrouden / die met een Pays van uytheemsche Princen weder aen haren Coninck waren verbonden: Ja dat hy oock/om sijn Schelm-stuck uyt te richten/sijn Susters Houwelijck misbruyckt heeft/ende haer Kleedt met Bloet besprenght. Dat de Nakomelinghen noyt sulcke Moorderye ende wreetheyt uyt haer memorie ende ghedachtenisse sullen laten gaen.

De Francoyse verliesen haer Reputatie.

Ende voorwaer/dit werck heeft de Fransche Natie/die te voren by alle Coninghen ende Vorsten in goede Reputatie was/in sulcke verachtinghe ende kleynicheyt ghebrocht/jae sulcken Brant-merck ghegeven/dat noyt van haer sal connen weder uyt ghewischt werden/alsoo men nergens leest dat oyt Coninck so eerloos ende schelmachtich met syn Ondersaten ghehandelt heeft/als dese/verbrekende syn Eere ende Eedt / derhalven oock dese Natie haer Eere verloren hebben by alle andere Geslachten die sulcken valscheyt niet beminnen/ende werdt voor licht ende moordadich gheschat / met de welcke men gheen Verbintenissen ofte Eeden can maecken die bondich zijn.

Daer waren sommighe die den Coninck favoriseerden ofte voor-spraken/ende seyden/het en sal den Coninck hier namaels gheen schande zijn/ alsoo hy het ghedaen heeft om profijts halven. Maer hy heeft niet ghedaen als Aristides, die verwierp den Raet van Themistocles , om de Schepen van die van Lacedemon aen brant te steken/om daer mede haer kracht te breken / d'oorsaecke was dat het wel profijtelijck was/maer niet eerlijck.

Wat dede Eurius Camillus , als de Meester van die van Faliscen haer Kinderen verriet/ende tot hem brochte? Dede hy den Verrader niet gheesselen/ ende stierde de Kinderkens wederom/om dattet niet eerlijck soude gheweest hebben de onnoosel Kinderkens door verraderye te vanghen ende om te brenghen.

Pausanias die schrijft/dat de Nakomelinghen van Philippo Macedo in soo groote ellende zijn gevallen/ om dat hy selfs syn Eeden ende Verbonden die hy gemaeckt hadde/seer lichtelijck ende trouweloos ghebroken heeft.

Daer worde doen ter tijdt ghedisputeert / of een Ondersaet oock aen sijn Overste ghehoorsaemheyt schuldich was/als hy selfs syn Ondersaten gheen Eedt noch Trouw en hielt? Daer werde oock ghesept: Dat van outs de Rechter-hant des Coninghs een Pandt van Trouwe was/indien de Coninck dien niet en achtede/ datmen dan met hem niet wel en conde vergelijcken/ ende dat andere Coninghen noch syn Ondersaten hem voor gheen Coninck souden houden. Dat dit de Coninckliicke deuchden waren/te weten: Gherechtigheydt/sachtmoedigheydt/ende barmhertichept/maer dat wreetheyt ende strengigheydt meest in haer mispresen worden. Men prees doen ter tijdt seer den ouden Scipio, die ghesept hadde: Dat hy liever een Borgher sijn leven wilde behouden / als duysent van syn Vyanden

doot

dootslaen: 'T welck de Keyser Anthonius Pius dickwils in den Mont hadde. Men seyde doen ter tijt dat het een quade lof was van den Jonghelinck Tiberius, dat hy een Klomp Slijck was/ende met Bloet uytgeweyckt was. 't Is wel waer (seyde men oock) dat de Coninghen wel ghebiet hebben over het leven ende doodt van haer Ondersaten/maer eerst dat sy wel moeten verstaen ende oordeelen of de saecke rechtveerdich is ofte niet. Datter gheen grooter Rijck gheweest en is dan het Romeynsche, in het welcke de Dictator volcomentlijc regeerde/maer hy en vermochte niemant aen te tasten aen den Lijve sonder rechtveerdige oorsake. Maer dat alleen de Moordenaers ende Struyck-Roovers de Luyden aentasten sonder oorsaecke/ende benemen haer het leven.

Wie soude anders connen dencken/oft dit stuck van so groote Wreetheyt/ende ulcke uytstortinghe des Christelijcken Bloets/zijn de vruchten van het vervloecste leven vande Hovelinghen/ door welcke exempel gheheel Vranckrijck in Hoererye ende ontucht leeft / soo datmen nauwelijckx eenighe eerbaerheydt by de Vrouwen vint. Ten is niet wel moghelijck dat Godt langher sulcke oneerlijckheyt sal dulden ende toelaten. De oorsaecke van de Moort.

Men spreyde wel onder het ghemeene Volck/ ende door het gantsche Coninckrijck / dat den Admirael met syn Gheselschap den Coninck om den hals meenden te brenghen/maer metter tijdt heeft het wel anders by alle menschen ghebleken/ als dat dit maer een ghevonden oorsaecke was om hem te beschuldighen: Want hy nauwelijcks veertich uren/ nae dat hy gequetst was/gheleeft heeft. Hoe soude hy in soo corten tijt sulcken aenslach connen maken / als hy vernam datmen hem wilde ombrenghen/daer hy onder soo veel ghewapende was? Daer Cossinus hem beset hadde / ende hem lichtelijck conde ghevanghen setten / om de grondt te verstaen. De valscheyt van den Coninck werdt ontdeckt.

Ende of hy nu yets voor hadde gehad t/waren daerom soo vele onnoosele Kinders/ Vrouwen ende Jonghe-Dochters de doodt schuldich in een dach / jae oude Lieden/ende oock de ghene die sieck te Bedde laghen?

Mochtmen niet verschoonen soo veel Advocaten/Rechts-gheleerden/ Medecijns/Gheleerde Mannen/onder de welcke was Petrus Ramus, een licht van het Fransche Coninckrijck? Moesten oock de Studenten/die over al vry zijn/om synent wille sterven? Petrus Ramus werdt vermoort.

Hier uyt blijckt noch meer de onschuldt van den Admirael. Ten conde niet zijn dat een Man van soo goet beleydt soude voorghenomen hebben aen te rechten een soo grof stuck / te weten: De Coninck selfs met syn twee Ghebroeders om te brenghen. Wat soude hy hier van te verwachten hebben ghehadt/ niet anders dan dat het gantsche Coninckrijck tegens hem soude opghestaen hebben/ jae de Inwoonders selfs van Parijs souden hem met voeten doodt gheloopen hebben. Ende het was noch sottelijcker by haer bedocht dat hy den Coninck van Navarra soude willen om ghebracht hebben/dien hy nu al over de vier jaren in syn macht hadde gehadt/die van een Religie met hem was. Tot wat voordeel soude syn doodt gheweest hebben voor die van de Religie? Oock conde hy van niemandt als van hem het beste goet verwachten/ dat is: Wrake van syne Vyanden. Ten laetsten een yder weet wel wat Wapenen datter ghevonden zijn inde Huysinghen van de ghene die omghebrocht zijn/jae gantsch geene/maer sy worden onversiens over-rompelt/nochtans ginck daer alsulcken Sotten clap om inde Stadt.

Maer om weder te comen tot onsen propooste. Soo haest als des Coninck

Vele treffelijcke Lieden worden inde gevanckenisse vermoort.

Ghebodt was vercondicht: Wat werter ghedaen? De slachtinghe ginck aen in alle andere Steden van Vranckrijck: Jae selfs in de Stadt van Parijs ginck de Moorderije aen in de gevangenissen/ so dat alle de ghene die de vorighe daechsche Moorderije waren ontgaen van het oploopich ende woedent volck/ werden doot geslagen/ als een Montnius die groote eere te voren becomen hadde in den Oorloch/ Lomenius de Secretaris van den Coninck/ die 't lant alt ijt groote diensten gedaen hadde/ ende Chappesius Raets-Heer/ wel tachtentich Jaren out.

Maer het alderwreetste datter voorghevallen is/ is dit/ dat soo haest de Moort te Parijs aen ginck/ dat Monsorel, de alderheftichste Vyandt van de Religie/ ghesonden werde aen een Leeraer van de Gereformeerde Religie/ ghenaemt Masson Rivier, die voortreffelick was/ soo in heylichheyt van leven/ als in geleertheyt ende verstant/ jae die de eerste fondamenten geleyt heeft van de Gemeente tot Parijs.

Dese Moorder/ soo haest hy in de Stadt quam/ ginck hy recht nae het Huys van desen Persoon. Hy vond' de Vrouwe in het voorste dee/ van het Huys/ die hy met een Cusse groetede op de Fransche maniere/ ende hy vraechde haer waer hare Man was? Sy seyde dat hy achter inden Thuyn ofte Hoff ginck wandelen/ ende sy leyde hem by hare Man.

Masson de Predicant werdt doorschoten.

Soo haest de Moorder hem sach/ omhelsde hy desen ouden ende vromen Persoon/ ende seyde: Weet ghy waerom ick hier ben ghecomen? Masson antwoorde: Neen. Doen sprack de Moordenaer/ ick ben hier gesonden om V. L. om te brengen/ ende dat terstont/ uyt last vanden Coninck/ 't welck ghy sult verstaen uyt dese syne Brief/ ende thoonde hem het corte Roer. Masson seyde/ dat hem niet van eenich Schelm-stuck bekent en was: Maer dit een alleene badt hy/ dat hy tijdt mochte hebben om syn Gebedt te storten/ ende syn Ziele Godt te bevelen: 't welck hy in 't corte heet beschickt/ ende vanden Moordenaer den schoot ghewillichlick ontfanghen/ ende sterf.

Met het lichaem van den Admirael ginck het seltsaem toe: Het was gehangen by de Voeten/ op dat het van de Inwoonders soude besocht worden.

De Coninginne ende de Coninck neemt playsier in 't doode lichaem van den Admirael.

De Coninginne selfs om haer te vermaken/ ginc oock derwaerts wandelen/ ende leyde daer oock haer Sonen/ bysonder den Coninck/ diemen seyt (als men hem vermaende dat hy so dicht by het lichaem dat doot was/ niet comen en soude/ dattet geen lieflijcken reuc en was voor lieden als hy ende syns gelijcken doode lichamen te riecken) dat hy ghesept soude hebben/ dat hy daer in syn gheneuchte nam. Maer 't Lichaem vanden Admirael is dien volgende nacht van eenige goetwillighe afghedaen/ ende op een heymelijcke plaetse begraven.

Dese wreede handelinge vanden Coninc werde van vele seer veracht ende misprese n/ ende 't gemeene seggen was/ dat het by de Nacomelingen seer qualijck soude geduydet worden/ tot verachtinge van alle Fransche Coningen. 'T welc quam ter ooren van een Morviller, die onder de treffelijckste Rabbelaers van 't Hoff werde getelt/ die ginck by de Coninginne ende riet haer dat zy eenige Ghevangenen soude openbaerlick doen straffen/ op dat een yegelijc sien soude dat sy haer dingen met goede processen ende recht aen leyden.

De Raet vergadert/ daer Thuanus een af was/ Men besluyt niet alleenlick dat dit soude geschieden/ maer dat een Beelt/ presenterende den Persoon van den Admirael/ van Hoy gemaeckt/ om ende door de Stadt soude ghevoert worden/ ende datmen alle syne Wapenen vande Beuls soude laten in stucken breecken/ ende syne gehengenisse uyt roepen/ uyt der menschen memorien/ syn Casteel ende Dorpen af werpen/ syn Kinderen voor infaem ofte oneerbaer schelden/ ende ontedelen/

alle syn

alle syn Boomen in syn Bosch afhouwen tot op de langhte van ses Voeten.

Onder de Ghevangenen was Cavamius ende Bricqmaldus, d'eene was altijdt geweest Meester van de Requesten in 's Coninckx Hoff/ d'ander hadde alle syn leven versleten in den Oorloghe onder Franciscus ende Hendricum Coninghen/ ende werde nu gheachtet ende ghehouden voor den besten Krijghs-Man/ maer nu al over tsebentich Jaren out.

By dese twee comt men in de gevanckenisse/ende terstont werde haer den Pijn-Banck metten Beul getoont/ten zy sy datelic bekenden/dat sy mede hadden voorgenomen met den Admirael den Coninck met syn Broeders ende syn Moeder om te brenghen/ende oock den Coninck van Navarra.

Sy seyden dat sy gheerne wilden sterven/om dat het den Coninck also beliefde/ maer dat sy souden onderteekenen dat soo valsch ende meyneedich soude zijn / dat sy dat gheensins wilden doen.

De ghene die de eerste Rechters waren gestelt/en hebben geene ghenoechsame oorsake connen vinden om die te veroordeelen. Terstont werdender andere in de plaetse gestelt/die met een forme van oordeel dese twee in teghenwoordichept van den Beul ende den Secretaris ter doot hebben verwesen/ende werden in't gesichte van de Galge gebrocht in by-wesen van veel duysent menschen. Tot dit werck quam oock de Moeder van den Coninck ende den Coninck selfs met sijn twee Broeders ende syn Swagher de Coninck van Navarra.

Het dochte eenighe goet/dat Bricqmaldus, dat het alle Menschen hoorden / vergheviinghe van syn misdaet soude bidden aen den Coninck / senden derhalven eenighe by hem/die hem seyden dat hy hem selven wel conde redden/ ende het leven behouden/soo hy vergiffenisse van den Coninck begeerde/dien hy lichtelijck soude becomen.

Hy antwoorde/ dat het hem niet aen en ginck/ maer den Coninck / ende schuldich was Godt selfs om vergevinghe te bidden / want hy den Coninck niet om vergevinge had te bidden van't gene hy noyt vertoornen hadde/ ende dat Godt syn Ghetuyghe hier in was / ende hy wilde Godt wel neerstelick bidden / dat hy den Coninck dit boose stuck wilde vergheven.

Als sy nu sagen dat dese twee vrome ende oprechte Persoonen even bestendich bleven(want sy niet en wilden bekennen 'tgene haer opghelept werde/ende waer van zy noyt schult en hebben ghehadt)ginghen sy voort met dit schoone werck/ ende hingen haer beyde in't gesichte van alle menschen. Oock werde een persoon van Stroo/presenterende den Admirael/ghehanghen.

Al hoe wel de Moort te Parijs de wreetste ende schrickelickste is ghewee st/soo zijnder nochtans veel Catholijcken die haer oock dapper ghequeten hebben met Moorden ende Rooven op andere plaetsen. Die van Lyons hebben haer stuck wel waer genomen: Want Mandelot Gouverneur van de Stadt kreech last uyt het Hof/dat hy alle die van de Religie soude ombrenghen. Terstont doet hyse al t'samen vergaderen door een Trompetter. Sy comen tot syn Huys. Hy ghebiet haer allegader in de Ghevanckenisse te gaen/'twelck sy oock deden.

Twee treffelicke Persoonen ghehanghen. Moort tot Lyons.

Daer nae geeft hy last aen den Scherp-Rechter/dat hy alle de gene die in de gevanckenisse waren/soude ombrengen. Den Beul dit hoorende / seyde dat hy ghestelt was alleenlick om te rechten de gene die by forme van Rechte verwesen waren/soo hy begheerde/hy soude een ander Officier soecken.

Mandelot sulck bescheyt ontfanghen hebbende / dede roepen de Soldaten die daer in Garnisoen laghen / dat sy dit werck souden beginnen. Sy antwoorden

dat ſy niet en dienden om Ghevanghens / ende die om ghenade baden / om den hals te brenghen. Maer indien ſy eenich oproer gemaeckt hadden / ofte indien ſy ons ghemoept hadden / wy ſouden ons bereet toonen / maer nu en iſt ons werck niet.

Ten laetſten is de laſt ghegheven aen de Schippers ende Vleeſch-Houwers / die een weynich daer naer in de Ghevanckeniſſe inghelaten zÿn / ende hebben met Deghens ende met Bylen alle de ghene die daer in waren (op haer knien leggende) vermoort. Sy hebben eenighe de Handen ende Vingheren / of het ſpel was / afghehouwen.

Doen ter tÿt iſſer ſo een jammerlick geſchrey in de Stadt gheweeſt van Vrouwen ende Kinderen / dat eenige van de Catholÿcken deſe wreethept ſelfs verbloecten / om dat ſy woededen onder de Menſchen als onder Beeſten / ſo dat oock eenighe Vrouwen die ſwangher waren / ſeer deerlÿck ende haeſtich van Kinde verloſt zÿn door den ſchrick ende ellende.

Men ſach aldaer uyt de Gooten van de Gevanckeniſſe / die op de Rivier aenliepen / het heet ſchuymende Bloet vlieten / 't welck een deerlick dingh om ſien was.

In de ſelve Ghevanckeniſſe was een Coopman mede ghevanghen / genaemt / Francoys Colutius, met ſÿn twee Sonen die noch Jongmans waren / die hy hadde opgetrocken in de Religie. Deſe / als ſy ſaghen dat de Moordenaers ende Vleeſch-Houwers op haer aen quamen / vreeſden ſy de doot. Doen beſtont de Vader haer moet te gheven / ende vermaende haer dat ſy Gode de Offerhande niet en ſouden weygeren / alſo het hem nu alſo beliefde / ende dat het niet vreemt en was dat ſulcx de Kinderen Godts over quam / dat de Chriſtenen moeſten leven als Schapen onder de Wolven / ende als Duyven onder de Havicken / ende derhalven haer oock ſouden begeven tot der doot. Door deſe vermaninge van haren Vader zÿn ſy ſoo gesterckt geworden / dat ſy haer gewillich ter doot begaven / ende omhelſden malcanderen / ende wierden alſo vermoort / ende bleven alſo gevlochten in malcanderen legghen / 't welck met groot droefheyt van velen werde ghesien.

Mandelot ſpot met ſijn Moorderÿe. Mandelot daer en tuſſchen / als ſpottende met deſe wreethept / liet uytroepen dat niemant voortaen eenige neerlage meer ſoude bedrÿven in de Stadt / of ſo yemant een Moordenaer wiſt aen te brengen / dat die ſoude hebben hondert Croonen / ende nochtans ginck men voort met het moorden.

Daechs daer naer iſſer eenen grooten hoop doode Lichamen in de Rivier ghewórpen / de reſte heeft hy op d'ander zÿde van den Oever doen brenghen / om ſyn ſpeculatie daer in te nemen by de Abdÿe van Eſne.

Daer hebben die van Lyons, ende byſonder de Italiaenſche Coopluyden / die daer vele zÿn / haer ſeer in vermaeckt / ende den ſpot daer mede ghedreven.

De Apoteeckers coopen menſche vet. Terwÿle de doode Lichamen aldaer lagen / is daer een ſaecke ghebeurt die aenmerckens waerdich is / de welck is / dat in 't ghesicht van de menſchen de Apoteeckers daer quamen wandelen / die eenighe daer ſaghen leggen die uytnemende vet waren. Sy gaven 't de Vleeſch-Houwers aen / die terſtont aen de Lichamen vlogen / ende ſneden daer het Vet uyt / ende vercochten 't de Apoteeckers / om 't ſelfde in haer ſmeeringhe te gebruycken alſt van noode ſoude zÿn.

Dubbelde looſheyt van den Coninc. Als de Coninck hoorde dat deſe dinghen alſoo ginghen / ende datter vele uyt hare Steden ghevlucht waren in de Boſſchagien / ende eenighe by hare Vrienden ende barmhertighen ſchuylden / gaf de Coninck een Ghebodt / datmen die weder ſoude uytlocken / en t'huys roepen / verclaerde ooc dat het hem niet aengenaem en was datmen ſoo handelde met de Borghers / dat hy oock de wreethept tſyner tÿt

soude straffen aen de gheene die dien hadden bedreven. Hadde de Admirael hem verloopen tegens den Coninck/ oft yet wat in den sinne ghehadt/ dat/ dat door soo veel Bloets niet behoorde gheboet te zijn van soo veel onnoosele menschen.

Door dese Brieven van den Coninck zijnder vele weder tot hare Huysinghen ende Woon-plaetsen ghecomen/ onder de welcke waren die van Rouaen/ Diepen ende Thoulouse meest.

Als de vrome Lieden een dach drie ofte vier weder ghecomen waren/ wert haer gheboden inde Ghevanckenisse te gaen/ alwaer sy in ghesloten werden.

Daer worden doen wederom nieuwe Moordenaers ende Vleesch-Houwers in ghesonden om de Menschen om te brengen/ ghelijck sy oock deden: So datmen in dertich daghen tijts niet anders en dede dan Moorden / Worghen / Rooven/ ende Pilgieren. Maer het principaelste ende ellendichste was / datmen sach sulcken ontallijcken hoop van Weduwen ende Weesen / die de gantsche Steden met claghen ende karmen vervulden/ verlooren hebbende hare schoonste Panden / die haer de Kost plachten voor te winnen / ende nu moesten gaen Bedelen. Maer Godt heeft den Godtloosen hoop daer nae wel ghestraft/ als dat onnoosele Bloet wraecke in den Hemel riep.

Godt plaechde den Coninck met een pijne in syn Oore/ daer hy subijtelijcken af sterf/ als eenen Godtloosen Hont. *Het loon van den Coninc met syn adherenten.*

De Hertoch van Guyse werde door Hendrick de Broeder van Coninck Carel binnen Tours gepongiaerdeert / ende verbrandt tot Assche. De Cardinael syn Broeder ghewordt. De Moeder de Coninghinne stierf van droefheyt/ dat hare lieve Vrienden soo om gecomen waren / die hare eyghene Soon meenden upt de Stoel te stooten.

Wat plaetse sy nu besitten/ can men wel dencken/ die ons de Heylige Schriftuere wel aenwijst/ waer de Moordenaers ende Bloet-dorstighe Tyrannen nae dit leven huys houden. *Waer sy nu huys houden.*

Al hoe wel dese voorschreven Moorderyen juist niet van den Spaengiaerts en zijn int werck ghestelt / soo ist nochtans even wel van haers ghelijcken gheschiet/ als van den Paus ende des Paus-ghesinde/ want dit ghebroetsel is nemmermeer gherust/ of sy moeten Moorden/ Worghen/ Rooven ende Branden/ de gene die't met haer niet en houden/ ende meenen alsoo Godts Heylich Woort gantsch upt te roepen / om haren valschen Godts-dienst staende te houden. Och arme ende krancke Religie/ diemen met Vyer ende Sweert moet verdedigen: Want dit zijn haerlieder Wapenen daer sy mede disputeren.

Van de groote Moorderijen / die de Spaengiaerts binnen Zutphen bedreven hebben.

Om weder te comen tot de materie. De Hertoch van Alba hielt hem te Nemmeghen/ als Graef Willem van den Bergh veel Volcx by hem hadde/ ende nam veel Steden in Ghelderlandt in. Maer Don Frederick comt by hem/ ende verdrijft hem upt alle plaetsen/ maer voor Zutphen onse liebe Vaderlandt kreech hy teghenstandt/ soo dat hy de Stadt beschoot. Ende de Borghers siende dat sy hem niet conden teghen-staen/ gaven sy teycken dat sy wilden Parlementeren. *Don Frederick overvalt Zutphen/ ende Moort.*

Figuere Num. 11.

AL had koud ghestijft de vloeden
Even hart noch brande twoeden,
Schossen moesten Sarcken zijn.
Van de Sutphenaers vol pijn.
Besich zijnde met verdraghen
Merckten niet de boose laghen
Vande Spagniaert vol van list;
Die sijn valscheyt selden mist.
Over hare Poort en Muyren
Dat sy moesten stracx besuyren
Trocken self haer vyant in
Met een onbedachte sin.
Als sy nu sterck waren binnen
Hadden sy het licht te winnen,
Staecken, Boomen, Galgen-velt
Burghers vrientlijckheyt ontgelt.

De Spagnaerden by comende / werden van de Borgers als vrienden over de Vestingen getrocken/ende sy trocken so weder hare Cammeraets: So vermeerderende/vielen sy in de Stadt/ende sloeghen al doot dat sy vonden.

De Stadt werde aen acht hoecken verbrant/ende sy vielen aen het Plonderen/Rooven/sleppen ende draghen.

Die sy vande Borghers inde vlucht kreghen / hinghen sy buyten de Stadt aen Boomen/soo Borgers als Soldaten/want den Spagniaert(soo't schijnt)en heeft gheen meerder gheneuchte ter Werelt / als dat hy syne Vyanden de Geusen aen Boomen mach hanghen / ende als sy't hem daer naer weder doen / roept hy wel deerlijck Misericorde, dat is Ghenade.

Eenighe Soldaten hinghen sy met de Voeten opwaerts. Daer werde een Capiteyn by het Wijn-Huys aen een Been ghehangen/die leefde noch den vierden dach.

De reste van de Borghers dreven sy half naeckt aen een gebonden met bloote Courtelassen int Ys. Die int Ys niet en wilden/haer nederstortende/ het sy oft sy Papist ofte Geus waren/die hieuwen sy het Hooft in/ende stietense in de Rivier/ niet anders oft doode Katten ende Honden hadden gheweest. Soo dat de ellende die daer doen ter tijt was niet te beschrijven en is.

Sy dreven der vele Moeder-naeckt ter Stadt uyt/welcker vele in het velt doot vroosen/ende hier of daer soo stijf als palen teghen de Boomen/ ende aende Lantscheydinghen/of Thuynen staende bleven. Enige quamen noch Moeder-naeckt binnen Deventer/of hier ende daer by de Boeren/welcker Lichaemen heel paers ende Blaeu verbroosen waren. Daer quamen desmaels te Zutphen wel vijfhondert Borghers om den hals. Die in het leven overich bleven / wierden met alle maniere van wreedtheydt/ende aen doen van tormenten / soodanighe groote ende onverdraechlijcke Rantsoenen uyt geperst / datse de gene die inde Furie ende het eerste incomen doodt gheblevem waren / veel gheluckigher hielden ende achten / als haer die 'tleven behouden hadden. Veel Vrouwen ende Jonghe-Maechden wierden vercracht / ende van haer eere ghewueldelijck berooft Om cortte maecken de wreedtheden binnen Zutphen ghepleecht/zijn soo grouwelijck gheweest/datse qualijck te beschrijven / ofte te verhalen zijn. Vasquez dede haer Rantsoeneren haer Koorn / het Panneel-werck/ Sitters/ leeghe Cofferen ende Cassen/ Stoelen ende Bancken/ende watter in de eerste Furie was overich ghebleven.

Dit was doen ter tijt een Wet by de Spagniaerden/ dat/ als sy een Stadt veroverden / soo behoorde de Lichaemen der Menschen den Coninck toe / het Gheschut de Veldt-Overste / het Ghelt ende gherede goet de Soldaten / ende al het Hout-werck den Gouverneur.

Van de ongehoorde wreetheyt ende Moorderijen die de Spagniaerts binnen Naerden bedreven hebben.

DEsen Tyran/wesende een treffelick Tyrans Sone/noch niet versadicht synde van het Nederlandtsche Bloet / trock den 22. November Anno 1572. recht nae Naerden / daer eenighe Soldaten van de Prince van Orangien in waren/waer over Don Frederick seer verstoort was/ende en wilde haer gheensins in ghenade ontfanghen. Maer als de Soldaten daer uyt waren / accordeerde Juliaen

Figuere Num. 12.

DOn Fred'rick die Zutphen schende
Weer nae Hollant 'tLeger wende,
Recht te Naerden aen een part
Die noch in veel herten smart.
Onder seeckere voorwaerden
Sijn jock weder sy aenvaerden,
Souden Spaensch, en Conincx zijn,
Trecken weder 'toude lijn.

Als den Hont was inghelaten,
Niet en mocht haer goetheyt baten,
Out en jonck hy gantsch verslint,
Iae in Moeders buyck het Kint,
Dooden mochtmen niet begraven,
Ouden, nochte armen laven,
Was dat niet een diere koop?
Naerden bleef maer een steenhoop.

kaen Ramero met de Borgers. Datmen Don Frederico de Stadt ſoude overge-ven/openen/ende inlaten/onder expreſſe conditien: Dat alle de Borgers ſouden behouden haer lijf ende goederen/ des ſy den Coninck een nieuwen Eedt ſouden doen/ende hondert Spaengiaerts ſoo veel rooven als ſy conden draghen.

De Spaengiaerts in de Stadt ghecomen zijnde/ doen den Trommel ſlaen/ dat alle Borghers ſonder Ghewepr op het Stadt-Huys ſouden comen/ 'twelck ſy deden.

Naerden wort inghenomen/ende getyranniſeert.

Doen vielen alle de Spaengiaerts inde Stadt/ende over vielen alle de ongheewapende Borghers die daer waren/als wreede Wolven/ ende ſchotenſe alle doot tot vijfhondert toe. Terſtont ſtaken ſy den brant daer in/ſoo dat de gene die niet omghebrocht en waren/verſmoorden.

Op andere oorden ſtaken ſy mede de Stadt aen brant/ſo dat de gene die haer verſteecken hadden/op de ſtrate begaven. De Spaengiaerts beſetteden de ſtraten aen beyde eynden/ende joeghenſe ſo d'een den anderen weder toe/ gelijck of het Jockſpel was/tot dat ſy verwondet doot bleven legghen.

Alle die int Proeven-Huys waren/ Luyden van hondert Jaren out/ werden Tyrannelijck vermoort.

Als de Mannen doot waren/beſtonden ſy de Vrouwen te pijnighen ende te tormenteren als Beuls/om haer Geldt ende goet/ ſoo datter meenighe onder haer Handen doodt bleef.

Sy bonden eenighe Vrouwen vaſt in de Huyſen/ die ſy violeerden ende verachten/ende dan in brant ſtaken/jae Maechden van twaelf ende derthien jaren hebben ſy miſbruyckt.

Sy hebben een ſwangere Vrouwe/ nae dat ſy haer ſchandelijcke welluſt daer mede bedreven hadden/jammerlijcke vermoort/ ende het Kint uyt het Lichaem gheſcheurt.

Sy leefden met vele andere Vrouwen ſoo afgrijſelijck ende leelijck/ dat het met gheen pennen ſoude connen beſchreven werden.

De gene die het ghedenckt/vertellen dat dit de grootſte ellende was te hooren/ het ghekerm van Vrouwen ende Kinderen/ het ghekrijt van de Spaengiaerts/ het ghebleet van de Beeſten/die ongevoyeert verdreven ende verbrant worden: Soo dat het niet te beſchrijven en is. Jae het ghebodt ginck/dat ſoo yemandt eenich Mans-Perſoon op de Dorpen gheherberght hadde/dat hy die moeſte voor den dach brengen. Maer dit is het ſwaertſte gheweeſt/dat noyt Heyden/Tyran/ ofte Turck gedaen en heeft/dat de Vrouwen verboden werde/dat ſy hare Mannen/die in haer eyghen Huyſen/Gaſt-Huyſen/Kercken/Cloosters/ byſonder die op de Strate lagen/niet en ſouden begraven/ſoo dat ſy moeſten ſien dat de Honden ende Voghels die verſlonden. Die in den ingangk van de Deuren laghen/ en moeſten ſy niet verlegghen/maer daer over-ſtappen. Dit duerde tot op den twintichſten dach.

Den Burghemeeſter is eerſt voor het Vyer ghebraden gheweeſt/dat ſyn Soolen van de Voeten verbrandt zijn/ ende doen gerantſoeneert: Maer den Droſt van Muyden nam hem weder ghevanghen/ die uyt raet van Don Frederick daer nae in ſyn eyghen Deure werde opgehanghen/ende met een Coorde ghewurcht/ ende daer nae gequartiert/ende de Quartieren ter Poorten uyt-ghehanghen.

Don Frederico ſtack oock een Burghemeeſter ſelfs doot.

Als de Spaengiaerts vertrocken waren/ quamen de Walen daer door/ die het al Roofden datter noch ghebleven was.

Daer nae quamen de Goyers daer omtrent/ende namen't al datter noch over ghebleven was.

De Drost van Muyden nam het Koorn van het Proeven-Huys/ ende voerde het nae syn Slot / soo dat de Weduwen ende Weesen niet behielden / waer van sommighe dese Moort noch smert/ende de beenderen heden noch beschreydt worden.

Den Bloet-Hont Alba was met dese wreetheydt noch niet versadicht / maer hy beroofde haer van alle hare Previlegien/Rechten/Vryheden ende Costuymen/ ende dat ten eeuwighen daghe/dat oock haer Wallen/Poorten ende Vestinghen soude afgebroocken werden. Dit werde de Goyers belast die daer ontrent woonden / die als onverstandighe 'twerck volbrochten/ soo dat d'een Steen op d'ander niet ghelaten en werde.

Van't belegeren ende innemen der Stadt Haerlem, ende van de groote Tyrannije ende Moorderije die de Spaensche Bloet-Honden aldaer bedreven hebben.

Haerlem werdt beleghert.

DAer naer trocken alle de Bloedt-gierighe Honden met hare Tyrannighe Velt-Oversten naer Haerlem/ daer sy eerst Sparendam in namen/ ende na hare oude ghewoonte alles ombrochten. Voorts vielen sy voor de Stadt/die sy seer sterck beleghersden. Maer die van binnen deden treffelijcke teghenweyr / nacht ende dach Bolwerckende / ende hermaeckende 'tghene sy verlooren.

De Prince van Orangien brocht een groote macht by een/daer onder vele ghewillighe waren om de belegerde te ontsetten: Maer door misverstant werden sy verstropt van den Vyandt/als sy Babtista van Trier ende Hans Keller ghevanghen kreghen / die sy int Legher brochten/ende hinghense aen eenen Boom met het Hooft nederwaerts.

Even wel die van binnen verlooren gheen moet / maer weerden haer dapper/ jae selfs de Vrouwen koosen een Capiteyn/ ghenaemt Kenauw, die haer soo wel queet/dat haer eenighe memorie ofte Ghedenckenisse moet toe gheschreven worden/om de Mannelijcke daden/bysonderlijck in de stormen / die daer seer dickwils gebeurden/daer sy met haer Gheselschap op de Brandt-Hoepen/heet Peck/ Assche ende Stof wel passeden.

Daer en tusschen dede de Prince van Orangien toerusten eenighe Schuyten ende Jachten op de Meyr : Maer als die teghens d'Amsterdammers vochten/ verlooren sy de cans.

Sonoy die vecht op Dimer-Dijck.

Jonck-Heer Sonoy was oock doende op de Diemer-Dijck/daer teghens de Amsterdammers haer oock dapper weerden / ende verdreven alle de Soldaten/ die daer al een Schanse opghesworpen hadden. Soo dat de beleghersden weynich troosts kreghen.

Haerlem wert overgegheven/ende gheplondert.

Met Duyfkens die over ende weder over vloghen/sonden sy wel eenige tijdinghe aen de Prince van Orangien hoe benaut dat sy waren / maer hy conde haer gheen hulpe doen / waer door sy ghenootsaeckt werden om haer over te gheven in ghenade ende onghenade aen den Tyran. Dit verstont een Fransch Edelman

Figuere Num. 13.

HAerlem wat hebt ghy gheleden
Boven alle ander Steden?
Wat al onghelucken heeft
Vwe Burghery beleeft?
In belegheringh ellendich,
Hongher, fiecten langh beftendich,
Als ghy nu niet meer en mocht
Zijt oock int verderf ghebrocht.

Toeghefeyt wierdt wel ghenade
Maer belofte was u fchade,
Burghers, Knechten, meenich Helt
Wurchtmen, Moortmen, onghetelt.
Honderden men liet verdrincken,
Honderden den hals af klincken,
Spagniaerts is dit u ghenaed'
Wat fal zijn u ftraffe daed'?

man/ghenaemt Bordet, die hem selfs door het Hooft liet schieten van syn eyghen Knecht/op dat hy de Spaensche Tyrannye soude ontgaen.

De Borgers Rantsoenden haer leven voor 240000. Guldens/behalven seven en vijftich Borghers/daerder acht af ghedoot werden.

Als sy in de Stadt quamen/deden sy de Soldaten in de Sijl comen / ende de Borgers in Baeckenesse Kercke/ghevanghelijck nemende alle de Capiteynen en de Officieren/die de Stadt soo cloeckelijck hadden helpen verdedighen.

Daechs daer nae werdender drie hondert Soldaten ghehangen ende onthalst/ ende daer zijnder wel drie hondert twee ende twee aen malcanderen ghebonden/ in het Water gheworpen ende verdroncken.

De Gouverneur Wybout Ripperda, met syn Luytenant/ende Steenbach synen Predicant/ werden openbaer op de Marckt onthalst/ met twee hondert neghen-en-veertich Soldaten.

Een Schotse Capiteyn Balfourt ghenaemt/wert los ghelaten/ doende belofte/ dat hy den Prince van Orangien om den hals brengen soude; Maer by den Prince comende/heeft hy hem dit gheopenbaert/ achtende dat hy met goeder conscientie sulck een Goddeloose belofte niet en conde volbrenghen/ende heeft naderhandt als Capiteyn ende Collonel de Landen langhen tijdt ende seer vroomelijck ghedient.

Den 20. Junij werden Jonck-Heer Lancelot van Brederoode / Rosonij , ende de Rentmeester van den Briel te Schoten buyten Haerlem onthalst. Daer naer noch achtien Capiteyns ende Vaendragers/ende voort alle resterende Soldaten/ omtrent vijf hondert in ghetalle.

Oock Symon Symonsz. Predicant van Haerlem. Ende nae hem alle die int Gast-Huys laghen.

Int Garnisoen buyten op de Schans lietmen vele van honger vergaen : Soo datter groote ende onuytsprekelijcke ellende is geleden. Maer met dese Tyrannije en heeft hy hem selven gheen voordeel ghedaen; want de andere Steden hier teghen haer dies te harder hebben ghestelt/willende haer liever doot vechten dan met de Spaengniaerts accorderen.

Dit was den Tyran noch niet genoech. Hy versont de principaelste Borgers des nachts/aen malcanderen ghეketent naer Wtrecht/ om dat sy aldaer gherecht souden worden. Maer als sy t'Amsterdam ghecomen waren / soo zijn sy met advijs van den Raet aldaer(hoe wel datse Catholijcks was)al t'samen weder naer Haerlem ghevoert / alwaer sy langhe ghevangen saten / tot dat Bossu, die inden Slach van de Zuyder-Zee ghevanghen was / verlost werde / ofte weder vry ghelaten.

Haerlem was door dit belegh in sulcken armoede gecomen/ dat de Borgers de 240000. Gulden die sy belooft hadden voor het afcoopen der Plonderingen/niet opbrengen en conden/wat tormenten dat haer de Spagniaerden aen deden/maer ter nauwer noot conden sy de 100000. Gulden opbrenghen.

De Magistraet deser Stadt heeft naderhandt by goede reeckeninghe(van de Landtschap eenighe recompense versoeckende voor haer verlies ende schaden)bewesen / ghe:eden te hebben meer dan twaelfhondert duysent ende tachtich duysent Guldens schade.

Alle dese wreetheyt heeft wel een schrick ghemaeckt in de Provintien / maer sy en hebbender niet veel mede ghewonnen. Een yeghelijck die met haer te doen hadde/betaelde haer met ghelijcke munte : Want de Zeeusche Schepen/

die tegen

die tegen Zanchie D'avila doende waren onder Rammekens/wierpen al over boort dat sy creghen.

Corts daer naer werde Rammekens ingenomen van Charles Boysot Gouverneur van Vlissinghen/waer mede groote voordeel gheschiede.

Daer-en-tusschen ginck Don Frederick naer Alckmaer. Dese Borghers/al ist dat sy weynich in ghetalle waren / soo hebben zy nochtans haer soo Mannelick ghewecrt / dat hy niet op haer en conde winnen. Sy sloeghen de Stormen soo moedelick af/of sy te Bruyloft / gegaen hadden ende zy schoten soo dapper van de Vestingen/datse nauwelycx hare Batteryen conden vol-topen. Maer het swaerste was dat sy daer schoten de ellendighe Borghers van Haerlem/ dien de Tyran met ghewelt drongh de Batteryen te maecken : Ende als daer een van verliep/ moest terstont een ander in de plaetse comen. Als zy seyden / dat sy ghenade verworven hadden/ende betaelt twee hondert duysent en veertich duysent Guldens. Soo gafmen haer voor antwoort/datmen haer alsoo gebruyckte/ en was niet om te straffen/maer om den Coninck eenen dienst te doen/ voor de welcke sy Lijf ende goet moesten waghen. Alcmaer belegert.

De Vrouwen binnen Alckmaer weerden haer so dapper als die van Haerlem.

De Storm-Bruggen werden afgeschoten voor de derde reyse. So dat den Tyran sach dat hy niet veel en vorderde / ende trock daer af den achtsten Octobris Anno 1573. naer Amsterdam/daer den ouden Tyran syn Vader was.

Een weynich te voren namen de Soldaten van den Prince van Orangien de Stadt Geertruyden-Berghe in/verdrijvende de Spagniaerts.

De selfde couragie betoonden die van Enckhuysen ende Hoorn teghens den Grave van Bossu,die een treffelicke Vloot hadde toe ghemaeckt om de Zuyder-Zee te bevryen : Maer hy quam self in't lyden/door dien de Noordt-Hollanders/ upt lust van hare Vryheydt / ende Weer-wraecke van dese Moorderijen/hem aen Boordt clampten/ sloeghen ende wierpen buyten Boordt dat sy vonden in teghen-weer. Slach op de Zuyder-Zee.

De Grave selfs werde te Hoorn binnen ghebrocht / al waer hy een wijle tijts sat : Maer siende de Spaensche ondanckbaerheydt / ende hare Tyrannye/ende dat zy hem vergaten/is hy van haer afghevallen/ende heeft het Landt noch goede dienst ghedaen.

Alba siende dat hy met syn Tyrannije niet en won/liet hy even wel om syn trots te thoonen/op het Casteel van Antwerpen syn eyghen Beelt van Coper gieten/t'welck niet en betaemde/alsoo hy een Dienaer des Coninex was. Alba stelt een Beelt opt Casteel t'Antwerpen.

Hy trat twee Beelden onder syn Voeten / daer de Hertoch van Aersschot van Propheteerde/dat/ indien zy op stonden / zy haer wel dapper souden wreken. Maer ick denck dat sy haer wel hebben ghewroocken / want 'tzedert dien tijdt heeft de Coninck door de navolghende Tyrannen alle syne Spagniaerden ende alle syne middelen op gheteert / ende ten laetsten een goet deel van syne Provintien verlooren.

Ende om dat alle de Nederlanden eene groote ende doodelicke haet teghens hem droeghen om syne grouwelicke Moorderijen/ verwoestinghen/ ende onghehoorde Schattinghen/ende vreesende dat hy meer schade soude begaen / versocht ontslaghen te zijn van syn dienst : Ende hy vertrock.

Maer in plaetse van het Beelt/t'welck hy vermetelick / ende des int minsten niet waerdich synde / hadde doen oprichten 'tsijnder eeren / ende op dat een yder des te grondelicker verstaet/wat een wreeden verscheurenden Wolf Duc d'Alba

hier in Nederlant gheweest is/alsoo syne memorie ende gheheughenisse in alle de vroome Nederlanders herten diep in ghewortelt behoort te zijn) sullen wy eeuwich ghedencken 'tgene groote ende ghewichtighe oorsaecken gegeven heeft aen vele verstandighe Menschen / om de Spaensche Natie altijdt te haten : Want staende op syn vertreck hier uyt dese Landen naer Spagnien/heeft hy gheroemt over Tafel van de ghetrouwe diensten die hy den Coninck in dese Landen ghedaen hadde / tot bewijs waer van hy dit mede verhaelde dat hy wel 18000. ende 600. Menschen(Edele ende on-Edele/arme ende rijcke/jonck ende oudt/ Weduwen ende Weesen / Mannen ende Vrouwen / oock Maechden van allerley qualiteyt hier in Nederlandt by forme van Justitie door de Beulen hadde doen dooden/binnen den tijt van ses Jaren/ ghedurende syn Regieringhe inde selfde: uytghesondert noch de duysenden/die door syn Soldaten inden Oorloge/ of in het Prive/of in oploopen waren omghebracht / welcker getal wel thienmael grooter is. Soo dat Duc d'Alba geroemt ende gegloriceert heeft van syne wreedtheydt ende Bloetstortingen hier in Nederlant aengerichtet/daer hy even soo manlick ende moedich op is gheweest/ als eertijts Vollesus Messala, die een groot getal treffelicke Mannen op een dach onthalst hebbende / midden onder de Dooden wandelende/ende de handen uytslaende/geroepen heeft O Coninckliijcke daet! Ende gelijck de Heere geweest is/ sodanich zijn ooc syne Raets-Heeren ende Dienaers gheweest: Als by exempel/eenen Meester Jacob Hessels/Raets-Heere in den Bloet Raet by Duc d'Alba geordonneert / plachte ghemeynlijck des nae middaechs inde Recht-Bancke sittende te slapen ofte sluymeren/ ter wijle men de ghevangene in grooten ghetalle in de Religie bedinghde/ende ter doodt verwees/ ende wanneer het aen hem quam om syn gevoelen te seggen ende daer over gevraecht wert/antwoorde hy ghemeynelijck / den slaep uyt syn Ooghen wisschende/ad patibulum, ad patibulum, dat is : aen de Galghe/aen de Galghe/ soo vele wercx maeckten hy van der vromen Christenen leven.

De Baillou Visch/heeft nevens andere vrome Luyden binnen Yperen laten gevancklijck setten/eenen wel gestelden treffelijcken man van Godts-felde / genaemt Henderick de Cruys/die op eenen Sondach als hem eenighe van syne goede vrienden inde gevanckenisse waren comen besoecken/ende wat met hem onbeten / uyt syn eygen authoriteyt eenen Biecht-vader ende den Beul gesonden heeft op de gevanckenisse/ende liet den gevangen aen seggen/dat hy terstont sterven moeste/eer des Bisschops van Yperen Misse uyt soude wesen : desen vromen man versochte syn Sententie te mogen sien:Item soo lange respijt/dat hy syn Vrou ende Kinderen noch eens mochte spreecken/maer ten mocht hem niet ghebeuren/ ende wiert stracx op de marct opgehangen tegen dat de Bisschop uyt de Kercke quam. Waer mede desen Baillou bewees dat hy even Bloetdorstich was in den dienst des Coninex als syn meester Duc d'Alba selfs. Vergas President van den Bloet-Raet/ en heeft sich niet geschaemt te seggen/dat de al te groote sachtmoedicheyt des Coninex ende Duc d'Alba,de Nederlanders bedorven hadde : Ende hoedanich was doch dese sachtmoedicheyt ? dat yemandt qualijck syne goederen voor Duc d'Alba ende syns krijghsvolck giericheyt / syn Vrouwen of Dochteren voor hare oncuysheyt/ syn leven voor hare Bloetdorsticheyt conde bevrijden.

Welcke wreetheyt niet alleen by den Coninc van Hispanien is toegelaten/ maer by hem selfs van te voren gepractiseert/ja 'tis t'eenemael des Coninex wille ende believen geweest/datmen ons aldus soude plagen ende mishandelen.'tWelck ghebleken heeft aen de Sententie welcke hy over dese Landen heeft uytgesprooken

binnen

binnen Madril, verclaerende dat de Staten / Princen/Steden/ Edele/ on-Edele/ in somma alle de Nederlanders hadden begaen de grouwelicke sonde van beyde læsæ Majestatus, dat is: Dat sy verdient hadden voor Godt ende den Coninck aen lijf ende leven/goet ende bloet gestraft te worden/willende dat dese Sententie volcomelick soude ingheroert worden/nae sulcke orden ende manieren als den Fiscalen der Nederlanden soude belast ende aengheseyt worden / waer in Duc d'Alba hem een goet helper gheweest is/in syn ses-jarige Regieringe/ waer over hem den Paus Pius Quintus, Anno 1568. synen Legaet Carolum de Ebilt met Brieven in Nederlant gesonden heeft/inde welcke hy hem noemde synen wel beminden Sone/ende schonck hem een seer costelick gouden Sweert/ ende eenen gouden Hoet met veel costelicke Steenen beset/alles geconsacreert ende ghewijet/daer mede hy hem vereerde als eenen seer treffelicken voorstander ende beschermer der Roomscher Religie/ende verdrucker der Ketters.

Als hy nu vertrocken was/soo quam in syne plaetse Louys de Requesens, synde een Spagniaert/ de Staten niet seer aenghenaem / om dat hy van soo een Tyraninge Natie was. Alba vertreckt/ ende Louys de Requesens comt in sijn plaetse.

Onder syn Regieringe ghesch iede de loffelicke Scheeps-strijt voor Berghen op den Zoom/daer vele Moordenaers ende Spaensche Tyrannen met hare Guldene Kettinghs de Courante over Boort leerden danssen / soo dat alle haer gerooft goet/ende alle hare Benedictien ende seghen ingen niet en hielpen die sy van Heer Oom gecreghen hadden eer zy van Antwerpen reysden. Haer Tyrannije werde hier dubbelt vergolden. Slach voor Berghen op Zoom.

Dese Gouverneur scheen in't eerste van syn aencomste gantsch niet te willen doen sonder advijs ofte Raet van Staten / om't Gelt upt te parssen. Als hy sach dat de Staten dat merckten/ liet hy de Soldaten domineren nae haer believen in de Stadt van Antwerpen / schattende daer de Burgherije voor een groote somme Gelts/ drijvende des Coninckx Soldaten ter Stadt upt/crijtende ende roepende: Dineros,Dineros,fuora fuora Veilliacos. Dat is: Ghelt, Ghelt, comt buyten,comt buyten ghy Schelmen. Ende hier toe en dede de Commandeur anders niet / dan hy eyschte vier Tonnen Gouts van de Magistraet ende Burgherije/ ses duysens Guldens creghen sy daghelijcx. Muyterije t'Antwerpen.

Sijne Soldaten die teerden als Heeren:waer sy quamen daer en wilden sy niet anders eten dan Kieckens/Patrijsen/Capuynen/Faysanten/Hasen/Conijnen/ Hamels ende Kalfs-Vleesch/ende wouden altijt tweederhande soorten van Wijnen op haer Tafel hebben:als oock Cappers/Olijven/Cytroenen/Orangien-appelen / ende allerley soorte van Specerije ende Suycker. Jae hare Honden(die welcke in grooten getale waren)moest men voeden met Wittebroot.Ende eenige deden hare Peerden voeten met Wijn wassen/ende meer andere diergelijcke dinghen richten zy aen/ welcke oncosten veel meer bedroeghen als hare gagie.

Niemant was hier vrij/ noch Bisschop/noch Marck-Graef/ noch Burghermeester/noch Burgher/noch Gheestelick/noch Wereltlijck. In somma/ zy creghen wat zy wilden/zy heerschten over allen ende een yeghelijcken.

Dit waren de gene die de Landen souden beschermen ende bewaren/maer sy queldense selfs.

Als de Commandeur sach dat hy niet met ghewelt conde aenrechten/ bedocht hy een practijcke van een pardoen te publiceren den 6. Junij Anno 1575. twelck hy oock dede:maer hy en ving niemant door dese conste / om dat Duc d'Alba dit mede hadde gedaen/de luyden geloofden sulcke praetjens niet / zy wisten wel dat het Den Pardoen gepubliceert.

Figuere Num. 14.

O Vdewater wiert bedurven
Hare Huysen als Turven,
Werden altemael verbrant
Van soo meenich woedend' quant
Moeders sonder te ontfarmen
Hanghen sy op aen haer armen,
Sneeden met haer fel ghe weer
De Vrucht uyt haer Lichaem teer.

Sy vermoorden jonghe spruyten,
Maechden hinghen s'aen haer tuyten,
Staecken doot die nu al krom
Waren van den Ouderdom.
Niet en lieten vry de Gieren,
Maer met branden, ende tieren
Staeckten niet haer wreetheyt eer
Als de Stadt gantsch lach ter neer.

Spaensche gemoet tegens de Nederlanders niet verandert was / ofter een Lovys comt/of een Don Ian,eenen Italiaen,oft eenen Cardinael, sy zijn al met een sop overgoten: Ende noch en latense niet dach ende nacht te practiseren hoe sy dese Landen in't Net sullen crijghen / maer sy weten nu waer mede sy desen bloetdorstigen Spaenschen hoop dwinghen sullen/als sy haer tot Vrede ofte Treves niet en connen verstaen.

Leyden in Hollant wort beleghert/ ende ontset van den Prince van Orangien.

DEse Commandeur dede door Baldeus de Stadt Leyden beleggghen met veel Schanssen ende Stercken. Dese Stadt was seer qualijc versien van Coorn ende andere eetbare Waren/door eenige Spaensch ghesinde versuymt/daerom de Vyant voor nam die uyt te hongeren.

Hy hadde de Burgherije geerne aengheprael dat sy haer souden over gheven. Maer sy antwoorden/dat sy liever de slincker Hant wilden op eten / ende met de rechter Hant vechten/ja sy seyden/sy wilden liever de Stadt aen brant steken/ende haer daer van boven neder in werpen met alle haer goet/als die van Saguntos deden/eer sy haer op den Tyran souden betrouwen/ende de Stadt over gheven.

Als eenige Borgers in noot waren/quamen sy clagen aenden Burgher-Meester Pieter Adriaensz. Die gaf haer dese antwoorde: Eer ghy-lieden de Stadt over geeft/soo deylt mijn Lichaem in stucken onder u lieden/ ende eet dat eerst op met malcanderen. Tot Leyden wert groote honger gheleden.

De Borgers dit hoorende/zijn beschaemt wech gegaen. Als de Prince vā Orangien dit verstont/heeft hy alle middelen voor gewent/om dese belegerde te helpen/ eñ heeft by Rotterdam de Dijcken doen door-steecken/so dat alle de Velden onder liepen/eñ Boysot de Admirael voer met gevictalieerde Schuyten eñ Galleyen na de stadt Leyden, Onder wegen spranc een Zeeu op't lant/eñ viel een Spagniaert aen/ende troc hem 't Herte uyt sijn lijf/ende beet daer in/ toonende daer mede hoe hitsich ende hatich hy dese Natie was. Doen werde dat onnoosel Bloet gewroocken van Naerden/ende onse liebe Vader-lant Zutphen: Ende Leyden ontset.

Van de afgrijselijcke Moorderijen/midtsgaders den grooten Brant ende Roof die de Spagniaerts binnen Oude-Water ghesticht ende begaen hebben.

DOen de Commandeur sach dat hy niet veel en won / socht hy met een loose handelinge (Anno 1575.) de Staten te bedrieghen/ende dede die vergaderen te Breda/maer het was bedroch. Hy meende soo (om tijt te winnen) de Landen t'overvallen/ende in een eeuwighe slavernije te brenghen.

Maer als hy sach dat de Staten looser waren dan hy/ belegerde hy Oudewater den derden Augusti. Ende de Velt-Overste beschoot haer met acht-en-twintich grove stucken Gheschuts/daer mede sy de Borghers in eenen storm over-vielen/ ende vermoordent al datter inde Stadt was/Soldaten/ Mans / Vrouwen/ ende Kinderen/ja al dat leven ontfangen hadde/stont in vreese des doots.

Sy hebben een Swangere Vrouwe op gehangen/ende het Kint levendich uyt haer Lichaem ghesneden ofte ghescheurt.

Sy hebben binnen ghebanckelijck ghecreghen den Predicant der Ghemeynte

K aldaer/

aldaer/den welcken de Spagniaerden(onaengesien hy ghe[illegible]ant[illegible]soeneert was voor vij[illegible] hondert Guldens/hebben gehangen aen de Galge buyten de Stadt staende/ n[illegible]at sy synen Sone voor syn ooghen ghedoot hadden.

[illegible]staecken de Huysen aen brandt / ende de gantsche Stadt raeckte in't Vyer/ bey[illegible] de Kercke ende het Convent[illegible]de eenighe Huysen/waer van noch heden op desen dach eenighe ongebout liggen/soo dat het vele noch seer smert.

Aldus thoonden de Spagniaerts daer weder haer natuer/ maer tot haer eygene schade.

De Spaengiaerts nemen Bommene ende Zieric-Zee in.

DIt gedaen zijnde/won hy Bommene/ende Zierick-Zee/ daer hy veel Volcx voor liet. Hy versocht wederom ghelt te hebben/maer hy kreech clachten.

Sommige Provintien eyschten restitutie ofte vernieuwinge van hare Privilegien ende Gherechtigheden/andere af-reeckeninge/soo dat hy misnoedich zijnde/ seyde: Godt helpe my van de Staten.

Dit was de goede Gouverneur / die niet en wilde yets wat doen buyten consent van de Staten. Soo schoon singen de Vogelaers als sy de Vogelkens willen vangen: Maer als syse ghevat hebben/dan setten syse in de Kouwen.

Don Louys sterft van de Peste Anno 1576.

Hy soude geerne de Raet gevolcht hebben/maer hy meende den Raet van Don Francisco de Leyva, dat was/de Landen uyt te putten ende te verarmen/maer eer hy syn voornemen in't werck stelde / stierf hy te Brussel aen een groote Coortse/ hebbende een Apostumatte ofte Ghe[illegible]swel op syn schouderen/soo datter vele meenden dat het de Pest was.

Hy was so Bloet-gierich niet: Maer hy dreef duysenden uyt het Landt door vreese van syn Tyrannije / soo dat hy alle de Hant-wercken verjaechde in andere plaetsen.

Doen tasten de Raden van Staten de Regheringe aen/ maer sy en conden niet volmaecktelijcken regeren/overmidts de Spagniaerts haer over al in drongen. De onbetaelde Soldaten muytineerden: Zy brant-schattede over al: Zy namen de Steden in sy plonderdense/sy vermoorden de Borghers/ende sy deden grooten overlast/ghelijck te Aelst den 28. Junij ghebeurde/'twelck sy in namen.

Aelst werdt in genomen ende geplondert.

Daer bleven in de Schermutsinghe ontrent dertich Spagniaerden doot/maer sy vielen wel twee duysent sterck in de Stadt/vernielende ende roovende al 'tgene sy vonden. Zy vinghen de principaelste Borghers. Een Coninckx Officier hingen sy op. Zy plonderdē de Stadt/ende tracteerdense of syse stormender-hant hadden in ghecregen. Hondert ende t'seventich Dorpen hebben sy op Contributie gestelt/ende even wel hebben sy vele schoone Dorpen af gebrant/tot Ghent toe. De Predicanten aldaer werden in't openbaer ghehangen.

Dese Stadt hadde altijt Beeldt-storminge geweert. Maer als den Spagniaert Buyt vint/dan past hy op Religie noch op devotie niet met allen. Ja Sanchio d'Avila sont dit Volck noch hulpe/ende de Staten en conden het niet beletten/ maer verclaerdense voor Vyanden van den Coninck.

Van de groote Moort eñ Rooverije die de Muytinerende Spagniaerts binnen Maestricht bedrevē hebben.

Maestricht wert in genomen.

DEse Boeven ende Lant-bederbers/als sy saghen dat sy Vyanden verclaert waren/steldē sy het aen of sy het gantsche Lant in een dach wilden bederven ende

Figuere Num. 15.

Parma een van d'alder looste,
Even wel oock van de booste,
Hadde saechtheyt inde Mont,
Heele wreetheyt inde gront:
Gosson, Biel en meer ander
Tuyghen alle met malcander,
Dat hy achte 'tMenschen Bloet,
Als het Slijck of vuyle Vloet.

Wat was dat niet al uyt stonden,
Burgers van Maestricht geschonden,
Als hy haer had onverwacht
Onder syn ghewelt ghebracht,
Gheen dry hondert over bleven,
Arm in een ellendich leven:
Niet veel beter was als doot,
Die ontloopen was den noot.

ende vermeesteren/ende vielen inde Stadt van Maestricht, overweldichden de Poorte/ende liepen tot op de Marckt.

De Moffen die in de stadt waren om die te beschermen / als sy saghen dat de Spagniaerts Meester waren/vielen sy met haer aen/ ende sloegen alle Borgers die in't Ghewepr waren met een groote furie doot / brandende ende blakerende/ roovende ende plonderende/met Vrouwen-schent / ende andere oncuysheyt / in de Mase werpende ende verdrinckende vele Borgers/ende alle vyantlijc gewelt ende moetwille bedrijvende naer haer gewoonte/ende kregen seer grooten buyt/ midts sy alles namen dat inde Stadt was.

Van de over-groote Moorderijen ende Rooverijen, die de Spagniaerts binnen de vermaerde Stadt van Antwerpen bedreven ende aen-gherichtet hebben.

DOor dese goede voortganc van de Spagniaerden/ hebben Roda ende Sanchio d'Avila met hare Complicen oft Mede-staenders Don Alonza de Vergas, van Maestricht/met het Spaensche/Italiaensche/ende Bourgoensche Peerde-volck wel duysent sterck zijnde / by haer op't Casteel van Antwerpen ontboden / die noch by haer hadden wel ses Vaendelen Duytschen: Die om goede Buyt te halen/tegen danck van hare Capiteynen (soo het scheen) daer mede quamen. Daer quam oock by Iuliaen Romero, die van Lier quam. De Gemuytineerde van Aelst, twee duysent sterck/voechden haer daer oock by/al hoe wel dat sy tot betalinghe een Weeck te voren hadden ontfanghen veertich duysent Croonen/ van de Boeren die sy ghebrantschat hadden.

Desen hoop vergadert zijnde / vielen alle dese Bloet-dorstighe Tyrannen inde schoone triumphante Stadt van Antwerpen/schrickelijck roepende/ Spania, Spania. De Heeren ende Jongers droegen Vyer ende alderhande Brant-werck om de Stadt aen te steken.

Antwerpen wert overvallen.

Als sy eenen Electo ofte Overste vercoren hadden / soo hebben sy met al haer Trommelen een publicatie ghedaen uyt den name des les Seignores Soldados, dat Champigny met al syn Walsche Soldaten binnen 24. uren uyt de Stadt souden vertrecken op pene van met gewelt verjaecht te worden/ 'twelc Champigny weygherden/sich op het Ooster-huys vast maeckende: Hy en soude het oock niet gedaen hebben/ten ware dat Don Loys selfs sulckx expresselijck belast hadde. Soo haest als de Walen uyt de Stadt ghewercken waren/soo hebben de Seignores Soldados de Magistraet de Stadts Sleutelen af-ghenomen / ende sy hebben alle de Poorten beset met Wacht van hare Complicen/noch al continuerende met loopē ende tieren door de Stadt / om de Borghers noch in veel grooter benautheyt te brenghen dan sy alreede waren.

Zy hebben voorts alle den nacht groot gheschrey ende ghetier ghemaeckt met Trommelen/schieten/roepen ende dreyghen / als rasende Duyvels langs de straten loopende/als of sy het al hadden willen vermoorden / soo dat vele swanghere Vrouwen uyt schrick ende vreese/voor haren tijt bevallen zijn/vele zijnder ooc van verschrickinghe ende benautheyt ghestorven.

Men heeft haer gepresenteert 10. Maenden in ghelde / ende noch vijf Maenden aen Wollen/Linnen/ende Zijden Lakenen/maer ten holp al niet / sy riepen eendrachtelijck/tot dat sy heesch geworden waren/ todo, todo, todo, dienieros y non palabras, al/al/al/ ghelt ende gheen woorden.

Des

Figuere Num. 16.

O Antwerpen rijck van goede,
Schoon van huyfe, fterc vā moede
Ach hoe dickwils heeft 'tghewelt
V ter aerden neer ghevelt?
Maer ghy hebt noyt meer gheleden,
Dan dat hier de Spagniaerts deden:
'tHiet der Muytineerders werck,
Die op u aen-vielen fterck,
Maer 'tquam al van hooger machten,
Die tot mind'ring van u krachten,
En om u te teeren uyt
Stelden Roovers u ten buyt
Wat fy hebben aenghevanghen
Met moort, branden, braden, hangen,
Thoont ten deele defe Plaet,
'tMeeft in veler herten ftaet.

Des volgende nachts liepen sy wederom als Duyvels/donderende op de Poorten/Deuren/ende Vensteren/ Bellen van de Huysen in stucken treckende / schietende door de Vensters inde Huysen/ende roepende : Fuora,Fuora,Villiacos.

De Commandor eyschte vier hondert duysent Guldens in haren Ghelde/ welcke Penningen de Magistraet ende Borgerije moesten op-brengen/souden sy van dese quade Gasten ontslaghen worden/die alle dage t'onderhouden meer dan ses duysent Gulden kosten ; Seignori en wouden niet anders dan Wijn drincken/ende sy moesten alle Maeltijden haer versch ghesoden ende ghebraden hebben / ende niemant en was hier vry af/noch Bisschop noch Marck-Grave / noch Burghemeesters/noch Gheestelijck/noch Wereltlijck/die goede Keucken hielden of houden conden.

Champigny dede wel syn beste om de Borghers te beschermen / ende sy selfs en deden niet minder/maer de Spagniaerts vielen soo dapper uyt het Casteel / datse niet te keeren waren/soo dat alle de Ruyters/Soldaten ende Burghers haer van de Stadts Vesten begaven. Die niet conden ontcomen/vielen in haer handen/ende werden vermoort.

Den Grave van Egmont ende Capres werde van Verdugo ghevangen. Als de Heere van Capres ghevanckelijck op het Casteel ghebracht werdt/sadt Rhoda dien loosen en boosen Spaensche Pape / in eenen Stoel onder de Gaelderije van het Casteel/ende alsoo hy hem ghepresenteert werdt / wilde Capres met grooten ootmoet (als ghevanghenen pleghen) ende met seer leeghe eerbiedinghe hem groeten; maer Rhoda slaet hem synen voet op de borst ende al scheldende riep hy : Dito traditor, Ick wil van dy niet ghegroet wesen Verrader.

Als de Grave van Egmont voor Rhoda gevanckelijck gebracht wiert/ sonder hem eens te eeren of te groeten / sprack hy : Heer Grave u ongheluck is my leet; daer mede liet hy hem wech leyden.

Rhoda was als absolute Meester. Men soude niet connen vertellen alle de ellende die daer doen ter tijdt voor viel. Het magnificque ofte treffelijcke Stadt-Huys werde aldaer verbrant/'twelck weynich jaren daer te voren van timmeren ghecost hadde meer dan twee mael hondert duysent Ducaten : Het is binnen geheel uyt gebrant/alsoo datter niet meer dan de Muyren staende bleven : In het selfde verbranden vele menschen : Eenige half gebrant zijnde/sprongen uyt de Vensters/meynende haer te salveren/maer sy vielen van het eene vyer in het ander/de Spagniaerts hebben se stracx doot ghesteken/ende seer deerlijck vermoort.

Dit was een schrickelijcke tragedie om aen te sien/want dien brandt nam veele van de naeste Huysen mede/als de Sout-ruye/de Suycker-ruye/ de Boter-ruye-strate de Kees- strate/de Appel-strate/de Silver-smits-strate/de Braerij-strate/ de Lief-Vrouwe Pandt/ende de Silver Pandt/ met een deel van de Doornijck-strate/ende Hooch-strate : Oock het oude Raedt-Huys / daer al nieuwe Huysen op ghebout waren/al van witten gehouwen steen. Oock brande de Vlas-merckt af. Dat geweste dat dus jammerlijck verbrande/wiert gheacht het rijckste te wesen/want het al Huysen waren die open winckels hielden/ende die vol goets waren van alderhande Coopmanschap. Daer zijn in alles verbrant ontrent ses hondert schoone Huysen : soo dat de schade die den brant aldaer dede/wiert geacht soo groot te wesen als alle de plonderinghe.

In dese Furie bleven wel acht duysent / jae sommighe schrijven wel van thien duysent Borgers ende Soldaten doot/oock een Borgemeester/ende den Marckgraef/met meer andere van de Magistraet.

Drie

Drie daghen lanck hebben sy alle wreetheyt gheplecht / om dat de Borghers haer Ghelt ende Schatten souden wijsen/ende voor den dach brenghen.

Eenighe van die in aensien waren werden seer ghetormenteert om haer middelen ofte rantsoen. Zy tyranniseerden oock over de Vrouwen/Jonge-Dochters ende Kinderen/die op-hijsende by de Armen ende voeten/ ende alsoo hanghende/ wel strenghelijck gheesselden: soo deden sy oock de Mans-persoonen. Door dese boven-natuerlijcke onghehoorde wreetheyt ende tyrannije bequamen sy over de veertich Tonnen Gouts/behalven de Juweelen van Gout / Silver / ende Peerlen. De schade van den Brandt en was niet te schatten. Gheen Natie en werde verschoont.

Eenige der Spaensche Soldaten hebben naderhant selfs bekent ende ghesept/ dat sy de drie eerste daghen deser furie gheen Menschen en waren / maer Diables encharnes, dat is: Duyvels in Menschelijcke Lichamen.

Ja wie sy vonden van het Walsche krijghs-volck die haer hier ende daer versteken hadden/die doorstaecken sy alle selfs in koelen moede/ettelijcke daghen naer het in-nemen der Stadt.

Desen overlast/eer de Borghers boven de daghelijcksche oncosten conden opbrenghen de vier hondert duysent Gulden/duerde van den 26. April Anno 1574. tot Pincxter-dach/op welcken dach sy allegader costelijck ghecleedt waren in Zijde/Fluweel/ende van Gout blinckende/als groote Heeren ende Meesters/ so hebben sy van den Commandeur een Generael Pardoen uyt-ghebracht / van alles wat sy ghedaen hadden/ twelck met een solemnele Misse inde groote Kercke van hen is bevesticht gheworden.

Ter selver tijdt wasser eenen Spagniaert binnen Antwerpen/ genaemt Salvaterra, die op syn opper-coussen dese woorden in Borduerwerck heeft laten schrijven/Castigador de los Flamencos: Ick ben der Vlaminghen ofte der Nederlanders Tucht-Meester.

Door desen grooten Roof ende ghekregen Rijckdom/ dorste een gemeen Soldaet op eenen dach verspelen thien duysent Croonen. Al hare gheweyren hadden Guldene ende Silvere Ghevesten.

Een Overste der Spagniaerts Ortis, kreech voor syn deel den Steen / daer hy rantsoeneerden de Moordenaers / Dieven / Schelmen / Herdoopers / ende Predicanten/ die om de Religie ghevanghen saeten / alsoo gaf hy vry van de Justitie / die niet en behoorde gheschent te zijn. Alsoo worde doen de alder-treffelijckste ende weerdichste Coop-Stadt van Europa vernielt / over-weldicht / gheplondert / de Borghers vermoort / ende tot eenen Moort-kuyl ghemaeckt.

In Vlaenderen ginck't oock niet wel toe. Eenighe Steden moesten de Soldaten te vreden stellen met groote sommen van Penninghen/eer sy de Plonderinghe conden afcoopen.

Als de Landen soo uyt gheput werden/ende getravailleert/om tot de ghehoorsaemheyt volcomelijck te brengen/waren eenige Gedeputeerde tot Ghent doende om dese Troublen ende Beroerten te bevredighen: Ende besloten de Pacificatie ofte Vrede op seeckere conditien/die de Coninck aen nam/ende alle den Ghe-schoren hoop/tot voordeel van de Catholijcke Religie/ende werde te Ghent af gelesen in't Jaer 1576. den 8. November. De Pacificatie vangs aen.

Dese Pacificatie ofte Vrede scheen eerst heel vast te gaen: Maer als Norcarmes uyt Spagnien quam/sprack hy anders.

Roda

Roda kreech bescheyt dat hy de Staten voor eene tijt goede woorden soude geven. Dat men de Casteelen wel soude bewaren/ende dat Don Ian van Oostenrijc soude comen/die soude de Prince van castijden. Robles socht in Vrieslant te Groeninghen hem meester te maken/maer de vrome Borghers waren hem te gau/die hem gevangen namen/ende sonden hem na Leeuwaerden. Hy hadde Stellam, een fraey ende vroom Man/die daer gesonden was om de Soldaten te raden tot vrede met de Ghemeente/laten vanghen/ja met syn eygen Poingiaert ghequetst/soo meende hy de Pacificatie te houden.

't Utrecht lach Francisco d'Avilo, die liet op seeckeren dach sijn Spagnaerden in de Stadt vallen/de welcke veel Borghers vermoorden / staecken het Vyer in de Huysen/ende schoten dapper uyt het Casteel. De Borghers schansten daer teghen / ende door hulpe van den Grave van Bossu veroverden sy dese Gheweldenaers.

Doen Don Ian quam/maeckte hy ghelaet dat hy gheheel t'onvreden was over dit Tyranniseren/hy soude het straffen. Hy wilde de Soldaten in syn macht hebben/om de Staten daer mede om te brenghen. Hy bewees dese Roovers groote gunste/de Staten waren by hem gheacht als Slaven / de Moorderyen ende Plonderinghen der Steden was by hem wel ghedaen. Roda was in Spangien wellecom. Don Ians bevel hielt te veynsen / om Hollandt ende Zeelandt in den Knip te crijgen: Maer hy onthielt sijn Lesse niet / om dat hy sach dat de Staten syn Boeverije merckten / ende veel Volckx op brochten. Doen nu de Spaensche beset waren/vont hy goet voor een tijdt wat toe te gheven / ende dan op syn profijt te passen. Ende men sprack door Rodolph de Keyser van Vrede/ om ons alsoo te bedrieghen. Niet te min/ sy werde ghetroffen te Marche en Famine, Anno 1575.

Alle Spaensche ende andere Garnisoenen souden vertrecken binnen twintich daghen. Men soude alle oude Privilegien / Costuymen / ende Usantien weder her-statten. Daer-en-tusschen verseeckerde hy hem van de beste Casteelen ende Steden/om de Tyrannen wederom te roepen alst hem gheliefde. Hy hielt oock soo veel Volckx by hem als hem goet docht om de Stadt van Antwerpen te dwinghen.

Men vont Brieven van Escovedo, dat de Landen niet en waren te dwinghen dan door het Zwaert/ende dat alle Inghesetenen even moetwillich waren / ende ghelijcke straffe hadden verdient.

Dese Brieven gaf de Prince in handen van de Staten. Doen Don Ian dat vernam / socht hy middel om het Casteel van Antwerpen te vermeesteren. Het Casteel van Namen nam hy behendelijck in/daer hy nochtans te voren hadde belooft/dat hy selfs syn leven daer aen wilde waghen / soo sy niet wilden vertrecken. Maer doen hy sach dat veel van syn aenslaghen misluckten / ende syn Mede-hulpers ghevanghen saten/wilde hy met de Staten handelen in vrientschap. Dit versocht hy Anno 1577. Maer terstont in den beghinne bevont men dat het Boeverije was / ende dat hy onbillijcke dinghen versocht/doen hebben de Staten haer voordeel ghesocht / ende die van Brabandt namen den Prince van Orangien tot haren Ruwaert / ende Don Ian is verclaert gheweest breecker van de Pacificatie, die hy selfs besworen hadde. Ende men kiest Matthiam van Oostenrijck tot Gouverneur Generael van den Lande/ ende de Prince syn Luytenant.

Don Ian neemt Namen in.

De Prince wert als Ruwaert t'Antwerpē ontfanghen.

Doen vergaerden haer by malcanderen alle de Brandt-stichters van de beste

Steden

Steden / alle de Moordenaers ende Ghewelddenaers / die soo meenich duysent Menschen omgebrocht hadden/ende trocken byDon Ian. Hy sloech het Staten volck by Gemblours, oock Sichenen een Stedeken nam hy in / alwaer hy tegens syn belofte weder op syn Spaensch heeft ghehandelt/dootslaende/onthalsende / ende verdrinckende twee aen een gebonden Borgers. Hy heeft oock Nivelle belegert/'twelck hy naer veel stormens heeft gedwongen tot compositie/ den Heere van Villers met al het Garnisoen toeseggende/ dat sy souden mogen upttrecken met Rappier ende Pongiaert/de Capiteynen te Peerde: Maer den Vyant heeft syn Moordadich gemoet betoont door het vermoorden van alle de krancken ende gequetste Soldaten/die soo ras niet upt trecken en konden/ als de ghesonde ende weer-heftighe. Maer corts daer nae sterf hy in't Legher voor Namen.

Alsoo heeft Godt ons verlost upt de Tanden van het bloet-dorstige Hoeren-kint ende syn Mede-ghesellen/ die haer Handen hadden opgeheven om ons te vermoorden. *Don Ian sterft.*

Desen Tyran doodt zynde / volghde hem Alexander Fernese, Prince van Parma. Dit was een loose Vos om de Staten te bedrieghen / soo hy meende. Hy lachte met den Monde / maer het Herte was vol Katte-kruyts / het welck de Staten wel merckten. Hy wrocht soo veel dat de Landen scheurden. Dit was een oorsaecke van veel ellende/ maer die noch vereenicht waren / verbonden haer met een Naerder Vereeninghe. Doen hy dat sach / begon hy een Vrede-handelinghe voor te slaen te Ceulen / die men daer begon. Daer waren de Staten weder vercocht/ maer het leveren en wilde niet ghelucken: Ende ten was gheen wonder / midts alle Voor-stellen van den Coninck daer toe dienden om ons te verstricken soo hy conde/ ofte van malcanderen te scheyden / om ons alsoo met onse eyghene Wapenen ter neder te vellen / ende te bederven. *Handelinge tot Ceulen van Vrede.*

De Staten vanden Lande siende dat de Coninc niet anders en socht dan ons onder een volcomene Tyrannije te brenghen/ende geene Conditien wilde aennemen van Versoeninghe/jae dat syn haet hoe langher hoe grooter werde/zyn sy vergadert in den Haghe den 26. Julij / Anno 1581. ende hebben aldaer een Placcaet geraemt/waer in sy verhaelden/ dat de Ondersaten niet geschapen en zyn tot behoef van den Prince/maer den Prince om de Ondersaten wille/(sonder dewelcke hy geen Prince en is)om die met Redenen ende recht te regieren/voor te staen/ ende lief te hebben als een Vader syn Kinderen. Ende soo hy anders doet/dat hy is als een Tyran/ eñ van de Ondersaten wel mach verlaten worden. Te meer/als sy met ootmoedighe verthooninghe gheen versekerthept van Vryhept van Lyf ende goedt / Wijf ende Kindt en hebben connen verwerven/ 'twelck voor al plaetse behoorde te hebben inde voorschreven Landen/mits die gewoon zyn geregeert te worden nae den Eedt van des aengenomenen Princes volghende de Previlegien/ Costuymen ende oude Hercomen deser Landen/ die op sulcke Conditien hare Princen omfanghen/ende soo hy die breeckt/ soo is hy oock na Recht van de Heerschappye derselver vervallen van syn Prinsdom. Soo voegen de Staten int eynde van haer Placcaet/dat sy ghedwonghen zyn den Coninck van Hispangien te verclaren met alle recht vervallen te zyn van de Heerschapppe / Gerechtichept ende Erffenisse van de Landen/die syn Voor-Ouders so minnelyck sonder Tyrannije geregeert hebben/ ende van geen meeninghe en zyn de selfde te kennen in eenighe saecken/Princelycke hoochept/Jurisdictien *De Staten verlaten den Coninc/zyn de een Tyran.*

rusdictien ofte Domeynen der Lande/oft sijnen Naem als Over-Heer meer te ghebruycken.

Alle Coningen ende Princen/ja de gantsche Werelt was verwondert/dat de Staten van den Lande soo langhe dese moetwille hadden connen verdraghen/ ende dat zy niet eer dit jock van haren hals geworpen hebben/ dat hae r so seer parste. Sy sagen lange genoech te vooren wat Montignij, het Hooft der Malcontenten/in den sinne hadde/als hy Meenen in Vlaenderen in nam/dat hy uyt dese plaetse teghens Gent soude Oorloghen.

Nicolaes Gossō wert tot Atrecht onthalst. Anno 1578.

Men sach wel wat Capres in den sinne hadde/als hy de vrome Patriot sijns Vaderlants Nicolaes Goston, twee en t seventich jare out sijnde/onthalst heeft tot Atrecht, ende met hem noch eenighe van de principaelste gehangen/als onder andere Morand Camp, als hy ses Maenden ghevangen gheleghen hadde. Men weet hoe Tyrannelic dat Parma hadde gehandelt met Hopman Biel van Wtrecht/als hy't Slot van Kerpen in nam/ die hem als een ghetrou Soldaet ghedraghen hadde. Men weet hoe looselick ende verradelick hy hem ghedragen heeft met de Stadt van Maestricht, de welcke meende/alsoo men te Ceulen socht vrede te maken/dat men haer niet en soude overvallen. Maer hoe ginckt?

Parma Moort in Mastricht.

Hy beschoot de Stadt/ende namse met ghewelt in. Daer werde niemant verschoont/noch Borgher/ noch Soldaet/ noch Man/ noch Vrouwe/ daer bleven in den inval over de twee duysent ende hondert Menschen doot/by honderden spronghen de Borghers van de Brugge / ende verdroncken. De ellende die nu weder over de Stadt quam / en is niet te beschrijven. Daer bleven gheen drie hondert Borghers in't leven. Als de Borgers verliepen/trocken de Soldaten de Huysen om voor brandt hout/ soo dat de Stadt woest bleef/ tot dat eenighe Luycker-Walen die quamen bewoonen.

Als oock Arthoys ende Henegou van de Vnie waren afghevallen/doen sach men wel dat vele groote Heeren niet goet Staets/ maer Spaensch gesint waren. Een van de voornaemste was de Grave van Egmont, die/ al hoe wel sijn Vader so deerlick vande Spagniaerts was omgebrocht/even wel het Spaensche volck gebruyckt heeft om de Stadt Brussel te verrasschen: maer de cloecke Burgherije besettede de Regimenten op de Marckt/ende riep hem toe/dat het op dien dach thien jaren was/dat sijn Vader op dien dach op de selfde Marckt vande Spagniaerden die hy nu diende / was onthalst ghe weest / en de dat hy twee ofte drie Steenen soude opbreecken/dat hy noch van sijns Vaders Bloet soude vinden die de Spagniaerts onthalst hadden: so dat hy door dese verwittinghe/vergheselschapt met den spijt dat hy soo beset was/ nootsaeckelick met goetheydt moest accorderen / de Tranen uyt d'Ooghen parssende tot sijner schande.

De Soon vande Graef van Egmont ſticht verraet.

In Vrieslant nemen de Staten de Casteelen in.

De Staten vanden Lande merckten oock wel wat George van Lalain Gouverneur van Vrieslant de Coninck van Spagnien voor gunste droech/hebben goet ghevonden hem het Casteel t'ontnemen door de Burgherije/ende dat af te breecken aende zyde vande Stadt/in't jaer 1580. den eersten Februarij. Ende terstont hebben de wel gesinde Soldaten de Geestelickheyt/die oorsaecke was van d'oneenicheyt ende welvaert van't Lant aldaer/ter Stad uytgelept. Desghelijcx is het oock gegaen met het Casteel tot Harlingen. Ende Diderick Sonoy nam het Casteel tot Staveren. Soo werde metter tijt de Tyrannije uytghewecrt/ende de Vryheyt inghevoert.

Maer als de Coninck van Spagnien merckte dat de Prince van Orangien hem seer

Figuere Num. 17.

S Iet hier hebt ghy ooc vertooning
Van foo meenich fraye wooning
Tot den gronde toe gheflicht,
Inde groote Stadt Maeftricht.
Spagniaerts die daer binnen quamen
Dat fy vonden gantfch wech namen
Ende met de Moffen eens
MaecktenHuyfen vol gheweens.

Plucken, rooven, terghen, fchenden
Waren d'alderfachtft ellenden
Die ontlopen had de vlam
In het water noch omquam.
Wat ken wreder zijn bedreven
Als te moorden na het geven,
Als men quijt is al fijn goet
Datmen dan noch fterven moet.

hem seer in de weghe was/ende als een Splinter in d'Ooge/ende dat hy tot sijn voornemen niet en conde comen/om nae sijn lust over dese vry Natie te Tyranniseren/soo heeft hy alle middelen voorgenomen om desen vroomen Prince van cant te helpen/daer toe geen Gelt sparende/so dat hy daer in getoont heeft sijn cleyne moet ende couragie/ende een eeuwighe schande verworven by alle Princen van de gantsche Werelt.

Den eersten aenvanck die hy aenrechtede/was door een Spagniaert t'Antwerpen int Jaer 1582. ghenaemt Ian Lauregny, door het aen-hitsen van de Geestelijckheyt ende Jesuyten om sijn Salicheyt daer mede te verdienen/ende soo hy af quam/grooten Rijckdom te vercrijghen. Den principaelsten aenrader was sijn Biecht-vader Heer Anthonis Timmerman, die hem absolveerde/om dat hy so een Heylich werck aen nam ter eeren Godts ende verbonderinge van de Roomsche Catholijcke Religie/so dat hy seer Godloosllijck sijn Sacrament misbruyckte/dat hy den Godloosen Schelm gaf: waer door hy dit stuc aenvinc den 18. Maert op't Casteel/als hy het Middach-mael gedaen hadde/willende uyt de Zale gaen na sijn Camer/heeft hy hem by de Deure staende/met een Pistole geschoten onder sijn rechter Ooze/dat het ter slincker Cake uyt vlooch. De Coghel liep door t verhemelte van sijn Mont/onder de boven Tanden/ soo dat eer het Bloet ghestempt wierde/ hy quijt werde twaelf pont Bloets/ dat hem seer verswacte, nochtans werde het door conste van eervarene Chyrurgijns gestopt/eñ hy quam weder tot sijn vorige ghesontheyt. Dese moordenaer en woelde niet veel na dat hy dit gedaen hadde/ want hem wijs gemaeckt was dat hy onsichtbaer soude zijn. Daer waren by hem eenige Spaensche Ghebedekens aen de Sancten/Engelen/ende aen Godt/ende een bysonder aen d'Engel Gabriel/dat hy Midlaer wilde zijn by Christus ende Maria dat hy sijn voornemē mochte volbrengen. Ist niet een verduyvelt volck/ dat sy de arme Luyden soo betooveren dat sy Godt ende de Heylighen bidden/dat sy voorstanders souden zijn van moorden ende Bloet-vergieten? Als hy dit volbrocht hadde/werde hy terstont van de Edelen ende Hellebardiers doot geslagen. De Biecht-Vader met den Boechouder Anthonis de Venero werden gevierendeelt. De geruchten liepen eerst door de Spaensche Steden dat den Prince was omghebrocht/ waer sy groote vreucht om bedreven. Men speelde Comedien/ daer werde den Moordenaer van d'Engelen ten Hemel gevoert/met meer andere grillen/daer sy haer bitterheyt aen toonden.

Jan Lauregny door schiet de Prince.

Siet hier mede van inde naest volghende Figuer Num. 18.

Maer onlanghs daer nae den 12. Julij heeft de Tyrannighe Coninck van Spaengien door sijn Luytenant de Prince van Parma weder andere Moordenaers afghesonden/om dubbelt werck te doen/ den Prince van Orangien ende den Hertoch van Brabant gelijckelijck om den Hals te brengen. Dese waren genaemt Nicolaes Salcedo een Spagniaert/Francisco Baza een Italiaen/ende Nicolaes Hugot,maer conden haer voornemen niet volbrenghen/ende werden ghevanghen. Den Italiaen brocht hem selven om den Hals/ ende werde daer nae ghehanghen/ende Salcedo werde met vier Paerden te Parijs van een ghetrocken.

Doen dit den Coninck gefailgeert was/heeft de Duyvel niet gerust om hem aen te hitsen tot dat hy een ander Moordenaer sont. So becomt hy een Spaengiaert/genaemt Pedro Dordoigno. Die quam 't Antwerpen(so hy selfs bekende)om de Prince van Orangien te vermoorden/ende was van de daet selfs met den Coninck geaccordeert/ende oock met La Motte daer af ghesproocken. Hy

was een

was een vande geene die Antwerpen mede hadde gheplondert. Ende als hy fijne dinghen niet wel aengheleyt en hadde door vreefe/is hy gevangen geworden/ende gherecht als andere Moordenaers.

't Is het Lant oock gheen cleyne fmerte ghewweeft / als het den Hertogh van Alenfon aengenomen hadde tot haer Gouverneur/ende Hertogh van Brabant. Datter een mifverftant ghecomen is in de Regieringhe. Dat den Hertogh voor nam hem felven meefter te maken vande Stadt van Antwerpen/ onder decxel van Monfteringe/dat hem de Prince van Orangien afriet/ dat quaet vermoeden foude geven van eenich Verraedt. Ende al hoe wel dat de Borghers wel eenichfints gewaerfchout waren/nochtans werde daer weynich aen gedacht. Als hy ontrent den Middagh de Stadt meende t'overrompelen ofte in te nemen/ende de Borghers fijn voornemen merckende/hebben fy als kloeckmoedighe Helden de ghene aengheballen die de Stadt waren inghetoghen/ende hebbenfe met een Mannelijcke couragie terftont daer wederom uytghedreven/ foo dat fy met honderden doot bleven leggen/ende de Poorte met doode Lichamen verbulden/ende ftopten. De Hertogh felfs door armoede alles gebreck hebbende/ trock nae Vranckrijck/alwaer hy corts daer nae int Jaer 1583. den 31. Mey is gheftorven. — *Duc d'Alenfon valt in Antwerpen.*

Ontrent defe tijt hadde de Coninck van Spagnien een Inlander genaemt Cornelis de Hooge daer toe op gehitft / dat hy hem uytgaf voor een Baftaert van Keyfer Carel de V. Dit was een fchoone practijcke om het Lant in roeren te ftellen/een fcheuringe onder de principalen van t'Lant te maken/de gemeene Man in verwerringe te brengen van het welcke hy al een proeve gegeven hadde. Waer op hy aengetaft is/ende van het Hof van Hollant veroordeelt om met den Sweerde gericht te werden/ende daer nae in vier quartieren gedeylt / ende op gehangen. Aldus werde dat vyer gedempt/ende de Coninck van Spagnien failgeerde doen ter tijdt in fijnen aenflach. — *Den verrader Cornelis de Hooghe werdt onthalft.*

Niet langhe daer nae was den Satan weder doende int ghemoet van den Coninc/ om weder wat nieus aen te rechten tegens den Prince van Orangien/ ende hy beftelde dat door fijn Ambaffadeur die in Vranckrijck lach/ die aen fijn zijde creech een rijck Coopman te Vliffinghen/genaemt Hans Jansz.die voorghenomen hadde met Boffe-cruyt/ geleyt in een Kelder ontrent het Logement van den Prince/alle de by-woonende Borghers ende den Prince te doen fpringhen: Waer over hy ghecregen is/ende ghericht nae fijn verdienfte. — *Den verrader Hans Jansz. wert ghedoot.*

Corts na dat defen aenflach is mifluckt ghewweeft/heeft den Marquis de Robaix met fijn verradifch herte een Franfch Capiteyn/genaemt Le Goth, willen bepraten/ die hy op de fterckte ter Neufe ghevangen had/ als dat hy hem wilde vry laten/ indien hy den Prince van Orangien wilde ombrenghen : twelck hy aennam te doen/ende feyde dat hy fulcks foude befchicken ofte te wege brengen in een fecker Potagie die de Prince gheerne adt. Maer defen getrouwen Soldaet/foo hy los was/ heeft hy dit boofe ftuck aen den Prince geopenbaert/ende hy creech een goet geniet voor fijn getrouwicheyt/ende de Prince van Parma had fchande ende oneere / om dat hy raet ende daet gaf tot fulcke verraderyen ende Schelm-ftucken. — *Marquis de Robaix ftiert een uyt om te Moorden.*

So dat de Coninc defe Barbarifche Wreetheyt ende Moorderye niet en heeft connen aenrechten dan door eenen Balthafar Geraerts Bourgoignon, ende dat door den Ban ofte profcribtie. De Moorder was hier toe beyraet ende geftijft van de Jefuyten ende een Minne-broeder van Doornijc/fo datmen bevint dat

de ghene diemen Geestelijcken noemt/goede Instrumenten zijn Luyden om te brenghen die in spijt vanden Coninck leven.

Hadden de Nederlanders soo willen handelen/ sy souden wel Walen ende Spagniaerts ofte yemant anders ghevonden hebben/die om Gelts wille den Coninck van Spagnien/ den Hertoch van Alba, ende den Prince van Parma om ghebrocht souden hebben/maer sy hebben noyt met sulcke Schelm-stucken willen om gaen / sy hielden veel beter voor de vuyst te vechten / waer door sy oock getriumpheert hebben boven hare Vyant.

De Prince wert door-schoten. Dese voorsz. Schelm ende Moordenaer heeft een van sijn Pistolen/ geladen met drie Coghels/als de Prince uyt de Zale quam/op hem los gheschoten/ soo dat hy quetste de Nobele Prince/ende sijne Excellentie alsoo velde.

De Moorder wert gerecht. Als desen Moordenaer gevangen was/bekende hy dat hy door den Ban van den Coninc van Spagnien tot de daet over den Prince gedreven was. Hy werde veroordeelt dat sijn hant soude geschroept werden/het herte uyt het Lichaem gehaelt/ende daer nae gequartiert worden/ 'twelck oock binnen Delft geschiet is/al waer hy dit boose stuck bedreven had. Anno 1584. den 14. Junij.

Door dese Tyrannelijcke daet waren alle de Ingesetenen des lants seer verbaest/ende storteden revieren van tranen tot God/dat hy hem wilde erbarmen over de arme desolate Landen ende Gemeente / beroofft van haren goeden Vader: die Lijf ende Goet by haer hadde op gheset/ dat hem soude ghelieven eenen trouwen Voor-vechter wederom te verleenen. So heeft hy door beleyt der H. Staten ons toe ghesonden de Sone van den overledenen Prince / ghenaemt Mauritius van Nassouwen/Prince van Orangien/etc.

Dese Doorluchtige Vorst heeft daer toe becomen het Admiraelschap van der Zee/so dat hy te Water ende te Lande dese Landen tot noch toe seer trouwelijc ende vrymoedich heeft voor ghestaen/ghelijck sijn Vader hadde begonnen/ soo dat hy het tot eenen Trevis heeft ghebrocht / door sijne Mannelijcke daden bewijsende dat de Spaensche hoochmoet niet veel en heeft te beduyden/als gewelt daer tegen comt/ende dat het niet anders met haer niet en is dan proncken ende snorken/ende niet hun doen ende volbrenghen.

Het soude een groote eere hebben geweest voor den Prince van Parma/hadde hy soo ghehandelt als dese Prince. Hy hadde een seer Hovelijcke maniere van veynsen/daer mede hy sijn loosheydt bedeckte/maer hy soude de kerf-stock wel afgedaen hebben/ende sijner Voor-vaderen der Pausen leere volvoert hebben/ datmen de Ketters(soo sy ons noemen)gheen Belofte moet houden.

Queere van Parma. Hy heeft met dit senden van de Moordenaers het soo verre gebracht/ dat hy onder de vrome Princen niet en can gherekent worden.

Sijn goedertierentheyt heeft hy wel getoont int jaer 1579. als hy Maestricht hadde ingenomen/dat hy toe liet dat sijn Soldaten so wreedelijck ende oncuysschelijck met de Ingeseten leefden in coelen moede/ na dat sy de Stadt al eenen langhen tijdt hadden in ghehadt.

Men leest noch de brievē in Brabant/in de welcke de Raetsheer Sestich claecht/ schrijvende aen den Prince van Parma/dat Don Rodrigo de Castro dat Lant van Overmase so hadde geschat/datter by de Geestelijcke geen Ornamenten ofte cleedingen waren gebleven om de Misse te doen / dat alle Clocken ende Orgelen waren gestolen. Dat de Magistraten ende Edelen versochten om te mogen vertrecken/de rest souden sy hem laten. Maer ten mocht niet wesen/sy moesten den trots van dese Rabauwen dulden tot dat Godt die verjaechde.

Ten

Figuere Num. 18.

EDel Prins van God verkooren
Om te stieren 'tvolck verlooren,
Sonder wie ons Nederlant
Had gheweest in Spaensche bant:
Wat een steeck wiert ons gegeven,
Alsmen u benam het leven,
En door een vervloeckte moort
Onse weldaet wert ghestoort.

Vwe Geest onder de Helden
Noyt men laten sal te melden,
Ghy hebt in Hemels Throon
Vwen wel verdienden loon,
Wy door uwe Soon kloeckmoedich
Laten niet te zijn voorspoedich,
O wat groot gheluck men heeft,
In den Soon de Vader leeft,

Parma brengt trouwe Soldatē om.

Ten was oock gheen goede daet van een loffelijck Velt-Overste / als hy de Stadt Nuys wan/dat hy alle die daer in waren/soo wel de Borghers als Soldaten dede ombrengen/den Predicant op hangen/ende den Gouverneur Cloet, die hem ghedragen had als een ghetrou Soldaet voor sijn Heere / ende gequetst lach/met twee andere Capiteynen Moordadelijck liet ombrenghen.

Dese boosheyt heeft gesticht dē Paus Sixt de V. als hy hem sont inde Schanse Vredendael den 1. Augusti Anno 1586. een swaert/het welcke van hem selfs ghesegent was/om de Ketters daer mede te dooden/waer op hy het ontfinck/ om nae sijn vermoghen die van haer vryheyt te berooven.

Dit heeft desen loosen Schalck Parma genoechsaem bewesen/als hy verradelijck handelde int jaer 1588. niet alleenlijck met ons/ maer oock met de deuchtsame Coninginne van Enghelant Elizabeth/ diemen gelijckelijck heeft gesocht te brengen onder het Spaensche jock ende eeuwige Tyrannije der Vreemdelinghen/door een verradersche Vrede / die de Coninck van Denemarcken ende de Coninginne selfs sochten met aller ernst ende vlijt te bevorderen. Maer de Edele Heeren Staten kenden den Spagniaert beter als sy lieden / sy conden noyt daer toe verstaen / maer warender altoos teghen met goede redenen / die voor een yeghelijcken int openbaer zijn ghedruckt.

De Coninginne/om dat sy toonen soude hoe haer de saecke ter herten ginck/ sont haer Ambassadeurs nae Oostende / die te Borburch in Vlaenderen souden vergaderen met de Spaensche Ambassadeurs. Maer ter wijle men doende was met handelen / verthoonde sich wel het voornemen vanden Coninck met sijn Spaensche Vloote: So dat doen de Coninginne wel sach/dat de E. Ed. Heeren Staten de loosheyt van den Spaenschen Vos beter kenden als sy/ midts sy soo dickwils van dien waren bedroghen gheweest.

Doe bevonden de Enghelsche Ambassadeurs/datmen niet en sochte dan tijt te winnen/om op het alderonversienste ende onverdachtste Enghelant te overvallen. 't Welck als den loosen Italienschen Veynser te kennen gaf/ als hy seyde / doen de Wint Zuyt-Oost waeyde: Dit is den Paps-brengher. Wat het voor een Paps was/saghen doen de Blinden wel / als de Vloote tusschen Enghelandt ende Nederlandt was.

Men weet wat een groote toe-rustinge het was. Men weet dat haer meeninge was om Enghelant ende Nederlant met eenen slach onder te brenghen. Ja sy hadden de Plaetsen/Heerlijckheden ende Rijcken in Enghelant ende Nederlant al onder malcanderen gedeylt. Sy hadden al Tonnen vol Basten/Haken ende Crammen mede om de Luyden te hanghen ende te worgen ende op alderhande soorten van ellende om den hals te brenghen : Maer sy hadden de Huyt vercocht al eer sy den Beyr ghevanghen hadden.

Hadde Godt de Heere(die de eere hier van alleene toe comt)haer niet verdestrueert ende t'onder-gebracht/sy souden noch wel teghen weer gevonden hebben/want daer waren al veel in Enghelant die haer wellecom souden geheeten hebben. In Hollant ende Zeelant waren alle de Baeckens ghereet om te lichten. Sy soudent soo claer niet gevonden hebben als sy wel meenden. Nu Godt zy de eere ende danck die doen voor ons vocht/ende de Tyrannen lieten versuypen met groote hoopen/die de Galghe selfs wel dubbelt verdient hadden.

Parma begaet ondanc vanden Coninck.

Eenige die achter Yrlant quamen/cregen oock noch in't eynde haer loon. Jae selfs den Prince van Parma creech voor alle sijn practiseren eñ moordadige aenslaghen een ondanck van den Coninck/dat hy hem niet wel en hadde gequeten

int uyt-

tot uytcomen van Duynkercken / al hoe wel hy niet en conde/ midts onse Oorloch-Schepen daer met groote menichte voor laghen / soo datmen meent dat hy doen ter tijt de Spaensche Vyghen moest eten/daer hy so langhe aen verteerde tot dat hy doot was.

De Coninck van Spagnien deser Nederlaghe verstaende/ was ten eynde van syn raedt / bysonderlijck als hy sach dat den Jonghen Helt Mauritius van Nassou syns Vaders doodt soo vrymoedelijck betaelde aen syne Spagniaerts / ende dat hy al te met een Stadt in nam / dat hy Anno 1590. de stercke Schans Knodsenburch houde / dat hy Nimmeghen innam / ende dat hy Breda met practijcke vermeesterde/dat de groote Schansse voor Zutphen aen der Staten zijde viel / dat hy van Deventer Meester worde/ als mede van Delfzijl/de schoone Stadt Hulst int Landt van Waes/ende Steenwijck van het Spaensche Jock verloste / waer op Coevoorden ende Geertruydenberghe volchden. Doen was het noodich dat de Coninck een ander Gouverneur sont nae Parmas doot/'twelck was den Doorluchtighe Hooch-gheboozen Vorst Ernestus. Als dese quam/was terstont het oordeel van hem ghevelt van de ghemeene Man / die wel saghen waer heenen dat alle de practijcken van den Coninck streckten / ende maeckten daerom van hem een Ghedicht : Aldus luydende :

Ernestus, die de fest,, is,
Argher dan de Pest,, is,
Comt sien waer de rest,, is,
Of daer niet te best,, is,
Om dat hy de lest,, is,
Nihil op't Requeft,, is.

Desen Dichter heeft voorwaer de waerheyt ghesept/ mits hy syn Moordadich herte al mede ghetoont heeft om Sijne Excellentie om te brenghen/om dat hy den Coninck van Spagnien ende syne Vyanden soo grooten afbreuck dede/ daerom heeft hy door Schelmen ende Moordenaers hem ghesocht om den hals te brenghen.

De eerste daer hy't meende mede te beschicken/was eenen Michil Renichon van Namen,die op syn Soldaets naer Hollant quam/niet alleen hy(so hy selfs bekende) maer met hem noch meer andere/die voorgenomen hadden de jongste Soon van den Prince Graef Hendrick Frederick van cant te helpen/maer dat hy van Barlaymont was gesonden/met wille ende voor-weten van Ernestus,om Sijn Excellentie Graef Mauritius, den Heere Olden Barnevelt,Leoninum, den Cancelier van Gelderlant/ende den Heere van Sint Aldegonde om den hals te brengen / ende dat hy daer op alrede hadde ontfangen twee hondert Philips Daelders/ende datter noch gereet lagen vijf en twintich duysent Croonen/indien hy't werck volbracht / van welck voornemen hy groot berou toonde/dat hy hem also hadde laten bedrieghen/ ende Ghelt ghenomen om dit boose stuck uyt te richten. Hy zwoer den Paus af met alle syn grillen/ende sterfinde Gereformeerde Religie. Hy wert ter doot ghebrocht in den Haghe int Jaer 1594. Michil Renichon wert onthalst.

Als dien aenslach was ghemist / was Ernestus (tot schande van het Huys van

Oostenrijck)noch niet vernoecht. Hy dede een ander Moordenaer opsoecken ghe-naemt Pierre du Fourt, geboren uyt Brabant. Dese heeft hy daer toe gebrocht om zijn Princelijcke Excellentie om den hals te brengen. Maer so haest hy te Bergen op den Zoom quam/ is hy onder-vraecht ghweest wat hy hier int Lant te doen hadde? wie hem hier ghelept ende ghesonden hadde?

Hy heeft meer door vreese dan door bedwanck bekent/ als dat hy twee Pistolen by hem hadde/dat hy van den Secretaris ende eenighe andere Raets-Heeren van Ernestus daer toe was op-gherupt om dit Moordadich stuck wercks aen te leggen. Ende als hy't aengenomen hadde/ heeft hy selfs met den Aerts-Hertoch van dit Feyt ghesproocken.

Den Moordenaer Pierre du Fourt wertgedoot. Als hy dit alles uyt syn eygene vrye wille hadde bekent/is hy om syn boos voornemen ter doot veroordeelt/ende als een Moordenaer gestraft geworden/ 'twelck oock is gheschiet/ende heeft alsoo syn loon ontfanghen.

Wast niet een treffelijcke daet van een Aerts-Hertoch / wiens advijs ofte beradinghe was dat hy hem soude draghen nae uytwijsen syns Aerts.

Voorwaer het was een quade Aert van een Aerts-Hertoch eenige menschen met Ghelt te becoopen om andere Princen om te brenghen / diehy met Oorloch niet conde overwinnen / ende dat in faveur ofte believen van den Coninck van Spagnien.

Ernestus presenteert een bose Pays. Het was oock eene seer groote slechticheydt van hem ghedaen / dat hy / als de Voorloopers ende Getuygen van syn Moordadich herte / om ghebrocht waren/ van Pays dede spreken door Otto Hertius ende Comans. Maer de Edele Heeren Staten die sagen seer wel dat hy van de Spaensche aert was/ende wilden derhalven niet met hem handelen.

Ernestus sterf. In dit Moordadich ghemoet sterf hy tot Brussel op den twintichsten October: Anno 1595.

Albertus comt inde Regieringe. Dese volchde doen terstont syn Broeder den Cardinael Albertus,

Eenighe Menschen waren doen ter tijdt seer verblijt / datmen voortaen niet meer en soude staen onder een Gouverneur van Spaenschen Bloede/ die alle syn advijsen ofte beradinghen kreech van den toornigen Spaenschen Coninck / maer onder een Duytsche Prince / ende meenden dat hy daerom van andere humeuren soude zijn.

Eenighe die de sake wat verre in saghen/letteden seer op syne cleedingen / ende synen Hoet/die t'samen van roode coleur waren/ als wesende een teecken dat syn Herte Bloet-gierich soude zijn.

Voorwaer de verre-siende hebben niet t'eenemael ghedwaelt/ mits de Overheerde Provintien in even groote dienstbaerheydt zijn ghebleven als onder de Wtheemsche Tyrannen. De Raet was even-wel van Spaensche Raets-Heeren/ ende Offitien aen andere vreemde Natien gegunt/de Inghesetenen werden veracht ende vergeten ghelijck als van outs / strijdende regel-recht tegens de Previlegien van de Landen.

De Maranen besetten even-wel de Casteelen ende Sterckten / ende bedrijven in de ellendighe Steden groote moetwillichept/ als of de Inwoonders haer Slaven waren. Ende soo yemant haer teghen spreeckt ofte weder-staet in het een of ander/dan ist terstondt : Dit is een Verrader van den Coninck dit is een Luthraen/dit is een Villiaco, dat is soo veel te segghen als Schelm. Jae sy verstouten haer/soo't niet nae haer sin en gaet/ dickwils de Steden te Plonderen ende te berooven.

Het

Het is die binnen Antwerpen noch niet vergheten / dat de Magistraet aldaer dese Boeven heeft moeten smeecken ende bidden door hare moetwillicheydt/ende haer daer en boven noch Concubijnen ende Hoeren beschicken/oft 'tsoude qualijck afgheloopen hebben. Een yeder mach dencken wat een lust dat de Overicheydt gehadt heeft om sulck een werck te bestellen.

Die van Antwerpen moeten de Spaējaerts Hoeren beschicken.

Dese Cardinael/al hoe wel hy in den beginne seer gheluckich was/soo heeft hy nochtans nerghens syne Soldaten ghespaert / maer dreeffse aen oft Honden ghe- weest hadden/soo dat hy op een Stadt dien hy sochte in te nemen veel meer volcx verteerde als wy op een gantsche Somer/soo dat hy syn Moordich herte toonde aen syn eyghen Volck.

Dit alles niet teghenstaende/ soo heeft hy nochtans ghemerckt dat Sijn Prin- celijcke Excellentie Graef Maurits van Nassouwen/ etc. een groot beletsel was van eere / soo heeft hy door aenstoocken des Duyvels een middel ghevonden om desen loop te verhinderen/door dien hy eenen ghevonden heeft / ghenaemt Pieter Panne,die aen ghenomen heeft den Prince Mauritius om te brengen. Om 'twelcke te volvoeren/is hy ghecomen in dese Provincien/ende heeft hem begeven tot Ley- den in Hollandt / alwaer hy bekende dat hy dit Schelm-stuck in den sinne hadde/ meest daer toe aen ghedreven zijnde door Jesuyten.

Dese Moordenaer is op syne eyghene bekentenisse ter doodt veroordeelt/ ende is geexecuteert op den 22. Julij Anno 1598.

Den Verrader Peter Pan werde ghedoodt tot Leyden.

Ist niet een seer beclaechelijcke saecke / dat desen ghesch oren hoop / die voor de gantsche Werelt de Heylichste willen schijnen te zijn / altijdt practiseeren om an- re Menschen te vermoorden ? Hoe meenich isser door haren raedt ende toe doen om den hals ghebrocht. Het schijnt dat dit haer hoochste lust is/ als men Moordt ende Brand / principalijck de ghene die haer een weynich contrarie zijn i n Re- ligie/die moeten voor al voort / ghelijck het aen menich duysent ghebleken heeft/ want Moorden / Worghen / Branden / ende levendich in d'Aerde te delven(als sy Anneken vanden Hove te Brussel gedaen hebben)zijn haerlieder Wapenen daer mede sy disputeren/want van Godts Heylich Woort en weten sy niet veel te spre- ken. Dit niet ghelooft als de Moeder de Roomsche Kercke / welck haren val- schen Godts-dienst ende andere guychtlerije is/ die moet te Vyer ofte Swaerde sonder ghenaede.

Van de ongehoorde Wreedtheydt ende Moorderije die den Hertoch Albertus door in-gheven der Jesuyten begaen heeft aen een Jonghe-Dochter/die hy levendich delven liet om haer Gheloove. Gheschiet tot Brussel.

DEsen Albertus,in den aenvanck van syn Regieringe/heeft hy ghetoont dat hy een Man was die d'Inquisitie seer beminde/ ende dien wel geerne soude heb- ben willen laten domineren in dit Lant/mits in syn tijt gevangen werde een jon- ghe-Dochter/ghenaemt Anneken van den Hove.

Als sy geexamineert werde / bevonden sy dat sy volstandich bleef in de waere Gereformeerde Religie/ende noch met beloften / noch met dreyghementen haer

Anneken vā den Hove.

Figuere Num. 19.

HOe verduyvelt zijn de wolven?
Siet hier hebben sy bedolven
In een Put diep onder d'aert
Eene Maecht noch onghepaert;
Niet ghenoech was tot haer schanden
Wurghen, drencken, koppen, branden
Noch moest door een ellent
Haere Bloetdorst zijn bekent.

De standtvast'ghe Maecht vol trouwen
Wert gebracht nae't vleysch in rouwen:
Maer in 'sHemels draeyent wiel
Eeuwich blincken sal haer ziel.
Isset niet ghenoech ghy honden
Mannen wreedelijck te wonden,
Moet u dolheyt zijn volbracht
Aen dat onghewaert gheslacht.

daer niet van af conden trecken / soo ist by de Jesuyten met consent van den Cardinael Albertus goet gevonden/dat sy levendich in d'aerde soude gedolven werden/ 'twelck oock int openbaer te Brussel gheschiet is. Weet levendich in d'aerde ghesteecken.

Dese Persoon / al hoe wel sy een slechte Dochter was / soo conde sy nochtans haer Geloove redelijck wel verdedighen/ alsmen haer tot een ander wilde brenghen. Sy seyde / wat soude ick anders ghelooven dan de twaelf Artijckelen des Geloofs ende het Vader Onse ? het welck sy niet en vont in het Testament van den Paus/noch van de Misse/ noch van't Vaghe-vier/noch oock van het aenbidden der Heylighen/noch van des Paus Bullen ende andere aflaten/ ende verhalven docht haer dat sy de doot niet verdient en hadde/maer sy badt om eene andere straffe / dewijle sy haer(soo sy seyden)teghen hun ende haer Gheloove verloopen hadde. Neen : ten mocht niet helpen/ sy moest in d'Aerde / alsoo sy vol Ketteryen was/ ende het Paepsch Geloove niet en conde aennemen/ daer haer Moeye met de Jesuyten haer gheerne toe ghebrocht hadden.

Dese goedt-aerdighe Prince(soomen hem noemde)gheboren uyt Duytschen Bloede/als hy sach dat hy met listige aenslaghen ende Moorderye niet en won/ ende dat de voor-ghenomen Schelm-stucken(hier voren verhaelt)niet volcomentlijck tot het uytvoeren van het werck en conde ghebracht werden/ soo heeft hy een ander middel bedocht/ende reysde van Brussel nae Praegh/om de Staten voor te draghen een bedrieghelijcke Paps/ met lieffelijcke woorden / maer door dien sy soo dickwils gheleert waren/hebben sy den selven afgheslaghen / ende besloten dat sy nemmermeer weder met den Vyandt souden spreecken / om niet in syn Stricken te vallen: Want soo langhe het Vogelken niet en luystert nae't ghe-luyt der ghener die't soeckt te vanghen/soo en sal't niet lichtelijck in den Knip ghe-raecken.

Hier en tusschen ginc Syne Princelijcke Excellentie voort te verlossen de Steden die int Over-quartier noch met de Spaensche Tyrannye ende slavernye beset waren/als Berck/Oldenzeel/Breefort/ ende Linghen/ met noch eenighe andere/waer hy de Vyanden allegader liet vry ende vranck uytgaen sonder eenighe verhinderinge/waer door de Vyant een groot Heyr-Leger op ghebracht heeft om de Prince in syn Victorie te onderscheppen. Van dit Legher is Velt-Overste geweest Francisco de Mendosa, Admirant van Arragon. Wat hy aengherichtet heeft met synen eerloosen hoop/sal ick int corte verhalen. D'Admirant heeft een groot Leger.

Het is voorwaer eene deerlijcke Historie te lesen van alle de grouwelijcke Bloetstortingen ende Vyantlijcke wercken die in de Nederlanden zijn bedreven door't ghewelt van de Spaensche Soldaten / eensdeels met consent van hare Oversten/ ende eensdeels sonder haer consent.

Het is voorwaer geen cleyne ellende/die bedreven is in de naest gelegene Landen/behalven het droevich aensien van de gheweldige door tochten/ legheringen/ ende ghedurighe Rooveryen van het Krijghs-Volck.

Ende hoe wel men uyt alle Schriften can verstaen/ hoe grouwelijck de nature der Spagniaerts is/ende als hy Meester is / hoe hy handelt / soo wel met syne Vrienden als met syne Vyanden/ soo hebbe ick nochtans goet ghevonden hier by dese voorgaende wercken te voeghen 'tghene van haer gheschiet is in Neutrale Landen/waer op sy niet te segghen en hadden.

Doen den Spaenschen Coninck met de Fransche een Vrede had ghemaeckt/ waren alle Menschen van meeninghe dat de Spagniaert syn nature hadde verandert / ende tot vrede was genegen om de bloedighe Oorloghen op te schorten/

ende eens een eynde te maken van de bedroefde tijden /welck niet alleen seer goet soude gheweest hebben voor dese getroubleerde Landen/ maer oock voor gantsch Duytsch-Lant. Het gaf ons allegader hope van een goet begin/dat inde Nederlanden Gouverneurs ghestelt werden die uyt Duytschen Bloede waren. Ende de meeste was dat den overleden Coninck dit belooft hadde. Maer als men overleyt het ghene dat gepasseert is / men sal bevinden dat het buyten meeninghe gheloopen is van vele van de Patriotten/ also men meende dat den Spaengiaert gheen recht en hadde op den Duytschen Bodem yet aen te tasten/midts vele haer Neutrael hielden/ende haer de sake niet en moeyden/jae de Neutraliteyt van herten beneerstichden / zijn onversiens tegen alle recht ende krijghs gebruyck overvallen/teghen alle eere ende eerbaerheyt van alle volcken met een vyantlijcke Tyrannische ende deerlijcke maniere van doen met groote gewelt ende Heyr-crachten aenghetast / verwoest ende bedurven/ Steden/ Casteelen/ Cloosters/ Stichten/ Dorpen/ende Edelluyden Huysen / eenighe door ghewelt / ende andere door dreygementen inghenomen/ghebrantschat / gherantsoeneert / ende gheplondert/ jae dat meer is / de Huysluyden ende Landtsaten ten platte Lande zijn ghedronghen gheweest hare Wooninghe te verlaten met alle hare Huysen ende Hoven/ als mede alle haer Huys-gheraet/tot besittinghe van Signor , ende moesten haer met Wijf ende Kinderen in het koutste van den Winter op de vlucht begheven/ om van dese wreede Harpyen niet verscheurt te worden. De gene die niet verliepen/ meenende alles met ghedult te lijden(het zy osse Edelluyden ofte Boeren waren)werden ten Huyse uytghesleypt/ende daer nae van dese Rabauwen deerlijck omghebracht.

Neutrale Landen aenghetast.

Groote wreedtheydt der Spaengiaerts.

Sy dreychden de Euangelische Rijcx-Steden / ende hebben de Ambassadeurs van de Neutrale Landen seer spottelijck ontfanghen / ende met eenen grammen moet wederom naer Huys ghesonden.

Om int corte met een woort te spreken / sy zijn door het krijghs-volck van den Coninck van Spagnien / so met Moorderijen/ Dootslaginghen/beroovinghen/ Plonderingen ende Schenderijen soo grouwelijck ende onmenschelijck getyranniseert geweest/dat de alderwreetste Natie die onder de Sonne is/ niet arger soude connen doen/jae men caat met woorden niet vertellen/ soo sy't op den Rijcks Bodem ghemaeckt hebben. Ende om beter alles te oordeelen/sal ick eenighe stucken/die sy bedreven hebben/ int corte verhalen / om voor de gantsche Werelt / als op een Tonneel/ten toone te stellen/op dat een yegelijc die noch wat goet Paepsch is/een afgrijsen mach krijghen van alsulcke Tyrannen/die niet en soecken het geloove te planten/maer de ghene die gelooven / gantsch uyt te roeyen ende t'onder te brenghen/met t'samen het Gheloove.

Albertus was ghereyst naer Italiaen / maer hadde te vooren seer vriendelijck ghescreven aen de Duytsche Vorsten / besonder aen den Hertoch van Gulick. Maer als het teghens den Winter ginck / is de Admirant van het Coninckrijck van Arragon, ghenaemt Francoys de Mendoza, als Opperste Veldt-Heer van het Spaensche Gheboefte / met ontrent dertich duysent Man soo te Voete als te Peerde/door het Landt van Gulick ende Cleef getrocken / ende terstont de Wtlegger vande Staten der Vrije Provincien / die daer lach om de Neutrale plaetsen te beschermen/verdreven/ende teghens voorgaende beloften de plaetse Orsoy met het Slot inghenomen/ende de Gulicksche Soldaten die daer in laghen/ moesten terstondt vertrecken. Oock hebben sy daer nae de Plaetse ende 't Slot Alphen inghenomen / hoe wel dat het van de Pfalts-Gravinne Weduwe met handt-

De Admirant treckt door Landt van Gulick ende Cleef.

Neemt Orsoy ende Alphen in.

handt-ghegheven Trouwen ende Befeghelde Brieven aen een ander was toe-ghefept.

Terftont werde de meefte hoop van dit Ghefpuys op d'ander zijde van den Rhijn ghebrocht / ende heeft te Walfom, recht tegen over Orfoy, een gheweldich Fort ghebout ende treffelijck met Soldaten befet.

Nu hier was voor defe hongherige Wolven niet veel te eten / men moeft om beter Voeragie te hebben een ander Oort befoecken / derhalven ginghen fy naer het Hertochdom van den Berghe, ende het Slot van Brouck, een Woninghe van den vroomen ende wel gheboren Heer Vldrick van Daun, Grave tot Valckenfteyn ende Overfteyn, wefende een Leen van het Hertochdom van den Berghe. Doen het niet terftont voor hem open was / heeft hy het beleghert ende befchoten / niet teghenftaende dat de Graef met alle de Gulickfche ende fyn Soldaten die hy by hem hadde te vreden was geweeft het Slot op te gheven met goede conditien ende handt-ghelоften / al eer fy daer voor quamen / midts dat fyn Perfoon noch de fyne gheen leet en foude gheschieden aen Lijf ende Goet / oock van den Admirant Salve-Garde begheert / om dat hy hem Neutrael hadde ghetoont. Boven dit zijn nochtans het meefte deel der Soldaten buyten trouwe ende beloften terftont vermoort ghewooden / jae oock de Grave felfs / als hy een tijdt lanck ghevanghen was gheweeft / wert deerlijck van haer vermoort / fyn gantfche Wooninghe werde ghefpolieert / ende feer Tyrannichlijck getracteert / ghelijck aen het vervolgh fal blijcken.

Ende het Slot Brouc.

Als den Grave van den Brouck verftaen hadde / dat de Spagniaerts gefint waren fyn Slot met ghewelt aen te taften / heeft hy terftondt fyn Vrouwe ende Kinderen wech ghefchickt / ende daechs daer aen meende hy fyn Huyfraet uyt te voeren / welck door d'aencomfte van de Gheweldenaers werde belet / alfoo fy des felven daechs het Slot berenden ende belegerden / ende oock eenighe ftucken Gefchuts daer voor ghe ftelt / als of het een Vyantlijcke plaetfe was gheweeft / ende hebben dapper weer daer op ghedaen.

Maer alfoo het Slot niet fterck ghenoech en was om alfulcken macht teghen te ftaen / is het op ghegheven / op voorwaerde / dat den Grave met fyne Soldaten daer vry uyt fouden trecken / tot dat hy felfs foude comen op een verfekerde plaetfe.

Soo haeft als hy van het Huys quam / is hy terftont ghevanghen ghenomen / ende fyn veertich Soldaten die hy by hem hadde / zijn op de naefte Haver-Acker ghebrocht / alwaer fy alle haer Wapens moeften aflegghen / ende al haer Cleederen uyt trecken / op dat fy niet ghefcheurt en fouden zijn als fy daer meefter af waren. Dit ghedaen zijnde / hebben fyfe alle door-fteecken ende vermoort / behalven eene of twee. Den Grave fouden fy oock datelijck vermoort hebben / maer hy worde ghefalveert van een Capiteyn / die moghelijck andere ordre hadde voor dien tijdt.

De Soldats vermoort.

Hier en tuffchen werde de Graef wel nauwelijck op fyn Huys bewaert by de Wacht / fo dat niemant hem mochte fpreecken dan fyn Oom de Heer van Herdenberch ende fyn Lijf-Schutte. Maer den thienden dach comt de Capiteyn boven by hem op het Slot / ende gaf den Grave Oorlof om af te gaen foo't hem ghelief de.

Op het welcke hy antwoorde / dat hy wel wilde af gaen / maer dat den Capiteyn hem wilde ghefelfchap houden / om beplichlijck het fefde te moghen doen / 't welck oock alfoo gheschiede.

Als

Figuere Num. 20.

D'Admirant die door bywesen
Hollants macht had leeren vresen
Eer hy nae de Vlaemsche slach
Langhen tijt ghevanghen lach
Scheen te zijn een groot sotheyt
Dat een Volck vermaert door botheyt
Teghen soo vernuft'ghe lie'n
Wederstant noch dorsten bie'n

In het Cleefsche Lant met prachten
Schoot hy sijne straffe schachten,
En met een ontelbaer Beyr
Woede als een dollen Beyr
Doet de Broecksche Graef doorsteken
Huys, Hoff, ende Lant verbreken;
Maer noyt komt de straffe te laet
Die met loode sch oenen gaet.

Als sy aldus te samen wandeldē/sach hy onder wegen hier ende daer het Bloet van syne Soldaeten / die van de Spaengiaerts vermoort waren/daer hy seer mismoedich om was.

Als hy nu gecomen was aen een Water-Molen/die op de Reur leyt/gaf hy last aen het Gheselschap dat by hem was/de Visch-corven op te haelen.

Terwijle sy daer mede besich waren/so werde de Grave met een slach ter Aerde geslagen/dat hy niet en sprac dan O Heere.ende lieten hem daer twee dagē liggē. Alsoo sterf aldaer de vrome ende deuchdelijcke Heere / die niet alleen van syn eygen bywoonders ge-eert ende gelieft worde/maer ooc een goede naem hem selven gemaeckt hadde by alle de gene die opwaerts ende nederwaerts den Rhijn woonen/ bysonder in de Vereenichde Provintien.

De Grave wert vermoort.

Als het doode Lichaem daer twee daghen gheleghen hadde / hebben sy het in een Hutteken daer ontrent staende ghe worpen/ende dat aen brant ghesteken/ soo dat niet van syn Lichaem overich is ghebleven.

Aen dese Spiegel mogen haer alle Evangelische Vorstē wel spiegelen/indiē den Spaengiaert macht over haer crijcht/wat sy dan hebben te verwachten. Daerom moeten sy in tijdts doen 'tgene de Staten van de Vereenichde Provintien gedaen hebben / die haer de Tyrannije van den hals hebben afghekeert eer dat sy meester ghewoorden zijn.

Een weynich te vooren eer sy dit moordich feyt aen rechtede/namen sy het Stedeken Santen in/toebehoorende den Hertoch van Cleeff. alwaer veel Borgers met Vrouwen ende Kinderen om den Hals quamen/ende datelijck plonderden.

Santen geplondert.

Sy waren daer mede noch niet te vreden/maer namē noch meer plaetsen in/als Rees,Holst,Dinslaken,ende Durich,met vele dreygingen om alles te vermoorden.

Sy braken voorts in door alle de Forten vanden Lande/doodtslaende ende verjagende alles wat daer op was/ende dat met sulcke recht/dat waer Seignor comt/ en dienen gheen ander Soldaeten.

Op hope van volle betalinghe marcheerden sy nae Wesel, maer het veroveren werde belet door het accoort dat de Velt-Heere maecte voor hondert duysēt Daelders/ende duysent Malder Coorns.

Wesel accoordeert.

De wreede ende bloetdorstige Hondē ziende dat sy achter de oude Geusen niet en conden geraken/daer sy haer Tanden so op gescherpt hadden/warē seer verstoort/ende scholden hare eygene Oversten voor schelmen eñ verraders van den Coninc.

Als nu de helft van hondert duysent Daelders betaelt soude worden/ wilden sy betaelt zijn met zwaer Gheldt/of het accoort soude gebroocken zijn/waer toe oock wel eenige Soldaten die binnen de Stadt waren/goede zin hadden/om een storm of twee te verwachten/ maer ten worde van den Maerschalck niet gheraden ghevonden / ende alsoo vertrocken de Berchsche Soldaten. Doen heeft de Stadts-Schrijver de Spaengiaerden een cloecke practijcque voor ghehouden/ dat sy het Gelt ende Coorn moesten ontfanghen/of haer Lijf verweeren/maer Seignor geen lust hebbende om te vechten/ ontfinck het.

Dit alsoo outfangen zijnde/hebben sy evenwel met rooven ende stelen voort gevaren op den Lantman/die hem selven niet conde beschermen. Ende daer na heeft den Admirant van den Vorst van Gulick noch even wel soo veel vercregen / dat hy de Raet van de Stadt belastede/dat sy de Evangelische Predicanten souden laeten gaen/ende het Pausdom weder op-rechten.

Wat is dit anders dan de gantsche Regieringe nae haren zinne te veranderen? Dese Landt bederbers hadden geerne over den Ysel-stroom geweest/maer het

Emmerick wort ingenomen, ende veel Westphaelsche plaetsen.

Water was te hooch gheloopen/ende daerom naer Emmerick keerden/ alwaer de Borghers hen innamen / alsoo haer belooft was dat sy daer mede vry soude zijn maer den Admirant begheerde syn gantsche Legher daer in te brenghen.

Doe seyde de Overste van der Stadt: Nu sie ick wel dat de Geusen de waerheyt seggen van de Spaengiaerden/dat sy geen gelofte houden. Doen antwoorde de Capiteyn: Dat Oorlochs-saken meermaels in een ure veranderen. Ende so werde hy betaelt. Maer alle dese schelmeryen hebben haer geen voordeel gedaẽ/also duysent menschen een afkeer cregen van desen loosen hoop/eñ haer Godloosẽ handel.

Voorts trocken sy op Doetechem,dat sy terstont in cregen. Ende om de hoochte des Waters trocken sy op nae Westphalen/als naer Munster,Boccholt,ende andere plaetsen meer: Maer de Lantluyden waren te vooren al gewaerschout/dat sy souden vluchten eer dese Grijp-Vogels aen quamen. Soo dat sy ingenomen ende geplondert hebben in't Hertochdom van Cleef,tusschẽ de Lippe ende den Ysel dertich plaetsen. Belling-hof is met stormende hant ingenomen/eñ alles daer in vermoort.

Impel,toebehoorende den Heere van Diepenbroec hebben sy t'eenemael verwoest ende afgebrant. Eẽ bevruchte Vrouwe die daer op was/de vrucht uyt het Lichaem ghehaelt. Den Heere selfs is van haer wech ghevoert.

Desgelijcx ist oock gedaen in de plaetsen tusschen de Lippe ende Roer, alwaer sy vijfthien plaetsen verwoest/verbrant/eñ geplondert hebbẽ van Juweelen/ Huysraet ende Granen/soo dat sy alle de Inwoonders gantsch naeckt hebben gemaect.

Het Slot van Schulenburts is beschooten ende verwoest. Oock het Sticht van Werden ende Essen,alwaer dat sy alle moetwille aen de Vrouwen bedreven. Een Stedekẽ genaemt Essen, is van Don Francisco de Velasco opgeeyscht door Brievẽ/ die hy mede brocht van den Admirant. De Burgermeesters seydẽ/dat sy de Stadt niet en dorsten openen voor vreemden sonder consent van den Bisschop van Ceulẽ, Oock seyden sy dat sy sulcks niet en hadden verdient aen den Coninck van Spaengien/maer begeerden vier daghen uytstel. Haer werde geen uyre tijdts ghegunt/ maer begonnen terstont te schieten. De Vestingen werden ghevelt/een gantsche Strate door de Huysen ghemaeckt/soo dat sy ghedrongen waren de Stadt behoudens Lijf ende Goet over te geven. Ende Don Francisco de Velasco quam in de Stadt met derthien hondert Man.

De Spaengiaerts trecken in der Marck.

Sy sonden terstont na Dortmont,om duysent Paerden te logieren. Die van de Stadt seyden/dat sy een vrye Rijcks-Stadt waren/ ende onder den Coninck van Spaengien niet en stonden: so dat de Spaenschen voor dien tijt vertrocken/maer sy ginghen al voort in het Graefschap van der Marck.

Als de Bisschop van Ceulen dit ghewelt der Spaengiaerden verstont/heeft hy eenighe Gedeputeerden aen den Admirant gesonden/ ende hem laten aenseggen dat syn handel tegens het Rijck was/ende tot een schande strecte van het gantsche Huys van Oostenrijck: Maer sy werden niet ghehoort.

Sy hebben oock eenige Steden gesocht te verrasschen/die lagen leggende voor de Poorten/maer sy zijn altemet dapper verneftelt ghevveest.

Sy werden int eynde so stout/dat sy dorsten marcheren na Ottesteyn, wesende een plaetse die de Chur-Vorst selfs toe behoorde/int gesichte van den selven Heere/ende hy en dorst dat niet beletten.

Sy rantsoenen Steden.

Sy eyschten Ossenbrugge op/datmẽ haer de Stadt soude overgeven/of sy wilden in plaetse van dien hebben een groote somme gelts/die qualijc was op te brengen.

Het Sticht van Paderborn werde gerantsoeneert/die dese Geweldenaers moesten afcoopen.

Op de

Op de Dorpen besloeghen sy al het Coorn dat sy costen becomen / soo dat den Huysman elders moest Coorn gaen coopen.

Sy Eyschten (op haer oude maniere) niet dan Witte-broot ende Wijn.

Als de Huysluyden haer vraechden met wat recht sy haer soo uytsopen? So creghen sy tot antwoort / dat sy schuldich waren het Coninckx Legher te voeden ende te helpen teghen syn Rebellen.

Sy dreychden de Graef van der Lippe ende van Benthem, wiens Heerlijckheden sy oock ghetormenteert hebben.

Als de Oberste La Berlotte aengedient werde / dat de Kreyts-Obersten desen mishandel qualijck souden nemen. Soo wees hy met syn Vinger op een Koe / segghende: Dat sy de Vorsten soo weynich achteden / als sy dien Koe vreesden.

Spot der Spaensaerts met den Kreyts.

Als de Ambassadeurs van de Vorsten van dese Landt-bederver / den Admirant, vertrocken / hebben sy met haer gheschemt / Ezels ooren gemaeckt / ende de Tonghen nae haer uytghesteken / haer na roepende (oft Jonghers gheweest hadden) Lutherano, Lutherano.

De Staten merckende dese groote over-last der Spaengiaerden / hebben goet ghevonden haer mede op de Beenen te begeven / ende hebben derhalven afgeveerdicht den Prince Mauritius haren getrouwen Velt-Heer / ontrent de Abdye van Elten, die syn Vyant daer int Velt verwachtede.

Maer als den Admirant dit vernam dat de moedighe Velt-Heer der Staten hem in de wege was / mits syn meeninge was recht toe recht aen over de Ysel te trecken / en so voorts na de Veluwe, so ginc hy op Deutecum, 't welc hy terstont innam / en troc voort op Doesborch, op den Ysel gelegen / 't welc syn Excellentie selfs ronts om beset hadde: waer door hy een keer genomen heeft na het Munstersche Landt / daer gheen tegenstant en was / noch geen Soldaten en vont om te vechten / so dat hy syn tyrannye daer toonde met Boeren te verjagen / die beroovende van al 't gene sy hadden / ende plonderde alle plaetsen van Dorpen ende Sloten.

De Admirant treckt in Munsterlandt.

In den Tocht na derwaerts werdender eenighe Spaenschen (van des Staten Volck achter-haelt zijnde) gheslaghen / ende oock sommige gevangen in onse Steden gebracht / daer van men niet anders en conde verstaen / dan datter Gelt gebrec was onder haerlieden / waer aen men sien mach dat al het Rooven ende Stelen niet gherijckt en heeft / jae men bevont datter niet langh hier na by duysenden verliepen / die van armoede vergingen.

Dewyle de Vyant alsoo omme liep / is Sijne Princelijcke Excellentie op Emmerick ghetoghen / alwaer hy gingh om de arme Borgers uyt hare ellendige ende tyrannige staet verlossen / ende heeft de Spaensche Garnisoenen daer uyt gedreven / ende heeft de Stadt weder ghestelt in handen vanden Hertoch van Cleef.

Desen Admirant van Arragon is soo stout geweest / dat hy op niemant gepast en heeft / ja op den Keyser selfs niet / die hem syn wille liet weten door Carel Nutzels synen Ambassadeur, die self dese woorden tegens hem gesproken heeft: Dat hy hem verwonderde / hoe hy dorst voor nemen het gene dat hy hem van Keysers wegen so bescheydelijck hadde verboden / dat hy noch even wel de Stadt Orsoy hadde ingenomen / ende dat des Coninckx Krijgs-volc / hooch moedich ende grouwelijc / gelijc onbehoorlijck is / als Roovers ende Moordenaers / ende op vyantlijcker wijse niemant aen Lijf ende Goet verschoont heeft / ende op vriendelijck toe-seggen / treffelijcke conditien ofte bespreck / ende ghedane gelofte / belooft hadde / dat de Stadt Orsoy soude binnen thien ofte twaelf dagen weder geruymt werden / ende dat na het winnen van Berck al het Krijghs-volck uyt dese Landen soude gelicht werden / dit

Den Keysers Ambassadeur doet syn reden tot den Admirant.

selfde hebbe ick geacht dat voor seecker soude volghen/so bevind ick nochtans metter waerheyt dat ick bedrogen ben / ende en hebbe niet anders ghesien dan eene bloote belofte/ende daer by eenen vyantlijcken handel: want ghy zijt selfs daer na van d'eene Stadt tot d'ander weer ghetogen ende omme gereyst/van de welcke eenighe met gewelt zijn ingenomen/ende sommighe op een groote somme Gelts ende sekere Lijftochten ghebrantschat geweest/ gelijck ick selfs in persoon ghesien hebbe/doen ick weder in het Hof van Gulick quam / hoe dat sommighe noch in genomen/ende sommighe niet anders dan vyantlijcker wijse ghedwongen werden Voeragie ende Victualie te beschicken. Maer wat aensien dat alsulcke dingen sullen verkrijghen by de Keyserlijcke Majesteyt / ende oock niet alleen by andere Vorsten van Duytsch-lant/maer oock van geheel Europa, ja hoe beweechlijck dat dit in haer ooren sal clincken/ dat sullen lichtlijck mogen dencken de ghene die haer Jurisdictien ende Lantschappen voor diergelijcke verdruckinghen ende gewelddighe over-vallen gheerne verseeckert ende bevrijdet saghen.

Beyde de Vorstelijcke Huysen Loreyne ende Cleve worden nu door Huwelijck t'saemen gheknocht.

Berispt den Soldaten.

Als nu dese Catholijcke Vorsten/die de Catholijcke Religie so lange tijt voor gestaen hebben met sulcken yver/sullen sien dat de Kercké also berooft zijn/de Cloosters geplondert/de Geestelijcken qualijck gehandelt/de Maechden ende Nonnen gheschent/ ende het schuym van alle Gheboefte over de Landen die vry waren ghestropt/die alles wat tot Godes eere was gewyet/met voeten hebbē getreden/wat sullen sy veroorsaeckt wesen te doen/ besonder/als sy hooren dat ooc hare Gesanten/ die volgende aller Volckeren Rechten behoorden versekert te wesen/openbaer gewelt wert aengedaen/ghelijck my selfs voor weynich daghen/den Rhijnstroom afvarende naer Cleef, is gebeurt/ende noch andere Vorstelijcke Gesanten? Wie en soude niet sien dat dit meest streckt tot verachtinge van de Religie ende het Huys van Oostenrijck/dat so loflijck altijt geregeert heeft/ende niet alleen met alle vlijdt de Vyanden gekeert/maer oock hare Vrienden treffelijck beschermt? Daerom soo staet te vermoeden/dat Godt niet alleen den Coninck van Spaengien/maer oock dese Gheweldenaers ende aenrechters van dese overlast int cort sal straffen.

Stelt hem voor Godts straf.

Op dat ick nu mijn ampt voldoe/ben ic van meeninge de droeve ende Rijcxschadelijcke handelinge/ghelijck die gheschieden/den Keyser te kennen te geven. Bidde voort uwe Genade seer ernstlijck dat sy haer wil schicken om alle vordere overweldinghe te doen ophouden/ d'inghenomen Steden ende plaetsen den Hertoghe van Cleve weder te geven/ende dat het Krijgs-volck elders ghevoert zy/de gedane schade weder ghekeert/ende geen oorsaeck tot meerder quaet gegeven zy. Alle het welcke (al hoe wel dattet in hem selven met recht ende reden sal gheschien) V. Ghenade tot een lof ende naem sal dienen / ende ick op de vertooninghe van deser saecke een goede ende beleefde antwoorde te verwachten.

Dese ende dierghelijcke clachten zijn op verscheyden reysen aen de voorsz. Velt-Heer ghedaen/ maer daer en is niet op gheantwoort/ ende oock by den Raedt van Brussel geen ander antwoort op gegeven/dan datmen moeste ghedult nemen.

Den Admirant beloofde veel/dat hy de Landen soude ontlasten/maer hy dede al contrarie/eñ als hy hem niet langer en conde verschoonen/seyde hy: De noot breeckt Wet, Item: De dienst eñ nootdruft van Godt eñ de Coninc van Spagnien die eyschē so veel dat hy syn woort ende belofte niet en mach noch can houdē/ eñ ooc niet en derf. 't Welc voorwaer voor een Duytsch qualijc was te hooren datmē met verderf van het Rijc voordeel sochte te doen/ende dat het also onder alsulcke ellendighe

dienstbaer-

dienſtbaerheyt ſoude comen/eñ onder 't Jock van het Hof van Bruſſel/de Vorſten eñ Statē van het Rijcke/dieme behoorde te eerē/eñ te vreeſen/om overlaſt te doen.

De principale meeninge van den Spaengiaert die ſtreckt daer toe/eñ daer op is ooc haer lange begeerte/Monarchie, ende d'ongemetē begeerte is gefondeert op de heerſchappye vā geheel Europa,dat ſy in dit coſtelijcke Lant de Religions vrede/alle goede Rechten/eñ alle oude Vryheden onder de voet ſoudē werpen ende verwoeſten.Men heeft hier geſien dat dē Spaengiaert niemant en ſpaert/ende noch trouwe noch beloſte en hout/ja ooc nu ſelfs verdorven heeft die hy plach te beſchermē/ die nochtans hare Religie zijn toegedaen/ende daer en tuſſchē willen ſy den naem hebben/dat het henluyden te doen is om de Roomſche Catholijcke Religie. So can een yegelijck by hem ſelven lichtelijck de rekeninge maken ende overſlaen/ als de Catholijcke Religie aldus rouwelijc gehandelt/ende de Catholijcken in ſulcker maniere geroſcamt wordē/wat willen dan d'Evangeliſche denckē dat ſy verwachten moeten? So can een yegelijc vroom Chriſten hem daer aen ſpiegelen/ende in hem ſelven gaen bedencken wat in deſe gevalle ſal van noode zijn door een aenleydinge van het predicken tot leetweſen ende met Godt te verſoenen deſe gramſchap die ſo ſeer over Duytſch-lant is ont ſtekē/ende dit leert ons dat wy ſullen nemen een onverſaecht herte ende eenen cloecken moet om ons ſelven met Wijf ende Kinderen/ ende 't liebe Vader-lant tegen alſulcke grouwelijcke Tyrannen / Moorders ende Landt-bederbers met gewillighe tegenwoordicheyt Lijf, Goet ende Bloet te beſchermen/om alſulcke gewelt af te dryven/ende door hem ſelven / ende d'algemeene welvaert ende vryheyt Ridderlijck tot den laetſten druppel Bloets toe te ſtrijden/ende eyndelijc meer wenſchen met lof te ſterven/dan de gene die noch trouwe noch beloſte houden / door verſaechtheyt ende onbehoorlijcke ſchrick onderdanich te maecken/ende in haer Handen ende ghewelt te vallen.

De Spaengiaerden verſchoonen niemant.

Ende na dien de Capiteynen van het Spaenſche Krijgſ-volck hare vyantlijcke handelinge tegen de Landē van den Rijcke willen verantwoorden/met te ſeggen dat alſo in den Raet vā Bruſſel is beſlotē/eñ dat ooc onlangs de Spaenſche Velt-Heer van daer wel ernſtelijc ſoude bevolē eñ belaſt zijn dat hy met het innemē ofte veroberen van het Hertochdom van Gulic ſtracx ſoude voort varen:ſo canmē wel mercken wat Raet nu noch tegenwoordich te Bruſſel ſit. My dunct dattet van de gene zijn die eertijts de grouwelijcke tyrānye van dē Hertog van Alba eñ de bloet ſtortingen die in Nederlant geſchiet zijn/bevordert hebben/die niet anders in haer herte eñ ſin hebbē/dan het gene dat de Bloet-raet voor heeft gehat/als alle de gene of met of tegens haer ſin tot volcomene ghehoorſaemheyt te brenghen/het zy met ſchijn vā recht ofte onrecht/met wapenē oft ſonder wapenē/om alſo over de gantſche Werelt volle Monarchie op te richtē. Maer alſo het hem niet en heeft willē gelucken/mits de Hollanders ende Zeeuwen/ de vroome Gelderſchen ende Vrieſen hare Landen metten Swaerde hebben bevrijdet/ende hem alſo een Splinter in ſyn Voet geweeſt zijn/dat den Coninc niet heeft mogen op climmen tot den hoochſten Trap ſyner eergierichheyt/ 'twelck Godt wil gheven dat wy noyt moghen ſien/ tot welvaert der Inwoonderen/ende tot vooꝛſtant van de ware Religie.

Cort verhael van de Doodt van den Coninck van Spaengien/ende hoe Godt hem gheplaecht heeft eer hy tot ſyn eynde gheraecte/ alle andere Tyrannen tot een exempel voorghestelt.

Deſe groot-moedige Coninck/als hy lang genoech ſyn Tyrannye over al gepleecht hadde/ ſo door ſyn Tyrannige Gouverneurs als anderſints/ende ge-

bruyct van Godt als een Roede over dese Nederlandē/so heeft het de Heere belieft desē Geessel uyt de Werelt te ruckē/niet metter haest maer met langsame pijne/op dat hy soude gevoelen in wat zware noot dat de gene dicwils geweest hebben/die aen staken met eē langsaē vyer verbrant zijn geweest/die met haer voetē om hooch ghehangen zijn/ende hebben noch twee ofte drie dagen daer nae geleeft/die hy aen Galgen heeft doen hangen simpelijck op gheknoopt/diemen in Sacken int Water geworpen heeft/diemen in donckere ende stinckende Gevangenissen Jaren ende dagen heeft laten sitten/ende laten vergaen als Sneeuw op het Velt. Die van syn Gouverneurs ende Bloedt-dorstighe Tyghers te Lande zijn uytghejaecht/alle hare Goederen gelaten hebbende/in armoede met Vrou ende Kinderen zijn verdweenen ende uyt gheteert. Op dat hy oock selfs soude connen oordeelen wat het sy in pijnen ende benautheden te zijn/als men gheenen uytvlucht en siet.

Vā de straffe Godes over den Coninck van Spaengien.

Men is verseeckert dat hy insonderlijck van de Handt Godts ghetroffen is geweest jae oock soo seer als opt Antiochus ofte Herodes.

Men leest eenige Schriften van de gene die syn lijden ende quellingen genoteert ende opgeschreven hebben/die ons daer mede willen doen verstaē/dat het als Heylige Passien zijn geweest/in de welcke hy soude vervallen zijn geweest hebben/ende dat hem die zijn overghecomen als een Vrient Godts ende Martelaer/jae den Paus Clements de VIII. heeft dese tormenten toegeschreven dat sy teyckenen waren dat dese Coninck de alder-heylichste was die op der Aerde leefde.

Papistische pluymstrijckerye.

Daer is een Schrijver die heeft durven schrijven/(dat hy niet beter en weet wy) dat als syn Ziele uyt het Lichaem is gescheydē/dat die regel recht na den Hemel is gereyst/dat de Sone Gods met de heylige Engelē die te gemoet zijn gegaē/eñ dese woordē gesproken: Ghy Gesegende Gods/comt in het Rijcke mijns Vaders/besit dat eeuwige Coninckrijc/dat verdient is door u menichvuldige pijnen eñ ellenden.

Dit is noch niet genoech geweest/het gaet daer naer noch grover/te weten: dat den Coninck Philippus de II. inden Hemel is gecosen tot een nieuwe Advocaet ofte Voorspraeck/ende dat de ghene die hulpe aen hem versoecken/nu veel meerder bystant van hem sullen vercrijgen als sy van hem gehadt hebben doen hy leefde/ende dat sy syn assistentie int corte sullen bemercken ende ghevoelen.

De onnoosele Catholijcken die dese grillen willen geloven mogen het eens aenvangen om syn bystant te verwachtē/comē sy bedrogē uyt/sy mogender uytscheyden/sy lesen so menich Gebedekē vergeefs. By de Geusen en is het geloof niet/dat de Tyrannen/die soo menich hondert duysent Zielen om den hals ghebrocht hebben/ende soo vele schoone Landen in desolatie ende mistroostichеydt ghebrocht/dat die nu voor andere soudē bidden. Neen/Neen/haer gevoelen is/dat alle de gene die moorden/rooven/verwoestinghen van Coninckrijcken/Landen ende Luyden aenrechten/dat die haer loon crijgen na desen leven daer sy voor geen Coningen en werden aenghesien/maer als Mis-daders/die treffelijcke straffe verdient hebben.

Sy geloven oock dat Godt heeft doen blijcken dat hy een vyant is van de Tyrannen/ende dat hyse can slaen ende straffen alst hem gelieft/ende dat hy voor syn Kercke strijdt/de Tyrannen wech ruckt tot troost ende vrede van syn Gemeente.

De ellendige staet van de Coninc van Spaengien/Philippi de tweede.

Al hoe wel desen Pluymstrijcker syn lijden so hooch verheft door de verdiensten/so heeft hy niet te min dat met waerheyt beschreven/als dat aen des Coninckx Philippi Lichaem niet een plaetse en was of sy was besmet met zeerte/de Schouderen waren alleenlijck vry/soo dat hy hem door pijne niet en conde beweghen/noch eenichsins verroeren.

De Fistulen hadden het gantsche Lichaem beset/van de planten der Voeten tot aen de

aen de Necke toe. Aen syn rechter-hant waren twee vingeren die gestadich Etter uytwierpen. Hy en conde niet verdragen datmen hem aen-taste. In dese staet was hy een gantsch Jaer.

De Gicht hadde hem ses Jaren te vooren geplaecht in de binnenste deelen des Lichaems.

Een Hereticque Coortse quelde hem doorgaens / daer noch de derde-daechsche Coortse by quam / ende de dubbelde derde-daechsche Febris, die t'samē het Lichaem soo verteerden / dat hy was als een schorse. Hier toe soo viel noch de Buyck-loop / die daer na int root Melisoen veranderde / die soo aen hielt / dat hy in twee en twintich daghen niet en conde verbeddet noch gherepnicht worden. Die veel bloets vergoten heeft / verdwijnt in syn eyghen bloet.

Desen Loop heeft de Maghe soo dorstich ghemaeckt / dat den brandt niet te lesschen en was.

Door dese quade dampen hadde hy ghestadighe Hooft-pijne / ende in d'Ooghen een zware smerte / ende syn Adem wert seer stinckende.

In het Lichaem domineerde seer scherpe humeuren / die ghestadich nepen ende beten / soo datter nimmer oft selde rust in syn Ooghen quam.

De grootste Etterbuyle ofte Apostumatie was aen syn Knie: de andere en conden tot vermorwinge niet comen door eenighe Medicamenten, soo datmense nootsakelijck met de Lancette heeft moeten openen / in de welcke groote menichte van Luysen / ende twee Schottelen Etters besloten waren gheweest. Int uytloopen was soo grooten stanck / dat niemant by hem en conde gedueren / ja hy hadde selfs een afgrijsen daer van. De Knien die hy voor d'Afgoden ghebooghen had, lijden.

Dese ellende heeft hem int eynde alsoo gematteert / dat hy ellendelijck is gestorven / in stanck ende vuylicheyt syn Adem uytwerpende.

Ick meene als hy in sulcke ellende heeft geseten / dat hy wel gevoelt heeft de oprechte Hant Gods / ende datter een boven was / die meerder was als hy / die niet en begeert datmen also met het Bloet der menschen sal handelen / ende dat uytstorten of het Water uyt den Ysel was / maer datmen de menschen noodigen sal / ende bidden tot het ghehoor / ende niet doot smijten eer sy het ghehoort hebben.

Nu ick hope dat hy syne schult heeft bekent / ende Godt uyt het binnenste synes herten om verghevinghe ghebeden / tot syner Zielen salicheyt.

Dit is ons al te seer bekent / dat de Tyrannije der Spaengiaerden niet alleen in vreemde Landen treffelijck geheerschet heeft / maer oock syn cracht wel ghetoont in dese seventhien Provintien / soo dat het Hooft met syn Geselschap wel onder de treffelijcke Tyrannen mach gherekent worden. Hy gaet Nero, Caligula, ende Diocletianus, verre te boven / daerom ist hem oock alsoo gegaen gelijck de andere / soo dat sy met haer moorden ende bloet-vergieten niet uyt gherecht en hebben / ja dat meer is / 'tghene dat sy hadden / gantsch daer door hebben verlooren / ende tot een spot ghewořden van de gantsche Weerelt. De Spaengiaerts zijn de meeste Tyrannen.

Men siet ghenoech in wat aensien dat hedensdaechs de Spaenjaerts zijn met alle haren aenhangh.

Om dat sy alle de Werelt hebben gehaet / daerom werden sy nu van de gantsche Werelt wederom gehaet. Sy hebben ghesocht de gantsche Werelt haer onderdanich te maken / om Monarchen te zijn / nu wil niemant met haer te doen hebben / jae waer men can / men soeckt haer uyt te werpen ende buyten te sluyten.

Waer door comt nu dese onrust int Rijcke? Om datmen niet en wil dulden de Religions Vrede / ende om datmen oorsaecke soude vinden om tegen haer te Oorloghen / ghelijck Granvelle de Coninck voor-stelde / dat hy nu seer goede ghelegentheyt hadde

heyt hadde om de Nederlanden onder syn ghehoorsaemheyt te brenghen / dewijle sy syn Tyrannije niet en wilden verdraghen. Alsoo soecken sy over al ghelegentheyt om onrust in te voeren.

Maer wat salt zijn? Het sal haer gaen als d'andere. Sy sullen uytghespoghen werden vande Christenen/ende haer name en sal niet genoemt worden onder den Menschen.

Het Huys van Oostenrijck ende Spaengien vallen/als een volck zijnde.

Het schijnt dat den toorn Godts hem over het Huys van Oostenrijck ende het Huys van Spaengien wil verheffen / ende dat hem belieft de Rijcken eens te veranderen/tot rust des Werelts / daer inne sy soo veel onrust ghebrouwen hebben/ ende verwecken in plaetse van dien goedertierene Princen ende Vorsten/die vyanden van alle verwoestinghen zijn/mitsgaders de dwanck der Conscientien haten ende verachten.

Godt geve dat sy in haer voornemen mogen voort gaen/ ende de geluckige Regieringe also aenstellen/dat het Rijck in ruste mach gheraecken. Ende ten zy de sake van haer by der hant genomen ware/het soude dapper haer beurte nu geweest zijn/mits het Huys van Oostenrijc voorgenomen heeft eenmael alsulcke veranderinge in te brengen/dat alle Princen nae haer Pijpen sullen moetē danssen/'twelcke ick hope dat haer sal missen / ende af-stant sullen doen van sulck een heyloos voornemen/eer sy de gantsche Christenheyt op haren Hals crijghen.

Desen Voor-slach hadden de Spaengiaerden ooc by der hant doē sy de Oorloch alder eerst in dese Nederlanden begonnen/maer het is haer soo geluct / dat sy daer van niet veel behoeven te snorcken ende te pochen.

Ic meene datter vele duysent tot Nederlantsche Aerde zijn geworden/ende dat den Coninc niet veel Boecks en behoeft te houden vant gene hy upt reyckt op dese Landen/mits daer niet seer veel meer overich en is / want hy alle syn middelen met syn heftighe ende costelijcke Oorloghe by naest verdaen heeft.

Het is alle Menschen wel kennelijck / hoe dat Philippus de II. tot tweemael toe so verde in schult is vervallen geweest/dat hy die Cantoren die hem Gelt op rentē hadden gedaen/niet en heeft connen betaelen: ende dese Philippus de III. nu alrede driemael daer toe vervallen is. Derhalven hy oock ghedronghen is geweest (also hy niet langher den Oorloch machtich was om upt te voeren) een Treves te maken van twaelf Jaren met de Staten vande Vereenichde Landen / ten overstaen van de Coninghen van Vranckrijck/Groot Brittanien ende Denemarcken/mitsgaeders eenighe andere Duytsche Vorsten.

De Coning van Spaengien maeckt Treves.

Dit Bestant is over al gepubliceert in dese Provincien int Jaer 1609. in April ende May/ende is nu totten eynde geloopen / maer hoe sy haer belofte hebben gehouden/ende de Artijckelen die sy be-eedicht hebben met seer treffelijcke verbintenissen/blijct nu wel/mits sy so meenigen Schipper het syne hebben onthouden/in gevanckenissen geworpen/geplaecht ende gepijnicht/ende op de Galeyen gestelt/ gheheele Jaren ten Hove hebben laten nae loopen om hare Vrachten/'twelck dit Jaer wel heeft ghebleecken/als de Edele Heeren Staten/by een yeder Ingeseten die met de Spaengiaert gehandelt had/hebben doen aengeven hare geledene schade/ende die aen den Aerts-Hertoch Albertus gesonden/ om die aen den Coninck te senden/dat hy een yeder volcomentlijck te vreden stelde.

Maer men can wel dencken wat daer af vallen sal/'tsal Nihil op't Requeſt zijn. Den Coninck en sal nu gheen Ghelt moghen missen / midts hy aen alle canten te veel te bewaren heeft/ende den Paus/met den Keyser te hulpe moet comen in haren noodt ende zwaren Oorloch die sy voeren.

De oor-

De oorsaecke waerom hy den Treves ghemaeckt heeft / schijnt dese de principaelste te wesen/dat hy sach dat syn Cantooren soo grooten last van Oorloge niet langer en conden verdragen/ende dat de vrye Provintien syn Rivierē van Spangien gestadichlijck onclaer hielden/ so dat int eynde de Caracquen haren loop niet en souden durven doen op Oost ende West-Indien / want sy vreesden dat sy in de knip souden geraecken: Ja dat meer is/daer quam den cloeckmoedigen Admirael Iacob van Heemskerck onder syn Castelē/ende verdorf syn machtige ende onwinbare Vloot/soo dat de vreese was dat hy in't eynde voor Sivilien eñ Lisbona soude comen/ofte yemant anders na hem/eñ plonderen de treffelijcke Steden. Derhalven was het gheheel noodich een Bestant te maecken/ op hope dat de Landen in sich selfs souden twistich worden/'twelc (Godt lof) verhoedet is/of dat hy met eenē schijn van recht de Landen van Gulic ende Cleef soude aen-grijpen. Wat was het anders? Want so haest als den Treves gemaeckt was/den Vorst van Gulick moest doot. So haest als hy doot was/nam de Coninc de Actie vandē Nieuwenburger aen tegen den Brandenburger/ende trocken met het Legher van Spinola in't Lant/ende namen d'eene Stadt voor ende d'ander na in/ niet anders oft hare vyanden waren gheweest. Waerom de Treves is ghemaeckt.

Maer hadden de Edele Heeren Staten / ende syne Princelijcke Excellentie Graef Maurits dien loosen handel niet ghemerckt/hy en soude met Wesel/Aken/eñ Berck niet te vreden geweest hebben/maer Emmerick/Rees/Doesborch/ende de Stadt Zutphen souden al mede voorghehouden hebben.

Als hy voor het Heck van de Hollantsche Thuyn gheweest hadde/soo soude hy daer over gehippelt hebben/hy en soude niet eens om den Treves gedocht hebbē.

Het is een oude Vos/die wel geleert heeft te bedriegen: Maer daer zijn jonge Vossen die mede niet slecht en zijn/al is dat sy Leer-jongeren zijn.

Sy hebben hem dat beetken niet alleen laten houden/maer alsulcken Bolwerc voor de Neuse ghelept/dat hy staet oft hy ghebreydelt was.

Wat baet hem nu dat hy so veel Volcks int Lant van Cleef ende Gulic heeft/ daer hy gheen voordeel mede doet?

Wat nut heeft hy upt het besit vande Steden / anders niet als oncosten ende moeyte.

Het is kennelijck dat hem de Landen meer t'onderhouden ghecost hebben/dan d'Oorloge die hy in voorleden jarē gevoert heeft. Maer nu laet hy het slecht door staen/also hy syn Oversten alleenlijck betaelt/maer den armen ende slechten Soldaet moet van den Borger ende Boer leven/also die getuygen die haer dagelijcx de Cost geven/waer mede sy de Ingesetenen so mat maecken/dat sy veel van haer verjagen/oock eenighe door noots-halven haer in den Krijgh begeven/als geheel verarmt zijnde. Wat eynde dat dit sal nemen/sal de tijdt leeren.

Dit is altijdt seecker/hadde de Coninck gelegenthept gevonden om ons onder schijn van vrede in den Knip te krijghen/'thadde al ghedaen gheweest. Maer hy heeft alsulcke Luyden niet voor/die vergeten 'tghene dat Don Ian dede in't Jaer 1577. als hy hem verseeckerde van het Casteel Namen/'twelck geschiede teghens het Verbondt dat hy met de Staten van den Lande ghemaeckt hadde/het welcke hy seyde te willen uytleggen nae syn believen/tot behoudenisse van de Catholijcke Roomsche Religie/ende tot vermeerderinghe des machts van den Coninck van Spaengien. De Spaengiaerts houden haer woort so langhe alst haer belieft.

Daerom saghen nu de Edele Heeren Staten wel toe om niet wederom bedroghen te werden.

De Ed. Heeren Staten en was de daet noch niet vergeten die de Prince van Parma bedreef int jaer 1582. als besloten was dat de vreemde Krijghs-lieden upt de Landen souden gaen/dat hyse even buyten Eedt gehouden heeft in Artoys ende Henegouwe, daer nochtans de Staten van de Overheerde Provintien hem aenwesen/dat hy het Verbondt/dat gemaeckt was/schende. Maer wat ist? Niet met allen/'tmoe st so voort/ende moesten de Grijp-Wolven weder in haer Steden nemen/soo dat sy wel sagen dat haer Prince sijn woort niet en hielt.

Don Ian heeft noch een exempel na gelaten van de lichtichept der Eeden van de Prince/waer toe de Bisschop van Atrecht oock een aenleyder was.

Don Jan doet eē Borger onthalsē teghens syn Verbont.

Te Mechelen was een onnoosel Persoon gevangen/genaemt Pieter Panis. om dat hy in d'eerste beginselen hem hadde laten gebruycken als een aendiender van de Vromen/waer de Predicatien int heymelijck souden geschieden. So hebben sy hem (na dat de Pacificatie geaccordeert was) gevanckelijck geset/ende men meende dat hy geen noot soude hebben: Maer by gevalle quam Don Ian te Mechelen/ ende de Creatueren d'Inquisitie wilden toonen dat se yverich waren in haer Bloetstorten/hebben Don Ian doen vraghen wat sy doen souden met desen Ketter? Hy seyde dat men met hem handelen soude als met d'anderen. Hem werde daer op ghesept / dat het teghens de Pacificatie soude zijn. Hy seyde neen / dat niemandt de Pecificatie en mocht ghenieten dan die ghebannen ofte ghevlucht waren / ende niet de ghene die in't Landt waren ghebleven. Soo dat hy wel veel uytleggingen soude ghevonden hebben (hadde hy slechts veel Bloets connen vergieten) maer de ghelegenthept en viel niet voor/midts de Luyden sijn loose treken begonden te mercken.

In voor-tijden plach men hem so seer verseeckert te houden vande Eeden van de Coningen/dat/als sy eens een Woort ofte Verbont ghesloten hadden/dat bleef onverbreeckelijck/ende yeder betroude vastelijck daer op. Ende als men recht sal spreecken/soo behoort het oock alsoo te gaen/het Coninckx woort behoorde so bondich te zijn als Godes Woort/maer het gaet nu (Godt betert) al veel anders te werck / want daer veele zijn die dit seer luttel achten. Maer den vromen Keyser Karel de V. heeft dit seer wel ghevolcht/want als de Monicken hem rieden dat hy Luther soude vast setten / den welcken hy op den Rijcks-dach vry gheleyde hadde ghegeven/ende hem ombrenghen/ghelijck men met Iohannes Hus ende Ieronymus van Praegh gehandelt hadde. Soo seyde desen deuchtsamen Keyser tot haerlieden: Al waert dat alle Menschen haer woort niet en hielden / soo moet nochtans een Keyser sijn woort houden.

Keyser Carel hout syn woort.

Maer vele Oversten en hebben dien stijl niet gevolcht/als sy maer ghesien hebben dat sy met Eedt ende Beloften te breecken eenich voordeel conden doen.

Het rechte oordeel heeft de Coninck Lisander daer af gesproken/namelijck: Dat de Princen met haer Beloften spelen als de Kinderen met haer speel-tuych.

Daer zijnder die met haer Vyanden Bestant maeckten van dertich dagē/nochtans hebben syse binnen dien tijdt inder nacht over-vallen / spottende met het Accoort/seggende dat sulckx gemaeckt was voor de dagen/ende niet voor de nachten.

Coninck Antiochus wort van de Romeynen bedroghen.

Den Coninck Antiochus is van de Romeynen bedroghen geweest/die dese boeverije al mede int Hooft hadden. Als sy verscheydē Contracten met hem gemaect hadden/so was dit eene: Dat sy de Coninck soude leveren de helft vande Schepē. Wat deden sy? Sy saechden de Schepen midden deur/ende sondē die den Coninc. Was dit niet fraey het Verbont ghehouden.

Dit en is so vreemt niet dat d'een Coninck d'ander wel een part speelt / daer sy niet

niet veel eere af en hebben: Maer het is veel onverdraechlijcker dat een Coninck sijn Ondersaten (die haer Lijf ende Goet onder sijn Regeringhe moeten avontueren) sijn woort niet en hout als hy belooft heeft.

Het is oock onlanghs geleden/ dat een Coninck van Denemarcken, ghenaemt Christianus over syne Ondersaten seer Tyranniseerde/ waer door sy gedrongen zijn geweest hem uyt sijn Rijcke te drijven/ende voor haer Vryhept te vechten.

Als hy in Hollant ghevlucht was/heeft hy so veel te weghe ghebrocht door tusschen-spreecken van goede Vrienden/nabuerige Princen ende Potentaten/ dat sy hem weder aen-genomen hebben voor haren Coninck/ende weder in sijn vorighe eere ghestelt/op conditie dat alles soude vergheten zijn / ende niet meer ghedacht werden.

Hy/als een vroom Overste/heeft voor een tijt geveynst/oft hy gantsch geē wrake en begeerde: Maer als niemant int minste yet quaets dacht/ heeft hy sijn partye op't Coninclijck Bancket genoodicht/ seer feestelijc ontfangen/ ende cierelijck getracteert: Maer eer de Maeltijt gheeyndicht was / heeft hy de schuldighe het Hooft laten afhouwen/niet sparende de Kinderen van dry oft vier jarē out/wiens Ouders haer tegens hem hadden ghesét ende op ghewórpen. De Coninck der Denē is meyneedich.

Wat eere hy hier mede heeft ingheleyt/ can een yegelijck lichtelijck by hem selven oordeelen.

Van de Coninclijcke ontrouwe/die by die van Vranckrijck is gepleecht geweest in't jaer 1571. is hier voren ten vollen verhaelt ghewest.

De Coninck gheliet hem of hy den Oorloch moede was/ende hy wert des Conincks van Spaengien Vyant/om dat hy sijn Suster hadde doen ombrengen/ die hy tot een Vrouwe hadde ghehadt/om dat sy voor Karel hadde ghesprooken / die oock door haer was om ghebracht. Ende hy gingh de verdruckte Nederlanden helpen/daer hy Ghelt ende Soldaten toe beschickte / met Graef Lodowijck van Nassouwen.

Maer het was het drollichste te sien datter om ginck in't Hof van Vranckrijck als Berghen was inghenomen. De Edelen twijffelden wel eenichsins van den Coninc dat hy veynsde/nochtans en wisten sy niet hoe sy haer dragen souden in't gesichte des Coninex. Sy quamen by malcanderen/ende steecken de Hoofden t'samen. Het gheruchte liep over al datter yet schuylde. De Coninck toonde somtijts sijn Aensicht half bly/ende somtijts half anders/ het ginck so tusschen de Droppelen deur. De Coninck van Vranckrijck toont sijn valsch herte.

Het veynsen was voor dien tijt de alderbeste const: Maer doen de tijt gelegentheyt gaf/dede hy het Mom-Aensicht af/dat hem leelijck toonde/ datter Vranckrijck noch verbaert af is/midts daer een groote slachtingh na volchde. Om sulcks op een ander tijdt te verhoeden / heeft de Coninck van Vranckrijck Hendrick de vierde een goede raet ghegeven/te weten/als de partye weder een Sinte Bartholomeus dach begint/dat dan d'ander sullen beginnen het Feest van Vulcanus, dan hebben sy beyde werck/ende d'een sal soo veel voordeels hebben als d'ander.

Het schijnt de Coninghen ende Vorsten dat voor een hoocheyt achten/ dat sy altijdt als sy ghelegentheyt vinden om haer over de Ondersaten te wreecken/het selve dan te werck stellen.

Het heeft wel gebleecken aen den Keyser Maximilianus den eersten/ dat hy door sijn vromigheyt een lof boven alle Coninghen verdient heeft in sijn leven / dat hy oock door alsulcke wraeck gierigheyt is ghedreven geweest/ als hy sulcken vasten Verbondt ghemaeckt hadde met die van Vlaenderen/ door tusschen-spreken van Keyser Maximiliaē wreeckt hem over die van Brugghe.

de Keur-Vorsten die het oock bezegelt hebben/dat hy hem tot synen gelegener tijt soo verradelijck ende schelmachtich aen die van Brugghe ghewrocken heeft / dat het de Borghers niet lichtelijck en sullen vergheten/noch upt haer ghedachtenisse sullen laten comen.

Het is noch versch in onse memorie/hoe de Coninck van Spaengien handelde met de loose Portugesen,die door syn raet haer stelden teghens haer eyghen Heere ende Coninck Don Anthonio,dien sy oock upt het Lant dreven/om by den Coninc van Spaengien in groote eere te gheraecken/ende gheen cleyne vergeldinghe te becomen.

De Coning van Spaengien loont de Portugesen met die haer Lant verdreven.

Maer wat isser gevolcht: De Coninc handelde met de Schelmen op eē schelmsche maniere/als sy loon voor haer moeyte eyschten/hy seyde/dat hy de macht hadde/so hy wilde/haer allegader om te brengen/om dat sy so trouloos met haren Coninck gehandelt hadden/ende dat hy't niet en dede/datmen dat voor een stuck van grooter ghenade moest achten.

Waren sy niet wel betaelt: Dede hy niet als eenē loosen bedrieger? Ja hy seker.

Voorwaer sulcke ondancbare Coningen behoorden het gheluck niet te hebben dat sy sulcke Boeven vinden/die haer sulcke vrientschap doen dat sy haer eyghen Heere verdrijven om hun te believen.

Dese Coninc heeft met schoone ende heerlijcke Houwelijckʃche Voorwaerden syn Dochter Isabella de seventhien Provintien ghegheven/ als sy den Aerts-Hertogh Albertus troude/die haer oock aen-nam op sulcker meeninghe: Maer hy is seer gestoort geweest als hy verstont dat syn Schoon-Vader geseyt hadde tegens sijnen Soon/als hy op sijn sterven lach/ die claechde dat hem soo schoonen Brock upt sijnen Mont getrocken was/soo seyde hy/dat hy die wel aen haer ghegheven hadde/maer datter veel uptvluchten waren/waer door hy hem teghens haer wel conde behelpen.

Was dit niet een fraeye onderrichtinge vanden Vader aen den Sone ghedaen tegens syn eyghen Dochter?

Hoe wel is de goede Albertus gesegent met syn Vrouwe,die niet en heeft dat haer eyghen is als het den Coningh belieft.

Handelen de Coningen soo met haer Kinderen/ wat souder dan wel met ons af vallen/indien hy ons vermeesterde? Hy soude het oude met het nieuwe af doen/ van al 'tghene dat te Boeck staet/ofte by hem opgheteeckent is / ende hy soude de Balance ofte Schale wel gelijck maecken/also dat ons niet veel en soude overschietē op't sluyten van de reeckeninghe die hy met ons soude doen/ dan een Galghe ofte een Radt.

Albertus handelt verradelijc met syn soldaten.

Desen Aerts-Hertoch Albertus heeft syn Soldatē die hy in sijnen dienst hadde/ seer flauwelijcken betaelt/jae eenige gantsch onbetaelt gelaten/ende gheen Gagie ghegeven/waer door sy veroorsaeckt waren te muptineren/maer also hy sach dat sy het gantsche Landt van Brabant onveylich hielden/door dien sy aen-tasten al 'tghene sy costen becomen/tot betalinge van haerlieden dienst / soo is hy ten lesten genootsaeckt gheweest die te contenteren/ofte eenichsins te vreden te stellen/ ende dat op conditie/als dat sy vande faute ofte misdaet die sy begaen ofte bedrevē hadden/volcomen vergheviinghe souden hebben.

Terstont daerna heeft hy geordineert/geē vier-en-twintich uren na dat sy het Ghelt ontfangen hadden/dat een yeder soude geoorlost ende vrijelijck toeghelaten zijn haerlieden doot te slaen/te volghen/verjaghen/ende upt het Landt te verdrijven/ende dat sonder eenighe dissimulatie ofte oogh-luyckinge/ende op dat een yeder ghe-

der ghewillich ende bereydt soude zijn om dit werck uyt te rechten / heeft hy een Placcaet doen publiceren/dat een yeder die een Hooft van dese voorschreven Soldaten souden becomen/daer voor soude ghenieten vijf-en-twintich Croonen.

Hadde hy yeder Soldaet so veel Gelts tot betalinge in overschot gegeven/wat soude hy trouwe Krijgs-lieden gehadt hebben/hoe vromelijck souden sy voor hem gevochten hebben/want Ghelt maeckt gewillige Saldaten/maer neen/om dat sy Ghelt begeerden/daerom moesten sy te Lande uyt/ja eenige werden achterhaelt/ ende ontrent Diest ende Tongheren ghehanghen inden Jare 1607.

Wat dunckt u lieden van sulcken handelinge teghens sijn eyghen Volck?

Indien den Hertoch Albertus met syn Soldaten/die hy betalinge schuldich was/ ende alle eerbiedicheyt behoorde te toonen/gelijck een Krijghs-Overste toe staet/ alsoo meyneedichlijck heeft ghehandelt / wat meent ghy dat wy schoonder in syne ooghen zijn dan syn ghemuyntineerde soldaten? oft dat wy minder straffe souden hebben/als dese/indien dat hy ons vermeesterde? Neen/Neen/niemant en behoeft sulcx niet eens te dencken/ heeft hy die met Bercken-Roeden ghegeesselt/hy soude ons met Yfere Roeden geesselen/ende dat op sulcken maniere/dat wy ons de reyse niet en souden bedancken. Ja dit was te verwachten / dat hy niet alleenlijck de ghene die tegenwoordich zijn in de Regieringe/ soude verdrijven ende van't leven berooven/maer oock de Hollantsche Tonge t'eenemael uyt het Lant uyt-royen/ datter niet een Wortelken soude blijven van de ghene die oyt tegen den Coninck gherebelleert hebben.

Niet minder en hadde Brabant/Vlaenderen/ende andere Overheerde Provintien te verwachten/al ist dat sy nu in vrede sitten/ende onder het Spaensche Jock bedruckt/dan souden sy de Sententie crijghen die Anneken van den Hove kreech/ welck was: Aerde op de Mont,ende alsoo soude de gantsche Natie t'eenemael ghestickt ende uyt-gheroyt werden.

Dit is seecker datter by haer geen minder wreetheyt en is als by den tyrannigen Keyser Nero is geweest/die een lust hadde in het Branden van de Stadt Romen, die hy dede ontsteken om syn genuchte te nemen in de claerheyt des brants.

Wat eene geneuchte soude het zijn voor haer/dat sy dese sebenthien Provintien mochten sien in een algemeene brant/die se t'eenemael soude verteeren ende te niet brenghen.

Sy zijn van de selfde humeuren als Nero, die wel ghewilt hadde dat de Roomsche Raet ghesamentlijck maer eenen Hals gehadt hadde / om die alsoo met eenen slap af te houwen ende ter doot te brenghen.

Den Coninck van Spaengien is soo tyrannich als Nero.

Wat dunckt u? Indien de Staten van dese Landen maer eenen Hals en hadden/ ende sy een oorsaecke creghen ende de macht hadden om dien te doorsnijden/ dat sy langh uytstel souden nemen om sulcx in't werc te stellen? Neense voorwaer. Als sy geen Beuls en conden crijgen/sy souden de Vleesch-houwers daer toe ghebruycken/gelijck sy in Vranckrijck deden in de Parijssche Moort (hier voren verhaelt) alwaer de Beuls seyden dat sy niet gestelt waren om de Luyden als Honden om te brengen in de ghevanckenisse/ maer alleenlijck te dooden de ghene die by forme van Recht verwesen waren/ende de doot verdient hadden.

Van ghelijcken seyden oock de Soldaten/als men begheerde dat sy d'onnoosele Ghevanghenen souden ombrengen. Soo antwoorden sy/als dat sy niet en dienden om Ghevanghenen te dooden/maer dat sy daer toe waren aen ghenomen om alle ghewelt ende oproer te helpen weeren soo veel doenlijck was / waer toe sy oock t'allen tijden bereyt stonden.

Dese voorschreven Beuls ende Soldaten hebben voor seecker gheen Spaensch Herte in haer Lijf ghehadt: Want des Spaengiaerts hoochste lust is Vrouwen kracht ende Moort/offe Vrient of Vyant zijn/offe onnoosele gevangenen zijn/het ghelt haer alleens/als sy haer lust maer moghen boeten/ja al warent van de beste Catholijcken/sy gaender even wel mede deur ende vermoordense/ maer met dese troost helpen syse aen haer doot: Zijt ghy Catholijck,dat is goet voor u Ziele, ghelijck het aen menich duysent ghebleken heeft.

Maer de goede Godt/die een voorstaender is van de zijne / sal noyt de Tyrannije so laten domineren/dat sy dese bloeyende Provintien (inde welcke syn Goddelijcke Woort so licht en so helder schijnt/vercondicht ende geleert wort/ghevolcht ende voor-gestaen wort) onderdruckt ofte ruynere/dat soo menich onnoosel kint/ twelck in de vreese des Heeren opgetrocken wort/soude uyt den Lande wech ghevoert worden tot een Slaef van dese Godloose Tyrannen ende Maranen.

De Tyrannije sal op houden als wy Godt dienen.

Om dit ongeluck van onse ende onser Kinderen ofte Nacomelinghen Halsen te keeren/is voor al noodich dat wy ons dragē tegens Godt onsen Heere als gehoorsame Kinderen betaemt/dat wy hem niet en vertoornen/alle sonden vermyden/en standvastich blijven by de ware Ghereformeerde Religie/die nu (Godt betert) onlanghs eenen swaren strijdt heeft ghehadt/soo doende/sullen wy altijdt onder syn beschuttinge blijven/gelijck Achior seer wijsselijck seyde/datmen moeste vernemen of het Volck/daer tegen sy trecken souden/haer oock tegens Godt den Heere hadde verloopen/indien het soo was/soo souden sy haer lichtelijck slaen/maer soo sy teghens Godt niet en hadden misdaen/dat sy dan niet en souden uyt rechten.

Desgelijckx ginck de antwoort van een Engels-Man aen een Francoys, die hem vraechde wanneer sy weder in Vranckrijck souden comen? So seyde hy: Als ghylieden (te weten de Francoysen) u weder tegens den Heere uwen Godt verloopt/ dan sullen wy weder comen om u te straffen.

Het Oordeel van den Admirant.

Dit selve insicht hadde den Admirant, als hy ghevanghen was in de Slach van Vlaenderen/ende sach de couragie ofte goede moet van onse Soldatē/ mitsgaders de Victorie. Wat meent ghy (seyde hy) dat u lieden dese overwinninge toegevallen is door u moedichept ende cloechept? Neen/Neen: Dit ongheluck is ons over ghecomen om onser sonden wille / ende als wy met onse Godt versoent zijn door hulpe der Sancten/dan sullen wy u dese nederlaghe weder betalen.

Daerom moeten wy ons beneerstigen om Godt dit ongeluck af te bidden/ende blijven in den Godts-dienst eendrachtelijck / dat hy ons niet over en levere in de Handen onser Vyanden/die dagelijckx haer Tanden op ons wetten/om ons te verscheuren/het zy met recht ofte met onrecht.

De gene die nu hedens-daechs aen het Roer sitten/hebben wel toe te sien wat Contracten dat sy met haren Vyant maecken/de welcke of sy bondich zijn of niet/ sy sullen even veel by haer gelden/als sy maer goede ghelegenthept vinden om die te breecken.

Der Papiste Leere.

Hare Meesters leeren dat een Coninck niet en is gehouden in de Beloften die hy syne Rebelle Onderdanen doet/om dat sy voor geen rechte Vyanden te achten zijn/maer voor Verraders/de welcke men na recht der natuere ongehouden is eenige Belofte te voldoen/hoe vast de selve oock ghemaeckt zy.

Men heeft ghesien hoe de Coninck gehandelt heeft met sijn eyghene Onderdanen/als die van Arragon. Hoe ghelucckich was hy / dat hy so goede ghelegenthept vont om haer te berooven van alle hare Previlegien ende Gherechtigheden/ ende de principaelste van't Lant dede ombrenghen.

Het selfde soude hier oock so vallen / ja het sal soo verde comen/dat de Coninck

om ons

om ons te bedrieghen/sal niet alleen een Treves ofte Bestant vernieuwen / maer oock een Vrede presenteren/die sonder listighept sal zijn / ghelijck men anders niet sal konnen mercken/daer hy treffelijcke Borgen sal voor stellen/ja hy sal hem selven gheheel ende gantsch van ons af schepden/als of hy nopt meer na ons en dochte/ ende 'tselve soo laten versterven/dat syn wreethept ende tyrannije gheheel upt de ghedachtenisse van alle levendige Menschen sal raecken/ maer dan sal hy ofte syne Nacomelingen gedencken aen de oude daet/ende syne Gherechtigheden weder op halen die hy over dese Landen pretendeert.

Dit is d'oorsaecke geweest dat hy ons na den raet Iusti Lipsi de Treves voorgedragen heeft/om dat hy meende dat wy in tijt van rust ons tweedraehtiger souden dragen als in Oorloge/maer Godt lof/de Prophetie is niet vervult.

Ende al hoe wel eenige twist-gierige gemoederen(sonder twijffel syn Creatueren) ons onse wel-gestelde staet hebben willen turberen ofte beroert maken/so zijn sy nochtans door de gratie Godts/ende vromighept van de Edele Heeren Staten/ ende syne Princelijcke Excellentie Graef Mauritius van Nassauw', soo ghedempt/ dat nu onse Kercke in rust (door het Synode tot Dordrecht gehouden) ende de Politijcke in vrede is geraeckt. Godt geve dat wy door dit goet belept der Edele Heeren dien goeden stant langh mogen genieten/tot welvaert van desen teghenwoordigen ende toecomenden Staet/ende dat de Staten van den Lande ghestadich de Wapenen in de Hant houden/gelijck de Switsers doen/die nu so menich jaer hare Vryhepdt met den Swaerde hebben verdedicht teghens de Tyrannen die haer pleghen te overvallen.

Dit is oock den raet geweest van den grooten Hendrick de vierde Coninc van Vranckrijck ende Navarra aen de Staten/inden tijt vant beginsel vanden Treves/ als sy bevucht waren wie haer verseeckeren soude van het Contract ofte Verbont dat sy maeckten met den Coninc van Hispangien/ende met wien sy haer Vryhept souden defenderen ofte beschermen. Doen sepde hy: Dat dat meest was gelegen in de Wapenen/die hy altijdt (al hoe wel het scheen dattet Paps was) moesten in de Hant houden/ende soo goede wacht houden of het Oorloch was. Den raet vanden Coninck van Vranckrijck.

Dit is een seer goede raedt van desen voorschreven Coninck gheweest / die des Spaengiaerts natuere wel is bekent geweest: Want wy nopt en sullen beleven/ dat den Spaengiaert opt sal af-staen om syn Monarchie vast te maecken/jae hy betoont wel met syne meeninge dat hem de gantsche Werelt niet ghenoech en is om tot sijn eer-gierich voor-nemen te comen.

Al hoe wel hy nu wel behoorde te sien datter weynich hoops voor hem is om tot sijn voornemen te comen/soo zijn nochtans syn getroutste Dienaers gestadichlijc besich om hem aen te hitsen tot het vol-voeren van een so heplich werck / waer af de Jesupten de Principaelste zijn / die om haer Naet te naepen alle Landen nu in roere stellen door haren listighen handel / maer ick hope dat het haer in't epnde sal becomen gelijc het de Templiers bequam/die met consent van den Paus ende Keyser/midts'gaders alle Vorsten des Werelts/allegader op eenen nacht werden omghebracht. De Templiers werden gelijckelijck om gebracht.

De fondamenten van haren onderganck zijn al gelept. Want men heeft gesien hoe die van Venetien haer ghebannen hebben upt alle hare Heerlijcheden / behoudende nochtans de Catholijcke Religie.

Men weet wat sy over eenighe jaren te Praegh aenrechteden/als Leopoldus met het Passausche Krijghs-volc de Stadt meende te over-rompelen/ende sy haer Clooster vol Wapenen hadden.

Sy zijn

Sy zijn nu oock om haer oproer die sy 'tsedert dien tijdt ghebrouwen hebben/ verjaecht uyt het Coninckrijck van Bohemen, Hungarien, Silesien, Moravien, Sevenberghen. &c. ende alle andere Contreyen. Soo dat wy niet en twijffelen oft haren val is voor handen/ met oock 'tsamentlijck de gene die haer Hooft is/ te weten: den Paus met alle sijnen aenhangh/ soo dat de Prophetien/ daer so dicwils mede ghespot is/ noch sullen in achtinge raecken/ midts hem den val noch eerder sal over comen als wel geprophetecrt is/ waer uyt wy eene volcomen verlossinge van alle Tyrannye sullen hebben te verwachten als Babylon de groote Stadt ghevallen is.

Des Paus Val is by na.

Na desen Val mogen alle vrome Herten wel verlangen/ want sy nemmer laten en sullen nacht ende dach te practiseren hoe sy ons het Net over 't Hooft sullen crijgen/ waer voor ons Godt wil bewaren/ want crijgen sy weder eenige Heerschappye/ ten soude dan niet baten of men seyde dat men goet Catholijck was/ sy souden seggen als sy pleghen te doen/ Dat is goet voor u Ziele. Nochtans weten de Papen menich mensche alsoo te betooveren met haren gheveynsden schijn ende valschen Godts-dienst/ dat/ al wisten sy beter sy en souden nochtans niet beter willen wetē/ gelijck het aen menich blijckt/ ja sy souden meenen datse verdoemt souden zijn so sy yet anders hoorden lesen ofte predicken/ 'twelck Heer-Oom haer op haer salicheyt verbiet gheene Schriftuer te lesen anders als haer grillen.

Den Spangiaert siet geen Religie aen.

De Papistē willen niet anders ghelooē als 's haren Heer-Oom seyt/ al waert schoon beter.

Ons algemeene Ampt is alhier inde Vrye Vereenichde Provintien/ God den Heere met ghebroocken Herten te bidden/ dat hy ons voor alle boose ende listighe treken van den Vyant wil bewaren.

De Staten vanden Lande ende syne Princelijcke Excellentie een moedich Herte gheven teghen de bloet-dorstige Vyanden. Dat sy t'allen tijden op haer hoede mogen zijn/ ende op alle Contracten/ Treves ende Paysen met haren Vyant gemaeckt/ niet vertrouwē/ maer op't hoochste mistrouwen/ hebbende altoos de Wapenen in de hant de Frontieren wel beset/ de Oorloch-schepen wel gemonteert op alle Custen/ als in Oost ende West-Indien/ den krijgh wel hant-haven/ etc. dan sal het ons wel gaen/ ende sullen ons ende onse Nacomelingen (soo't Godt belieft) van het Spaensche Jock bevrijdē/ dat seer swaer ende onverdragelijc is. Daerom behoudende het suyvere Woort Godts ende Eendracht by ons/ door welcke beyde de Staet des Lants onveranderlijck sal zijn ende blijven/ tot Lof des Alderhoochsten Amen.

Dat ons by een sal houden.

FINIS.

Den SPIEGEL der Spaensche Tyrannye gheschiet in West-Indien.

VVaer in te sien is de onmen-
schelijcke wreede feyten der Span-
giaerden met t'samen de beschrij-
vinge der selver Landen, Volc-
keren aert ende natuere.

In't Spaensch beschreven
Door den E. Bisschop Don Fray
Bartholome de las Casas van S.
Dominicus Orden.

Nu op't nieuwe met schoo-
ne Kopere Figueren verciert.

tot
AMSTERDAM
Ghedruckt by Ian Evertsz.
Cloppenburg, op 't Water
tegen over de Koor-Beurs
in vergulden Bybel.
162

Prologe van den Bisschop Don Bartholomeus de las Casas, ofte Casaus, aenden seer hooghen ende seer machtigen Heere, de Prince van Spangien, Don Philips, onsen Heere.

NAdemael de Godlijcke voorsichticheyt heeft geordineert inde werelt/dat tot vorderinge ende gemeyn profijt van't Menschelijcke Geslachte/men stelde over de Landen ende 't Volck/Koningen/als (sose Homerus hiet) Vaders ende Herders/ende dat de selve by consequentien zijn d'edelste ende weerdichste Leden vande Republiquen. Men twijffelt niet/of men behoort ymmers met redene niet te twijffelen aen hare Koninckliicke vromicheyt ende oprecht Ghewissen. Ende oft schoon inden Regimente eenich ghebreck ware/ men moet ghelooven dat d'oorsake niet anders en zy/dan dat de Coninghen dat niet en weten: ende by so verre sy sulcx wisten/ dat sy met alle neersticheyt/sorchvuldicheyt ende arbeyt dat beteren ende wech doen souden. Sulcks schijnt dat de H. Schrifture te kennen gheeft/daer Salomon inden Boeck van Proverbia seydt: Rex qui sedit in solio Judy/ dissipat omne malum intuitu suo. Want men also vande ingeboren ende natuerlijcke deucht ende geschicktheyt des Koninckx presupponeert/te weten : Dat alleenlijck de kennisse ofte wetenschap dat in syn Rijck mach wesen/is suffisant ende genoechsaem om dat te stil en ende wech te nemen/ende dat hy niet eenen oogenblick (so veel als in hem ware) dat soude konnen lijden. Considererende dan/ick/seer machtighe Heere/het quaedt/schade/bederffenisse ende verlies/sulcx als men niet en denckt dat de menschen souden konnen doen / alsulcke ende so groote Landen/ende om beter te seggen/seer woeste Nieuwe Werelt van Indien/gegheven ende bevolen van God ende syn Kercke den Koningen van Spangien/om dat sy se souden regeeren/bekeeren/ ende doen in alle Wereltlijcke ende Geestelijcke gelegentheyt prospereren/ghelijck die vijftich jaren lanck/ende meer tegenwoordich zijnde/ by experientie de Spangiaerts hebbe sien doen: Ende dat wesende uwe Hoocheyt van sommige hare particulariteyten onderricht: want sy en souden niet konnen gelaten/aen sijne Majesteyt met alle Instantie ende opportuniteyt te bidden/dat hy sulcx niet en gunne noch toe en late/welcke de Tyrannen vonden/vervolgden ende deden/ by haer geheeten Conquistas/dat is de voorsz. Landen door krijgh in-nemen. Nae de wijle die gedaen teghen sulcken vreedsamen/ootmoedigen/ende soethertigen Volcke/dat niemant en misdoet/ zijn onrechtveerdich/tyrannich/ende by alle natuerlicke/Godlicke ende Menschelijcke Wetten verdoemt/wederleyt ende vervloeckt. Ic hebbe gedelibreert/om swijgende niet schuldich te wesen aende bederffenisse ende verlies van so veel ontallijcke Zielen ende Lichamen/welcke alsulcke Conquisten causeren/eenige ende weynige stucken/ welcke ick dese dagen voorleden vergaerde van ontallijcke/die ick metter waerheyt soude mogen verhalen/op dat uwe Hoocheyt die te lichter mach lesen in Druck laten uyt gaen. Ende alst sake dat de Ertz-Bisschop van Toleden/ Meester van uwe Hoocheyt/als hy Bisschop van Carthagena was/deselve van my begeerde/ende aen uwe Hoocheyt presenteerde. Nochtans door oorsake vande lange ende verde reysen/die uwe Hoocheydt te Lande ende te Water voor nam/ende menichvuldige occupatien die hy hadde/mach wel ghebeurt zijn dat uwe Hoocheyt die niet gelesen en heeft/oft dat sy nu vergeten zijn. Ende den onredelijcken appetijt van de gene die niet en achten onbehoorlijck te storten so grooten menighte van Menschen Bloet/ende verwoesten ende uyt-royen de natuerlijcke Inwoonderen ende Besitteren/doot slaende duysent Millioenen Volckx van alle groote Landen/ende rooven ongelijcke Schatten ende Threzoren/'twelck wast van dage tot daghe/unpormerende by diversche weghen ende effingeerde couleuren/dat men haer gebe ofte toe-late de voorsz. Conquisten/welcke men haer niet en soude mogen geven/sonder te schenden de natuerlijcke ende Godlijcke Wet/ende sonder uytnemende sware Doot-sonden/weerdich alle afgrijselicke ende eeuwige punitie. Ick vinde wel te voegen ende uwe Hoocheyt te dienen met dit kort Summier van seer wijtloopende Historie/die men soude mogen op den grouwel ende verwoestinghen/dier geschiet zijn/maken. Ick bidde uwe Hoocheyt dat hy't ontfanghe ende lese met alsulcke goede ghenegheentheyt ende Koninckliicken goedertierentheyt/als hy plagh de wercken van sijnen Dienaren/de welcke oprechtelick alleen om't gemeene beste ende prosperiteyt van den Koninckliicken staet wille/ begheeren te dienen/ 'twelck gesien hebbende/ende verstaende de leelijckheyt vande onrechtveerdicheyt/ welcke desen onnoosele volcke gedaen wort/dat bedervende/verscheurende sonder oorsake ofte redene/ dan alleenlijck door begheerte ende ambitie vande ghene die so schadelijcke wercken voornemen te doen.

Uwe Hoocheyt neme voor goet/te bidden ende te persuaderen sijne Majesteyt/ dat hy weygere den ghenen die alsulcke schadelijcke ende boose Conquisten sullen begeeren. Ja ghebiede/belangende dit helsch versoeck/een eeuwich ghe-swijgh op alsulcken pene/dat niemant voortaen hem verstoute/niet alleenlick die te noemen.

Dit is een sake (seer hooghe Heere) uytnemende wel voegende ende noodelijck/op dat God doe prospereren/beware/ende ghelucкich make den gheheelen staet vande Koninckliicke Kroone van Castilien/int Geestelijck ende Wereltlijck.

DE ERENTFESTE VVYSE ENDE DISCRETE HEEREN.

Heer
- Dirck Bas Ridder Burghermeester.
- Frans Hendrickſz Oetjes Burgermeester.
- Gerrit Iacobſz.Witz.out Burghermeester.
- Iacob Poppen Burghermeester.
- Louys de la Beque.
- Ian Harmanſz.
- Iacob Reepmaker.
- Arent van der Burgh. Schepen.
- Symon Iacobſz.Schoonhoven.
- Elias Trip.

Heer
- Hilbrant Schellingher oudt Schepen.
- Andries Rijckaert.
- Dierick Haſſelaer.
- Hendrick Brouwer.
- Doct. Adriaen Pauw Ridder ende Penſionaris.
- Pieter de Schilder.
- Iacob Bicker.
- Dirck Heynck.
- Dirck Vlack.

Lucas van Eſſen van Gelderlant, Egbert vau Duringh van Vrieſlant,
Mr. Aert van Buchel Advocaet van Wtrecht.

De Heeren Bewindthebberen van de Ooſt-Indiſche Compagnie,
reſiderende binnen AMSTERDAM.

Diſcrete, Voorſienighe Heeren.

ALle de Machtichſte Koningen ende Potentaten die in voortijden hebben geweeſt/ ende on-
der hare Regieringe gehadt vele Konincrijcken ende Domeynen/ in de welcke ſy wiſten dat
ſy geſtelt waren als Voogden/ Toe-ſienders/ ja Vaders/ hebben altoos daer na ghetracht/
dat ſy haer Rijck 't welck haer was gegunnet ſouden in Vrede ende Eenicheyt regieren/ ende met
alle vromicheyt ſo het geviel/ vermeerderen. Principalijck om de Redenen/ dat ſy by haer nae-ko-
mende Vorſten ſouden eeuwighe lof verwerven/ en by haer Onderſaten een goede Memorie. Ex-
empelen hier van ſullen ons noyt ontbreken: het heeft gebleken by den Koninck Alexander Mag-
nus/ als hy het Rijck van ſijn Vader Philippo Macedone ontfangen hadde/ met wat een gheruſte
Regieringe hy het langen tijt geregeert heeft/ dat hy ſo lieftallich is gheweeſt by ſijn Onderſaten-
dat ſy hem voor een God hielden/ na de heydenſche wijſe. De reden was deſe: dat hy haer Gemoe-
deren ſo hadde in genomen met ſijne lieflicke Regieringe en goetdadicheydt over de ſijne/ dat haer
dochte dat hy vande Goden haer toe geſonden was/ als een van haer oft wat minder/ om haer te
regieren. Voorwaer 't is niet buyten reden geweeſt/ alſo ſy onder ſo goet-aerdighen Prince leefden/
en 't Rijck bloeyde en groeyde dat ſy hem bemindt hebben als een Vader/ oft als een God/ die be-
ſchermer was van hare vryheyt/ van alle goederen en byſonderlic van haren Godſ-dienſt. 'T heeft
oock aen hem gebleken wat een goedertierene Prince hy is geweeſt/ als hy ſijn Rijck heeft geſocht
te vermeerderen/ dat hy vele ſteden/ Landen/ Konincrijcken heeft verovert/ en inde veroveringe niet
heeft gepleegt eenige daden van wreetheyt/ maer alle de ghene die haer goetwillichlick onder ſijn
Regieringe wilden begeven/ heeft hy inde Poceſſien van hare Rijcken en Domeynen gelaten. Iu-
lius Ceſar een Keyſer der Romeynen/ ſal niemant wijcken in eere dat hy ſeer vromelick met de ge-
ne gehandelt heeft die hy geſubligeert heeft: hoe menigen Konincrijck heeft hy met Wapenen on-
der gebrocht: maer onder gebrocht zijnde/ heeft hy over de overwonnene niet getyranniſeert/ maer
heeft geſocht de machten/ volckeren/ natien/ ſtil in vrede by een te houden/ ende ſo late vermenich-
vuldigen/ blijvende alleen onderſaten van het Rijck van Romen. De gene die hy niet en heeft kon-
nen met Wapenen temmen/ heeft hy met ſoete redenen ſo verde ghebrocht/ dat ſy haer by het Rijck
gevoegt hebben: gelijck hy heeft gedaen de Batavieren/ als hy die door de handelinge der Wape-
nen en ervarentheyt des Krijgs niet en konde over-winnen/ wat heeft hy ghedaen? hy en heeft die

hy

hy gevanghen kreegh/niet ghetyranniseert/of grouwelijck om den hals ghebracht/maer met onse
gantsche natie so gehandelt/dat hy haer aen-genomen heeft als Broeders eñ Vrienden des Rijcx.
Desgelijcx hebben gedaen de Koningen van Spangien die in voortijden so een treffelijck Koninc-
rijck geregeert hebben/sy haer hebben gehouden binnen haer Limiten/niet meerder lants beghee-
rende als God eñ de naturee haer gaf:maer hare nakomelingen hebben haer al veel anders gedra-
gen/afwijckende vande oude vromicheyt ende deucht/eñ niet dat alleen/maer hebben gesocht an-
dere landen eñ natien/die op een andere contreye vande werelt gelegen waren/inde welcke sy ghe-
vonden hebben onnoosele eñ simpele menschen/niet begaeft met eenige dubbelheyt oft list/seer ge-
hoorsaem ende getrou aen haren natuerlicken Heere/niet ambiticus/niet hoovaerdich / levende in
armoede/niet besittende noch begeerende meer te besitten als haer van God was vergunt:gaende
meest naect/so dat sy scheneu gheweest te zijn overblijffselen van de gulde eeuwe daer de Poeten af
schrijven.Eñ also God haer hadde begaeft met het gene dat by de gierige menschen meest begeert
wort/'twelck is het Gout eñ Silver.Eñ tot haren ongevalle komen haer over de gene die dese spe-
tien meest begeerden(dat waren de Spangiaerden) die siende so grooten overvloet van het Gout/
hebben getracht met so grooter begeerte daer na dat sy haer grootlicx hebben verloopen in't stuck
vande handelinghe met dese natie/dat sy die niet alleenlijck hebben berooft vande gaven die haer
God hadde vergunt/maer oock t'samen van't leven eñ dat op so onbehoorlijcke manieren/ dat sy
schenen voor-ghenomen te hebben de gantsche Natie uyt te royen tot de gront toe.Het en was niet
ghenoech dat sy haer het leven benamen/maer sy dedense dickwils driederhande pijnen aen in de
ure des doots/so dat het haer niet genoech was dat sy haer met een slechte soorte des doots/vande
werelt hielpen.De gene die sy slechtelijck ter doot hielpen/die waren de geluckichste/ als de ghene
die sy in openbare Bataille om brochten/of die die verwonnen waren/vande berghen af/oft in de
Zee geworpen werden/welcker menighte so groot is gheweest/ dat sy een peyl zijn geweest daer de
Spaensche schepen op zeylden.Maer de Edelen eñ principaelsten van't lant/ja de Koninghen. by
sonder de Koninck Atabaliba heeft so slecht aen syn eynde niet konnen komen/ oft hy heeft moetẽ
eenen driedubbelden doot sterven. Het scheen dat sy niet anders en deden dan practiseren alder-
hande soorten van tyrannien/waermede sy de thien Koninckrijcken/die van menschen griemelden/
so hebben uyt-geput/datmen eenige hondert mijlen heeft daer na gereyst/sonder menschen te vin-
den.Men leest van Phalaris/dat hy een uytnement Tyran is gheweest/besluytende de menschen
in een gloeyende metalen Os/eñ also brandende van het leven beroofde.Eenige Tyrannen hebbẽ
de lichamen der menschen de wilde dieren eñ Tigrẽ voor geworpen/eñ so vernielt.Eenige hebben
hare Ondersaten in eenige plaetsen besloten/eñ die aen brant gesteken. Maer dese Spangiaerden
die over dese onnoosele menschen getyranniseert hebben/hebbense alle te boven gegaen/ meriteren
oock onder alle Tyrannen de eerste plaetse. Het was van outs verboden aen den dach te brenghen
den naem van de gene die den Tempel van Diana aen gesteken hadde om dat het boos feyt ende
de man souden uyt de monden eñ gedachten der menschen raken: Alsoo dese wreetheydt behoorde
gantsch uyt de werelt uyt gheroyt te zijn/om andere tyrannen geen exempel te geven om de men-
schen te quellen:nochtans hebben eenighe goet ghevonden/datse behoorde op het tonneel des we-
relts getoont te worden/om den Spaenschen moordadighen aert alle menschen te kennen te ghe-
ven/int kort als het eerste deel van haer tyrannyen aldaer bedreven. Ende so ick bevinde/ dat dit
werck/met schoone nieuwe Platen versien/ de Eerweerdighe Heeren aengenaem is/hope oock in't
korts het tweede deel uyt te gheven vande Spaensche Tyrannye/ alhier in Nederlandt bedreven/
over onse eygene Natie.Biddende de Heeren te ghelieven mijn tegenwoordige werck ten besten te
nemen.Wenschende haer te samentlijck in hare Concepten eenen goeden voortganck eñ geluckigen
Succes/tot welvaert van de loffelijcke Compagnie/ende profijt des Vaderlants.Ghedaen in Am-
sterdam desen 29.Novemb.Anno 1619.

U. L. Goetwillighe ende aller bereyde Dienaer

Ian Evertsz.Cloppenburgh.

Kort verhael van de Destructien van Indien.

ALs het Indien wert ontdect in't jaer 1492. Het jaer daer na quamen daer/om te stichten ende te besetten de Christenen/te weten/de Spangiaerts/in dier voegen dattet gheleden zijn 49. jaren/ datter groote menighte van Spangiaerts ginghen/ ende 'teerste daer sy aen lant quamen/ om het feydt van stichten ende besetten/was het groote ende ghelucking Eylant Española, 't welc inde ronde heeft ses hondert Mijlen. Daer zijn ander seer groote ende ontallijcke Eylanden van allen zijden ontrent/de welcke wy alle saghen / ende waren meer bewoont/ende vol van naturelen volcke/te weten/Indianen / dan mach wesen eenich ander Lant in de werelt.Het Vaste-lant/'t welck leydt van dit Eylant ten naesten twee hondert ende vijftich mijlen/al ontdeckt/ende daghelijcks ontdeckt men meer/also vol van volck gelijck eenen Bye-korf vol Byen. So veel belanght dat men ontdeckt totten jare 1531.schijnende dat Godt in het voorsz. Landt t'effens uyt-storte den grooten hoop ofte meeste menichte van alle het ontallijcke menschelijcke Gheslachte.

Alle dit ontallijck volck van alle soorten/schiep God simpel/sonder archeyt noch eenige dubbelheyt/uytnemende gehoorsaem/ghetrou aen hare natuerlicke Heeren/ẽ den Christenen die sy dienen/ootmoedich/patientich/breedsaem ende stil/sonder troubleren/beroerte/ niet quellijck/niet krackeelich/sonder rancœur,sonder haet/sonder wrake te begeeren/meer dan andere ter wereldt zijn. Oock zijn sy delicaet/teeder ende weecker van complexie/ẽ die min mogen tegens den arbeyt/ ẽ die eer sterven van wat sieckte dat het zy. Ja de kinderen vande Princen ẽ Heeren onder ons op ghevoet ẽ opgetrocken in alle delicaet levẽ/en zijn niet delicater dan syen zijn/hoe wel dat sy oock zijn van de ghene die van Arbeyders af komen. Sy zijn oock seer arm/ẽ die min besitten/noch en begeeren te besitten het tijtelijc goet/ ẽ daerom niet hoovaerdich/niet ambitieus/niet begeerlijck.Haer leven is sulcks dat het gene van de H. Vaders inde Woestijne schijnt niet strenger geweest te hebben/noch min onlustich noch arm. Sy gaen gemeynlijck naect/ghedeckt alleenlijck hare schamelheyt/oft ten hooghsten decken sy haer met een kleedeken van kattoen / van anderhalf Elle/oft twee Ellen in't vierkandt. Sy slapen op een Sargie/ẽ die doen sy veel in een hanghende Netteken/welck sy in het Eylant Española heeten Hamacas, sy hebben ooc suyver onbelammert ẽ levende verstant/ seer begrijpende ẽ leerbaer tot alle goede leere/seer bequaem om aen te nemen ons H. Catholijck Gheloove/ende haer te vercieren met deuchdelicke manieren/ende de gene die min beletsels daer toe hebben dan d'ander die God schaepte in de Werelt/ende sy zijn so importuun/ achter dien dat sy eens beginnen kennisse te hebben vande saken vanden Geloove/om die te vol-weten ende te oeffenen/ ende ghebruycken de Sacramenten vande Kercke/ende Godt te dienen/dat ick mach segghen/dat de Reli-

gieusen

grienſen wel van noode hebben om haer te verdragen/dat God haer begabe met ſekere merckelijcke gaben van patientie. Eyndelijck hebbe ick hooren ſeggen van veel wereltlijcke Spangiaerts/over veel jaren ende menichmael niet konnende loochenen de goethept die ſy in Judien ſaghen/voorwaer (ſeyden ſy) dit Volck ſoude het gheluckichſte van de Werelt weſen/kenden ſy alleenlijck Godt.

Onder deſe tamme ende ſachtmoedighe Schapen/eñ van der qualitept als voren/van God haren Schepper alſo begaeft/vielen de Spangiaerts terſtont als ſyſe kenden/als nptnemende felle eñ van veel dagen hongherige Wolven/Tigren ende Leeuwen/ende ſy en hebben aldaer van over veertich jaren tot nu toe/anders niet gedaen/ende doē't noch hedens-daegs/dan die verſcheuren/dooden/ benauwē/afligeren/tormenteren ende bederven/met vreemde / nieuwe diverſche/eñ nemmermeer dier gelijcke geſien/noch geleſen/noch gehoorde manierē van wreethept/waer af eenige luttel hier onder ſullē geſept wordē/in dier voegē/dat daer waren int Eylant Eſpañola,boven drie Millioen Zielen/die wy ſagen/nu ter tijt daer niet en zijn vande Ingeborene twee hondert perſoonen.Het Eylant Cuba is bp na ſoo lanck als van Valladolid tot Romen,ende is hedens-daeghs t'eenemael verwoeſt.Het Eylant van S.Iuan ende dat van Iamayca,Eylandē ſeer groot ende ſeer geluckich eñ playſant/zijn beyde deſolaet. De Eylanden Lucayos,welcke palen aen het voorſz.van Eſpañola,eñ Cuba,in't Noorden/zijn meer dan tſeſtich in getalle/met de gene die men hiet de Gigantes, eñ ander groote eñ kleyne Eylanden/eñ daer af het ſlechtſte vruchtbaerder eñ playſanter is dan den Hof van den Koninc van Sivilien/ende het geſontſte Landt van de Wereldt:daer inne waren meer dan vijf hondert duyſent Zielen/daer en is op dit pas niet een eenige Creature alleene/ſy doodenſe al/ſo ſyſe upt haer Landen trocken/eñ brochtenſe in't Eylant Eſpañola,achter dien dat ſy ſagen dat de Naturele daer failgeerden/gaende derwaerts een Schip/over drie jaren/om te ſoecken ofter yet over gebleven was(ſo een goet Chriſten beweegt wert door compaſſie)om te bekeerē diemen ſoude mogen vindē:men vonter maer elf perſoonen die ick ſach.Ander meer dan dertich Eylanden/ gelegen by dat van S.Iuan,zijn deſert ende verlaten. Alle deſe Eylanden te lande/maken meer dan twee duyſent Mijlen/die al gheabandonneert eñ upt gheſtorven zijn.

Van het groote Vaſte-Lāt zijn wy verſekert dat onſe Spangiaerts met hare wreethept ende booſe feyten/hebben vernielt eñ upt-geroyt/ende die hedens-daegs blijven te niete/ geweeſt hebbende vol redelijck volck/meer dan thien Rijckē/grooter dan geheel Spangien/al gingen daer mede in Arragon ende Portugael/eñ meer Lants dan tweemael van Sivilien tot Jeruſalem/'twelc meer is dan twee duyſent mijlē.

Wy ſullen ſeer ſekere ende waerachtige rekeninge geven/ datter geſtorven zijn inde voorſz.veertich jaren door de voorſz.tyrannye eñ helſche daden vande Chriſtenen/onrechtveerdelijc ende tyrannelijc meer

dan

van twaelf Millioenen Zielen/Mans/Vrouwen en Kinderen / ende voorwaer ick gheloove (sonder dat ick meyne my te vergrijpen) dattet meer is dan vijfthien Millioenen. De twaelf Millioenen maecken twaelf mael thien hondert duysent/of hondert mael hondert duysent/ende twintich mael hondert duysent. De vijfthien Millioenen maken hondert mael hondert duysent/ende vijftich mael hondert duysent.

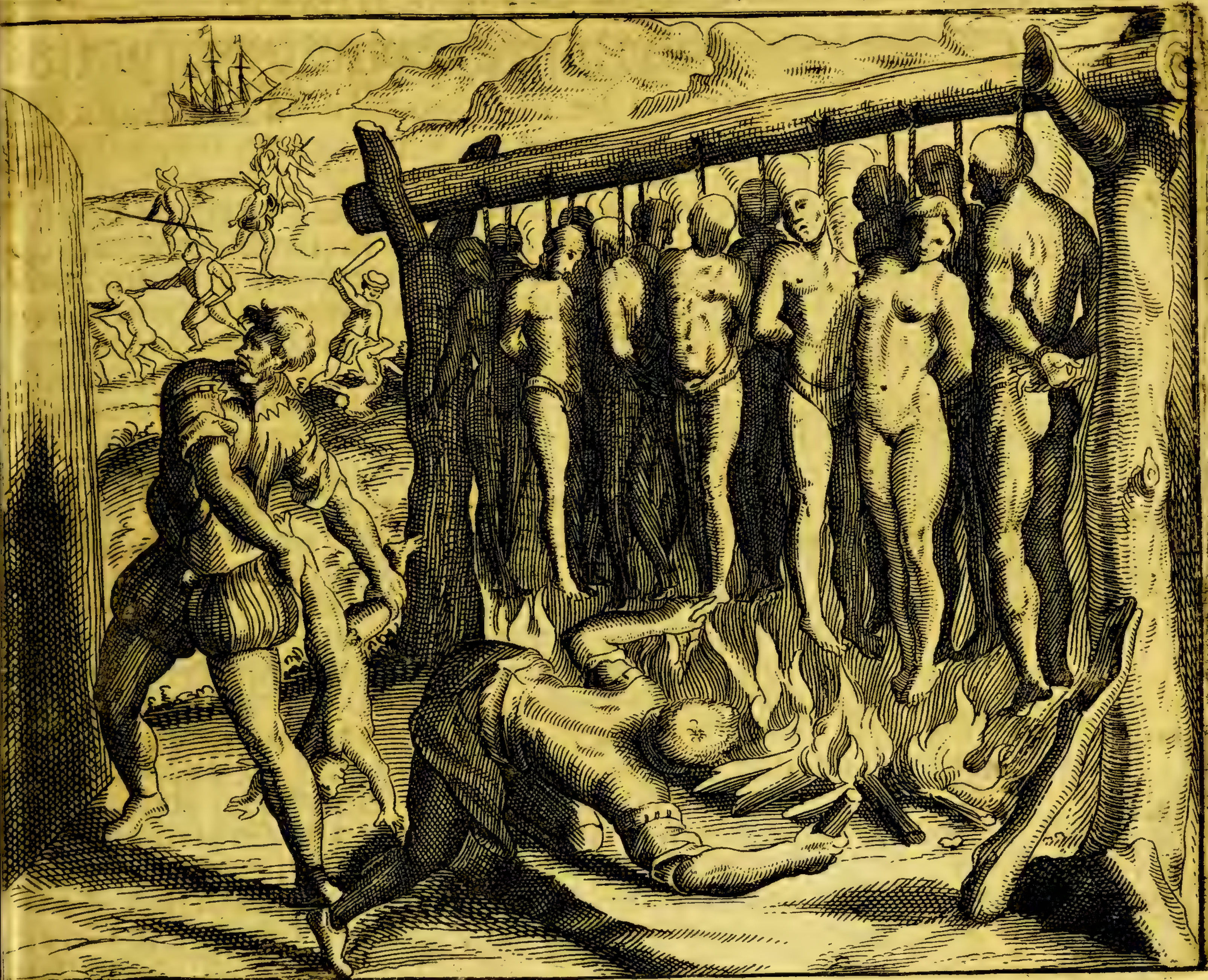
Twee generale en principale manieren hebben gehadt de gene die daer gingē/en haer heetē Christenen / om uyt te wortelen en van den Bodem des Aertrijckx wech te nemen de voorsz. miserabele Natien/ d'eene door onrechtveerdige/wreede ende bloedige tyrannische Oorloghen/d'ander/na demael sy ghedoot hebben alle de ghene die hadden moghen hijgen/suchten ofte peysen/op de vryheyt ende libertevt vande Landen/oft om uyt de tormenten diese leden/te gheraecken(sy dooden alle de naturele Heeren ende Mannen) want gemeenlijcken en latē sy niemandt leven dan de Kinderen ende Vrouwen: Sy verdrucken alle de reste met de swaerste afgrijselijckste ende scherpste slavernye/ daer in men opt Menschen ofte Beesten soude konnen gheleggheu.

Onder dese manieren van helsche tyrannye/ worden gebrogt als een hoofde alle ander soorten/om te vernielen alle dat ontallijck volck.

De oorsake waerom de Christenen hebben gedoot ende verdestrueert so veel en sodanige zielē/heeft alleenlijc geweest/om dat sy voor haer leste eynde achten het Gout/ende haer willen in seer korten tijdt vervullen met rijcdom/ende op-klimmen tot hooge staten/sonder de proportie van hare persoonen/te weten/om de onversade begheerte ende ambitie die in haer was/de welcke heeft grooter ghe weest/ dan in de Werelt mach wesen: Wesende de voorsz. Landen so geluckich en rijc/ ende het volck so ootmoedich/so patientich/ende so licht om te onderwerpen/den welckē sy niet meer respects en hebben gedragen/noch sy luyden en hebbender oock niet meer wercx daer af gemaeckt dan van Beesten(ick segge de waerheyt/so ick wete/ende alle den voorsz. tijdt gesien hebbe/ende anders en segghe ick niet)ach! oft Godt gave dat sy haer geacht hadden als Beesten/maer gelijck en min dan den Dreck ende Slijck opter Straten. Ende also hebben sy sorghe ghedraghen voor haer leven ende Zielen/ende daerom hebben sy al dat Volck ghedoot sonder Gheloove ende Sacramenten.

Ende dit is een seer notoire geverificeerde waerheyt/dat alle Menschen/al zijn't oock de Tyrannen ende Moeders selve/ weten ende bekennen/dat noyt d'Indianen van al het Indien den Christenen eenich quaet deden/maer dat syse hielden al oft sy uyten Hemel gecomē waren/so lange tot dat sy ofte hare Gebueren eerst veel reysē veel quaets roovens/doodens/ghewelt ende quellinghe van haer ontfinghen.

De

Figuere Num. 1.

DE vvreede Spangiaerts haer onmenfchelijcken handel,
Haer vvreede rafery, haer Goddeloofen vvandel,
In't VVeft-Indifche Landt, in voor-tijden ghefchiet,
Ghy hier in juyfte form vvel af ghebeeldet fiet.
Derthien onnoofel Lien defe Ziel-moorders vinghen,
Die fy tot Godes eer end' fijn Apoft'len hinghen:
Het fnoodtfte lafter, laes! dat men ter VVerelt vveet,
VVerdt met Gods heylich VVoordt bemantelt end' bekleet.
De kleyne Kind'ren fy teghen Steen-klippen fmeten:
Godt sal in sijn Ghericht dien grouwel niet vergheten.

Beschrijvinghe van't Eylandt Españo-la/ legghende aen de Noordt-zijde van de Linie Æquinoctiael, op 20. Graden.

IN het Eylandt Española, welck was 'teerste (so wy ghesept hebben) daer de Christenen in quamē/ begost de groote distructie/ ellende / ende bederffenisse van desen Volcke. De voorsz. Spangiaerden nemende de Vrouwen eñ kinderen van de Indianen om hen te dienen/ ende die te misbruycken / etende het ghene dat sy met veel sweets ende suyzen arbeydt kosten by een gherapen / niet te vreden wesende met 'tghene dat sy hem na hare macht/ die altijt kleyn is (want sy en pleghen niet meer te hebben dan dat hen ordinaerlijck van noode is/ ende bereyden met kleynen arbeyt) geerne gaven/ waer in te mercken staet/ dat het ghene dat genoech is voor drie Huysen van dertich persoonen t'samen voor een Maent / een Spangiaert eet ende vernielt in eenen dach/ ende aenrechtende vele fortsen/ gheweldt ende overlast/ in dier voeghen dat d'Indianen begosten te verstaen dat alsulcke menschen niet en kosten ghekomen zijn uyt den Hemel/ ende bergden haer Eet-werck / andere haer Vrouwen ende Kinderen/ vele vloden in't Gheberghte / om haer te scheyden van dien Volcke / ende van sulcke rauwe ende grouwelijcke conversatie ende omme-gangh.

Groote soberheyt der Indianen.

De Christenen gaven haer souffeletten/ smetense met vuysten ende stocken/ sonder de Heeren te mijden/ ende het quam soo verre/ tot sulcken quellagie ende onbeschaemtheyt / dat een Capiteyn van de Christenen de Huysvrouwe verkrachte van den grootsten Koninck/ Heere van den geheelen Eylande. Hier om begosten d'Indianen te soecken middelen om de Christen te verdrijven uyt haer Landt. Sy stelden hen in de Wapenen/ welcke seer weeck zijn/ ende van kleyner weerde tot bescherminghe om tegenstant te doen/ daer om dat alle hare oorloghen luttel meer zijn dan hier te lande Iuegos de Cannas, ende oock van kinderen. De Christenen met de Peerden/ Sweerden ende Lancien beginnen te moorden / ende vreemde wreedtheden onder haer te doen. Sy vielen in de Steden ende Vlecken/ ende en lieten leven noch jonck noch oudt/ noch groot-gaende Vrouwen/ noch die in't Kinder-Bedde lagen/ die sy den Buyck niet open en ruckten ende verscheurden / alleens oft eenen hoop Lammeren in hare Koyen rustende hadden ghe weest. Sy wedden wie een Mensche met eenen slach totten middel kloven soude/ ofte het Hooft af snijden/ ofte het Inghewandt ontdecken. Sy namen de jonghe Kinderkens van de Borsten hares Moeders by de Beenen/ eñ sloegen die metten Hoofde tegen de Steen-rotzen/ andere wierpense van achteren over de Schouderen in de Rivieren/ lachende ende gheckende/ ende als sy in't Water vielen/ riepen sy:

Een spaens Kapiteyn verkracht de Huysvrou van dē grootsten Koninck.

De Indianen en konnē der Christenen peerden niet wederstaen.

Meret hier dese onghehoorde tyrannye.

Sy slaen de Kinderkens teghens de Steenrotzē de herssenen in.

sy: Bobbelt bry op. Cuerpo de tal. Sommighe dooden sy metten Sweerde t'samen met de Moeders / met al dat sy voor hen vonden. Sy maeckten sekere Galgen / dat de Voeten by na op d'Aerde raeckten / ende van derthien tot derthien daer aen hangende / ter eeren ende reverentie van onsen Verlosser ende de twaelf Apostelen / brenghende Hout ende Vyer / verbrandense levendich / ander bonden ende besetten sy al het Lichaem met drooch Stroo / ende alsoo ontstekende / verbrandense. Sommighe / ende alle de ghene die sy wilden by den leven behouden / hieuwen sy beyde de Handen af / ende behinghense daer mede / segghende: Gaet henen met Brieven / te weten / draeght dese tijdinge aen de ghene die op't Gheberghte ghevloden zijn.

Siet in de voorgaede Figuer pag. 9. Num. 1.

Ongehoorde wreedtheyt.

Ghemeenlijck dooden sy de Heeren ende Edelen in deser manieren: Sy maeckten sekere Roosteren van Stocken op Vorckxkens / ende bondense daer levendich op / ende sy stoockten daer kleyn Vyer onder / op dat sy allencxkens schreeuwende ende krijtende in alsulcke desperate tormenten haer Zielen uyt-steenen souden.

Siet in de naest volghende Figuer Pag. 12. Num. 2.

Ick sach eens op de Roosters braden vier of vijf principale Heeren / (ick meyne oock datter waren twee of drie paer Roosteren / daer noch andere op laghen om te roosten) ende want sy door pijne seer riepen / het welcke den Kapiteyn sijn slaep belettede / soo beval hy dat mense worgen soude / ende den Officier die booser was dan den Hencker diese verbrande (ick weet wel hoe hy ghenaemt was / ende oock soo kenne ick sijn Maechschap te Sevilien) en wildese niet worghen / maer hy stack hare Monden vol Hout / op dat sy niet roepen en souden / ende stoockte het Vyer / om dat sy van langs / so hy wilde / braden souden.

Sy braden de Heeren op houte Roosteren

Ick sach alle dese voorsz. dinghen / ende ontallijcke veel andere. Eñ alle het volck dat wech konde loopen / berghde hen in de Berghen / vliede van alsulck onmenschelijck ghespuys / ende sonder barmhertichheyt felle Beesten / ja uytroyers ende Hooft-vyanden van het menschelijcke Gheslachte.

Sy leerden Honden ende Hasewinden / dat / als sy eenen Indiaen saghen / hem terstont in eenen credo ofte ooghenblick verscheurden / ende grepen hem beter aen oft een Vercken hadde geweest / ende aten hem dan voort op. Dese Honden maeckten grooten jammer ende verscheuringhe. Ende om dat somtijdts / maer selden ende luttel / de Indianen eenighe Christenen dooden met goede reden ende heylighe Justitie: So maeckten sy eene ordinantie onder haer / dat om een Christen die d'Indianen dooden souden / sy daer tegens weder om hondert Indianen souden om-brenghen ende dooden.

Sy leeren haer honden d'Indianen te vanghen ende te verscheuren.

Figuere Num. 2.

VVie heeft van grooter quaedt sijn leven hooren segghen?
Den rijcken Adel sy op houte Roosters legghen,
En blakeren haer doodt op langhsaem pijnlijck Vyer,
De Spaensche Goudt-sieckt staet den Indiaen vvel dier.
Sy stieren handeloos de Mannen ende Vreuvven,
Als Boden van haer macht, die dit verkonden souvven
By haer ghevluchten hoop: Een ijsselijcke saeck:
Ach! dit onnoosel Bloet roept in den Hemel wraeckt.

De

De Rijcken die in't Eylandt Española waren.

IN dit Eylant Española waren vijf seer groote ende principale Rijcken/ende Koningen seer machtich/den welcken bykans obedieerden alle ander Heeren van sommige verscheyden Provintien/die sonder getal waren/ende en kenden gheenen Superieur. D'een Rijck hiet Magua,'twelck wil seggen/het Rijck van den Velde/of de la Vega. Dit Veldt is een van de schoonste ende wonderlijckste dingen van der werelt / want het duert tachtentich Mijlen van der Zee / die men hiet del Zur, tot die van Noordt. Het is breedt vijf Mijlen/ ende met achthien hooghe Berghen van allen zijden. Daer komen dertich duysent Rivieren in/onder de welcke zijn twaelf so groot als Ebro, Duero, eñ Guadalquevir, ende alle de Rivieren vallen van eenen Bergh/die staet in't Westen/ eñ zijn twintich ofte vijf en twintich duysent/ende zijn uytnemende rijck van Goudt. In welck Gebergte wordt begrepen de Provintie van Cuba, daer af men seyt de Mijnen van Cubao, daer af komt dat uyt-gelesen ende op-geklommen Goudt / dat herwaerts over vernoemt is.

In't Gheberghte van Cuba valt het beste Goudt.

Den Koning ende Heere van desen Rijcke is genaemt Guarionex, hy hadde Heeren voor Vassalen so groot/dat een van haer op brocht sesthien duysent Mannen van Oorloge/om te dienen den voorsz. Guarionex, ende ick kenne sommige daer af. Desen Koninck was seer gehoorsaem/deuchdelijck/ende vreedsaem van natueren/ende toe-gedaen de Koningen van Kastilien/ende sijn Volck gaf seker jaren door sijn bevel (elcken persoon die huys hiel) het hol van een Belle vol Gouds/ ende daer na niet konnende de voorsz. Belle vol maken / soo sneden sy die in't midden af/eñ gaven de helfte vol: want d'Indianen van dat Eylandt hebben seer luttel ofte geene wetenschap om Goudt uyt de Mijnen te graven. Desen Cacique seyde ende presenteerde den Koningen van Kastilien te dienen ende op te rechten een Acker-werck ofte Landt-bouwinge/welcke sich strecken soude van't Eylandt Isabella, welcke was de eerste wooninge van de Christenen/ tot de Stadt van S. Dominicus, 't welck zijn vijftich groote Mijlen/op conditie dat sy hem geen Goudt souden eysschen/seggende metter waerheyt dat syn Ondersaten dat niet en wisten te winnen. Het Acker-werck dat hy seyde op te rechten/ weet ick dat hy ghevoechelijck konde doen/ ende dat het den Koninck jaerlijcks in gebrocht soude hebben in drie Millioenen Kastilianen/ende dat daer door/ beneffens in't voorsz. Eylant hedens-daeghs souden wesen vijftich Steden so groot als Sivilien.

Groote macht deses Konings tē oorlogh.

Desen Cacique siende 't gout minderen/presenteert het Lant te ackeren.

Den loon ende betalinge die sy desen goeden ende grooten Koninck deden ende gaven/ was/ dat sy hem onteerden door sijn Huysvrouwe/ de welcke verkracht worde door een quaet Christen/die een Kapiteyn was. Hy die de tijdt hadde moghen gade slaen/eñ sijn volck vergaderen om hem te wreken/nam voor om alleen wech te gaen/ende sich ven ballinck van sijn Rijck ende Staet/ in een Provintie die men hiet de

Door alle deucht verkrachten sy sijn Huysvrouwe.

los Eiguayos, daer Heer af was een van sijn Vassalen. Soo haest als sy hem misten, en kost hy niet verborghen blijven/ sy gingen oorlogen tegens den Heere die hem hadde/ daer sy grooten moordt deden/ tot dat sy hem kreghen/ ende met Ketenen ende Boeyen ghevanghen zijnde/ setten hem in een Schip om wech te voeren na Kastilien/ waer door veel Christenen verdroncken/ ende groote quantiteyt van Goude/ daer onder was het groote Greyn/ dat 3600. Castilianen woegh/ om dat Godt sulcken onrecht wreken soude.

Waer verdroncken vele van dese tyrannen.

Het ander Rijck wert genaemt Del Darien, daer nu de Koninckljke Haven is/ als Cabo de la Vela, totten Noorden/ ende grooter dan Portugael, hoe wel voorwaer veel gheluckigher ende weerdigher om bewoont te worden/ hebbende vele ende groote Berghen/ ende Mijnen van Gout ende Koper/ seer rijck/ waer af de Koninck hiet Guacanagari, onder de welcke waren seer veel ende groote Heeren/ van de welcke icker veel hebbe ghesien ende ghekent.

De deucht van de Indianen wort haer qualijc gheloont.

Aen het Landt van desen voorsz. Koninck quam eerst den ouden Admirael/ die d'Indien ontdeckte/ welcke d'eerste reyse de voorsz. Guacanagari, als den Admirael het Eylandt ontdeckte/ ontfinck met alsulcke beleeftheyt ende liefde/ ende alle de ander Christenen die by hem waren/ hielp ende bejegende met alle beleefheyt (verloren gaende aldaer het Schip daer den Admirael op ginck) dat hy in sijn Vaderlant ende van sijn Ouders niet beter onthaelt hadde moghen worden. Dit hebbe ick uyten Monde van den voorsz. Admirael.

Desen Koninck vliende om de wreetheyt ende het moorden van de Christenen/ verdestrueert ende berooft van sijnen staet/ verloozen zijnde/ storf in't Gheberghte/ ende alle d'ander Heeren/ sijne Ondersaten/ vergingen in de tyrannye eñ slavernye/ die onder sal verhaelt worden.

Het derde Rijck ende Heerschappye was la Magnana, een wonderlijc seer ghesont ende vruchtbaer Lant/ daer nu gemaeckt wort het beste Suycker van dien Eylande.

De Koninck hiet Caonabo, ende in macht/ staet ende hoocheyt/ ende ceremonien van hem te laten dienen/ ginck alle anderen te boven. Sy vingen hem met een groote subtijlheyt ende quaetheyt/ wesende sonder achter-dencken in sijn Huys. Sy worpen hem in een Schip/ ende sonden hem na Kastilien/ ende legghende in de Haven met ses Schepen om te vertrecken/ so wilde God toonen dat dit met d'ander was eene groote onrechtveerdicheyt ende onghelijck/ ende sondt dien nacht groot onweder ende tempeest/ dat alle de Schepen soncken met alle de Christenen dieder in waren/ ende met den voorsz. Canonabo, die beswaert lach met Ketenen ende Boeyen.

De Koning Caonabo verdrinckt met veel tyrannen.

Hy hadde drie ofte vier vrome Broeders/ gelijck hy was/ welcke gesien hebbende alsulcke onrechtveerdige gevanckenisse van harẽ Broeder ende Heere/ mitsgaders de verwoestingen eñ moorderyen/ welcke de Christenen in d'ander Landen deden/ bysonder als sy wisten dat de Koninck haren Broeder doodt was/ namen dt Wapenen/ om de Christenen

De Broeders van dẽ Koningh willen haer wreken.

stenen met sekere Peerden (welck de schadelijckste Wapenen zijn die men tegens d'Indianen gebruycken mach) te wederstaen. De Christenen dit siende/ gaen tot henwaerts/ ende moorden in sulcker manieren/ dat sy verwoesten eñ vernielden de helft van dat gheheele Rijck.

Het vierde Rijck is 'tgene dat ghenaemt wort de Xaragua, dit was gelijck het merch ofte hol van het gantsche Eylandt/ het was frayer in tale/ beter gepoliceert/ gemaneert eñ geordineert/ eñ over-trefte in menichte ende rusticheyt van Edeldom (want daer veel Heeren ende Edelen waren) midtsgaders in netheyt ende schoonheyt/ van alle den Volcke waren sy de meeste. De Koninck ende Heere heet Behechio, hy hadde een Suster/ ghenaemt Anacaona. Dese twee deden aen den Koningen van Kastilien groote diensten/ eñ vele weldaden aen de Christenen/ die verlossende uyt groote periculen des doots: Ende nae den doot van den Koninck Behechio bleef in't Lant sijn Suster Anacaona.

De Koning Behechie doet den Spangiaert veel dienstẽ.

Daer quam eens de Gouverneur/ die het Eylant regeerde/ met tsestich te peerde/ ende drie hondert te voete/ eñ die te paerde saten/ waren suffisant genoech om te bederven het geheele Eylant metten vasten Lande. Ende daer quamen sonder achter-dencken t'sijnen beroepe meer dan drie hondert Heeren/ van de welcke hy door bedroch dede setten in een groot Stroyen Huys/ die de grootste ende principaelste waren/ ende dedese levendich verbranden/ alle d'andere met het ander volck deur-liepen sy met hare Lancien ende Messen/ ende sy hinghen (om haer meer te eeren) de Princesse Ancaona.

Sijn Heere worden verbrant. De Princesse sijn Suster gehangen.

Siet in de naest volghende Figuer Pag. 18. Num. 3.

Het ghebeurde dat eenige Christenen door medelijden ofte begeerte sommighe Kinderkens namen om te beschutten datse niet gedoot en worden/ ende settense achter op haer Peerden. Als daer nu eenen anderen Spangiaert dit van achteren ghewaer werde/ nam sijn Lancie ende door-liep hem/ een ander siende het Kindeken op d'Aerde/ sneedt hem de Beenen af metten Sweerde.

Sommighe van dien volcke die vlien kosten van dese onmenschelijcke wreedtheyt/ trocken over in een kleyn Eylandt dat daer by leyt acht Mijlen in de Zee/ ende de voorsz. Gouverneur condemneerde alle dese (die also verliepen) voor Slaven/ om dat sy haer niet en lieten doodt slaen.

5. Het vijfde Rijck hiet Higuey, daer een oude Koninginne Aiguanama heerschappye over hadde/ die hingen sy/ ende ick sach ontallijcke veel volcks levendich verbranden ende verscheuren/ ende diversche ende nieuwe manieren van dooden ende pijnen te tormenteren/ ende alle de ghene diese levendich namen/ maeckten sy alle tot Slaven: want de verscheyden stucken die in dit moorden ende van desen volcke zijn gheweest/ zijn veel/ dat menſe in veel schrijvens niet en soude konnen begrijpen/ want in der waerheyt/ ick ghelove wel/ hoe veel dat men seyde/ dat men van duysent deelen niet een en soude konnen uyt-drucken. Ick wil alleenlijck in't ghene dat het voorsz. seyt van oorloghe raeckt/ besluyten/ segghende ende belijdende voor Godt ende in mijne conscien-

De Koninginne van't Rijck Higuey wordt gehangen.

Den On- theur mit- schuldicht de Indians.

conscientie / dat ick voor seker houde dat tot alle dese onrechtveerdicheden ende boosheden/ ende andere die ick late/ eñ wel soude konnen geseggen/ d'Indianen niet meer oorsake en gaven noch schult en hadden/ gelijck men soude mogen geven een Convent van goede ende wel ghereguleerde Religieusen/ om hen te rooven/ doodt te slaen/ ende d'over-blijvende stellende in een eeuwige gevanckenisse eñ slavernye.

Meer belijde ick / dat totter tijdt dat alle de groote menichte van volcke van dit Eylandt doodt ende verwoest was/ dat sy teghens den Christenen niet een doodt-sonde / welcke voor den mensche strafbaer soude zijn/ en deden / ende de gene die alleenlijck zijn geresolveert voor Godt/ gelijck begeerlijckheyt van wrake/ haet eñ vyantschap/ welck sy teghens alsulcke hooft-vyanden/ ghelijck hen de Christenen waren/ souden hebben mogen dragen/ dat viel (geloove ick) in seer luttel persoonen/ ende waren luttel meer hittich ende scherp (so ick wete door de groote ervarentheyt die ick van haer hebbe) dan de kinderen van thien ofte twaelf jaren/ ende ick weet sekerlijck eñ ontwijffelijck dat d'Indianen altijdt seer rechtveerdige oorloge tegens den Christenen hebben gevoert/ ende dat de Christenen eene noch geene de rechtveerdich was/ tegens d'Indianen noyt en hadden/ maer wel warense als Duyvels/ ende seer onrechtveerdich/ ja veel meer dan men soude konnen seggen van eenigen tyran ter werelt : Ende van gelijcken belijde ick van alle den ghenen die so al omme in Indien ghedaen hebben.

De arme over-blijvelingen wor- den gedeelt.

Als nu de oorlogen ende 'tdooden van de Mans (over-blijvende gemeenlijck de Jonghers/ Vrouwen ende Kinderen) een eynde hadde/ so deylden sy de voorsz. over-blijvende onder hen/ gevende aen eenen dertich/ aen eenen anderen veertich/ aen sommige hondert eñ twee hondert persoonen/ soo een yeghelijck wel metten oversten Tyran (die sy Gouverneur heeten) stont/ onder desen schijn dat hyse soude leeren in de sake van den geloove/ waer in de Christenen selve gemeenlijck idioten zijn/ wreede menschen/ uytnemende gierich/ luxurieus/ ende en weten van geen ander Ziel-sorge/ dan dat sy d'Indianen die hen ghegheven eñ bevolen zijn/ met namen de Mans/ seynden in de Mijnen om Gout uyt te graven/ 't welck is eenen onlijdelijcken arbeydt/ ende de Vrouwen in de Schuyren ende Lant-huysen / om de Landt-neeringhe te doen/ arbeydende voor stercke Mans. Sy en gaven den eenen noch den anderen niet te eten dan Kruyt/ ende dingen van gheender waerdye. Het Welck verdrooghde de Vrouwen in de Borsten/ ende also storven in korten tijdt alle de Kinderkens. Ende om dies wille dat de Mans verre van de Vrouwen waren/ ende die nemmermeer en sagen/ so verginck de Generatie. De Mannen storven van arbeyt ende hongher in de Mijnen/ ende de Vrouwen van ghelijcken in't Landt-werck/ also verginck in dat Eylant sulcken grooten volck/ 'welck oock al omme in de werelt soude gheschiet hebben/ haddet al omme so gheweest.

De Indianen worden in plaetse van Muylen gebruyct

Om te seggen de sware lasten van drie ende vier Aravas (een Aravas is 25. pondt) die sy haer op leyden/ ende d'Indianen droeghen die hondert

dert ende twee hondert Mijlen / ende de Christenen dedent haer dra-ghen in Hamacas, 't welck zijn ghelijcke Netten/ want syse altijdt ghe-bruyckten als Muylen/ in dier voeghen dat sy Weeren op de Schou-deren hadden / ghelijck seer verweerde ende ghematteerde Beesten/ oock met gheesselen/stocken/souffeletten/buyst-slagen/vloecken/ende ander duysent soorten van tormenten/die sy haer in't arbeyden aen de-den / in der waerheyt / het en soude in veel tijdts ende Pappiers niet konnen vervaet worden / ende het soude de Menschen doen vervaren ende verschricken.

Het staet te bemercken/dat het bederven van desen Eylande eñ Lan-den begost / van dat men daer wist van d'afflijvicheydt van de Door-luchtichste Koninginne Isabella, 't welck was in't jaer 1504. Want tot die tijdt toe hadde men alleenlijck door onrechtveerdighe Oorloghen in dit Eylandt eenighe Provintien verdestrueert / maer niet 'teene mael/ende dit worde by na meestendeel voor den Koninck verborgen: Want de Koninginne (die in glorie zy) droech sonderlinge sorge/ende hadde een wonderlijcke ijver tot de behoudenisse ende prosperiteyt van dit Volck/so wy weten/ende die 'tselfde met onsen Ooghen ghe-sien ende met onse Handen ghetast hebben. De verwo[e]stinghe be-gint.

Men moet oock eenen anderen reghel hier in teeckenen/als/ dat de Christenen in alle kanten van Indien daer sy ghekomen zijn/altijdt hare wreetheden/verdruckingen/ende onverdraeglijcken overlast met ghewelt over dat onnoosel Volck ginghen vermeerderen/ ende haer quellende met nieuwe manieren van tormenten: want Godt lietse t'eene mael vallen in eenen verkeerden sin.

Van d'Eylanden van S. Iuan ende Iamayca.

De Spangiaerts quamen in de voorseyde Eylanden van S. Iuan ende Iamayca, welcke niet dan vol schoone Hoven ende Bye-kor-ven waren/ in't jaer 1509. met alsulcken propooste ofte voornemen/ ende ten eynde als sy waren ghewerst in't Eylandt Española. Sy de-den daer van ghelijcken grooten overlast ende sonden / ende meer an-dere ende notabele schrickelijcke ende groote wreedtheden/ meer doo-dende/brandende ende bradende/werpende voor de felle Honden/ende daer na verdrinckende/ tormenterende/ ende quellende in de Mijnen/ ende anderen arbeydt/ tot dat sy verdelghden ende te niet deden alle dat ongheluckich ende onnoosel Volck.

Daer waren in beyde de Eylanden meer dan ses hondert duysent Zielen/ende ick gheloove wel meer dan een Milioen/ende daer en zijn hedens-daeghs in elck gheen twee hondert persoonen/ d'ander zijn al verlooren sonder Gheloove ende Sacramenten. Van een Millioen Indianen gheen 400. over ghe-bleven.

Figuere Num. 3.

DE gier'ghe Heb-luft groot den Chriften maeckt onchriften.
De Spaenfche Duyvels fnoodt die locken loos met liften,
Drie hondert Heeren fleeht in eenen Stroyen Hut,
Dees vverden door den brandt het leven uyt-gheput.
Ancoan de Princes vverdt levendich ghehanghen.
De Vluchtelinghen fy als vvilde Dieren pranghen.
Het overfchot van't Volck vverdt kommerlijck verfmacht:
Den Spangiaert meer het Goudt als d'edel Ziele acht.

Siet

Figuere Num. 4.

Siet hoe de Spangiaerts hier bloet-gierich fel vernielen,
Tot op tvvce hondert Man, ses hondert duysent Zielen.
Cacique van *Cuba* 't Eylandt als Vooght besat,
Dees kend' den Spaenschen aerdt, dies drenckten hy sijn Schat.
Als desen Heer *Hatuey* in't vlammich Vyer vvas staende,
End' eenen goeden Man van d'Hemel veel vermaende,
Van't eeuvvich blijde Rijck, en van de Helsche pijn,
Woud' liever in de Hel dan by de Spangiaerts zijn.

Beschrijvinghe van't Eylandt Cuba.

IN't jaer 1511. quamen de Spangiaerts in't Eylant Cuba, welck (so ick geseyt hebbe) so lanck is alst soude mogen zijn van Valladolid tot Romen, daer groote Provintien eñ volck in warē. Sy begosten eñ eynden in sulcker wijse als boven staet / eñ veel meer / ende met meerder wreetheyt. Hier gebeurden veel notabele stucken. Eenen Kapiteyn eñ principalen Heere / die genaemt was Hatuey, eñ was over komen van't Eylant Española tot Cuba, met veel van sijn volck / om te ontgaen het verdriet / ende de onmenschelijcke quade daden van de Christenen / eñ wesende in't voorsz. Eylant Cuba, eñ verstaen hebbende dat de Christenen daer quamen / vergaderde veel ofte al sijn volck / eñ seyde haer / ghy weet nu hoe dat men seyt dat de Christenen hier over komen / eñ ghy hebt door ervarentheyt bevondē / hoe dat sy gehandelt hebbē sulcke eñ alsulcke Heeren eñ het volck van Heyti (welck is Española) het selfde komen sy hier doen / weet ghy waer sy dat doen? Sy antwoorden / neen / dan dat sy van natueren fel eñ boos waren. Hy seyde / dat sy het alleen daerom niet en deden / maer dat sy eenē voor haer God houden / diese aen-bidden eñ seer lief hebben / eñ om die van ons te krijgen om aen te bidden / arbeyden sy om ons te onder-werpen eñ te dooden. Hy hadde by hem een Kofferken vol gouts eñ gesteenten / eñ seyde / siet hier den God van de Christenen / laet ons hem / dunckt u goet / Areytos maken / 't welck zijn Danssen / mogelijck het sal hem aengenaem zijn / eñ hy sal haer bevelen dat sy ons geen quaet en doen. Sy riepen alle / 'tis goet. Sy danstender voor tot dat sy moede waren / eñ doē seyde de Heere Hatuey: Siet hoe dattet zy / in gheval dat wy hem bewaren / so sullen sy om hem te krijgē / ons ten lesten doodē / dus laten wy hem in desen rivier werpen. Sy waren al van meeninge dat men't doen soude / eñ also worpen sy't kofferken in een riviere die daer ontrent was.

De Indianen danssen om haren schat / meenende dat het der Christenen God is / eñ werpē hem daer na in een groote Rivier.

Desen Cacique eñ Heere vluchte altijt voor de Christenen van dat sy in't Eylant van Cuba quamen / als een diese wel kenden / eñ verweerde hem als hyse gemoete. Ten lesten wert hy gevangen / eñ (om dat hy alleenlijck vlieде voor so boose ende wreede menschen / beschermde hy hem tegens den ghenen die hem wilden dooden / eñ met alle sijn volck totter doot vertrucken) levendich verbrant. Als hy gebondē stont aen den staeck / eenen heyligen Man / Religieus van S. Franciscus, die daer was / seyde hem sommige dingen van God ende onsen geloove / die hy noyt gehoort en hadde / eñ mochten genoech zijn in den kleynen tijt die den Hencker hem gaf / eñ so verre hy dat wilde gelooven / dat hy in dē Hemel / daer d'eeuwige ruste was / gaen soude: eñ in gevalle hy sulcx niet en geloofde / dat hy in de Helle varē soude / eñ lijden d'eeuwige pijne. Hy een luttel peysende / vraegde oft de Christenen in dē Hemel gingen? De Religieus antwoorde: Ja / maer de goede. De Cacique verklaerde terstont / sonder meer te denckē / dat hy liever in de Helle varen wilde dan in den Hemel om sulck volck te sien. Dit is de fame eñ eere

Siet in de voorgaēde Figuer pag. 19. Num. 4.

De Cacique Hatuey wil liever in de Helle / dan in dē Hemel by de Spangiaerts zijn.

eere / die Godt ons Gheloove door den Christenen die in Indien ghegaen zijn/ hebben ghewonnen.

Eens komende een menigte van Indianen ons vriendelijck met spijse thien mijlen verre van een groot Vleck te gemoete/ en gevende ons seer veel Visch/ Broodt/ Kost/ ende al dat sy vermochten. De Duyvel besat subijtelijck de Christenen / ende sy vernielden metten Sweerde in mijne tegenwoordicheyt (sonder reden ofte oorsake die sy hadden) meer dan drie duysent Zielen/ die daer voor ons saten/ Mannen/ Vrouwen ende Kinderen/ daer sach ick sulcke wreetheyt/ dat noyt yemant dier ghelijcke en sach/ noch en dachte te sien. Over groote wreedtheyt teghen d'Indianen.

Op een ander mael/ luttel dagen daer na/ liet ick weten met versekeringe aen alle de Heeren van de Provintie de la Havana, dat sy niet vreesen en souden/ want sy van mijn belofte hadden hooren seggen/ dat sy haer niet verschuylen en souden / maer ons onbeschroemt tegen komen/ dat men haer niet misdoen en soude/ want overmits het voor-leden moorden was het geheele Lant verbaert: dit dede ick met believen van den Kapiteyn. Als wy nu daer omtrent waren/ quamen ons ontfangen een en twintich Heeren en Caciquen, en de Kapiteyn vinckse terstont alle gader/ brekende de versekeringhe die ick haer gegeven hadde/ ende wildese tsanderdaechs levendich verbranden / segghende: Het waer goet dat mense verbrande/ want sy metter tijdt souden mogen eenich quaet doen. Ick vandt my wel beladen/ ende in groote pijne om haer lieden te beschermen/ ten laetsten ontquamen sy't noch.

Na de mael dat alle d'Indianen van den lande van dit Eylant waren geset in de slavernye ende verdriet van die van Española, siende dattet al sturf en verginck sonder remedie/ sommige begosten te vluchten na de bergen/ andere uyt desperatie haer te verhangen/ ja mans/ vrouwen en kinderen t'samen met haer/ ende om de wreedtheyt van eenen Spangiaert/ die een groot Tyran was/ welcken ick kenne/ verhingen haer wel 200. Indianen/ ende by dese maniere bedurf veel Volcks. De Indianen verhongen haer uyt desperaetheyt.

In dit Eylant was eenen Officier van den Koning/ welcke sy gaven in de deylinge 300. Indianen/ en ten eynde van drie maenden hadde hy ghedoodt in't arbeyden van de Mijnen 270. in dier voeghen datter hem maer dertich bleven/ te weten/ het thiende deel. Daer na gaven sy hem noch eens so veel/ ende meer/ ende van ghelijcken dede hyse sterven. Sy gaven hem altijdt meer/ ende te meer vernielde hy'es / tot dat hy oock sturf/ ende de Duyvel nam hem ende sijn Ziele wech.

Drie ofte vier Maenden was ick daer teghenwoordich/ so dat daer sturven van honger (vermits dat de Vaders ende Moeders in de Mijnen ghedreven waren) meer dan seven duysent Kinderkens. Daer komen om derhals meer als 7000. Kinderkens.

Andere schrickelijcke dinghen sach ick. Daer ginghense d'Indianen die op de Bergen gevloden waren/ jaghen/ daer sy een wonderlijcke grouwel bedreven. Alsoo verdestrueerden sy het voorsz. Eylandt/ welcke wy nu onlangs sagen/ ende 'tis een deernisse te sien dattet verwoest/ desolaet/ ende verlaten is.

Figuere Num. 5.

DEsen *Cacique* vverdt om sijn groote vveldaden
Ghebonden aen een Pael, ghemartert end' ghebraden,
So dat van't heete Vyer 'tMerch uyt sijn Beenen liep,
VVaer van den armen Mensch ellendelijck ontsliep.
De Spangiaerts moorden hier de Maechden ende Vrouvven,
Dat d'Indianen al voor eenen grouvvel houvven,
Ghelijck het vvaerlijck is: VVant 't Mannelijck Geslacht
Werdt van een weecke Vrouw' met pijnen voort ghebracht.

Beschrij-

Beschrijvinghe van't Vaste-Landt van America.

IN't jaer 1514. quam in't vaste Lant eenen onsaligen Gouverneur/ welck eenẽ wreedẽ tyran was/ sondre eenich medelijden ofte wijsheyt/ gelijck een instrument van Gods toorne/ seer bequaem om daer te stichten eñ te besettẽ met vele Spangiaerts. Eñ hoe wel dat sommige tyrannen op't vaste Lant geweest hadden/ eñ seer gemoort/ oock veel volcx geschandaliseert/ het en hadde nochtans maer aen de Zeekant gheweest/ af worpende eñ roovende 'tgene sy best kosten: maer desen ginck alle d'ander / die voor hem oock in d'Eylanden gheweest hadden/ te boven/ so vock alle sijne boose daden/ voorgaende schrickelijcheden eñ grouwel over-wonnen/ niet alleenlijck aen de Zee-kant/ maer oock in groote Rijcken eñ Landen. Hy verwoeste/ doode/ ende wierp uytnemende groote menighte van volcke in de Helle. Hy verwoeste veel mijlen boven del Darien tot het Rijck ende Provintie van Nicaragua in-ghesloten/ 'twelck zijn meer dan vijf hondert mijlen/ ende het ghelúckichste ende bewoonste Lant dat men in de Werelt vindt/ daer veel groote Heeren waren/ ontallijcke eñ groote Vlecken/ wonderlijck rijck van Gout: want tot die tijt toe en was nergens so veel boven d'Aerde gebleken: Want al ist also dattet Eylant Española by na Spangien hadde vervult met Gout/ eñ dat fijnder/ so wast nochtans door d'Indianen uyt het diepste van der Aerden van de voorsz. Mijnen ghehaelt/ daer in sy (soo ghesext is) verginghen ende storven.

In de Provintie van Nicaragua vonden de Spanjaerts het meeste Goudt.

Dese Gouverneur eñ sijn volck vonden nieuwe manieren van tormenten eñ wreetheden/ om dat sy haer het Gout ontdecken eñ geven souden. Daer was een van sijn Kapiteynen/ die in een in-komẽ/ welcke hy dede door sijn bevel/ om te rooven/ eñ 'tvolck uyt te royen/ vermoorde meer dan veertich duysent Zielen / die vernielende met den Sweerde/ levendich verbrandende/ worpende voor de felle Honden/ eñ tormenterende met diversche tormenten/ welck een Religieus/ Broeder Franciscus van Roman, met haer gaende/ met sijn ooghen aen sach. Eñ de boose blintheyt die altijt tot noch toe in de ghene die d'Indien geregeert hebbẽ/ is geweest in't feyt van de Indianen te bekeeren eñ te behouden/ 'twelck sy altijt (dit segge ick met waerheyt) belangende de daedt ende 'teffect/ hebben altijt na ghelaten/ hoe wel dat sy met woorden anders hebben ghetoont / ende voor ghestelt / is tot sulcken diepte ghekomen/ dat sy hebben in't herte begrepen/ bedocht ende bevolen/ dat men d'Indianen vermanen soude/ dat sy het gheloove aennemen/ eñ den Konenck van Kastilien onderdanich wesen souden/ anders dat sy haer met oorloge/ te vyer eñ te bloede verbolgen souden/ ja dooden ende vangen/ als oft de Sone Gods die voor ons gestorven is/ in sijn Wet bevolen hadde/ als hy seyde: Docete omnes gentes. Dat miẽ de vreedsame ende stille Heydenen/ die in haer eyghen Landt zijn/ versoecken ende aen-ghεven souden/ om het Christen Gheloove aen te nemen/ ende so verre sy sonder ander Predicatie ofte Leere dat niet doen

Om het Gout meer dan 40000. Zielen vermoordt.

en wilden / noch haer alsoo onderworpen onder de Heerschappye van den Koninck / die sy noyt en hoorden noch en saghen / ende besonder wiens Volck ende boodtschap seer wreede/onbarmhertige/ende gruwelijcke Tyrannen zijn / dat sy daer verbeuren souden haer Goudt/ Landt Vryheyt/Wijven/Kinderen/ende het leven/d'welck is een absurd ende sot dinck/weerdich alle lasteringhe/spottinghe/ende Helle.

Als dan nu desen boosen ende onsaligen Gouverneur instruxie hadde/dat hy de voorsz. vermaninghen doen ende versoecken soude/om de selve te meer rechtveerdigẽ/ wesende anders ins van haer selven onredelijck/absurd/ende upter maten onrechtveerdich b[illegible] val/ofte de Moordenaers dedent van haer selven/ dat sy/ alsse ginghen in der nacht afloopen ende beroofden eenige Vlecken/daer sy wisten dat Gout was/ ende d'Indianen wesende in hare Huysen/ sonder achter dencken een halve Mijle van daer/onder haer selven verkondichden ofte lasen de voorsz. vermaninge ofte versoeck/seggende: O Cacique ende Indianen van dit vaste Lant/van alsulckẽ Vlecke ofte plaetse/wy laten u weten datter een Godt is/een Paus/ende eenen Koninck van Spangien/ de welcke een Heere over dese Landen is/ komt terstont om hem obedientie te geven: doet ghy't niet/so weet dat wy u met oorloghe vervolgen sullen/dooden ende vangen. Ende tegens den dageraet sliepen de onnoosele met hare Vrouwen ende Kinderen / doen vielen sy in de Vlecken/stekende Vyer in de Huysen/welcke gemeenlijck van Stroo waren/ ende verbranden de Vrouwen ende Kinderen levendich/ ende veel sloeghen sy doot eer sy wacker wierden. De ghene die sy wilden het leven behouden/dooden sy met pijnighen/ om dat sy haer segghen souden van ander Contreyen ende plaetsen daer Gout soude moghen zijn/ofte van meer Gouts als sy daer vonden / de reste sloeghen sy in't Yser/ende maecktense Slaven. Daer na wesende het Vyer geeynt eñ gebluscht/ginghen sy het Gout dat in de Huysen was/soecken. In sodanige wercken ginck desen verlooren mensche voort met alle de boose Christenen die hy by hem hadde van het jaer 14. tot het jaer 21. eñ 22. toe/seyndende tot sulcken intreen vijf ofte ses ende meer dienaers/ voor de welcke sy so veel deelen (boven 'tgene hy hem rekende als Capiteyn Generael) van al het Goudt/Peerlen/ ende Juweelen die sy roofden/ende Slaven die sy maeckten/assigneerden ende gaven. Van gelijcken deden d'Officiers van den Koninck/seyndende derwaerts so veel Knechten als sy kosten / ende den eersten Bisschop van dat Rijck sondt oock de sijne. Sy roofden op den selven tijdt (na dat ick kan oordeelen) meer dan een Millioen Castilianen Goudts/ noch meyne ick dat ic te luttel segge/eñ men sal niet bevinden dat sy dẽ Koninck meer gesonden hebben dan drie duysent Castilianen van al dat sy gherooft hadden/eñ sy hadden meer dan drie hondert duysent Zielẽ vermoort. D'ander Tyrannen eñ Gouverneurs die daer na volghden tot den jare 33. dooden/ ende gedoogden dat men doode door de tyrannische slavernye/die d'oorloghe mede bracht/de ghene die noch resteerden.

Publicatie der Spaengiaerts aen d'Indianẽ.

Sy verbernen gantsche Vlecken.

Onder

Onder ontallijcke boose stucken die dese dede ende liet doen ten tijde dat hy gouvernerende was/dat gevende hem een Cacique ofte Heer gewillich/ofte door vreese (so gelooflijcker is) neghen duysent Kastilianen/daer mede niet te vreden wesende/ vinghen den voorsz. Heere/ bonden hem aen eenen Staeck/sittende op de Aerde met uyt-gereckte Voeten/ende deden daer Vyer aen/om dat hy meer Gouts geven soude. Hy sondt tot sijnen Huyse/ende liet ander drie duysent Kastilianen brenghen. Sy pijnichden hem weder om/ende hy niet meer ghevende (want hy niet meer en hadde/of want hy oock niet meer en wilde geven) wert in sulcker manieren mishandelt ende geroost/dat het merch uyt sijn Voeten liep/ ende sturf alsoo. Op dese wijse dooden ende pijnichden sy seer dickmael de Heeren/om van haer Goudt te hebben.

Desen Indische Heer alsoo om Gout gepijnicht/dat het Merch uyt sijn beenen liep.

Siet in de voorgaende Figuer Pag.22. Num.5.

Op eenen anderen tijdt / gaende sekere Kompagnie Spangiaerts om te rooven en dooden/ quamen aen eenen Bergh/ daer in veel volcx gevlucht ende ghebo rghen was/om te ontgaen sulcken afgrijselijcken handel van de Christenen/ende onversiens haer over-vallende/namen 'tseventich of tachtentich Jonghe-dochters ende Vrouwen/doot blijvende veel diese kosten doodt slaen: 'Tsander daechs quamen by een veel Indianen/ende gingen tusschen de Christenen/vechtende om hare Vrouwen weder om te hebben/en de Christenen siende dat sy gedrongen ende vermeestert waren/ en nochtans niet willende den roof verlaten/staken haer Sweerden in de Buycken van de voorsz. Vrouwen ende Dochteren/ende en lieten niemant leven. De Indianen die het Herte krimpte van weedom ende droefheyt/ maeckten groot misbaer/ ende riepen: O boose Menschen/wreede Christenen/ a las Yras matays. Dat is te segghen: Doodt ghy de Vrouwen (sy heeten in dat Landt de Vrouwen Yras) als oft sy wilden seggen/ 'tis een teken van grouwelijcke ende wreede beestelijcke menschen/ dat men de Vrouwen doot.

De Christenen doorsteken de jonge dochters en vrouwen/ 'twelck by de Indianen voor eenen grouwel ghehouden wordt/ghelijckt oock is.

Siet in de voorgaende Figuer Pag.22. Num.5.

Thien of vijfthien Mijlen van Panama woonde een groot Heere/genaemt Paris/seer rijck van Gout. De Christenen gingen derwaerts/ ende hy ontfinckse al oft sijn Broeders geweest hadden/ en beschonck den Kapiteyn met vijfthien duysent Kastilianen. De Kapiteyn ende Christenen lieten haer duncken/ dat de gene die so veel gewillich gaf/ groote schatten most hebben/ 't welck 'teynde ende vertroostinghe van haren arbeyt was. Sy veynsen ende seggen dat sy willen vertrecken/ maer in den dageraet keeren sy weder om/ende vallen in den Vlecke/ daer geen achterdencken en was/dooden ende verbranden veel volcx/ ende roofden wel vijfthien duysent ander Kastilianen/ende de Cacique ontquamt. Hy vergaderde terstont het meeste volck dat hy kost/ende binnen twee ofte drie daghen achterhaelde hy de Christenen/ welck droegen haer hondert ende dertich ofte veertich duysent Kastilianen/ sloegender vromelijck in/ende versloech vijftich Christenen/ ende ontnam haer al het Goudt/ d'ander wel gequetst zijnde/ ende de vlucht nemende/ontquament.

Een rijck Indisch Heer wordt om sijn miltheyt berooft.

Daer na quamender veel Christenen weder om / en verdestrueer-

den de voorsz. Cacique met ontallijcke menigte van sijnen Volcke/ ende reste dooden sy in de gewoonlijcke slavernye. In dier voeghen/dat hedens-daechs daer geen voet-stappe noch teken en is dat daer eenige Vlecke geweest is/oft Mensch ghebooren in dertich Mijlen/die al vol van volck van heerschappye waren. Dit en wort niet gerekent onder de Moorderyen ende destructien welcke desen onsaligen mensche met sijn Gheselschap in de Landen die hy verwoeste/ dede.

Van de Provintie van Nicaragua.

Insticheyt deser Provintie.

IN't Jaer 1522. quam ter quader uren desen Tyran verdrucken de seer geluckige Provintie van Nicaragua. Wie soude konnen vertellen het gheluck/ghesontheyt/lustitheyt ende voorspoet van dese Provintie ende het groot eñ stichtinge van desen volcke? Het was voorwaer een sake om te verwonderen/te besien hoe beset van Steden ende Vlecken welcke bykans in de lenghde drie ofte vier Mijlen duerden/ vol van wonderlijcke Boomgaerden/ welcke voort brochten uytnemen de groote menigte van volcke. Dit volck(want het een effen ende plat Lant is/daer sy haer niet en kosten verborgen in de Bergen/ende lieffelyck ende lustich/dat sy't qualijck kosten laten/ daer om sy oock veel vervolginghe leden/ende hadden gheleden/ ende so veel als 't haer mogelijck was/ verdroegen de tyrannyen eñ slavernyen van de Christen) eñ om dat sy van natueren soethertich ende breedsaem zijn/dede desen Tyran met de Tyrannen sijn Mede-ghesellen/ die hem hadden het gantsch ander Rijck helpen verwoesten/ soo vele schaden/ soo vele moorderyen/ dat gheen menschen tonghe dat soude konnen gheseggen. Hy sonter vijftich te Peerde/ ende dede af rennen een geheele Provintie/ grooter dan het Graefschap van Russelon, sonder daer te laten leven Man noch Vrouwe/noch Ouders/noch Kinderen/ om seer kleyne sake te weten/ om dat sy so vroech niet en quamen als hyse dede roepen/oft en brachten so vele lasten Mayz (welck is het Koorn van dien Lande) ofte so veel Indianen om hem oft anderen van sijn geselschap te dienen. Want aengesien dat het Landt effen was/niemant en kost voor de Peerden ende sijne gramschap vluchten.

Hier wordt groote tyrannye bedreven.

Hy sont Spangiaerts om intreen te doen/dat is/om te gaen rooben ende moorden Indianen in ander Provintien ende liet de Roovers eñ Moorders wech leyden so veel Indianen uyt vredelijcke Vlecken/eñ die hem dienden als sy wilden/ de welcke sy sloegen in't Yser/om dat sy niet verlaten en souden de lasten van drie Aravas (een Aravas is 25 pondt) die sy haer op leyden/ ende het gebeurde te meer reysen dat hy dat dede/dat van vier duysent Indianen niet ses levendich weder om tot hare Huysen en keerden/ sy lietense al doodt langs de Weghen liggen/ende als sommige moede waren/ eñ vertwijffelden om de sware lasten die sy droeghen/ende werden kranck van hongher/ arbeyt ende weeckheyt/ om de Ketenen niet te outdoen/ sneden sy haer neffens den

Hals-bandt

Halſ-bant het Hooft af/ welck viel op d'eene zijde/ ende het Lichaem op d'ander. Dat men nu besie wat d'ander ghevoelden/ die voor ende achter gingen/ eñ alſo als men ghelijcke bevaerden aen nam/ ſo d'Indianen wel hadden bevonden datter niemandt weder om en quam. Als ſy van huys ginghen/ kretenſe ende ſuchtenſe/ ſeggende: Dit is den wegh daer langhs wy ginghen den Christenen dienen/ ende waſt dat wy ſeer arbeyden/ ten laetſten quamen wy na eenigen tijt 'thuys by onſe Vrouwen ende Kinderen / maer nu gaen wy ſonder hope van nemmermeer weder om te komē/ noch haer te ſien noch meer te leven.

Het groot geschrey der Indianen.

Eens om dat hy wilde nieuwe uytdeylinge doen / want het hem ſo luſte (ende oock ſeyt men om die te nemen dien hy niet lief en hadde/ eñ te geven dien't hem goet dochte) was oorſake dat d'Indianen dien Zay-tijdt niet en zayden/ ende alſo daer geen Broodt en was/ namen de Christenen den Indianen af ſoo veel Mayz als ſy hadden/ om haer ende hare Kinderen te onderhouden / waer door van hongher ſtorven meer dan twintich ofte dertich duyſent Zielen / ende het gheveurde dat een Moeder haer Sone van hongher at.

Een moeder eet van honger haer eyghen Kint.

Alſo de Vlecken/ welcke ſy bewoonden/ waren als eenen luſtighen Hof/ de Christenen logeerden daer haer deel viel/ oft (ſoo ſy't heeten) haer in-komende gegeven was/ ende dreven daer hare Landt-neeringe/ haer onderhoudende van den armen koſt van d'Indianen/ eñ alſo namen ſy haer particulier Landt eñ Hoven daer ſy op leefden/ in dier voegen dat de Spangiaerts in hare Huyſen hadden alle d'Indianen/ Heeren/ Ouders/ Vrouwen eñ Kinderen/ ende ſy moeſten haer dienen nacht eñ dach ſonder ruſten/ ja Kinderē ſo vroech al ſy haer op de beenen konden houden / ſo gebruyckten ſy een yegelijck in't gene dat hy kan doen/ eñ in meer dan hy vermach/ eñ alſo hebben ſyſe vernieticht/ hebbenſ-daechs de luttel dier over gebleven zijn/ niet hebbende/ noch mogende hebben eygen Huys/ noch dinck ter werelt/ daer in ſy te boven gaen de onrechtveerdicheden van deſer ſoorten / die men in't Eylant Española dede. Sy hebben veel volcx in deſe Provintie beſwaert eñ verdriet/ eñ zijn oorſake geweeſt van haer vroege doot/ doende haer dragen het Hout-werck van dertich mijlen totte Haven toe om Schepen van te maken/ ende om Honich eñ Was in de Berghen te ſoecken/ daer ſy van de Tygren verſlonden worden: eñ ſy hebbnn geladen ende laden nu de Vrouwen die groot gaen/ eñ die eerſt gebaert hadden/ gelijck als Beeſten. D'afgrijſelijcke Peſtilentie/ welcke principalijck deſe Provintie heeft verdeſtrueert/ heeft geweeſt dat de Gouverneur de Spangiaerts toe liet dat ſy ſlaven aen de Caciquen eñ Heeren van de Steden eñ Vlecken eyſchen ſoudē. Een yegelijck begeerde alle vier of vijf Maenden / oft ſo dickwijls als de Gouverneur dat gedoogde/ vijftich Slaven/ met dreygementen/ in ghevalle ſy die niet en gaven/ dat ſyſe levendich verbranden ſouden / oft voor de ſelle Honden werpen: ende alſoo d'Indianen ghemeenelijck gheen Slaven en hebben/ ten hooghſten een Cacique ofte Heere drie ofte viere. De Heeren ginghen

Het moet hier al de Spangiaerts dienen.

Sy laden de swanger Vrouwen met swaere packen.

gen ende namen eerst alle de Weesen/ ende daer na eyschten sy aen de gene die twee Sonen hadden/eenen/ ende die drie hadden/twee/ende by desen middel volmaeckten de Caciquen het ghetal/ 'twelck den tyran begeerde/met groot schreyen ende kermen van den Volcke/want het is volck dat schijnt hare kinderen boven ander seer lief te hebbẽ. Also sy dat so dickmaels deden/verwoesten sy van den Jare 23. af tot het jaer 32. al dat geheele Lant: want sy sonden ses ofte seven jaren lanck vijf of ses Schepen met alsulcken koopmanschap/wech nemende alle de groote menigte van volcke/ende verkochtense voor Slaven te Panama eñ Peru, daer sy al gestorven zijn: want het is duysent mael metter waerheyt by ervarentheyt bevondẽ/dat/wech nemende d'Indianen uyt haer Vader-lant/sy terstont te lichtelijcker sterven/want syse niet altijt t'eten en geven/ eñ en verschoonense niet in den arbeyt/ gelijck syse niet en verkoopen/ noch d'ander koopen dan om te arbeyden. Op dese maniere hebbẽ sy meer dan vijf hondert duysent persoonen uyt dese Provintie getrocken/ ende slaven gemaeckt/ wesende so vry als ick. Door de helsche oorlogen die de Spangiaerts haer hebben aen gedaen / eñ d'afgrijselijcke dienstbaerheyt daer syse in setten/ hebben tot noch toe ghedoodt meer dan vijf ofte ses hondert duysent Zielen/ende noch alle daghen doen. Binnen veertich jaren is alle dese ellende ghedaen ghe weest. Daer en zijn in de gantsche Provintie van Nicaragua niet boven vier of vijf duysent persoonen/ diese daghelijcks door de ghedurighe diensten ende verdruckingen oock verminderen/ende het was (so ghesegt is) een van de meeste bewoonde Landen van der Werelt.

Het Landt wordt van Volck ontbloot/ende voor slaven wech ghevoert.

Van ses hondert duysent Zielen ghemiddert tot vijff duysent.

Beschrijvinghe van Nieu-Spangien.

IN't jaer 1517. werdt Nieu-Spangien ontdeckt / ende in't ontdecken werden over de gene die't vonden/ onder den Indianen groote schandalen ende moorderyen ghedaen.

In't jaer 1518. ginghen dese die haer Christenen heeten/daer rooven ende moorden/hoe wel dat sy seggen dat sy gaen om te stichten eñ besetten/ende van dit jaer 18. tot het jaer 42. is over gestort ende ten hooghsten gekomen alle de boosheyt/alle d'onrechtveerdicheyt/alle de overlast ende tyrannye / die de Christenen in Indien ghedaen hebben/ want sy hebben t'eene mael verlooren alle vreese van Godt ende den Koninck/eñ sy hebben hen selven vergeten/want den overlast/wreetheyt/grouwel/moorderyen/ distructien/ verwoestinghen/rooveryen/ gewelt ende tyrannyen/in sulcke ende so vele vaste Landen bedreven/ zijn so boven maten overdadich ende onbehoorlijck / dat al 'tgene wy geseyt hebben/niet en is in comparie ofte schijn van het gene dat hier gedaen is : want al seyden wy't al/wesende ontallijck 'tghene wy laten te seggen/ten is niet te gelijcken by dit/dat tzedert den jare 1518. tot nu in den jare 1542. ghedaen is gheweest / ende hedens-daeghs in

Geen wreetheyt is te gelijcken by t'ghene de Tyrannen hier bedreven.

de Maent van September wordt noch meer met alle grouwelijckheden ghedaen ende voorts ghekeert/ op dat den reghel die wy te voren gheteeckent hebben/ waer zy/ te weten: Dat altijdt van het beginsel af alle quaet ende boosheyt is voort gewassen/ ende meerderende in alle jammer ende helsche daden/in dier voeghen/dat 't in-komen van de Spangiaerts in Nieu-Spangien/'twelck was den 18. April Anno 1518. totten jare 1530. welcke waren twaelf jaren/duerde het moorden ende den grouwel/ welck de bloedighe ende wreede handen ende Messen van de Spangiaerts ghedurichlijck bedreven in vier hondert ende vijftich Mijlen/ bykans rondt om Mexico ende daer omtrent/ daer in begrepen vier ofte vijf Rijcken so groot ende veel beter dan Spangien. Alle de Steden waren volder van Volcke dan Toleden, Sivilien, Valladolid, ende Caragoca, t'samen met Barcelonen, want daer en is/ noch noyt en was in de voorsz. Steden so vele Volcks als Godt sette in die Steden ende Rijcken / ende was in de vier hondert ende vijftich Mijlen groot in langhte ende breede/ welcke in't ronde uyt brengt duysent acht hondert Mijlen. Dit Lant is in't omgaen 1800.

De Spangiaerts binnen de voorsz. twaelf jaren/ende in de voorsz. vier hondert ende vijftich Mijlen hebben ghedoodt metten Sweerde/ Lancien/ende levendich brandende/ Vrouwen/ Kinderen/ Ouders en Jonghers/meer dan vier Millioenen Zielen/duerende (so ghesegt is) 'tghene dat sy heeten conquiftas, zijnde geweldige verwoestingen van wreede Tyrannen / sy verdoemen niet alleen by de Wet Gods / maer oock by alle menschelijcke Ordinantien(wesende booser dan de Turc/ die der Christenen Kercke soeckt te destrueren)behalven de gene diese hebben vernielt / ende noch daghelijcks vernielen in de tyrannische slavernye/verdruckinghe/ende ghedurighe quellinghe. Geen Menschen Tonghe/noch gheleertheyt / noch kloeckheyt en waer duchtich genoech om alles particulierlijc ofte stuck-wijs te verhalen de grouwelijcke feyten/welcke verscheyden / t'samen in een/ende eenighe nae haer omstandicheden ende hoedanicheyt / diese beswaren / aen-ghemerckt/ 'twelck de al-ghemeene openbare vyanden van het menschelijcke gheslachte aldaer in dien bevanck hebben ghedaen ende aengerecht/ in der waerheyt/ men soude nau met groote neerstichheyt/ tijdt ende schrijvens volkomelijck uyt-leggen/ nochtans sal ick eenige segghen onder Protestatie ende Eede/ die ick meyne dat ick niet sal noemen een deel van duysent. Geen tonge noch gheleertheyt en soude dese tyrannye van stuck tot stuck konnen verhalen.

Figuere Num. 6.

DEn Spangiaert die doet hier vvel hondert Heeren branden,
Doch den hooghsten van al breeckt uyt de Spaensche banden,
Vloodt na den Tempel toe in aller ijl bevreest,
Maer lacy! die is korts in lichten brandt ghevveest.
Dit sach den Kapiteyn met een alsulck vermaken.
Als Nero, die eertijdts Romen met vreucht sach blaken,
Den slappen Indiaen, heel madt en af gheslooft,
Werdt om sijn kettingh slecht al levendich onthooft.

Van Nieu-Spangien.

ONder ander moorden deden sy dese in een Stadt/ groot zijnde dertich duysent Inwoonderen/ gheheeten Cholula. De Heeren van der Stadt komen de Christenen te gemoete/ ende eerst de Priesteren metten Opper-Priester in Processie/ ende met eerbiedinge ende reverentie/ ende leydende de selve in't midden/ ende logerense in de Stadt ofte in de Huysen van de principale Heeren. De Spangiaerts bedreven daer een moordt/ om (so sy spreken) straffe aen te rechten/ ende in het Landt al omme te jaghen/ ende hare fierheyt te bewijsen/ want dit was altijt haer maniere van doen al omme in de Landen daer sy in quamen/ te weten (sy deden een wreede ende notabele moordt/ om dat de sachtmoedighe Schapen voor haer souden beven. In dier voegen/ dat sy toe dien eynde eerst deden roepen alle de Heeren ende Edelen van der Stadt/ ende van al haer Ondersaten metten principalen Heeren: ende also sy quamen den Kapiteyn spreken/ werden terstont (sonder dat yemant tijdinge kost gedragen) aen ge.ast ende gevangen. Sy hadden haer geeyscht vijf ofte ses duysent Indianen om haer packen te draghen/ die terstont al quamen/ ende werden in de plaetse van den Huyse gheset.

Groote moordt in de stadt Cholula bedreven.

Het is om groot medelijden ende deernisse te hebben/ te sien dese Indianen/ als sy haer ghereedt maken om op te laden de lasten ende packen van de Spangiaerts: want sy komen naeckt/ alleenlijck gedeckt hebbende hare Schamelheyt/ ende met een Netteken op de Schouderen met haren armen kost/ sy vallen huckende op de knyen ende Hielen/ gelijck seer teere Lammeren/ wesende al vergadert t'samen op de plaetse met meer ander Volck datter om stont. De Spangiaerts in Wapenen wesende/ besetten de Poorte van de plaetse/ om te wachten/ ende alle d'anderen dier meer waren/ smeten met hare Sweerden ende Lancien daer onder/ ende brochten alle dese onnoosel Schapen (datter niemant af en quam) om den Hals.

Twee ofte drie dagen daer na quamen veel Indianen heel bebloet/ die haer verborgen hadden onder de dooden/ te voorschijne/ sy ginghen al krijtende voor de Spangiaerts/ haer biddende om genade/ dat sy se niet dooden en souden/ waer mede sy nochtans gheen medelijden in't minste en hadden/ noch eenige barmherticheyt en gebruyckten/ maer so sy voort quamen/ hieuwen sy se in stucken.

De Kapiteyn beval dat men al de Heeren/ die meer dan hondert waren/ welcke sy ghebonden hadden/ levendich aen Staken verbranden soude. Nochtans eenen/ die moghelijck den principaelsten was/ ende Koninck van den Lande/ vondt middel om hem te ontbinden/ ende vertrock met ander twintich/ dertich/ ofte veertich in den Tempel die sy daer hadden/ ende was ghelijck als een Streckte/ diese hesten Qun, ende verweerde hem daer eenen langhen tijdt van den dach: Maer de Spangiaerts die niet en bevrypen noch oock en mijnden/ besonder

De Spangiaerts verbranden hier wel hondert Heeren.

Siet in de voorgaẽde Figuer Pag. 30. Num. 6.

sonder dat onghewapent volck/staken het Vyer in den Tempel/ende verbrandense/seer schreeuwende ende roepende: O boose Menschen/ wat hebben wy u lieden gedaen? waer om doodt ghy ons? Gaet henen/ghy sult te Mexico gaen/daer onser alder Heere Montencuma ons van u sal wreken.

Men seyt dat ter wijle de voorsz. moorderye in't Huys gheschiede/ dat de Kapiteyn van de Spangiaerts vast songh in d'Aerde. Mira Nero de Verpeia a Roma come se ardia, gritos dan ninos y vielos, y el de nada se dolia. Dat is soo veel te segghen: Nero lach van sijn Palleyse Romen in branden, de Kinderen ende Ouders schreyen, ende hy en was niet droevich, noch en beklaechde des niet.

Groote wreedtheyt, in de stadt Tepeaca bedreven.

Sy deden een ander groote moordt in de Stadt van Tepeaco, die veel grooter ende volck-rijcker was dan die voorsz. daer sy met den Sweerde ontallijcke veel Menschen met een sonderlinghe wreetheyt ende op verscheydene manieren dooden ende om-brochten.

Den

Figuere Num. 7.

DE Spangiaert kan gheen goet, maer vvel het quaet ghedencken,
Hy acht noch Eer noch Eedt, noch Giften noch Gheschencken,
Noch vriendelijcke jonst, of lieffelijck onthael,
Hy loont de hooghste Liefd' met Koord', met Vyer, met Stael.
Onmenschelijck Gheslacht, ghy doet u schrick'lijck vreesen,
Ghy soeckt hier vvel Goudt-rijck, maer salich niet te vvesen,
De Heb-lust end' Eer-sucht betoov'ren uvven Gheest,
Ghelijck hy mach verstaen die dit verbolgh na leest.

Des Spangiaerts eerste in-komen in Mexico.

Siet in de voorgaende Figuer Pag. 33. Num. 7.

VAn Cholula ginghen sy nae Mexico, ende seyndende de groote Koninck Montencuma haer met duysenden presenten ende geschencken/ Heeren/ Volck/ ende feesteren op den wegh/ ende in den in-ganck van de Kassie van Mexico, welck is omtrent twee Mijlen/ schickte hy sijnen eyghen Broeder/ verselschapt met seer veel ende groote Heeren/ ende groote vereeringen van Goudt/ Silver/ ende kleederen/ ende in't in-komen van de Stadt quam hy selve in persoone in eenen Gouden Kosbaer met alle sijn groot Hof haer ontfanghen/ ende verselschaptese totte Pallepsen daer hy bevolen hadde dat mense logieren soude.

Montencuma syne reucht wort hem qualijc. gheloont.

Opten selven dach (so my sommige van de gene die haer daer vonden/ ghesept hebben/ met sekere veynsinghe/ wesende sonder achterdencken) vinghen sy den grooten Koninck Montencuma, ende setten hem wachte van tachtentich Mannen/ ende daer sloeghen sy hem in't Yser ende Boeyen. Maer dit over slaende/ vermits daer groote saken van waren te vertellen/ wil ick alleenlijck een merckelijck stuck/ dat de Tyrannen daer deden/ verhalen.

In't

Figuere Num. 8.

IN't midden van de vreucht, in't midden van de vveelden,
Als d'Edelinghen bly, danften en luftich fpeelden,
Om haer ghevanghen Heer yets te verquicken vvat,
Al in den Kercker groot, daer hy ghekluyftert fat,
VVerdt 't Edel vveerloos Volck, met fcherp-fnijdende Svvaerden
Ghekerft, ghemotft, ghedoodt, van de felle Spangiaerden:
Koninghs Sonen tvvee duyft die vvierden daer vermoort:
Wie heeft van wreeder ftuck fijn leven oyt ghehoort?

Van de Moordt diese deden binnen Mexico.

DE Kapiteyn van de Spangiaerts gegaen zijnde na de Haven van der Zee/ om aen te tasten eenen anderẽ Kapiteyn die tegens hem quam/ ende gelaten hebbende eenen anderen Kapiteyn met luttel min dan hondert Mannen/ tot bewaernisse van den Koninck Montencuma, so besloten de Spangiaerts/ dat sy een ander notabel stuck bestaen souden/ om haer vreese in't gantsche Landt te vermeerderen/ ende is een practijcke (so ick seyde) diese dickwijls hebben ghebruyckt.

De Indianen / 't volck eñ de Heeren van de gantsche Stadt eñ Hof van Montencuma en bekommerden haer in gheen ander dinck dan in geneuchte haren gevangenen Heere aen te doen : ende onder ander feesten diese hem deden / was dat sy tsavondts op alle Straten van der Stadt hare gewoonlijcke Danssen (diese Mitotes noemen/ ghelijck in d'Eylanden Areytos) dansten/ daer sy brengen alle haer fraye dinghen
Siet in de ende rijckdom / ende daer mede behanghen sy haer 'teene mael/ want
voorgaēde 'tis de principaelste maniere van feesteren diese hebben/ ende d'Edele
Figuer Ridderen van Koninckljcken Bloede/ dansten na hare qualiteyt ende
pag. 35. graet naerder den Huyse daer haren gevangenen Heer was. Alder-
Num. 8. naest het voorsz. Palleys waren meer dan twee duysent Sonen van groote Heeren/ welck was de fleur van den Adeldom van den gheheelen Lande eñ Rijcke van Montencuma. De Kapiteyn ginck herwaerts met een Kompagnie Spangiaerts/ eñ sondt ander met ander Kompagnien op alle ander plaetsen van der Stadt/ daer men dese voorsz. feesten hiel/ veynsende oft sy't ginghen sien/ ende beval dat sy alle op een seker ure daer in slaen souden. Hy ginck ter wijlẽ dat sy droncken waren/ ende sonder achterdencken dansten/ riep hy: S. Iago ende A ellos,
Sy doorsteken alle den Edeldom. Dat is : S. Iacob, ende op haer. Daer beginnen sy mette bloote Messen te vernielen dese naeckte ende delicate Lichamen/ ende te storten dat edel Bloet/ ende en lieten niemant leven. Van gelijcken deden d'ander op d'andere plaetsen. Dit was een sake/ welcke alle dat Rijck ende volck versloech/ benaude ende verbitterde/ ende so lange als de werelt staet ende niet en vergaet/ sullen sy niet laten te lamenteren ende singen in haer Danssen/ by maniere van Rijme ende Versen (soo wy hier segghen) de voorsz. groote ellende ende verlies van den Stamme van haren gantschen Edeldom/ daer van sy over veel jaren haer op beroemen. Gesien zijnde by d'Indianen sulcken onrechtveerdighen/ wreeden eñ noyt gesien noch gehoorden stuck / onder so veel onnoosele sonder schult bedreven (de gene die hadden geduldelijck verdragen de gevanckenisse van haren Koninck / niet min onrechtveerdich/ want hy selve beval dat sy de Christenen niet over-vallen noch bevechten en souden) nemen nu al omme de Wapenen die sy konnen vindẽ in de stadt op/ ende vallen op de Spangiaerts/ ende van haer lieden gequetst zijnde/ eñ konden dit selve qualijck ontkomen/ quamen de Spangiaerts/ settende een Pongiaert op de Borst van den gevangenen Montencuma,

hem

hem alfo dwingende dat hy boven op de Galerye foude gaen/ ende den Indianen bevelen dat sy het Huys niet meer bestormen en fouden/ende sy fouden stil sitten/'twelck hy dede/maer sy en wilden hem nergens in gehoorsaem zijn/ en spraken t'samen om eenen anderen Heer en Kapiteyn/die haer aen-voeren foude/te kiesen. Ende want de Kapiteyn die gegaen was tegens den anderen/wederom victorieus quam/ ende brocht veel meer Christenen mede / het stormen hiel drie ofte vier dagen op/tot dat hy in de stadt was: maer korts daer na vergadert hebbende van al het Landt veel ontallijck volck/vochten sy al t'samen in sulcker manieren/ dat de Spangiaerts vreesden dat sy'er al doot souden blijven/ vonden geraden 'snachts uyter stadt te trecken/ 'twelck d'Indianen vernomen hebbende/sloegender op de Brugge van't water met seer rechtveerdige ende heylige oorloghe (om de goede rechtveerdige sake/die sy (so geseyt is)hadden/ende alle redelijcke ende oprechte menschẽ sullen rechtveerdigen)veel doot. Daer volgde het bestormen van de stadt/eñ hebbende de Christenen d'overhant/ deden over d'Indianen wonderbare ende vreemde wreedtheden/doot slaende ontallijck volck/ende levendich verbrandende seer veel ende groote Heeren. Over groote wreedtheyt teghen d'Indianẽ.

Na de uytnemende groote eñ afgrijselijcke tyrannyen die sy deden in de stadt van Mexico, ende andere meer/ die daer ontrent thien, vijfthien/ ende twintich mijlen gelegen zijn/ daer ontallijck veel volcks doot bleef/doe ginck dese tyrannische pestilentie voort/eñ vergifte eñ verdestrueerde de Provintie van Panuco, ende was een wonderlijck dinck te sien de menighte van volcke datter was / ende den grouwel ende moort die sy daer aen rechten.Daer na bedurven sy op ghelijcke wijse de Provintie van Tuutique, ende daer na de Provintie van Spilcingo, eñ die van Kolima,wesende elck een grooter Lant dan het Koninckrijck van Leon ende Kastilien. Het waer sonder faute onmoghelijck te seggen/ende te moeyelijck om te hooren den moordt/overlast/ ende wreedtheyt die sy in elck besonder bedreven hebben. Drie groote Provintien verdestrueert.

Hier staet te noteren dat den tijtel daer sy met in quamen/ eñ daer door sy begosten te verdestrueren alle dat onnoosel volck/eñ verwoesten de voorsz. landen(daer de waerachtige Christenen van dese groote eñ ontallijcke bewoonde Steden ende Vlecken die sy vonden/ haer hadden behooren te verblijden) was dat sy seyden/ dat sy komen souden haer onder-worpen ende den Koninck van Spangien ghehoorsamen/in gevalle van weygeringe/dat syse doot souden slaen/eñ tot slaven makẽ/eñ de gene die terstont niet en quamen te voldoen/achtervolgende hare onredelijcke eñ sotte bootschappen/ souden haer geven in handen van sulcke boose/felle/ eñ beestelijcke Menschen/ hietende haer rebellen/eñ op geworpen tegens den dienst van sijne Majesteyt/ eñ alsoo schreven sy't herwaerts over aen den Koninck onsen Heere / eñ de blintheyt van de gene die d'Indien regeerden / en begreep noch en verstont 'tghene niet / dat in hare Rechten klaerder dan eenighe hare eerste beginselen uyt-ghedruckt staet/ te weten: Datter niemant re-

vel en is/ofte kan gheheeten worden/ten zy dat hy eerſt Onderſaet zy.
Dat nu de Chriſtenen over-wegen/ eñ die wat van God/van redene/eñ oock van de menſchelijcke Rechten weten/hoe de herten geſtelt moeten zijn/van wat volck dattet zy/dat ſonder achterdenckē in haer Landt ſit/en je en weet niet datſe yemant yet ſchuldich zijn/ die haer natuerlijcke Heeren hebben/eñ hoorende deſe nieuwe maren/die ſy alſo onverſiens haer ſeyden: Onder-worpt u onder eenen vreemden Koninck,die ghy noyt en ſaecht noch hoordet ſpreken, in gevalle neen, weet dat wy u in ſtucken houwen ſullen, eñ by erbarentheyt bevonden dat ſy terſtont ſo deden/eñ dat het grouwelijckſte is/dat ſy de gene die metter daet ghehoorſaemden/ ſetten in uytnemende ſware ſlavernye/daer ſy met hare Vrouwen/Kinderen/eñ gantſche Geſlachte in ongheloofſlijcken arbeyt eñ tormenten(die langer dueren dan de gene dieſe metten Sweerde dooden)ten leſten verlooren gaen. Eñ oft ſchoon door de voorſz.vreeſe eñ dreygementen dit volck oft eenich ander in de werelt komen ghehoorſamen/ eñ kennen de heerſchappye van eenen vreemden Koninck/ ſo en ſien de blinde door eergierige eñ duyvelſche begheerte over-ghevoerde Spangiaerts niet dat ſy daer om niet een puntken rechts en winnen/na de mael voorwaer dat het zijn vreeſen/die vallen konnen in d'alder-geſtadichſte Mans/welck na het natuerlijck/Menſchelijck eñ Goddelijck recht gedaen zijnde om yet te wercken/ gheen plaetſe en hebben / ten waer in de aenklachte ende ſchult die haer toe ſtaet in't helſche vyer/ende oock daer ſy letten eñ ſchade doen den Koningen van Kaſtilien,bedervende hare Landen/ende te niet doende (ſoo veel als in haer is) al het recht dat ſy in alle d'Indien hebben/ende dit zijn de dienſten ende anders geen die de Spangiaerts,hare voorſz. Koninghen in de voorſz. Landen hebben ghedaen/ ende noch heden doen.

Hoe breent niet dit.

Met deſe ſo rechtveerdighe ende gheprezene Tijtel ſondt de voorſz. Kapiteyn Tyran ander twee Kapiteynen Tyrannen/veel wreeder/felder/vooſer/ende van minder barmherticheyt dan hy was/na de groote ſeer floorerende ende geluckige Rijcken/uyter maten vol van volcke ende bewoont/te weten/ dat van Guatimala,'twelck gelegen is aen de Zee/die men hiet del Zur, eñ d'ander van Naco eñ Honduras, of Guaymura,'twelck is aen de Noordt-Zee,d'een tegen d'ander over/de welcke paelden ende ſtieten beyde drie hondert mijlen van Mexico. Den eenen ſtelde hy te Lande/ende den anderen ter Zee/ met veel volcks te voet eñ te peerde. Ick ſegghe de waerheyt/dat van't ghene ſy beyde bedreven/ende byſonder den ghenen die trock na Guatimala,want het ander volck een quade doodt ſturf. Men ſoude moghen by een rapen ſoo veel booſheyts/ſo veel grouwels/ſo veel moordens/ ſo veel verwoeſtens/ſo veel eñ ſo felle onrechtveerdicheden / dat het den tegenwoordigen eñ toe-komende werelt verſchricken ſoude / eñ dat men daer mede eenen grooten Boeck vullen ſoude/want hy ginck te boven alle dē anderen die gepaſſeert eñ tegenwoordich zijn/in menigte eñ getalle/ſo van de wreetheyt die hy dede/als van den volcke die hy bedurf/ende Landen

Den knecht is hier wreeder dan ſyn Heere.

Noyt wreeder van deſe.

die

die hy verwoeſte/'twelck ontallijck was. Den anderen die te Schepe was/roofde upter maten veel/ende maeckten grooten ſchandael ende verſchricktheyt opten Zee-kant / niet tegenſtaende dat ſommige hem tegen gingen met geſchencken in't Rijck van Iucatan, welck leyt in dẽ wegh van het voorſz. Rijck van Naco eñ Guaymura, daer hy ginck. Gekomen zijnde/ſont Kapiteynen ende veel volcx door het geheele Lant/ die roofden/ moorden/ eñ verdeſtrueerden al datter was/eñ byſonder eenen die hem op wierp met 300. Mannen/ende trock binnen 'slants tot Guatimala toe / af loopende ende brandende alle de Vlecken die hy vandt/roovende eñ doot ſlaende het volc/ eñ dit dede hy puyr willens door liſt eñ behendicheyt/meer dan over twintich Mijlen/ te weten/ om dat de ghene die geſonden ſouden worden om haer te vervolghen/ 'tlant verwoeſt eñ in beroerte vinden ſouden / ende datſe d'Indianen doot ſlaen ſouden om haer te wreken van de ſchadẽ eñ verwoeſtingen die hy gedaen hadde. Korte dagen daer na ſloegen ſy doot den principalen Kapiteyn die hem geſonden hadde/ eñ teghens wien deſen hem op wierp. Daer na volgdẽ meer andere uytnemelijcke wreede tyrannen/welcke met moorden eñ afgrijſelijcke wreetheyt/ eñ met Slaven te maken/eñ die te verkoopen op de Schepeñ die haer Wijn/Klederen eñ andere dingen brachtẽ/eñ met de tyranniſche gewoonlijcke dienſtbaerheyt van den jare 1524. tot het jaer 1535. verwoeſten de Provintien ende Rijcken Naco ende Honduras, welcke in der waerheyt gheleken is een Paradijs van wellust/eñ waren volder van volck dan het meeſte volckrijckſte landt dat in de werelt ſoude mogen weſen / ende nu paſſerende wy daer langs/ſagen wy die ſo 'teene mael ſonder volc ende ſo verwoeſt/dat een yegelijck/hoe hardt hy oock waer/ daer over ſchreumen ſoude. Sy hebben binnen deſe elf jaren ghedoot meer dan twee Millioenen Zielen/ende en hebben niet gelaten in meer dan hondert Mijlen in't vierkant twee duyſent perſoonen / ende de ſelve doodenſe noch daghelijcks in de voorſz. dienſtbaerheyt ende ſlavernye.

De Indianen ghebben groote gheſchencken/ worden ende wel vermoordt.

De Indianen worden verkocht tegens andere Waren.

In elf jaer meer dan twee Millioenen Zielẽ vermoordt.

Keerende totten grooten tyran Kapiteyn/die ginck in't Rijck Guatimala, ende (ſo gheſeyt is) paſſeerde alle de voorgaende/ ende die noch heden in't weſen zijn. Hy roofde/ moorde/brande/verdeſtrueerde van de Provintie af/ welck palen aen Mexico , ende zijn langs den wegh daer hy trock (ſo hy ſelver ſchreef aen den principalen die hem ſondt) van het Rijck van Guatimala vier hondert Mijlen. Alle het lant daer hy quam onder het voorſz. dexſel/te weten: Haer ſeggende datſe haer ſouden onderwerpen onder de Spangiaerts/ſo onrechtveerdige wreede Menſchen/ in den name van den Koninck van Spangien/ die haer onbekent was / ende daer ſy noyt af en hadden ghehoort / welcken ſy achten veel onrechtveerdigher te weſen dan de voorſz. Spangiaerts ſelve/ſonder tijdt te gheven om haer te moghen bepeynſen/ende by na ſo vroech als de bootſchap daer was/begonnen ſy te branden/te moorden/ende haer te over-vallen.

Haer ſeggẽ is altijdt: Geeft u onder den Koninck van Spangien/ ende ſonder haer te beraden worden ſy vermoordt.

Wat

Figuere Num. 9.

VVAt vvilt ghy dulle Mensch u selven gaen doodt vechten?
VVat kan een naeckten hoop op VVapen-volck uyt rechten?
In gheener vvijse niet: hier om ghy vrucht'loos slaeft.
Den Indiaen tot vvraeck verholen Putten graeft,
Die hy toch loos en loos met Aerde dicht besmackte,
Daer de Vervolghers vvoest met Man en Peerdt in saeckte.
Maer den fortsen Spangiaert die vvreeckt hem vvel hier af,
En jaeght den banghen Moor al levend' in sijn Graf.

Van

Van de Provintie ende 't Rijck Guatimala.

G Hearriveert zijnde in't voorsz. Rijck/sloeghen in't in-komen veel volcks doodt/ende dien niet tegen staende/quam hem teghen den principaelsten met veel ander Heeren van de Stadt van Vltatlan, het Hooft van't geheele Rijck/ met veel Trompetten ende feesterens/ ende dienden hem van al dat sy hadden / ende bysonder ghevende haer ten vollen t'eten/ende wat sy meer vermochten.

De Heeren vande stadt Vltatlan doen de Spangiaerts veel goets/ waer voor alle de Opperste ghedoot worden als sy gheen Gout te geven hadden.

De Spangiaerts logeerden dien nacht buyten de Stadt/want haer dochte datse sterck was/ende datse daer binnen hadden mogen in perijckel zijn. 'Sander-daegs roept hy den principalen ende veel andere Heeren/ende gekomen zijnde als tamme Schapen/vinckse al/ende eyschte seker lasten Gouts. Sy antwoorden dat sy gheen en hadden/ want daer geen Gout en viel. Hy beval sonder ander schult noch proces/noch vonnis/dat mense terstont verbranden soude. Na dien dat de Heeren van alle de Provintien sagen dat sy den voorsz. Heere ende ander groote Personagien om niet anders/ dan om dat sy geen Gout en gaven/verbrant hadden/ so vloden sy van daer in de Bergen/ende bevelen al haer Volck ende Ondersaten/datse tot de Spangiaerts gaen souden ende haer dienen als Heeren/ maer datse niet seggen en souden waer sy verbaren waren. Alle het Volck van den Lande quam seggen dat sy haer wilden dienen als hare Heeren. Desen onbarmhertigen Kapiteyn antwoorde/ dat hyse niet ontfanghen en wilde/ maer soudense al doot slaen so verre sy niet en seyden waer hare Heeren waren. De Indianen seyden altijdt stantvastelijck dat sy't niet en wisten/biddende dat sy haer van hare persoonen/ Wijven ende kinderen wilden laten dienen/ende seyden dat syse al bereet in hare Huysen vinden souden/daer mochten syse dooden/ofte met haer doen wat sy wilden/eñ sulcks seyden/presenteerden ende deden sy menich mael. Ende dit was een wonderbaer dinck/dat de Spangiaerts goets moets ter plaetse ginghen daer het arme Volck was met haer Wijven ende kinderen/sonder achter-dencken in haer werck arbeydende/ende doorliepense met hare Lancien/ende hieuwense in stucken.

Veel Heeren uyt ander Provintien nemen de vlucht.

De Indianen hebben veel te lijden om datse niet willen seggen waer haer Heeren zijn.

Sy quamen tot een seer groote ende machtighe plaetse / daer het Volck min op haer hoede was/ende meer versekert door haer onnooselheyt/ ende in min dan twee uren tijts verwoestense/ doende passeren door de Sweerden de Vrouwen/ kinderen/ ende Ouders/ met soo veel meer al sy dooden kosten/ende niet wech en liepen.

Als nu d'Indianen sagen dat sy niet en kosten vermorruwen noch versoeten door sulcken patientie sulcke felle ende beestelijcke Herten/ mitsgaders dat sy sonder eenich aensien ende schijn van reden (welck oock teghen haer was) haer vernielden ende in stucken hieuwen/ende merckende dat sy by d'een of d'ander maniere moesten sterven/sloten in haren Raedt/dat sy al by een souden komen/ende sterven met verkeerder handt in d'Oorloghe / haer wrekende so sy best souden komen/

Siende d'Indianen dese wreetheyt/stellen hen ter weere.

van so wreede ende helsche vyanden/ wel wetende soo sy doch onghewapent waren ende naeckt/te voete/ ende niet sterck ten aensien van sulcken fellen Volck te Peerde/ende so wel gewapent/dat sy de overhant niet en kosten ghehebben/maer ten laetsten al moesten vergaen. Doen inventeerden sy/ende maecten in't midden van den Wegh sekere diepe Grachten/daer de Peerden in vallen mochten mettē Buyck in sekere aen-gebrande ende scherpe staken/ boven over-leyt ende toe gedeckt met Russen ende Kruydt / in sulcker manieren dat het niet en scheen datter bedroch onder schuylde. Eens ofte twee mael/ende niet meer vielen de Peerden daer in / want de Spangiaerts wisten haer daer voor te wachten : Maer om haer te wreken maeckten sy een ordonnantie/dat alle d'Indianen/van wat staet/aensien/ende jaren dat sy waren/diese levendich vangen souden/in de voorsz. Grachten gheworpen souden worden/ende also deden sy oock metten Vrouwen die groot gingen/ende die eerst ghebaert hadden/kinderen ende Ouders/ ende so veel als syer kosten ghekrijghen/ sy worpense al in de Putten door de staken tot datse vol waren/ welck een groote deernisse was/ bysonder ten aensien van de Vrouwen met hare kinderen / alle d'ander staken sy doot met Lancien ende Messen / ende sy worpense voor de felle Honden/diese verscheurden ende aten/ende als sy eenigen Heer kreghen/die verbranden sy (om der eeren wille) al levendich.

Sict in de voorgaẽde Figuer Pag. 40. Num. 9.

Hier wordt niemant verschoont/ noch Vrouwen die groot gaen/ 't moet al in de Putten.

Dese ommenschelijcke wreede verscheuringe duerde omtrent seven jaren/te weten van den jare 24. tot den jare 30. ende 31. Hier mach men oordeelen hoe groot dat het getal van den Volcke was 't welck sy vermoorden ende vernielden.

Dese vernielinghe van't volck duerde van den Jare 1524. tot den Jare 1531.

Van ontallijcke afgrijselijcke stucken welcke desen onsaligen Tyran ende sijn Broeders die sijn Kapiteynen waren/niet min onsalich dan hy was/met d'ander die hem hulpe in dit Rijck deden/wasser een seer notable, Hy ginck in de Provintie van Cuzcatan, daer nu ofte daer ontrent is de Stadt van S. Salvador, welck is een seer geluckige Landouwe/met den gheheelen Zee-kant del Zur, ende duert veertich ende vijftich Mijlen. In de stadt van Cuzcatan, welck was het hooft van de Provintie/onthaelden sy hem seer wel/ende over de twintich ofte dertich duysent Indianen geladen met Hennen ende Victualie verwachten hem. Ontfangen hebbende het present/beval dat een yeghelijck van de Spangiaerts nemen soudē uyt dat groot getal van volcke die sy wilden om haer te dienen den tijt dat sy daer zijn souden/eñ laten aen brengen al wat sy van doen souden hebben. Een yeghelijck die nam daer/ d'eene hondert/ d'ander vijftich/ ofte soo veel als hem dochte genoech te zijn om seer wel gedient te worden / ende d'onnoosel Lammeren gedoogden dat sy van malkanderen gheschenden worden/ ende dienden na alle haer vermogen/datter niet en gebrack dan haer t'aen-bidden. Daer en tusschen de voorseyde Kapiteyn eyschte van de Heeren datse hem Goudt souden brengen/want sy daer principalijck om quamen. D'Indianen antwoorden dat sy te vreden waren haer te

Den Spangiaert acht geen deucht

gheven

gheven al het Goudt dat sy hadden / ende metter daet gaven sy haer een seer groote menichte van Kopere vergulde Bylen / daer mede sy haer dienen/ende schijnen Goudt te zijn/ want daer eenich Gout mede ghemenght is. Hy lietet proberen / ende vindende dattet Koper was/seyde tot de Spangiaerts : Geeft sulcken Stadt den Duyvel/ laet ons gaen/nu daer gheen Goudt en is/ ende een yeghelijck sla in't Yser de Indianen die hy heeft/ om ons daer van te laten dienen/ ende ick salse voor Slaven doen teeckenen. Sy doen alsoo/ende teeckenen met 'sKonings Yser alle die sy vinden kosten/ ende ick sach den Sone van den principaelsten Heere van deser Stadt in't Yser. Hebbende d'Indianen (die raet vonden om haer te ontbinden/ende d'ander van den Lande) gesien dese verraderye/ beginnen haer te vergaderen/ende in de Wapenen te stellen. Daer en tusschen over-vallen haer de bloetgierighe Spangiaerts/ende tracteerdense seer jammerlijck/eñ keerden weder omme na Guatimala, daer sy een Stadt vonden/ welcke nu door't rechtveeerdich oordeel met drie Diluvien t'samen / een van Water / een van Aerde / ende de leste van Steenen/ veel grootee dan thien of twintich Bosschen/ die de Goddelijcke Iustitie heeft verdestrueert. Zijnde alsoo de Heeren ende ende Mannen die souden konnen oorlogen/ vernielt ende om gebrocht/de reste werdt geset in de voorsz. helsche dienstbaerheyt/ende voorts haer af nemende voor schattinge ende tribuyt van Slaven hare Dochteren ende Sonen/ want sy geen ander Slaven en hebben / ende daer mede ladende de Schepen/ ende die seyndende te verkoopen na Peru , ende doende meer ander moorderyen ende grouwelen.

Voor d'Indianen geen Goudt te geven hadden/worden tot slaven ghemaeckt.

Een gantsche Stadt vergaen.

d'Indianen gheven haer Sonen ende Dochteren tot slaven.

Sy hebben een Rijck van hondert Mylen in't vierkant / vruchtbaerder ende beter bewoont dan een ander in de Werelt mach wesen/ verwoest ende bedurven: ende desen Tyran schreef selve/ als dat het voorsz. Lant volder van Volcke was dan het Rijck van Mexico, ende hy seyde de waerheyt.

Hy met sijn Broeders hebben gedoot in vijfthien ofte seszthien jaer/ van het jaer vier en twintich tot het jaer veertich in de vijf Millioenen Zielen/ jae dooden ende bederven noch huydens-daechs de ghene dier blijven/so sullen sy d'ander oock doen.

Wel vijf millioenen Zielen vernielt.

Figuere Num. 10.

O Nederlanders siet, siet hier voor uvven Ooghen,
D'ondraechelijcken last, die den Moor most ghedooghen
Van't rauvve Spaensche-Rijck, dat sich noch Christ'lijck noemt,
Maer loochent met der daedt, het gheen hun Tonghe roemt.
Het arme slaefsche Volck, dat sy so grouvv'lijck smeten,
En kreegh gheen ander Kost, als doode Lien tot Eten.
Vleesch-Huys van Menschen Vleesch hielden de Spangiaerts straf.
Helaes! den eenen Mensch most zijn des anders Graf.

Van

Van de Moordt die de Spangiaerts deden in de Provintie van Guatimala.

D'Indianen krijgen niet als veel slaghen Menschen t'eten.

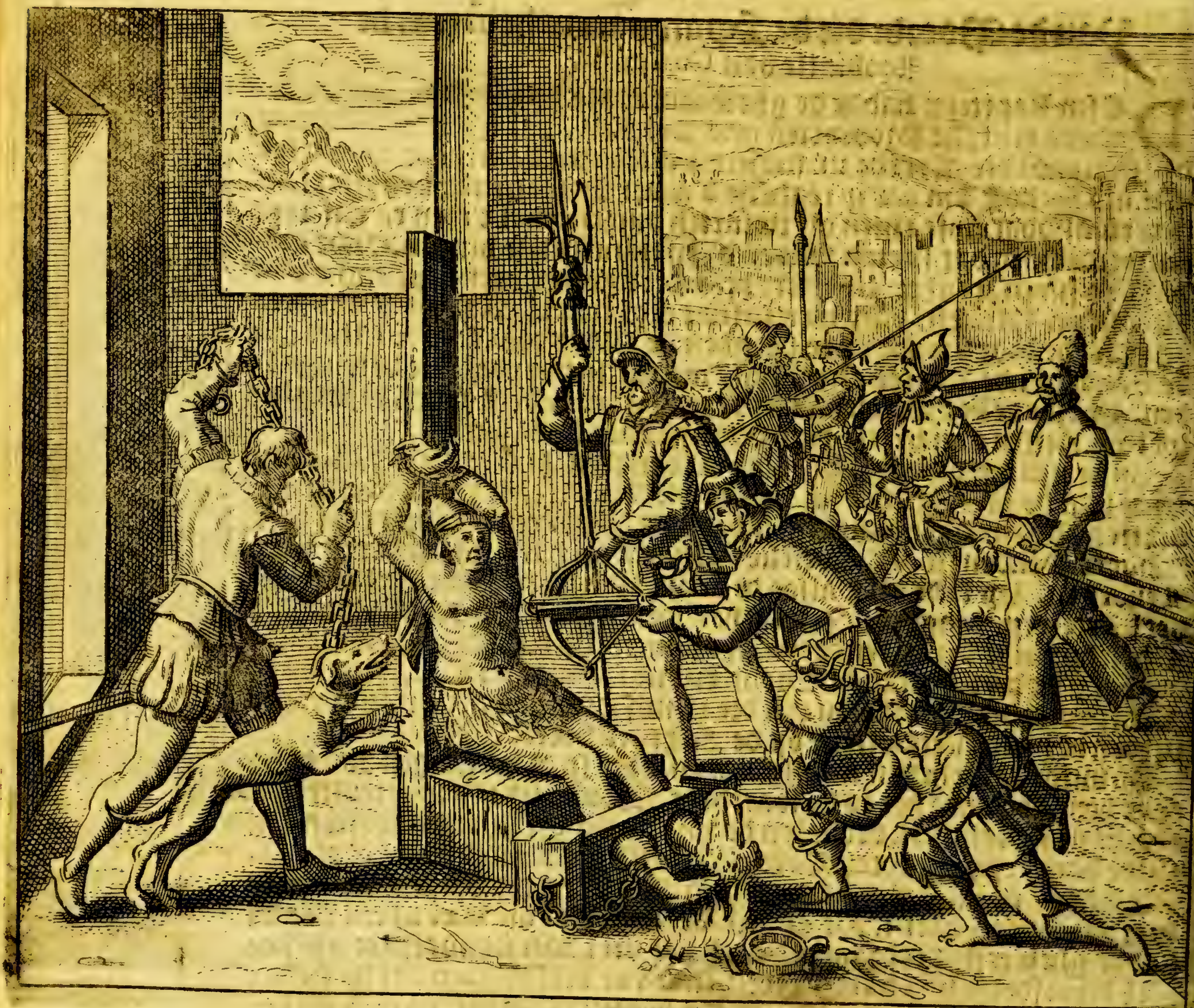
DEsen Kapiteyn hadde de ghewoonte/ als hy ginck oorloghen teghens eenighe Provintien ofte Volcken / dat hy met leyde van de Indianen die al reede in subjectie ofte onderdanicheyt waren soo veel als hy kost/ om dat sy teghens d'ander vechten ende krijghen souden/ eñ alsodat hyse thien oft twintich duysent niet t'eten en gaf/ consenteerde haer dat sy eten souden d'Indianen diese vingen. Ende also was in sijnen Legher eene seer besondere groote verscheuringhe van Menschen-Vleesch / daer men in sijne teghenwoordicheyt de Kinderkens doode ende braedde/ ende sloeghen de Mans doodt/ alleenlijck om de Handen ende Voeten te hebben/ welcke sy voor de beste veten hielden. Hoorende het Volck van d'ander Steden ende Landen desen gruwel/ en wisten van vreese niet waer sy haer laten souden.

Siet in de voorgaẽde Figuer pag.44. Num.10

De Indianen moeten Anckers eñ Gheschut draghen.

Hy vernielde ontallijck Volck in't maken van de Schepen. Hy leyde van de Noordt-Zee tot de Zee del Zur, welck zijn hondert ende dertich Mijlen/ d'Indianen geladen met Anckeren van drie ende vier hondert Ponden swaer / welcke sy leyden op hare Schouderen ende Lendenen. Hy dede oock alsoo de arme Menschen op de Schouderen veel Artelerye draghen. Ick sacher somtijts op den Wegh onder het Gheschut vele benaut ende banghe stenen. Hy scheyde ende ontbondt de Gehuwede/ nemende de Vrouwen ende Dochteren/ ende gafse den Schippers ende Soldaten om die te misbruycken / ende om haer te vreden te houden/ ende lietse op de Schepen voeren.

Hy vulde de Schepen met Indianen/ daer sy al vergingen van dorst ende hongher/ ende het is de waerheyt. Soude ick in't particulier ofte van stuck tot stuck verhalen de wreetheyt die hy noch bedreef/ ick soude daer eenen grooten Boeck / 't welck de Werelt soude doen verschricken / af moeten maken. Hy ruste op twee Armeyen / elck van veel Schepen / daer mede hy alle de Landen / oft vyer uyten Hemel hadde gheweest/ verbrande. Och hoe veel Weesen maeckte hy/ hoe veel beroofde hy van hare Wijven/ ende hoe veel Wijven liet hy sonder Mans/ van hoe veel over-spels/ van hoe veel Dochteren ende Weduwen te schenden/ van fortserende ende verkrachtende was hy de oorsake/ hoe veel Volcks beroofde hy van hare natuerlijcke Vryheyt/ hoe veel benautheyt ende ellende isser geweest/ hoe veel Tranen dede hy storten/ hoe veel suchten/ hoe veel stenens/ hoe veel alleenheyt in dit leven/ ende hoe veel eeuwige verdoemenisse in d'ander heeft hy veroorsaeckt/ niet alleen van d'Indianen / die sonder ghetal waren / maer oock van de ongheluckighe Christenen / daer hy hem mede behielp in so grooten grouwel/ uytnemende sware sonden/ ende afgrijselijcke verschricktheyt ende wreedtheden. Godt gheve dat hem ghenade zy gheschiet/ ende dat hy bestaen mach met soo quaden eynde/ als hy ten lesten heeft ghehadt.

Figuere Num. 11.

GHy die u Catholijck, of Konings doet benoemen,
Siet hier den sachten aert van u hoovaerdich roemen,
Ay siende-blinde siet, vvien dat u sotheyt prijst,
Een hoop, een vvreede hoop, daer yeders Hert voor ijst.
Siet hier een Indiaen, een Koninck vry gheboren
Van het Goudt-rijcke Landt der dienstvvillighe Mooren,
Die vverdt van dooden drie ghedreyght op eenen stondt,
Te weten: Van het Vyer/ de Boogh/ en van de Hondt.

Vaii

Van Nieu-Spangien, Panuco, ende Xalisco.

GHedaen zijnde in de Provintie van Nieu-Spangien ende van Panuco de voorsz. groote wreedtheyt ende moorderye / ende alle d'ander die wy laten te seggen. Daer quam in die van Panuco eenen anderen ongevoelijcken fellen Tyran / in't Jaer 1525. de welcke veel onbehoorlijcke wreetheyt volbrocht / ende makende na de voorsz. maniere veel Slaven die vry waren / ende seyndende veel Schepen daer mede gheladen nae Cuba ende Española, daer syse best konden verkoopen / ende hy en hieldt niet op / voor hy verwoeste 'teene mael ende dede te niete de gantsche Provintie. Ende het gebeurde dat men gaf voor een Merrie ofte Moeder-peerdt tachtentich Indianen redelijcke Zielen. Van daer werdt hy versien van het Gouvernement van der Stadt Mexico, ende gheheel Nieu-Spangien, met ander groote Tyrannen voor Raden / ende hy voor President / de welcke met de voorsz. Raden deden so veel quaets / so veel sonden / so veel wreedtheden / soo veel rooveryen ende grouwelen / dat men't niet ghelooven en soude / waer door hy het Lant stelde in sulcke grouwelijcke verwoestinge eñ mistroostichheyt / so dat Godt haer niet en hadde besloten ende wederstaen door de wederstaninge van de Religieusen van S. Franciscus, ende terstont met de Koninckliicke audientie / welcke goet vriendt was van alle deucht / sy souden in twee jaren Nieu-Spangien gelaten hebben ghelijck Española is. Daer was een van sijn Gheselschap / die om sijnen grooten Hof te bemuyren / sleypte acht duysent Indianen werckende / sonder haer yet te betalen of t'eten te geven / in dier voeghen dat sy onversiens op den staenden voet van hongher doot vielen / ende hy en vraeghder niet na / noch en hadde in't minste gheen medelijden met haer.

T'achtentig Indianen wordē voor e n Merry Peert ghegheven.

De Religeusen wederstaē de Tyrannen.

Een Spangiaert heeft 8000. Indianē in sijn werck / die meest al vā hanger storven.

So vroech als den principaelsten van den voorseyden (dien ick seyde dat te niet dede de Provintie van Panuco) de tijdinge hadde dat de voorsz. goede Audientie voort quam / hy nam voor hem voorts te gaen ende binnen 's Landts t'ontdecken / daer hy tyranniseren mocht / ende trock met ghewelt uyt de Provintie van Mexico vijfthien ofte twintich duysent Menschen / om sijn ende sijn Geselschaps Bogagien ende Packen te dragen / waer af geen twee hondert weder om en quamen / hy was d'oorsake dat sy aldaer sturven.

Vā 20000 Indianen keeren geen 200. weder.

Hy quam in de Provintie van Mechuacan, wesende veertich Mijlen van Mexico, ende so vruchtbaer ende vol van volcke als Mexico.

De Koninck komende in Processie hem te gemoete met ontallijck Volck / doet hem alle dienst ende liefde / wert terstont van hem gevangen / om dat men seyde dat hy rijck van Gout ende Silver was / ende om dat hy hem veel Schatten geven soude / pijnigden hem / als volgt: Hy voeyde hem de Voeten / ende streckende het Lichaem / ende bonden de Handen op een Bordt / dede de Voeten over't Vyer / eñ een Jongen met een Quispel gedopt in Olye / dropte elcke reys de Voeten / om het Vel wel te door-roosten / eñ op d'ander zijde was een fel Man met een ghespannen

De Koning van Mechuacan wort doot ghepijnicht.

Siet in de voorgaēde Figuer Pag.46. Num.11.

ghespannen Stalen Boge/mickende den Pijl teghen over sijn Herte/ op d'ander zijde was eenen anderen met eenen seer grouwelijcken fellen Hondt/dien op hem hissende / ende soude hem in een ooghenblick verscheurt hebben/al om dat hy door pijn ende vreese sijn Gout geven soude/tot dat een Religieus van S. Franciscus daer af verwitticht zijnde/hem dien uyten Handen track/maer hy sturf daer ten lesten af. Op dese maniere pijnigden ende dooden sy veel Heeren ende Caciquen van dien Lande/om dat sy haer Goudt ende Silver gheven souden.

De Spangiaerts nemen d'Indianen haer Afgoden/ en verkoopense haer daer na weder om voor Goudt.

Eenen sekeren Tyran/gaende voor Visitateur, meer van de Borsten ende Goederen van die te rooven / dan van de Ziele ofte Persoonen/ vandt dat seker Indianen hare Afgoden verborghen hielden / soo de Spangiaerts haer gheenen beteren Godt gheleert en hadden. Hy vinck de Heeren ende hieldtse ghevanghen tot datse hem de Goden gaven/meynende datse van Goudt oft Silver waren. Siende dat hy bedrogen was/kastijde hyse seer wreedelijck ende t'onrecht: ende om dat hy niet en soude bedroghen blijven van't ghene dat hy ghesocht hadde/welck was rooven/bedwonck de voorsz. Heeren ende Caciquen dat sy hem de voorsz. Afgoden af koopen souden/ het welck sy deden/ ghevende alle het Goudt ende Silver dat sy kosten vinden/ om die tegen-bidden voor een waerachtighen Godt so sy pleghen.

Dit zijn de wercken ende exempelen die d'ongheluckighe Spangiaerts doen ende geven/ende de eere diese in d'Indien den Almogenden Godt procureren ofte besorghen.

O ghy

Figuere Num. 12.

O Ghy Hollanders leert aen dees verheerde Lieden,
VVat Troetel-Gheeſten u de looſe Spangiaerts bieden,
Het liſtich Lock-Aes daer men u ſoo ſchoon van ſpreckt,
Heeft op ſijn Bodem valſch u grondt-verderf bedeckt.
Bedenckt, ô moedich Volck, vvat jonſt hy u ſou toonen,
Die nooſel Maecht noch Kindt, of ſvvangher Vrou gaet ſchoonen,
Ja 't Eerſt-gheborclingh moet met ſijn Moeder voort.
Des Spangiaerts hooghſte luſt / is Vrouwen-kracht en Moort.

Van de wreedtheyt die de Spangiaerts deden in de Provintie van Xalisco.

Een Stadt in de Provintie Xalisco seven mijlē lang.

De vrouwē die eerst gebaert haddē mostē packen dragen. Siet in de voorgaē-de Figuer Pag.49. Num. 12.

Overlast van eenen Spanjaert. Siet in de voorgaē-de Figuer

De Spanjaerts ontleden d'Indianen/om Goudt van haer te hebben.

DEsen Tyran Kapiteyn trock vorder boven Mechuacan, in de Pro-vintie van Xalisco, welck was gelijck een Bye-korf vol van vol-ke/ seer wel bewoont eñ geluckich/ want het is een van de vruchtbae-ste ende wonderbaerste van Indien. Het hadde een Stadt of Vleck vol volcks/ duerende seven Mijlen. In-komende in de voorsz. Provin-tie/ quamen de Heeren ende 't Volck met Presenten ende blijdschap/ men al omme plach te doen/ hem ontfanghen. Hy begost terstont sijn gewoonlijcke wreedtheyt ende boosheyt/ so oock alle d'andere daer t Lande doen/ ende veel meer om te komen tot haer eynde/ welck sy hou-den voor Godt/ ende is het Goudt. Hy verbrande veel Vlecken. Hy vinck de Caciquen, hy pijnichdese. Hy maecter so veel als hyer kreegh Slaven. Hy leyde met hem ontallijck volck al gheketent.

De Vrouwen die ghebaert hadden/ gaende ghéladen met Packen welcke de boose Christenen haer op leyden/ niet konnende hare Kin-derkens mede nemen/ overmidts den grooten arbeyt ende swackheyt van hongher/ maer wierpense langs de Weghen/ daerder ontallijck veel verlooren ginghen.

Eenen boosen Christen/ nemende met gewelt een Jonge-Dochter om daer mede te sondigen/ ende haer Moeder wiert dit ghewaer/ ende wildese hem nemen: Hy treckt terstont sijn Pongiaert ofte Mes uyt/ ende hieu de Moeder haer Hant af/ ende de Dochter/ om dat sy 't niet consenteren en wilde/ gaf hy veel steken/ ende doodese.

Onder veel andere dede hy t'onrecht (wesende vry/ soo sy alle zijn) voor Slaven teeckenen vier hondert Mans/ Vrouwen/ ende Kinderen van een jaer/ leggende aen de Borsten haers Moeders/ oock van twee/ drie/ vier ende vijf jaren/ al wast sake datse hem vredelijck tegen gin-ghen/ sonder ander ghetal/ die niet gherekent en worden.

Geeyndt zijnde d'tallijcke onrechtveerdighe ende helsche krijghen ende moorderyen/ daer mede hyse benaude/ hy sette 't Lant in de ghe-woonlijcke pestilenticuse tyrannische dienstbaerheyt/ welcke alle de Christenen Tyrannen van Indien pleghen ende pretenderen op dat Volck te leggen/ daer in hy consenteerde ende ghedooghde sijn eygen Hof-meesters ende alle d'andere een ongehoorde wreedtheyt/ om van de Indianen Gout eñ Schattingh te trecken. Namentlijck eenen van syn Hof-meesters doode veel Indianen/ die hangende/ levendich bran-dende ende worpende voor de felle Honden/ af-houwende Voeten/ Ar-men ende Hoofden/ ende Tonghen uyt snijdende etc. daer d'Indianen nochtans stil ende in pays waren/ ende geen oorsake en gaven/ maer sy wildense verbaren/ om datse hem dienen souden/ Gout ende Schat-tingh geven/ ten aensien van den selvigen Tyran. Ick late staen veel geesselen/ wreede slagen met stocken/ kinnebacks-slaghen/ ende andere soorten van wreedtheyt die sy haer aen-deden alle daghen ende uren,

Men

Men seyt van hem dat hy acht hondert Vlecken verdestrueerde eñ [...]rbrande in dat Rijck van Xalisco, waer door hy oorsake was dat sy [...]t desperatie(siende dat alle de reste met sulcken wreetheyt moesten [...]rlooren gaen) haer op-wierpen/ende trocken op de Berghen/ ende [...]eghen rechtveerdelijck eenighe Spangiaerts doodt/ende na-maels [...]or de onrechtveerdicheyt ende beswaernissen van ander na-komen- [...] Tyrannen/ die daer door passeerden / om te destrueren ander Pro- [...]ncien/'twelck sy heeten descruberen oft ontdecken/vergaderden veel [...]ndianen/makende haer sterck in sekere Steen-rotzen/daer de dulle [...]pangiaerts/d'over-hant hebbende / nu weder om so groote wreedt- [...]den ghedaen hebben / datse bykans niet meer en vonden/ doodende [...] veel ontallijck volck / om te verwoesten ende uyt te royen alsulc- [...]n grooten Landt. Ende d'onsalighe Christenen verlaten wesende [...]n Godt in haren verkeerden sin / niet siende de seer rechtveerdighe [...]ke / jae veel saken vol aller rechtveerdicheden/ welcke d'Indianen [...]bben door een Wet der Natueren / van Godt ende den Menschen [...]et ghevonden/te weten/dat syse souden moghen om-brenghen/had- [...]n sy macht ende Wapenen / ende uyt hare Landen drijven/ende die [...]er onrechtveerdighe sake/ vol van alle boosheyt/ verdoemt van alle [...]etten diese hebben/om boven so veel overlasten/tyrannyen/eñ groo- [...] onversoenlijcke sonden / die sy teghens de Indianen ghedaen heb- [...]n/noch op een nieu haer oorloghe aen te doen/dencken/seggen/ende [...]rijven/dat de Victorien ende overwinninghen die sy hebben (ver- [...]oestende d'Indianen) Godt haer al geeft/om dat haer onrechtveer- [...]ge Oorlogen/rechtveerdich ende goet souden zijn/sy verblijden ende [...]orieren/Godt danckende van hare Tyrannye: So deden oock de ty- [...]nnische Moordenaers/ daer de Propheet Zacharias af seyt in't elfste [...]apittel. Pasce pecora occasionis, que qui occidebant, non dolebant, sed [...]ebant; Benedictus Deus, quia divites factisumus.

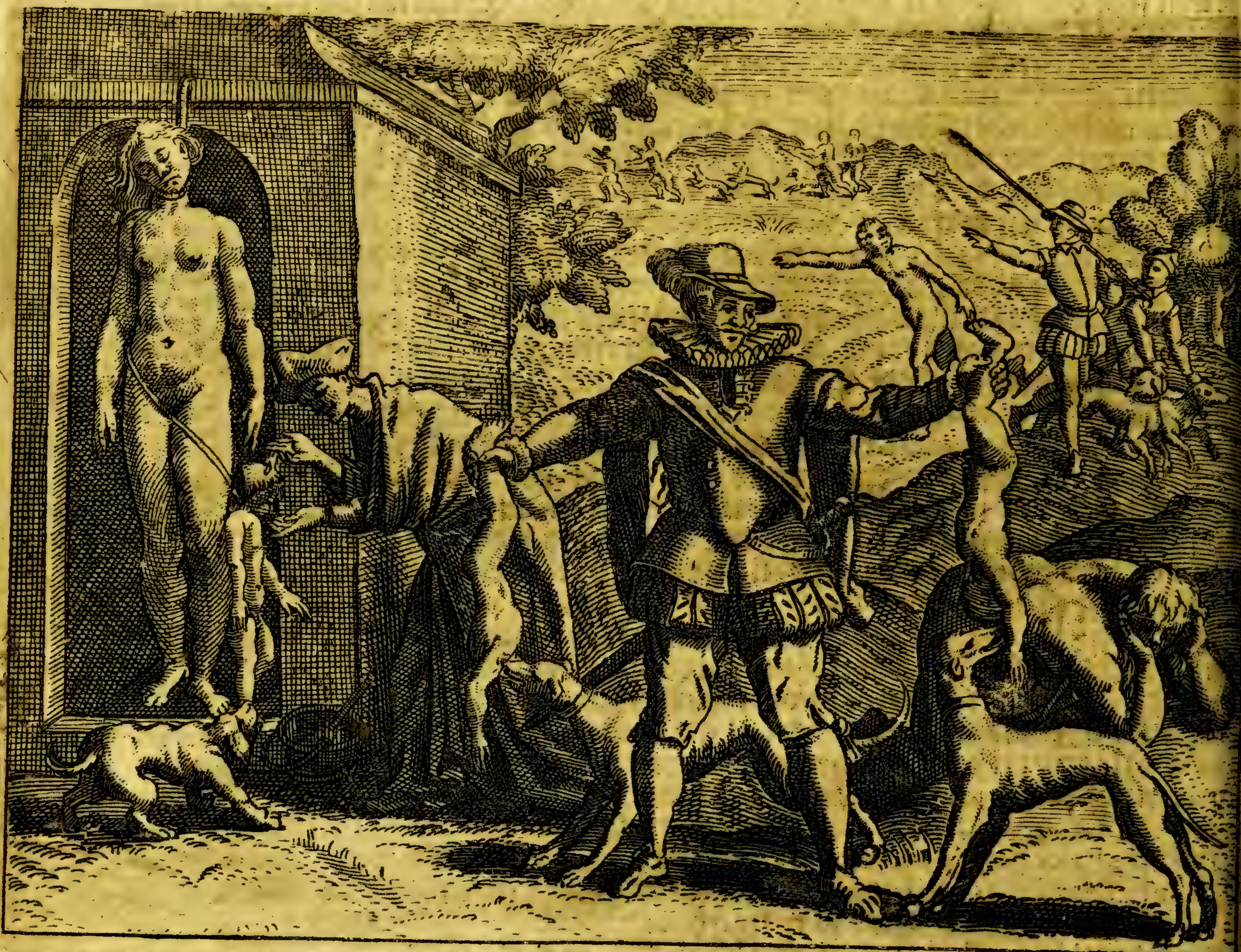
Int' Rijck Xalisco 800 Vlecken verbrant.

De Spangiaerts doē haer best om 't gheheele Landt van Volck te ontbloten.

Sy verblijden haer noch in haren Godlosen handel.

Dat is te segghen:

Want hare Heeren slachtense, ende en houden't voor gheene sonde, ende [...]ecken; Gheloooft zy de Heere, ick ben nu rijcke. Zach. 11, vers. 5.

Figuere Num. 13.

DE Spangiaert Menschen jaeght met hongherighe Honden,
Dus vverdt den Indiaen vvreedt-gulselijck verslonden.
Een Vrouvve door vvan-hoop, haer Kindt en haer vast knoopt,
Doch 'thalf ghevvorghde VVicht vverdt van een Paep ghedoopt.
Ach! vvat een helsche daedt, vvel vveerdich te betreuren,
Een Moeder sach haer Kindt door eenen Spangiaert scheuren,
Die't sijn Blòet-Honden gaf, die kaudent graegh met smaeck:
Soud' wel de Duyvel self doen jammerlijcker saeck?

Van de Moordt diese deden in't Rijck van Iucatan.

IN het jaer 1526, was een ander onsalich Mensch van het Gouvernement van het Rijck van Iucatan versien/ om de leugenen en valschheden die hy seyde/ en de presentatien die hy den Koninck dede/ gelijck d'ander Tyrannen hebben gedaen tot nu toe / om dat men haer Staten ende Offitien gheven souden/ op dat sy te beter mochten rooven.

Dit Rijck van Iucatan was vol van ontallijck volck/ want het lant is seer gesont en overvloedich van eten en vruchten/ veel meer dan het van Mexico, en bysonder ist overvloedich van Honich ende Was/ meer dan ergens in Indien/ dat tot noch toe gesien is geweest. Het heeft in de ronde drie hondert mijlen / het volck was uyt-steckende boven alle anderen van Indien / so in verstande ende politie/ als dat onder haer min sonden waren dan onder d'andere/ en seer bereyt en weerdich om tot kennisse van haren Godt gebrocht te worden / en daer men soude mogen maken groote Steden om Spangiaerts in te woonen/ ende sy souden daer leven als in't Aerdtsche Paradijs/ waren sy't weerdich/ maer sy en zijn om hare wreetheyt/ ongevoelijckheyt en sonde wille/ so sy niet weerdich en zijn ghe weest te besitten meer ander plaetsen/ welcke Godt haer in Indien ghewesen hadde. Desen Tyran begost met drie hondert Mannen/ die hy met hem bracht/ tegens dit goet en onnoosel Volck / 'twelck 'thuys was sonder yemanden te hinderen/ grouwelijck te oorlogen: en want het Lant geen Gout en geeft (hadde daer Gout gheweest/ so soude hy't Volck in de Mijnen al vernielt hebben) om nochtans Goudt van te maken de Lichamen ende Zielen daer Christus voor sturf/ hy maeckte ('tis een greuwel om te hooren) al die hy niet doodt en sloech/ tot Slaven/ en sondtse na de Schepen/ die daer vele op den reuck en 'tgerucht van de Slaven aen quamen/ die verkoopende voor Wijn/ Olye/ en Azijn/ Speck/ Kleederen/ en al dat haer docht datse van doen hadden. Hy gaf een yegelijck te kiesen uyt vijftich en hondert Jonge-dochters/ eene voor een Arava (een Arava gnats is vier Gelten ofte acht Potten) Wijns/ Olye/ Azijn/ oft een geroockt Vercken/ en van gelijcken uyt twee en drie hondert wel gestelde Jongers voor den selve prijs. En het gebeurde datter eenen Jongelinck (die scheen te wesen een Sone van een Prince) gegeven wert voor een Kase/ en hondert Persoonen voor een Peerdt. In dusdanigen handel was hy van den jare 26. af tot het jaer van 33. te weten/ seven jaer lanck/ verderbende en uytroyende de voorseyde Landen/ en doodende sonder barmhertichheyt het volck/ tot dat sy daer hoorden de tijdinge van den rijckdom van Peru, ende liet sijn Spangiaerts daer henen trecken/ ende also hieldt de Helle sekere dagen op/ maer daer nae quamen sijn Dienaers weder om groot quaet/ roouerijen ende slaverijen ende sonden tegens Godt doen ende aen-rechten/ ende en houden noch huydens-daechs niet op dat selfde te plegen/ in dier voegen datse by kans hebben verwoest alle drie hondert Mijlen/ welcke waren (so ghese yt

'tRijck van Iucatan is seer vruchtbaer/ ende heeft in't ronde 300. Mylen.

De Spangiaerts verkoopen de Indianen tegen andere Waren/ die niet doods gheslaghen worden.

ghesept is) so vol ende volckrijck / dat niemant en soude konnen ghe-gheloouen / veel min ghesegghen de bysondere stucken die daer bedreven ende aen-gherecht zijn. Ick salder alleenlijck twee ofte drie die my te vooren komen verhalen.

Een Moeder hangt haer selven met haer Kindt uyt wanhope. Siet in de voorgaẽde Figuer Pag. 52. Num. 13

Also d'onsalige Spangiaerts gingen met haer felle Honden de Indianen soecken ende jagen. Een siecke Vrouwe siende dat sy de Honden niet koste ontloopen sonder verscheurt te worden / so sy d'anderen deden / nam een Koorde / ende bondt daer mede aen haren Voet haer Kindeken dat sy by haer hadde van twee jaer / ende sy verhinck haer aen eenen Balck / twelck sy so vroech niet en hadde gedaen of de Honden quamen / ende verscheurden dat voorsz. Kindeken / hoe wel dat een Monick eer't verscheyde / doopte. Als de Spangiaerts vertrocken / seyde een van haer tegens een Soon van eenen Heere van sekere Plecke ofte Provintie / dat hy mede soude gaen. Het Jongsken antwoorde / dat hy sijn Vaderlandt niet en wilde verlaten. De Spangiaert dreyghde hem dat hy hem de Ooren soude af snijden / indien hy niet mede en ginck. Het Jongsken weygerde het. Doen sneet hy hem met sijn Pongiaert een Oore af / ende daer na 'tander. Ende het Jongsken standvastelijck by sijn voornemen volhardende / hy sneedt hem de Neuse af al lachende / gelijck of hy hem niet meer dan eenen knip gegeven hadde. Desen verlooren Mensch prees hem selven / ende glorieerde onbeschaemdelijck in presentie van eenen weerdigen Religieus / seggende dat hy sijn beste dede soo veel als hy konde om te bevruchten veel Indiaensche Vrouwen / om dat hy de Groot-gaende Vrouwen / verkoopende voor Slaven / daer te meer Goudts voor krijghen soude.

Seer groote standvastigheyt van eẽ Knechtken.

Het Kinder Vleesch is der Honden Aes. Siet in de voorgaẽde Figuer pag. 52. Num. 13

In dit Rijck / oft in eenige Provintie van Nieu-Spangien, gaende een seker Spangiaert met sijn Honden ter Jacht / om te vanghen eenich wildt Gedierte ofte Konijnen. Eens niet vindende om te jagẽ / dochte hem dat de Honden honger hadden / ructe een kleyn Kint van de Moeder eñ sneet met een Pongiaert in stucken de Armen ende Beenen / gevende elcken Hondt sijn deel: ende als de Honden noch niet versaet en waren / worp hy haer allen in't ghemeyn het Lichaemken toe.

Op dat men hier siet hoe groot dat de onghevoelijckheyt van de Spangiaerts in dat Landt is / ende hoe datse Godt heeft gegeven in eenen verkeerden sin / ende in wat weerde dat sy hebben dat Volck / het welcke nochtans geschapen is na het Beeldt Gods / ende verlost door sijn dierbaer Bloet / bysonder wat wy hier onder noch leelijckers ende boosers sien sullen.

Latende ontallijcke ende ongehoorde wreetheden / welck de ghene die haer Christenen heeten / in dit Rijck deden / niet konnende met den gheperynse begrepen worden / wil ick alleen heer mede besluyten.

De Religieusen soecken d'overghebleven Indianen te bekeeren.

Zijnde alle de helsche Tyrannen vertrocken met hare begeerlijckheyt / welcke haer verblint / van de rijckdommen van Peru, Pater Jacob met vier ander Religieusen van S. Franciscus Orden / vervoorderden haer derwaerts te gaen om't lant te stillẽ / predickende eñ breygende

tot

tot Chꝛiſtus het overblijffel van de tyꝛanniſche mooꝛt eñ ellende die de Spangiaerts in de ſevē jaren aengericht hadden. Ick geloove dat deſe Religieuſen de reyſe aen namen in't jaer 1534. ſendende vooꝛ henen ſekere Indianē van de Pꝛovintie van Mexico, om te waerſchouwē of ſy vooꝛ goet aen ſien ſondē/ dat de vooꝛſz. Religieuſen in haer Lant quamē/ om haer te leerē kennē dē eenē waerachtigen God/ Heere van de gantſche werelt. Sy beradē haer/ eñ vergaderē dickmael/ genomē hebbende te vooꝛen veel onderrechtingē/ om te weten wat luyden dat warē die haer Vaders eñ Bꝛoeders heetē/ eñ wat dat was dat ſy vooꝛ hieldē/ eñ waer in ſy verſcheydē warē van de Chꝛiſtenē/ van welck ſy ſo grootē overlaſt eñ onrecht ontfangen hadden? Ten leſten veraccoꝛdeerden ſy/ dat menſē ſoude laten komen/ op conditie dat ſy alleen eñ ſonder Spangiaerts quamen. De Religieuſen beloofden't haer alſo/ want de Vice-Roy van Nieu-Spangien haddet ghetonſenteert/ eñ haer geboden dat ſy beloven ſouden datter gheen Spangiaerts meer in komen en ſouden/ maer alleenlijck de Religieuſen/ mitſgaders dat haer dooꝛ de Chꝛiſtenē geen overlaſtē ſoudē gedaen woꝛden. De Religieuſen pꝛeeckten haer ſo ſy plegen het H. Euangelie, eñ de goede eñ heylige meeninge van de Koningen van Spangien tot henwaerts/ ende kregen ſulcke liefde eñ ſmaeck totte leere eñ exempelē die de Religieuſen van haer gaven/ eñ verblijdē haer ſo ſeer van de nieumarē van de Koningen van Spangien, waer af in alle de vooꝛſz. ſeven jarē de Spangiaerts haer noyt kenniſſe en gaven/ of ſeyden datter een ander Heer was dan die haer daer tyꝛanniſeerde eñ verdꝛuckte/ dat ten eynde van 40. dagen dat de Religieuſen daer gekomen waren eñ gepꝛedickt hadden/ de Heeren van den lande bꝛachten eñ leverden alle haer Afgoden/ op dat ſyſe verbꝛanden ſouden/ eñ bꝛachten hare Sonen dat ſyſe leerē ſoudē/ want ſyſe liever hebbē dan't geſichte haerder oogē/ eñ ſy maectē haer Tempelen eñ Huyſen/ eñ men riepſe van ander Pꝛovintien/ datſe haer ſouden komen pꝛedicken/ eñ kenniſſe van God geven/ mitſgaders van den genē dieſe ſeyden dat de groote Koninck van Caſtilien was/ eñ van de Religieuſen wijs gemaeckt zijnde/ deden ſy dat noyt in Indien tot nu toe en is gedaen geweeſt (ſo doch al dat ander ſeggen verſiert is by eenige Tyꝛannen/ die daer hebben verdeſtrueert de vooꝛſeyde Rijcken eñ Landen) twaelf ofte vijfthien Heeren van veel Vaſſalen eñ Landē/ een yegelijck beſonder vooꝛ hem ſelven/ vergaderende haer Volck/ eñ nemende haer ſtemme eñ bewilliginge/ onderwoꝛpen haer dooꝛ harē vꝛyen wille onder de heerſchappye van de Koningen van Caſtilien, aennemende den Keyſer als Koninck van Spangien/ vooꝛ Souvereyn eñ Univerſel Heere/ ende gaven ſeker Hanot-teecken van Bekentenıſſe/ welcke ick noch teghenwooꝛdich hebbe onder my mette Gheruyghenıſſe van dē vooꝛſeyde Religieuſen/ in groote blijdſchap eñ hope van tot Chꝛiſtus te bꝛenghen al het Volck van dien Rijcke/ dat van het vooꝛſz. mooꝛden ende onrechtveerdighen Krijgh over gheſchoten is.

De Indianen nemen het Chꝛiſten gheloove geerne aen.

Haer Afgoden werden verbꝛant.

Nemen den Keyſer aen vooꝛ haer volkomen Heere.

Een weynich daer nae quamen aldaer van eenighe zijden achthien

Spaenſche

Spaenſche Tyrannen te Peerde/eñ twaelf te Voete/t'ſamen dertich/ eñ brachten veel laſten van Afgoden/die ſy d'Indianen in ander Provintien genomē haddē/eñ de Kapiteyn van de voorſz. dertich Spaengiaerts riep eenen Heer van dier plaetſe daer ſy langs in quamen/eñ ſeyde hem dat hy van de voorſz. Afgoden nemen ſoude/eñ dat hyſe het geheele Lant door uyt-deylen ſoude/ verkoopende elcken Afgodt voor eenen Man of Vrouwe in ſlavernye/dreygende hem/ ſo verre hy ſulcx niet en dede/dat hy hem met oorloge aen-grijpen ſoude. De voorſeyde Heere door vreeſe geperſt zijnde/verdeylde d'Afgoden door ſijn geheele Lant/eñ beval aen alle ſijn Vaſſalen dat ſyſe nemen ſouden om aen te bidden/eñ dat ſy hem Indianen/Mans eñ Vrouwen geven ſouden voor de Spangiaerts om haer Slaven te zijn. D'Indianen door vreeſe/die twee Sonen hadde/gaffer eenen/eñ die drie hadde/gaffer twee/ ende met deſe maniere voldeden ſy deſen kerckroovigen handel/ende de Cacique ſtelde de Chriſtenen(waren ſy anders Chriſtenen)te vredē.

Groote godlooſheyt der Spangiaerden.

Eenē ſpangiaert ſieck zijnde/bekommert hem tot ſijn doodt toe met ſijnen Godlooſen handel.

Eenen van deſe ongodlijcke helſche Roovers/ genaemt Iuan Gartia, zijnde ſieck/eñ niet verre van der doot/had onder ſijn bedde twee packen Afgoden/eñ beval aen eene Indiſche Vrouwe die hem diende/datſe wel toe ſien ſoude/datſe d'Afgoden die daer waren/niet geven en ſoude voor Hinnen/want die ſeer goet waren/ maer elck voor een Slave/ eñ tē leſten met dit Teſtament/ eñ met deſe ſorge bekommert zijnde/ ſturf den ongeluckigen Spangiaert/ eñ wie twijffelt dat hy niet begraven is in de Helle? Dat men nu hier beſie eñ bedencke welck ende hoedanich zy het profijt/ religie eñ exempelen van de Chriſtenen die de Spangiaerts in d'Indien gaen doen/geven eñ hebben/wat eere dat ſy God beſorgen/hoe ſy arbeyden dat hy gekent eñ aen-gebeden worde van dat volck/ wat ſorghe dat ſy dragen/dat ten voordeele van de zielen ſijn H. geloove geplant eñ verbreyt wort/ dat men oordeele oft dit kleynder ſonde was dan die van Jeroboam: Qui peccare fecit Iſraël, makende de twee goude kalveren/om dat het volck die aen-bidden ſoude/oft ſy gelijckte die van Judas/oft die meer ſchandaels veroorſaecte? Dit zijn dan de wercken van de Spangiaerts/die in Indien gaen. In der waerheyt/ ſy hebben veel eñ ontallijcke reyſen door begheerte dieſe hebben van Gout/ verkocht/ende verkoopen huyden op deſen dach/ loochenen eñ verloochenen onſen Heere Jeſus Chriſtus.

De Indianen verwijten de Monicken dat de Spangiaerts haer met gewelt d'Afgoden op dronghen te koopen.

Hebbende d'Indianen geſien dattet niet en was onderhoudē 'tgene dat de Religienſen haer belooft hadden/te weten/datter geen Spangiaerts in't Lant komen en ſouden/eñ dat de Spangiaerts haer ſelve d'Afgoden brachten van andere plaetſen te koope/daer ſy alle hare Goden den Religieuſen om te branden over gelevert hadden/op datſe eenen waerachtigen God aen-bidden ſouden/het geheele Landt ſtont tegens de Monicken op/ende vergramt zijnde/ſeyden: Waerom hebt ghy ons gelogen/ons bedriegende eñ toe ſeggende dat hier geen Chriſtenen komen en ſouden? ende waer om hebt ghy onſe Goden verbrant/ na de mael u Chriſtenen ons ander Goden van ander plaetſen brengē

te

te verkoopen ? En waren by avontueren onse Goden niet beter dan die van d'ander Natien ? De Religieusen stildense het beste dat sy kosten/ niet hebbende wat t'antwoorden. Sy gaen de dertich Spangiaerts soecken/ende seyden haer de schade die sy gedaen hadden/ versoeckende aen haer dat sy vertrocken / doch sy en wildens niet doen/ maer lietẽ de Indianen weten/ dat de Monicken selve haer daer hadden doen komen/ welck was eene volmaecte boosheyt. Tẽ lesten d'Indianen nemen voor de Monicken doot te slaen: maer so sy van seker Indianen gewaerschout wierden/ so verliepen sy't op eenen nacht/ eñ namaels d'Indianen in-vallende/ ofte bedenckende d'onnooselheyt ende vromicheyt van de Monicken/ende de valscheyt van de Spangiaerts/ sonden sy van over vijftich mijlen na haer/ biddende dat sy soudẽ willen wederom komen/ eñ de verandring die sy haer veroorsaect haddẽ/ vergeven. De Religieusen/ als Dienaers Gods/ eñ begeerende de Zielen te winnen/ haer geloovende / quamen wederom/ende werden ontfangen als Engelen/ eñ de Indianen deden haer allen dienst/ eñ sy warender vier of vijf maenden daer na/ eñ om dat de voorsz. Spangiaerts noyt en wilden van daer vertrecken / eñ dat de Vice-Roy, wat dat hy dede/ dat niet en konde voor-komen/ want het verre van Nieu Spangien is (hoe wel dat hyse dede verklaren voor verraders) ende om dat sy niet en lieten den gewoonlijcken overlast om quaet te doen/ dunckende den Religieusen dat de Indianen vroech ofte spade door dese quade daden haer veranderen mochten/ende dattet mogelijck op haer vallẽ soude by sonder want sy dẽ Indianen niet met vrede eñ sonder gestadige quellingen eñ alarmen (door de quade wercken van de Spangiaerts) niet precken ende kosten/ vonden goet het landt te verlaten: ende alsa bleef sonder licht ende hulp van eenige leere / eñ de sielen in de duysternisse van de onwetentheyt ende ellendicheyt daer sy in waren/ verlatende in den besten tijdt remedie ende onderwijsinghe van de kennisse Gods/ de welcke sy seer vlijtelijck aen-namen/ gelijck oft wy het Water de teere Planten/ die eerst ghestelt zijn/ ontrecken/ende dat om de onversoenlijcke schult ende volmaeckte quaetheyt van de voorschreven Spangiaerts.

Yver der Indianen om't Christen geloof.

Van de Provintie van S. Martha.

De Provintie van S. Martha was een Lant daer d'Indianen veel Gouts hadden/ want het rijck is/ so oock het aenliggende/ ende sy wisten't te winnen: ende daer om hebben ontallijcke Tyrannen eñ onse Spangiaerts van den jare 1529. tot nu toe in't jaer 1542. niet anders gedaen dan daer met Schepen te gaen over-vallen/ dooden eñ rooven/ om het Gout te hebben dat sy hadden/ wederom wech gaende ende komende diversche reysen/ altijt met grooten overlast/ moorden/ ende groulijcke wreedtheden/ ende dat ghemeenlijck opten Zeekant/ende eenighe Mijlen binnen in't Landt/ totten jare 1543.

De provintie van S. Martha is rijck van Gout/ daer om veel aenstoots gheleden van de Tyrannen.

H In't

Als dē eenen tyran wech gaet/ so komter een slimmer in de plaets.

Int jaer 1523, quamen daer seer wreede Spaensche Tyrannen resideren/ ende also het Lant (so ghesept is) rijck was/ succedeerden daer diversche Capiteynen / den eenen wreeder dan den ander/ het scheen dat een yeghelijck Professie ghedaen hadde van te perpetreren meer quaets ende grouwels dan de ander op dat de Reghel die wy bovē gesept hebben soude waer zijn.

Daer was in't jaer 1529. eenen grooten Tyran met veel volcx sonder vreese van God/ noch compassie vanden menschelijcken geslachte/ welcke aen-rechten so grooten grouwel/ moorderyen/ ende ongodlijcheyt/ dat hy alle de voorgaende te boven ginc: Hy met sijn geselschap roofden veel schatten binnen ses ofte seven jaren dat hy leefde als een Grave: sonder Biechte ghestorven zijnde/ daer naer onsalichlijck ende oock van sijne residentie verloopen/ succedeerden ander tyrannen/ roovers eñ moorders/ welcke gingen consumeren het volc/ dat de wreede Handen eñ Messen vande voorgaende Tyrannen niet wech ghenomen en hadden. Sy streckten haer so wijt binnen in't Lant/ bedervende eñ verwoestende groote eñ vele Provintien/ doodende eñ Slavē makende (gelijckerwijs als boven) het volck/ doende de Heeren eñ Vassalen/ om dat sy haer Gout geven souden/ eñ de plaetsen wijsen daer Goudt was/ groote tormenten eñ pijnē aen/ excederende (so gesept is) in effect/ getal eñ qualiteyt alle de voorgaende/ in dier voegen/ dat sy vandē jare 29. af tot nu toe/ verwoest hebbē meer dan vier hondert mijlē lants welcke so vol van volcke was als d'ander. Ic mach metter waerheyt affirmeren soude ick in't particulier verhalen alle de boosheyt/ moorderyen/ verwoestingen/ onrechtveerdicheden/ fortsen/ nederlagen/ ende groote sondē/ die de Spangiaerts in dese Landē van S. Martha gedaen hebben tegen God/ tegen den Koninck/ eñ tegē de onnoosel Natien/ ic soude een lange Historie moeten maken/ maer dat sal ick laten (spaert my God het leven) tot zijnder tijt. Alleen wil ick hier seggen met weynich woorden van de ghene die nu aenden Koninck schrijft de Bisschop van dier Provintien/ zijnde uyt zijnen Brief den 20. May Anno 1514. welcke onder ander sept/ als volgt: Ick segge Heere/ dat dē middel om te salverē dese Provintie/ is: dat uwe Majesteyt die trecke uyt het gewelt vande Stief-Vaders/ eñ haer geve eenen Man die haer tractere so redene eyscht/ en so sy verdient/ eñ dat ten alder-eerstē/ want andersins (so wie daer over te seggen hebben/ haer haesten eñ moede makē) ick houde voor gewis dat sy seer broech verloren sal zijn. Eñ voorder sept hy noch: Waer uyt uwe Majest. klaerlijck verstaē kan/ hoe dat de gene die herwaerts over gouverneren/ dienen van haer Gouvernemēt verlacen te worden/ op dat de Republiquen mogen verlicht wordē/ eñ in geval dat dit niet en worde gedaen/ na dat ic kan sien/ hare siectē en connen niet genesen worden/ eñ oock gewaer worden dat hier geen Christenen en zijn/ maer Duyvels/ geen Dienaers Gods noch des Conings/ maer Verraders van sijn Wet eñ vanden Coninck: want inder waerheydt/ het grootste inconvenient dat ick vinde om d'Indianen te

Houden niet op van slavē te maken/ eñ doē haer Heeren met groote tormenten gout wijsen.

Eē bisschop schrijft aen dē Coninck dē 20. Mey 1514. dat op dese stiefvaers wech neme/ ende haer een mā ghebe/ die haer na de redene tracteert.

trecken

trecken van d'Oorloge tot Vrede/ende de vredelijcke tot kennisse van onsen geloove/in het rouwe ende wreede tractement dat de vredelijcke ontfanghen van den Christenen/waer door sy so gebeten ende verandert zijn/dat sy geen dinck meer haten ende schromen dan de naem van de Christenen/'twelck sy in dit Landt heeten in haer Tale lares, 'twelck is te seagghen/Duyvels,ende sonder twijffel/sy hebben redenen om alsulcks te seggen/want de wercken diese hier aen-stellen/en zijn van Christenen noch van Menschen die eenighe redenen gebruycken/maer van Duyvels.

Wer spaniaerts doen is ghe werck van Christenen/maer van Duyvels.

Daer uyt komt/dat d'Indianen/siende dese wercken ende generalijck gheene barmherticheyt / soo wel in de Hoofden als in de Leden/ denckende dat de Christenen sulcken Wet hebben/ende dat haren God ende Coninck daer af Autheurs zijn/ ende te willen arbeyden om haer anders te persuaderen/is even so veel als de Zee te willen uyt putten/ ende haer stoffe geven om te lachen ende te spotten met onse Heere Jesus Christus ende sijne Wet.

Ende als d'Indianen in d'oorloge sien de tractementen dat men die van peyse aen-doet/hebben veel liever te sterven met een reyse/dan met vele in't ghewelt van de Spangiaerts. Ick weet dit (alder onverwinlijckste Keyser) by experientie.

De Indianen willen liever sterven inde oorloge dan vrede mette spangiaerts hebben.

Hy seyt noch onder in een Capittel: Uwe Majesteyt heeft hier meer Dienaers dan ghy meynt/ want hier en is niet een Soldaet van alle dier zijn/die niet en derf seggen als hy overlast doet/rooft/verdestrueert doot slaet/ende verbrant de Vassalen van uwer Majesteyt/ om dat sy hem Gout geven souden/uwe Majesteyt dient/allegerende voor sijnen Tijtel/dat uwe Majesteyt daer van sijn deel krijgt:Ende daerom soude goet zijn(alder Christelijckste Keyser)dat uwe Majesteyt te kennen gave eenighe Religieuselijcke kastijdinge/op dat sy niet voor dienst en nemen/t'ghene daer God mede misdient is.

Dit zijn al formele woorden van den voorschreven Bisschop van S. Martha,by de welcke men klaerlijck siet 'tgene dat men nu doet in dat ongheluckighe Lant/tegens dat onnoosele Volck.

Hy heet de Indianen van Oorloge/alle de gene die vertrocken zijn ende haer hebben connen salveren vliende door de moorderyen vande Spangaerts op de Berghen:ende die van vrede zijn de ghene die nae ontallijcke woorden van volcke geset worden inde voorschreven tyrannische ende afgrijselijcke dienstbaerheyt/daer syse ten lesten consumeren ende dooden/gelijc hier blijct by de voorseyde woorden vanden voorsz. Bisschop.

De Indianen die in de bergen ghevloden zijn noemen sy die van oorloghe/ende die in vrede sitten/moeten in dienstbaerheyt leven.

Ende inder waerheyt/hy geeft weynich genoech te kennen van't gene dat sy lijden.

De Indianen van dien Lande plegen te seggen/als syse moe maeckten met Packen te laden/ende als sy vielen ende flau worden van arbeyden(want dan stieten syse met Voeten/ ende sloeghense met Stocken/ ende braken haer metten Appel vanden Sweerde de Tanden op/om dat sy

Het gesicht van dese menschē/als sy onder de packen doot blijven/

op staen soudē/eñ voort gaen soudē sonder adem te scheppen) gaet he- nē/ghy zijt quaet/ic en kan niet meer/doot my hier / ick wil hier doot blijven/eñ dit seggen sy met veel suchtens eñ benauthepts van hertē/ toonende groote bangicheyt eñ pijne. Och die kost te kennen gevē van hondert deelen eene/vande afflictien eñ ellenden/welcke dat onschul- dich volck vande onsalige Spaengiaerts verdragen moet/God gevet den ghenen te verstaen die't konnen ende behooren te remedieren.

Vande Provintie van Cartagena.

Dese Provintie heeft m eten lydē dat al d'ander gheleden hebben.

DEse Provintie van Cartagena is meer dan vijftich mijlē leger dā S.Martha, na den Westē/eñ daer aen paelt die van Genu, tot de Zee Vraba toe/welcke lichtelijck begrijpen hondert mijlen Zee-kants/ eñ veel lāts binnē inwaert tot Miodach. Dese Provintie heeft verwoest geweest/het volck benaut eñ ghedoodt/vanden jare 1598. of 99. tot nu toe/ghelijck die van S.Martha, ende daer zijn veel notabel wreetheden/ moorden eñ rooverpen door de Spaengiaerts geschiet/welcke ic par- ticulier niet en wil verhalen om kort te maken / ende te vertellen de boosheden die nu in ander plaetsen gheperpetreert worden.

Van den Zee-kant diemen heet vande Peerlen ende van Paria, ende het Eylant vande Drievuldicheyt, of de la Trinidad.]

Boven alle belofte ne- men sy der Indianen kinderen/eñ verkoopense voor slaven/ daer sy haer nochtans Versekerthept toe ghesept hadden.

VAnden Zee-kant van Paria, tot de Zee van Venicuela, uyt gesloten/ welck mach wesen twee hondert mijlen/daer hebben groote ende notabel destructien geweest/welcke de Spangiaerts onder dat volck hebben gedaen/haer over-vallende ende levendich nemende so veel als sy kosten om voor Slaven te vercoopen/ja menichmael boven de ver- sekerthept eñ vriendtschap die de Spangiaerts met haer hadden ge- tracteert/geē geloof noch waerhept houdende/ daer sy nochtans haer ontfingen in hare huysen als Vaders ende Sonen/haer gevende eñ die- nende met al dat sy hadden eñ kosten. Men en soude in der waerhept niet konnen particulierlick verhalen hoedanich eñ groot dat geweest hebben de onrechtveerdicheden/injurien/overlast ende ellende/die het volck van dese Zee-kant vande Spangiaerts heeft ontfangen/van het jaer 1510. tot nu toe. Ick wil alleenlijck twee of drie stucken seggen/ waer door men lichtelijck oordeelen sal d'ander ontallijcke leelijck- hept/welcke alle weerdich waren te tormenteren metten vyere.

Het volck van't Eylāt drievuldig- hept is het vroōste volc van Indien.

Het Eylant van de Drievuldicheyt is veel grooter eñ vruchtbaerder dan Sivilien, eñ hangt aen het vaste lant vande zijde van Paria, ende het volck daer van is van het beste eñ vroomste van sijne qualitept dat in Indien is. Daer quam derwaerte eenē roover in't jaer 1526. met 60. of 70. ordinarische roovers/ liet d'Indiauen weten dat hy daer quam om te woonen/eñ met haer lieden te leven. De Indianen ontfingense als oft haer Vleesch eñ Sonen hadden geweest: De Heeren diendense

met

met feer groote affectie eñ blijtfchap/ brachten haer dagelijcx t'eten/ fo datter veel over-fchoot voor anderen: want dit is de gemeyne maniere van doen/eñ de liberaliteyt van de Indianẽ van alle de nieuwe werelt/dat fy uyter-maten veel geven van alles dat de Spangiaerts van doen hebben/eñ al wat fy hebben. Sy maeckten haer een Houten Huys/daer fy al in woonẽ fouden/want de Spangiaerts dat alfo wilden/datter maer een wefen en foude/niet meer dan om te effectueren 'tgene dat fy voor ghenomen hadden te doen/'twelck fy deden. Als fy het Huys deckten met Stroo/ende hadden ontrent twee ftadien voort gegaen/om dat die van binnen die van buyten niet fien en fouden/ onder coleur van te willen haeften dattet huys terftont volmaect waer/ deden fy veel volcx in't voorfz. Huys/eñ fy deylden haer/eenige buyten ontrent den Huyfe met de Wapenen/teghens de ghene die fouden willen uytgaen/ende ander binnen/de welcke leggende haer handen aen de Meffen/beginnen d'Indianen te dreygen/ dat fy haer niet roerẽ en fouden/oft fy foudenfe doot flaen/ eñ daer beneffens te binden/ te houwen eñ te kerven op de gene die wech liepen. Eenige gewonde die van daer geraecten/eñ ander vande plaetfe die niet binnen geweeft haddẽ namẽ haer Bogen eñ Pijlen/ eñ trocken in een ander huys/om haer te defenderẽ/daer fy hondert eñ twee hondert in gingen: eñ de wijle dat fy de Poorte befchermden/ftaken de Spangjaerts het vyer daer inne/eñ verbrandenfe al levende/eñ trocken van daer met de gene die fy gebonden hadden (eñ mochten zijn inde hondert tachtentich ofte twee hondert Mannen) na haer Schip/eñ gingẽ t'zeyl nae't Eylant van S. Iuan ende Efpañola/aldaer fyfe verkochten voor Slaven. Op dat felve pas zijnde van my in't Eylant van S. Iuan den Kapiteyn gereprehendeert van defe leelijcke verraderye ende boofheyt, Hy andtwoorde my: Gaet henen Heere/het is my alfo bevolen/eñ men heeft my inftructie gegeven van wegen der gener die my gefonden hebben/te weten: als ickfe niet en foude konnen genemen met oorloge/ dat icfe foude fien te krijgen met vrede: Eñ inder waerheyt/ hy feyde my dat hy in alle fijn leven noyt Vader eñ Moeder gevonden en hadde dan in dat landt/in regard van de deucht ende het goet d'welck d'Indianen aldaer hem gedaen hadden. Dit feyde hy tot fijnder meerder confufie eñ belaftinge van fijn fonden. Defe gelijcke ftucken hebben fy'er op't Vafte Landt ontallijcke veel gedaen/wech-nemende in flavernye het Volck boven affeurantie. Datmen nu befie/wat wercken dat dit zijn/ende oft defe Indianen alfo zijn ghenomen met eenen goeden Tijtel tot Slaven.

De Indianen ontfangen de Spaniaerts in alle vriendelijckheyt/ worden evenwel verbrandt eñ voor flaven wech ghevoert.

De Spaengiaerts van hare wreetheyt beftraft zijnde feggen dat het haer fos is bevolen.

Op een ander mael hebben de Broers van S. Dominicus geresolveert te gaen prediken eñ bekeeren het volck dat in duyfterniffe was / om haer Zielen te winnen/fonden een deuchdelijcken eñ heyligen Religieufen Theologien, met een Leecke-Broeder voor fijn Gefelle / om dat hy het Landt befien foude/handelen metten volcke/eñ plaetfe foecken die bequaem ware om een Klooster te maken. De Indianen ontfingen de voorfz. Religieufen gelijck oft Engelen hadden ghe weeft / ende

De Broers van Sante Dominicus predicken/ eñ hebben goet gehoor.

hoordense met grooter affectie/blijtschap ende attentie de propostē die sy op haer kosten ghehouden/meer door teeckenen / dan door sprake/ want sy die niet en wisten.

Het gebeurde dat daer eē Schip quam/als t'ander (dat de voorschreven Religieusen daer ghebracht hadde) wech was/ daer af de Spangiaerts (gebruyckende hare duyvelsche costuyme van doen) kregen met bedroch op't Schip/sonder wetē vande Religieusen dē Heere van dier plaetsen/die genaemt was Don Aloson (ofte dat de Religieusē oft ander Spangiaerts hem dien naem gheghevē hadden/want d'Indianē

De Indianen hebben geerne Christenē namen.

hebben geene Christenē namen/ ende terstont begeeren sy dat mē haer sene geve/oock eer sy yet weten om gedoopt te mogen worden) met syn Huys-vrouwe/ende seker ander persoonē tot seventhien toe/ haer wijs makende/dat syse daer feesteren souden. Haer betrouwen was/om dat de Religieusen op't Lant bleven/dat de Spangiaerts haer om haren't

Voeren met verraderye d' Indianen wech/met harē Heere. Om de verraderye der Spangiaerts willen sy de Monicken doot slaen.

wille niet misdoen en soudē/want sonder dat en soudē sy haer niet gelooft hebbē. So vroech als sy in't Schip warē/trockē de Spangiaerts de Zeylen op) ende voeren na het Eylant Española, daer syse verkochtē voor Slaven. Het volck dit siende/dat haer Heeren eñ Vrouwen wech waren/quamen tot Religieusen ende wildense doot slaen. De Broeders siende dese groote boosheyt/waren so verslagen ende droeve dat sy geerne gestorven hadden/eñ het is te gelooven/dat sy liever haer levē souden gegeven hebben/dan dat sulcke onrechtveerdicheyt geschieden soude/besonder dat daer door belet werde/dat sy nēmermeer en souden willen hooren ofte gelooven het woort Gods. Sy stellense te vredē het beste dat sy kostē/eñ seydē dat sy metten eerste Schepe dat daer voor

De Religieusen beloven haer haren Heere weder te doen hebbē/doch en konnen niet/eñ mosten daer om sterven.

by varen soude/soudē schrijven na het Eylant Española, eñ makē souden dat sy haren Heere met syn Geselschap wederom krijgen souden. God gaf dat daer terstont een Schip quam/ tot meerder confirmatie vande verdoemenisse vande Gouverneurs/daer mede sy schrevē aende Religieusen van Española, daer mede sy roepen/protesteren/een eñ veel reysē: maer de Auditeurs en wilden haer noyt justitie doen / want onder haer selve warender af uyt gedeylt. De twee Religieusen die den Indianen belooft haddē dat haren Heere met alle d'ander binnē vier Maenden komē soudē/siende dat sy in vier noch in acht Maendē niet en quamen/bereyden haer om te sterven/ eñ te geven haer leven dē genen die sy't geoffert haddē eer sy de reyse aen-namen: Eñ also wreeckten sy haer/de voorsz Religieusē doot slaende/te rechte/al warē sy onnoosel so achten sy nochtans/dat sy van de voorseyde verraderye oorsake hadden geweest/eñ om dat sy sagen dattet niet en geschiede so sy belooft hadden / als dat haren Heere binnen vier Maenden wederom komen soude/doot so en wisten sy op dat pas niet/ ende en weten't noch niet datter differentie was tusschen de Religieusen eñ Spangiaerts/ Tyrannen/Moorders ende Roovers van al dat Lant.

De salige Religieusen leden onrechtveerdelick/om welcke onrechtveerdicheyt sy sonder twijffel (achtervolgende onsē geloove) zijn waerachtighe

achtighe Martelaers/ende regneren met God in den Hemel/ wel geluckich ende falich. Na de mael fy daer gingen om gehoorfaem te zijn eñ hadden goede intentie om te preken eñ het heylighe Evangelium te verbreyden/eñ Zielen te winnen/eñ lijden allen arbeydt ende doodt die men haer aen doen foude/om den ghecruyften Jefus wille.

Op eenen anderen tijt/om de groote tyrannye eñ boofe daden vande boofe Christenen/floeghen de Indianen doot twee ander Religieufen/ eenen van S. Dominicus ende eenen van S. Francifcus,daer ick getuyghe af ben/want ick gelijcke doot foude geftorven hebben/maer door miracule Gods ick't felve noch ontquam.

Twee Religieufen gedoot.

Daer waer ghenoech af te feggen/om den Menfchen te doen fchrewen regard nemende opte fwackheyt eñ afgrijfelijckheyt vande fake/ maer alfoo't te lanck is/en wil ick't hier niet fetten/ het fal fijnen tijt hebben/ende inden dach des Oordeels(als God wreken fal alfulcke afgrijfelijcke ende abominable overlaften/ als in Indien doen de ghene die den Naem van Christenen hebben) fal't openbaer zijn.

Noch eens inde Provintien Al Cabo de Lacordera,daer was een Vlecke/daer den Heere af hiet Higoroto(eyghen naem vanden perfoon/ofte gemeyn met alle de Heeren vander plaetfen)hy was fo goet/ende alle fijn Volck fo deuchdelijck/dat alle de Spangiaerts die daer te Schepe quamen/vonden daer om haer te ververfchẽ t'etẽ/rufte eñ alle troost ende laveniffe/hy verloste vele vander doot die daer quamen gevlodẽ van ander Landen/daer fy veel ghewelt ende overlaft veel tyrannyen ende quaets hadden ghedaen/die bykans doot waren van honger/die verquickte hy/ende fondt fe ghefondt nae het Eylant van de Peerlen/ daer een Christen wooninghe was. Hy haddefe moghen om-brenghen ende doot flaen/fonder dat yemant eenige fufpitie ofte quaet vermoeden foude gehadt hebben/maer hy en dedet niet/ noch liet fulcks oock gantfchlijck niet ghefchieden. In fumma / de Christenen hieten dit Volck van Higneroto het ghemeyne Logement ofte Huys van haer allen.

De Cabo de Cordera woont in eẽ Vlecke een Heere/die de Spanjaerts veel goets doet/ 'twelc hem qualijc gheloont wort.

Eenen onfaligen ende wreeden Tyran geraecte daer te komen met een Schip (foo fy meynden foo wel verfekert te zijn) ende noode veel volcs op fijn Schip te komen. Sy gingender fonder achterdenckẽ op/ gelijck fy plegen te gaen op d'anderen/ende haer te betrouwen. Zijnde daer in gecomen veel Mans/ Vrouwen ende Kinderen: Hy zeylde terftont wech na het Eylant van S. Iuan,daer hyfe al verkocht voor Slaven. Ick ginck hem na/ende fach den voorfz. Tyran/ende ick wift het ghene dat hy gedaen hadde. Hy liet de gantfche Vlecke verdeftrueert/ 't welck alle de Spaenfche Tyrannen/die langs dien Zee-kant roofdẽ/ mifhaeghde/ eñ abomineerde dit grouwelijck feyt om dat fy verloren het gemack eñ Herberge die fy daer plegen te hebbẽ/als oft fy in haer Huys geweeft haddẽ. Ic laet te feggen veel uytnemende groote boofheyt ende afgrijfelijcke feyten/ welcke op defer manieren in de voorfz. Landen zijn gheperpetreert.

Den eenen Tyran doet hier 'tghene d'anderen mifhaegt.

Sy

Sy hebben van dien Zee-kant/die seer gepeupleert was/ gebrocht inde Eylanden Espanola en S. Iuan, meer dan twee hondert Millioenen Zielen/diese al gerooft hadden/welcke oock in de voorsz. Eylanden sy gedoot hebbē/jagende inde Mijnen/eñ anderē onverdraeglijckē arbeyt/bovē de menigte die daer(so boven staet) was.Het is een groote deernisse eñ hert-brekinge om te sien den voorseyden Zee-kant/ die so vruchtbaren Lant hadde/t'eenemael verwoest eñ ydel van Volck.

Tis een groote deernisse te sien de gantsche kuste woest eñ berooft van volck.

Het is ghevertificeert dat sy nemmermeer Schip en brengen met geroofde Indianen (so ghesept is)of sy/worpen doodt in Zee het derdendeel vande gene die sy er in steken/met de gene diese doodē om haer te vangen/de oorsake is / om dat sy willē toe harē eynde eñ intentie komen/veel volcx moeten hebben om meer gelts te maken / eñ sy nemen geen Victualie noch Water mede/dan luttel/om dat de Tyrannen die haer Reeders qualificeren/geenen kost doen en souden/daer is nau genoech voor de Spangiaerts die op't Schip gaen om te rooven/ eñ om datter is gebreck voor de arme Indianen/daerom stervense van honger eñ dorst/eñ daer en is anders geen remedie dan over Boort te werpen. Inder waerheyt / my heeft eē persoon van dië geselschappe vertrocken/hoe datter een Schip was 'twelck vande Eylandē de los Lucayos(daer oock seer groote ellende geweest is)tot het Eylant Espaãola,('twelck zijn tsestich ofte tseventich mijlen) sonder Zeyl-steen ende Zee-kaerte/alleenlijck kost af komen/op het volgen vande doode Lichamen/die upten Schepe inde Zee geworpen zijnde/der waerts drevē/eñ het Schip leydē. Het herte soude een Mensch (die eenich teecken van barmhertichept heeft)breken/als hyse sach upten Schepe komen aen 't lant daer sy wesen willen/naeckt eñ hongerich/ hoe sy vallen in onmachte van honger/kinderen/Ouders/Mannē eñ Vrouwen/ daer na/hoe dat sy als Lammeren gescheyden worden van malcanderen/de Vaders van de Kinderen/de Vrouwen van de Mans/wordēde in kudden/thien of twintich by een gestelt/men worpter het Lot om/ ten eynde de onsalige Reeders (de welcke zijn de ghene die in-legghen om de Schepen te reeden)eñ de tyrannische Roovers/die d'Indianen gaen halen eñ rooven in haer huys/betaelt mogē wordē. Als het Lot valt op eenen hoop daer eenighen Ouden ofte Krancken onder is/da n seyt de Tyran die't raeckt/geeft desen Ouden dē Duyvel/waeromme geeft ghyen my/om dat icken begraven soude? Waer toe desen Krancken/om dat icken voeden ende mesten soude? Datmen nu hier besien mach hoe de Spangiaerts de Indianen achten/eñ of sy volbrengē het Ghebodt Gods/belanghende de Liefde van sijnen Naesten/ daer aen hangt de Wet ende de Propheten.

Desemenschen dievē haer gierigheyt is oorsake van veler Indianē doot.

Merckt wel.

Laten dese arme slaven honger lijdē op't schip/ dat sy daer henen vallē als sy op't lant komē.

De tyrannye die de Spangiaerts gebruyckten tegens de Indianen int visschen vande Peerlen/is een van de wreedste eñ verdoemste dingē die inde werelt mogen zijn. Daer en is opter werelt geē helsch eñ desperaet leven dat hier mede mach geleken worden/ hoe wel dat het wercken inde groove Mijnen is in sijn respect heel swaer eñ quaet. Sy settense

Peerlen te visschen is meerder tyrannie dan inde Mijnē te wercken.

fettense in de Zee/drie/vier/eñ vijf ellen diep/ van 's morgens tot dat de Sonne onder gaet/ sy altijdt onder het Water swemmende/ sonder Asem te scheppen/ ende uyt-treckende de Oesteren daer de Peerlen in wassen. Sy komen op met een Netken/ welck sy vol hebben/ ende om haer te verblasen/ daer is terstondt eenen Spaenschen Hencker in een Schuytken/ eñ toeven sy te langh na sijn sin met rusten/ soo slaet hyse met vuysten/eñ neemtse by den Hayre/ eñ worptse in't Water/ om dat sy wederom souden gaen visschẽ. Haer Spijse is Visch/ van dien die de Peerlen hebben/ eñ Pancaciba, eñ eenich Mayz, welck het Broodt van dien lande is/ 't eene van seer luttel substantie/ eñ 't ander pijnlijck om maken/ daer sy nemmermeer haer af versaden. De Bedden die sy haer des nachts geven/ zijn/ dat syse in de Boeyen werpen op de Vloer om dat sy niet wech loopen en souden. Sy verdrincken dick wils in de Zee als sy de Peerlen visschen/ eñ komen niet meer boven/ want sy wordẽ van de Tiburones eñ Marroxos verslonden/ welck zijn twee soorten van wreede Zee-beesten/ die een mensch t'eene mael in slocken/ dooden ende eten. Dat men hier besie of de Spangiaerts/ die in desen handel van Peerlen in deser manieren om gaen/ achtervolgende de gebodẽ Godts/ belangende de liefde van den Naesten/ die settende in perijckel van de doot/ de Lichamen eñ Zielen (gemerckt sy sterven sonder geloove eñ Sacramenten) van haren Naesten/ om haer begeerlijckheyt/ mitsgaders oock doende den armen menschen sulcken afgrijselijcken leven aen tot dat syse vernielen eñ te niete doen in korte dagen/ want het is niet mogelijc dat een mensche lange onder het water sonder asem te scheppen leven kan/ bysonder want de gedurige koude van't Water doordringtse eñ door-looptse/ ende daer om gemeenlijck sterven sy al bloet werpende uyt dẽ monde/ om de engicheyt van de Borst/ welcke komt om dat sy so lange eñ geduerich sonder asem te hernemen zijn/ eñ van kamer-ganck/ den welcken koude veroorsaect. Het Hayr verandert/ zijnde van natueren swart verbrant/ eñ wort gelijck Zee-wolvẽ hayr/ eñ het salmitre loopt uyt haer Schouderen/ in dier voegen dat niet anders dan Monstren onder Menschen ghedaente/ oft wel andere spetie schijnen te zijn. In desen onverdraeglijcken arbeyt/ of om beter te seggen helsche slavernye/ vernielden sy alle de Indianen die in't Eylandt Lucayos waren/ als de Spangiaerts dese koopmanschap begosten te doen/ want eenen goldt vijftich eñ hondert Castilianen/ want die van Lucayos zijn groote Swemmers/ ende sy verkochtense openbaerlijck/ niet teghenstaende dat sulcx verboden was selve van de Justitie/ hoe wel op d'ander zijde onrechtveerdich. Sy hebbeñ daer oock ghedoodt vele anderen sonder gheral van ander Provintien ende Ghewesten.

Als de Indianen neder duycken om Peerlen te visschen/ so verdrincken sy dick-wijls/ ende worden oock van de Zee-beesten verslonden.

D'Indianen van de Eylanden Lucayos zijn seer kloecke swemmers.

Van de Riviere Pari.

Langs de Provintie Pari loopt het Lant opwaerts een Riviere/ geheeten Yuyapari, meer dan twee hondert mijlen/ Daer op ginck ee-

nen boosen Tyran veel mijlen/ in't jaer 1529. met vier hondert Mannen/ ende dede uytnemende groote moorden/ levendich verbrandende/ ende metten Messe vernielende ontallijcke onnoosel lieden/ die in hare Huysen ende Vlecken waren sonder yemant quaet te doen ende sonder achterdencken/ ende hy liet se tot Assche verbranden/ groote menighte van volcke door hem verslaghen/ ende vele die vlieden kosten/ wech ghevloden. Hy sturf een quade doot/ ende sijn Armeye verstroyde. Maer daer quamen in plaetse van hem in het voorsz. quaet ende tyrannye ander Tyrannen/ ende noch hedensdaegs gaen sy daer langs verdestrueren/ moorden ende ter Hellen jaghen de Zielen die den Sone Gods verlost met sijnen dierbaren Bloede.

Den eenen tyran bleef doodt/ den ander komt weder in de plaetse.

Van't Rijck van Venecuela.

IN't jaer 1526. door bedroch ende schadelijcke wijsmakinghen/ daer men den Koninck onsen Heere misbruyckte/ so men altijt heeft gearbeyt hem de waerheyt te bedecken/ belanghende de schade ende verlies/ 't welck Godt/ de Zielen ende sijnen staet in Indien geleden hebben/ gaf sijne Majesteyt ende gunde een Rijck veel grooter dan geheel Spangien/ te weten/ Venecula, t'samen met den Gouvernemente ende geheele Jurisdictie/ sekere Koopmans van Duytschlant/ onder seker verdrach dat men met haer maeckte.

Dese met drie hondert mannen ofte meer in dit lant gekomen zijnde/ vonden het Volck niet anders dan seer sachtmoedige ende tamme Schapen/ gelijck ende noch veel meer als alle d'ander die men plegen te vinden eer de Spangiaerts haer schade deden in alle kanten van Indien. Sy quamen onder haer met groote wreedtheyt/ sonder geen medelijden/ dat geen ander Tyran van de gene die wy geseyt hebben/ oyt en dede/ ende met meerder wreetheyt ende raserye/ dan oft sy hadden seer wreede Tigren/ rasende Wolvē eñ Leeuwen geweest. Want sy met groote begeerte/ ende rasende blindtheyt van giericheyt/ ende met meer uytghelesen manieren ende vernuft om te hebben ende te rooven Gout ende Silver/ dat alle de voorgaende (achter-latende alle vreese Gods/ des Koninckx/ ende alle vreese des volcks) vergeten hebbende dat sy sterffelijcke menschen waren/ ende des te meer/ om dat sy meer libertey's hadden (hebbende alle de jurisdictie van den Lande) hebben verwoest/ verdestrueert/ ende uytgeroyt (dese vleeschelijcke Duyvelen) meer dan vier hondert mijlen Lants/ seer vruchtbaer ende gheluckich/ ende daer in begrepen zijn wonderbare Provintien/ Dalen van veertich mijlen/ seer lustige Landen/ seer groote bewoonde plaetsen/ seer rijck van Volck ende Goudt.

Sommighe Duytsche Tyrannen verwoesten hier wel vier hondert mijlen Landts.

Ist niet jammer dat so vruchtbaren lant verloren gaet?

Sy hebben ghedoodt ende t'eene mael verscheurt groote ende diversche Natien veel Talen te niet gedaen/ niet hebben se gelaten eenige personen diese spreken/ ten zy datter eenighe zijn die gevloden zijn in [illegible] Kuylen in't dickste van de Aerde/ vluchtende voor al sulc-

ken

ken vreemden ende pestilentieusen mensch. Sy hebben meer ghedoodt ende vernielt/ende ter Hellen gesonden van dese onnoosele Generatie/ door vreemde diversche ende nieuwe maniere van wreede boosheyt eñ afgoddelijckheyt (so ick gheloove) dan vier ofte vijf Millioenẽ Zielen/ ende noch hedens-daechs en houden sy niet op van de ontallijcke ende uytnemende groote onrechtveerdicheden/overlasten eñ verdriet/die sy gedaen hebben/ende noch doen/wil icker drie ofte vier vertellen/daer by mach men oordeelen 'tghene dat wy hier boven seggen dat sy ghedaen hebben.

Sy vinghen den oppersten Heere van de gantsche Provintie/sonder eenighe oorsake/alleenlijck om Gout te hebben/ ende pijnichden hem.

Hy vont raedt om hem te ontbinden/ende liep wech in't Gebergte. Hy beroerde ende vervaerde het volck/d'welck vluchte in de Berghen ende uyt-weghen. De Spangiaerts vinden middel daer op ende in te geraken/ende deden daer wreede moorden/ende alle die sy het levẽ behielden/verkochten sy in't openbaer voor Slaven. In veel Provintiẽ eñ al omme daer sy quamen eer sy den oppersten Heer gevangen hadden/ginck het volck haer te gemoete/singende eñ danssende/ende met vele presenten van Goudt in groote quantiteyt. De betalinghe die sy haer deden/was (om het Lant te doen verschricken) dat syse dedẽ metten Sweerde vernielen. Eens komende opte voorseyde maniere het Volck hem ontsanghen: Den duytschen Tyran dede groote menighte van volck setten in een groot Stroyen Huys eñ al in stucken houwen: ende also boven in't Huys eenen grooten Balck lag/daer op veel volck geklommen was/om de bloedige Handen eñ Sweerden van alsulcke Menschen eñ Beesten sonder barmherticheydt te ontgaen: Desen helschen mensche beval in het Huys het Vyer te steken/daer in sy verbranden al die er waren. Hier om verliep al het gantsche Volck op't Gheberghte/daer sy haer meynden te salveren.

Een Duytschen Tyran doet steecken eñ verbrant veel volcx in een Stroyen huys/de rest vlucht op't Gheberghte

Sy quamẽ in een ander groote Provintie/palende aẽ die van S. Martha, Sy vonden de Indianen in hare Huysen ende Steden peyselijck eñ onledich in haer werc. Sy waren langen tijt by haer/etende harẽ kost ende de Indianen diendense/al oft sy haer het leven ende salicheyt souden ghegheven hebben: sy verdroeghen hare continuele verdruckinghe ende ordinarische importuniteyt/die notoirabel zijn: Ende so eet een Slockaert van eenen Spangiaert meer in eenen dach / dan op een Maent een Huysghesin vande Indianen.

Eenẽ Spangiaert verdoet meer op eenen dach als een Indiaen op eẽ maent

Binnen middelen tijdt gaven sy haer uyt goeden wille groote sommen van Gouts/met ander ontallijck veel goets dat sy haer deden.

Ten eynde als de Tyrannen willen vertrecken/dachten sy by dese maniere de Kosten ende Huys-huyre te betalen.

Den Duytschen Tyran Gouverneur (ende ooc/so wy gelooven/Heretiq, want hy gheen Misse en hoorde/noch en lietse veel ander hooren/ men andere judicien van Lutheraen, die men aen hem speurde) beval dat niet alle d'Indianen met hare Vrouwẽ ende kinderen/die men soude

konnen

Sluyten de Indianen in eenen tuyn en konnen sonder haer te rantsoenē daer niet uyt komen.

konnen achter-halen/vangē soude/ende settē in een groote plaetse ofte plectse/die ront om met stakē beslotē was/ eñ tot dien eynde gemaect was/eñ dede haer wetē/dat de gene die daer soudē willen uyt komen ende vry zijn/datse haer souden moeten rantsoeneren/ten wille van den onrechtveerdigen Gouverneur/gevende so vele Gouts voor hare personen/eñ so veel voor haer Wijven eñ elck Kint: eñ om haer meer te dwingē/verboot dat mē haer niet t'eten en soude gevē/tot dat sy het voorsz. Gout op-brochten. Veel sondē tot hare Huysen om Gout/eñ lostē haer so sy best konden. Sy ontbondense/eñ lietense gaen nae haer werck eñ Huysen om t'eten. Dē Tyran sondt seker Spaensche Roovers eñ Dieven/die wederom de arme gerantsoende Indianen vangē souden/ende brengense weder om daer sy te voren geweest hadden. Sy pijnigdense met honger eñ dorst/tot dat sy haer noch eens losten. Daer wasser veel die twee of drie reysē gevangē eñ gerantsoent waren. Andere die niet en vermochten/noch so veel en haddē (want sy al haer Gout dat sy wisten gegevē hadden) liet hy inde voorsz. besloten plaetse/tot dat sy daer alle van grooten honger storven. Van dier daet liet hy verlooren/verwoest/eñ sonder volc/een Provintie die seer ryck van Gout eñ Volck was/ eñ heeft een Dael ofte Valleye van veertich Mylen/eñ daer in verbrande hy een Vlecke van duysent Huysen. Desen helschen Tyran nam voor hem te gaē binnen waerts in't landt/om daer langs te ontdecken de helle van Peru, Tot dese ongeluckige reyse leyde hy soo veel ontallijcke Indianen als hy kost/geladen met Gewichte van drie eñ vier Aravas,(een Arava is 25. pondt) ende gheschakelt in Ketenen. Als yemant sich ruste/ofte flau werde van honger eñ weecheyt/ so sneden sy hem terstont het hooft af boven aende bandt vande Ketene/om niet te toeven tot dat d'anderen die buyten-waerts gingē/ontschakelt souden zijn/eñ het hooft viel op d'eene zijde/eñ het lichaem op d'ander/eñ deylden synen last op d'anderē. Te seggen/de Provintien die hy verwoeste/de steden eñ plaetsē die hy verbrande/ waren meest al stroyen Huysen/het volck dat hy vermoorde/de wreetheden die hy in particuliere moorderyen op den wegh dede/en is geen dinck dat geloofflijck is/nochtans ist verschrickelic eñ waerachtich. Daer na waren langs den weg ander Tyrannē komende van Venecuela, eñ andere van S. Martha, met gelijcke heylige meyninge vā te ontdeckē het heylich gouden Huys van Peru, eñ vonden al het Lant meer dan twee hondert Mylen lanck verbrant/verwoest ende verlatē (zijnde te vorē geweest seer gepeupleert eñ geluckich (so geseyt is) dat sy selve/ hoewel sy ooc seer wreede Tyrannen waren/haer verwonderden eñ verschrickten/ siende de voet-stappen daer hy langs gegaē haddē. Alle dese dingen zijn getoont met veel Getuygē by den Fiscael vanden Raedt van Indien/ende den toon berust inde voorsz. Raet/eñ nochtans en verbrande den Raet noyt yemant levendich van alle dese schandelicke Tyrannē/eñ het en heeft niet te beduydē datter getoont is in respect vā het groote jammer eñ quaet dat sy aen-gerecht hebben/want alle d'Officieren vande Justi-

De tyrannē snyden de onnoosele Indianen het hooft af als sy moede worden van haer lieder packen te dragen.

Den eenen tyran verschrickt van de wreetheyt die d'anderen bedreven hebben.

tie/ die tot noch toe in Indien zijn ghe weest/ deur haer groote eñ doodelijcke blindtheyt/ en hebben haer niet vorder geoccupeert om t'examineren de delicten/ overlast ende moorden/ welcke de Tyrannen vã Indien hebben gedaen/ en noch doen/ dan voor allet so veel als sy seggen/ om dat die eñ die Indianen heeft over-vallen/ heeft de Coninc so veel duysent Castilianen In-komens verlooren/ ende dat te bewijsen/ luttel toons/ eñ dit confuys is haer genoech/ eñ oock en weten sy't niet te verificeren/ noch te doen so sy behooren/ want deden sy het gene dat sy voor God eñ den Coninc schuldich zijn te doen/ sy souden bevinden dat de voorsz. Duyvelsche Tyrannẽ meer dan drie Millioenen Castilianen Gouts den Koninck gestolen hebben: want 't Lant van Venecuela met d'ander meer dat sy hebben verwoest/ bedorven ende volckeloos gemaeckt/ is meer dan over vier hondert mijlen (so ghesept is) eñ is het rijckste eñ meeste prospererende lant van Gout/ eñ was volder van Volck dan eenich ander in de werelt mach wesen/ ende sy hebben hem meer Renten ende verloop belet ende doẽ verlooren gaen/ die de Koningen van Spangien daer gehadt souden hebben/ 't welc sesthien jaren geleden is dat de Tyrannen (vyanden van God eñ den Koninck) daer begosten te verdestrueren meer dan twee Millioenẽ Zielen/ ende dese schade sal tot 't eynde des Werelts nimmermeer komen verhaelt worden/ ten ware dat God door miraculen so veel Millioenen doode Zielen dede verrijsen. Dit zijn de tijdlijcke schaden van den Koninck. Nu waer oock goet datmen considereerde hoe groot ende veel dat ooc zijn de schaden/ oneer/ blasphemien eñ schanden die Godt eñ sijn Wet zijn aen gedaen/ eñ waer mede dat so ontallijcke menigte van Zielen/ welcke branden inde Helle/ om de begeerte ende wreedtheyt van dese tyrannische Animalen ofte Allemannẽ/ gerecompenseert sullẽ wordẽ. Hier mede alle wil ick hare onsalicheyt eñ wreetheyt besluyten/ dat/ van dat sy in 't Landt quamen tot nu toe te weten dese sesthien jaren sy veel Schepen geladen met Indianen/ gesonden hebben te verkoopẽ voor Slaven/ inde Eylanden van S. Martha, Bspañola, Iamayca, S. Iuan, al meer dan een Millioen/ eñ noch hedens-daegs Anno 1542. seynden/ siende eñ geveynsende de Koninclijcke Audientie van Bspañola, jae favoriserende gelijc sy doen alle ander ontelijcke tyrannyen eñ schaden/ welcke opte kuste van het vaste Landt (t welck is meer dan vier hondert Mijlen/ hebbende Venecuela ende S. Martha geweest/ ende noch zijnde onder hare Jurisdictie) zijn gedaen geweest/ ende hadde Konnẽ beletten ende remedieren. Daer en is geen ander oorsake geweest om dese Indianen in slavernye te brengẽ dan alleenlijck den boosen/ blinden eñ verhardẽ wille/ om te voldoen de onversade begeerlijckheyt van gelt vande voorseyde uytnemende gierige Tyrannẽ/ gelijck alle d'ander altijt in alle Indien hebben gedaen/ nemende de tamme Lammeren ende Schapen uyt hare Huysen/ met hare Vrouwen ende kinderen op de voorseyde wreede ende schandelijcke manieren/ ende doen haer het Koninckx yser aen/ om voor Slaven verkocht te worden.

Hier wort bewesen dat eenen duytschen Kapiteyn den Koninc van Spangien steelt meer dan drie millioenen Gouts.

De wreetheyt van desen doet veel zielẽ ter hellen gaen.

Meer dan een millioen zielen in slavernye vervoert.

 Van

Van de Provintien van den Vasten Lande langs het Ghewest datmen hiet Florida.

Drie tyrannen op Florida van God ghestraft.

IN dese Provintien zijn gheweest in diversche tijden van het Jaer 1510. ofte 11. drie Tyrannen/ om de wercken te doen die d'ander en de twee van haer in ander Gewesten van Indien ghedaen hebben/ om tot staten/ die met hare verdiensten niet gheproportioneert en zijn/ te geraken/ door het bloet ende verlies van haren Naesten/ ende alle drie zijn een quade doodt ghestorven/ met ruyne van hare persoonen ende huysen/ die sy hier voormaels ghetimmert hadden van het Bloet van den Menschen/ so ick getuyge ben van alle dese drie/ ende hare memorie is uyt geroyt vanden Bodem des Aertrijcks/ als oft sy noyt geleeft en hadden. Sy lieten het Lant vol schandaels infamie / ende grouwel van harē naem/ met eenige moorden die sy deden/ maer niet veel: want God versloechse eer sy meer misdeden/ want hy hadde uyt ghestelt tot daer toe haer te kastyen/ om al dat quaet dat ick gesien hebbe/ dat sy in ander deelen van Indien gheperpetreert hebben.

Den vierden Tyran was nu lest-mael daer in't jaer 1538. wel op gherust/ ende het is drie Jaren ge leden datmen van hem niet en weet ende dat hy niet te voorschijn en komt.

Wy weten voorseker dat hy terstont verdween/ want hy met sijn geselschap in dese drie jaren veel volcks verdestrueert heeft/ so verre hy eenich volck/ daer hy quam/ vont: want hy is een vande nobelste ende gheexperimenteerste/ ende vande gene die meer schade/ quaet ende destructien van veel Provintien ende Rijcken met sijn Gesellen gedaen heeft/ maer wy gelooven dat Godt hem het eynde/ welck hy d'anderē gaf/ oock ghegheven heeft.

Drie ofte vier jaer/ na dat het voorgaende geschreven was/ quamen uyt het voorsz. Lant Florida, de reste van de Tyrannen / die met den voorsz. grootsten Tyran (die sy doot gelaten hadden) geweest hadden/ vande welcke wy wisten de ongehoorde wreedtheden ende boosheden/ die aldaer (bysonder als de voorsz. Tyran leefde/ ende na sijn doodt) de onmenschelijcke menschen onder dat onnoosel ende niemant misdoende volck deden.

Op dat niet onwarachtich vallen en soude 'tgene dat ick hier voren hadde geraden/ ende zijn so veel die den regel die wy in't beginsel stelden/ affirmeerden/ dat/ hoe sy verder gingen ontdecken/ verjagen ende verderven luyden ende lant/ so veel notabelder wreetheden ende boosheden teghens Godt ende haren Naesten bedreven zijn/ jae het walghe ons langher te vertrecken so vele / soo afgrijselijcke/ grouwelijcke ende bloedige feyten/ niet van menschen/ maer van wilde dieren/ ende daerom en wil ick niet meer dan dese navolghende vertellen.

Sy vonden groote Vlecken van volcke/ seer disposit/ wijs/ politijq/ eñ gereguleert/ daer onder so deden sy groote moort (so sy plegen) om haer te verschricken. Sy affligeerdense ende doodende met Packen eñ laster

te doen dragghen gelijck men de Beesten doet/ alsser yemant ruste ofte flau werdt/om d'ander die voor waren/om van de keetenen daer sy in gheleyt werden niet ontdoen en souden/so sneden sy hem het Hooft aen den Hals af/eñ het Lichaem viel op d'een zijde/ eñ het Hooft op d'ander/ ghelijck wy dat noch elders ghesthiet te zijn/so boven gheseyt is.

Ghekomen zijnde in een Stadt daer sy met blyschappe ontfanghen werden/ende daer men haer genoech t'eten gaf/ eñ meer dan ses hondert Indianen/om als Muylen haer Packen te dragen/ eñ tot dienst van de Peeroen. Ende de Tyrannen van daer vertrocken zijnde/quam wederom eenen Kapiteyn/maegschap van den grootsten Tyran/ daer sy gheen achterdencken en hadden/ende door-liep met sijn Lancie den Heer eñ Koninck van dier plaetse/eñ bedreef meer ander wreetheden.

In een ander groote Vlecke/om dat haer docht dat het Volck daer meer voor haer sach om de leelijcke ende afgrijselijcke wercken die sy van hem ghehoort hadden/ vermoorden metten Sweerde ende Lancie kleyn ende groot/Kinderen/Ouders/Ondersaten eñ Heeren/sy en vergaven niemant. Aen groote menighte van Volcke/ende bysonder aen meer dan twee hondert t'samen (so men seyt) die sy deden roepen van seker plaetse/ oft wel dat sy van self quamen/ dede de voorsz. opperste Tyran af snijden de Neuse mette Lippen totte Baerden toe/ latende haer Aensicht gheschoren/ ende met de pijne ende beschaemtheyt souden se al bloedende de tijdinge dragen van de wercken ende mirakelen welcke dese ghedoopte Predicanten van den heylighen Gheloove deden. Dat men oordeele wat liefde dat het Volck/ t'welck so ghetracteert is/ den Christenen draghen sal/ende hoe dat sy ghelooven sullen dat God/die sy hebben/goet ende rechtveerdich is/ende de Wet eñ Religie die sy belijden/ende daer van sy haer beroemen/ suyver ende sonder vlecke is. De boosheyt die dese onsalige Menschen ende verloren Sonen daer deden/is boven maten groot ende seer vreemt. Ende also sturf den onsaligen Kapiteyn sonder Biechte/ eñ wy en twijffelen niet/ acht nemende op sijn groote misdaden/ hy en zy begraven in de Helle/ ist sake dat Godt hem niet secretelijcken en versach na sijn Goddelijcke barmherticheyt/ende niet na sijne verdiensten.

Sy sneden de Indianen de Neusen/ Lippen ende den Baert af/tot verschrickinghe van d'ander.

Van de Riviere de la Plata ofte Silver.

VAn den jare 1522. of 23. af/ zijn drie ofte vier Kapiteynen gegaen tot de Riviere de la Plata, daer groote Rijcken ende Provintien zijn/ende seer dispoost ende redelijck Volck.

Wy weten in't generael dat sy gedoot hebben ende schade ghedaen/ belangende het particulier/ soo't niet en doet ten propooste van't gene dat wy nu meer tracteren van d'Indien. Wy en weten niet notabels te segghē/ maer wy en twijffelen nochtans niet/ sy en hebbē gedaen eñ doē de selve wercken die op d'ander plaetsen zijn ghedaen/ ende dagelijcx ghedaen worden/want het zijn de selve Spangiaerts/ende onder haer

isser

isser die haer ghevonden hebben in ander plaetsen/ ende oock om dat sy daer gaen om rijck en groote Heeren/ gelijck d'ander doen/ te worden/ende dat is onmogelijck dat 'tselve zijn kan sonder verderffenisse/ moorderye/rooverye/ende verminderinghe van de Indianen/ achtervolgende de maniere van doen/ende boose weghen/die sy gelijck d'ander hielden ende in-ginghen.

De Spangiaerts gaē om rijck. donnmen te halen/ harē wegh ghedyet tot verderf van de Indianen.

Na dat wy het voorseyde gheschreven hadden/ vernamen wy voor waer dat sy hebben verdestrueert ende verwoest veel groote Provintien ende Rijcken van dat Landt/ doende seltsame moorderyen ende wreedtheden onder dat ongheluckich ende onnoosel Volck/ daer mede sy haer uyt steken gelijck d'ander/ ende meerder dan d'ander/ wand sy't beter moghen doen/ om dat sy verder van Spangien waren/ ende sy hebben geleeft sonder minder regel ende Justitie/ hoe wel dat nergens in Indien eenige was/ so wel schijnt by dat boven verhaelt is. Onder ander ontallijcke boose stucken/ heeft men in den Raede van Indien de navolghende ghelesen.

Eenen sekeren Tyran/ Gouverneur zijnde/ beval eenighe van sijnen volcke/ dat sy haer souden begeven tot sekere Vlecken/ en so verre het Volck haer niet t'eten en gaf/ dat syse doodt souden slaen. Wt krachte van dien so gingen sy: en want d'Indianen meer door vreese van haer vyanden te sien/ voor haer vluchten/ dat door faute van mildicheyt/ datse niet en wilden geven/ so sloegen sy'er over de vijf duysent doode.

Leest hier een seer groote wreedtheyt.

Item: Seker ghetal van volcke van peyse/ dat sy by gheval hadden doen roepen/ quamen haer setten in hare handen/ ende presenteren tot haren dienst/ ende want sy so vroech niet en quamen/ oft dat de Spangiaerts/ so sy pleghen/ ende de ghemeene costuyme is/ wilden haer vervaren: en de Gouverneur beval dat mense al in handen van d'ander Indianen/ haer vyanden/ over-leveren souden. Sy baden al schreyende ende roepende/ dat syse selver doot souden slaen/ en haer hare vyanden niet geven/ en niet willende het Huys verlaten daer sy in waren/ werden al vermoort/ roepende ende seggende: Wy komen om u te dienen in peyse/ ende ghy doodt ons/ onse Bloet blijve in dese Mueren/ in getuygenisse van onse onrechtveerdige doodt/ ende uwe wreedtheyt.

Nota.

Dit was voorwaer een notabel feyt/ weerdich om te considereren/ en meer ander om te beklaghen.

De

Figuere Num. 14.

DE groote Keyser van verscheyden vreemde Rijcken,
Liet met gheck'lijck Ghevveer sijn onversochtheyt blijcken;
Teghen verijsert Volck stelt hy een naeckten hoop,
Dus bleef sijn Hoocheyt daer ghevanghen in de loop.
Voor vier, vijfthien Millioen, heeft vvillich hy ghegheven,
Om so te houden da t so seer ghevvenschte leven:
Als A T A B A L I B A sich selven hadd' verpandt,
Wiert hy van't trouloos Volck verworricht en verbrandt.

Van de wreetheden ende moorderyen die de Spangiaerts deden in de Rijcken ende Provintien van Peru.

IN't jaer 1531. was eenen anderen grooten tyran met seker volck in de Rijcken van Peru, aldaer in-komende met den tijtel/ intentie ẽ beginselen van alle d'ander voorgaende/ want het was een van de gene die hem meest ende langst hadde geoeffent in alle wreetheden ende jammer die op't vaste lant van't jaer 1510. hadden gedaen geweest/ wies in wreetheden/ moorderyen ende rooveryen/ sonder geloove ende waerheyt verdestrueerde Vlecken / verminderende ende doodende het volck / ende wesende oorsake van so grooten quaet datter gevolgt is/ sulcks dat wy wel versekert zijn dat niemant en sal komen verhalen/ tot dat wy't klaerlijck sien ẽ kennen sullen in den dach des oordeels ende sommige die ick geerne soude vertellen/ zijn door hare omstandigheden/ leelijckheden ẽ qualiteyten soo seer beswaert ẽ mismaeckt/ dat ick in der waerheyt die niet en soude mogen oft konnẽ uyt sprekẽ ende in't licht brenghen. In sijn ongeluckich in-komen vermoorde ẽ verdestrueerde hy eenich volck/ ẽ roofde groote quantiteyt van Gout in een Eylandt/ 't welck leyt by de voorseyde Provintien/ seer volckrijck ende lustich / ende den Heere met sijn Volck ontfingense ghelijck Enghelen van den Hemel. Ende na ses Maenden hebbende af geteert haer Onderhoudsel/ ẽ van nieus open gedaen hare Koorn-Schuyren/ die sy gesloten hielden voor haer/ ende hare Wijven ende Kinderen/ tot in eenen drooghen ende onvruchtbaren tijdt/ ende met veel tranen presenteerden sy haer/ dat sy daer nemen souden ẽ eeten so veel als haer beliefde. Het loon voor dit ootmoedich presenteren/ was / dat hy een groote menigte met Sweerden ẽ Lancien dede dooden/ ende diese levendich kosten gekrijgen/ maectense tot Slaven/ met andere groote ẽ notable wreethedẽ/ die sy onder haer dedẽ/ latende het voorsz. Eylant bykans sonder volck. Van daer gingen sy na de Provintie de Tombala, welck is op't vaste Lant/ doode ẽ verdestrueerde so veel als sy kosten / ende sy seyden/ om dat al het volck / dat voor hare grouwelijcke wercken vluchtede/ dat sy haer op wierpen/ ẽ dat sy rebellen waren van de Koninckliicke Majesteyt. Desen voorsz. wreeden Tyran ghebruyckte dese wijse/ dat hy dẽ genẽ daer hy af begeerde/ geven souden/ ẽ ander die hem quamen presenteren van Gout ẽ Silver/ ende van al dat sy hadden/ seyde tot haer dat sy meer brenghen souden/ tot dat hy sach dat sy niet meer en hadden/ oft niet meer en brochten/ ende dan seyde hy dat hyse ontfinck voor Vassalen van de Koningẽ van Spangien, ẽ omhelsdese/ ẽ dede twee Trompetten die hy daer hadde/ slaẽ/ ẽ gevende haer te verstaen dat men van nu voortaen haer niet meer af nemen noch misdoen en soude. Achtende al wel gherooft/ al dat hy roofde / oft dat sy gaven door vreese van de wreede tijdinge die sy van van hem hoorden eer hyse ontfinck onder de Protexie van de Koninck/ al oft (na dat hyse also ontfangen hadde onder de bescherminge van den Koninck) syse niet en verdructen/ roofden/ verwoesten/ ẽ verdestrueerden/

De wreedtheden vande Spangiaerts konnen niet verhaelt worden/ maer sullen in den dach des oordeels blijcken.

Als sy al door dwang brochtẽ dat sy hadden/ dan nemen hyse aẽ voor Vassalen vanden Koninck.

ftrueerden/eñ oft hyse alſo niet en hadde bedorven. Luttel dagen daer na quam den Souvereynen Koninc eñ Keyser van alle de Rijcken/genaemt Atabaliba, met veel naeckt volcx/ eñ met ſijn geckelijcke ſlechte Wapenen (niet wetende hoe dat de Meſſen van de Spangiaerts sneden/ende hare Lancien ſtaken/ende hoe dat de Peerden liepen/eñ wie dat de Spangiaerts waren/de welcke de Duyvelen ſelve/ hadden ſy Goudt/aengrijpen ſouden/ ende rooven) ſegghende: Waer zijn deſe Spangiaerts/dat ſy voorts komen/ick en ſal van hier niet/tot dat ſy my voldaen hebben van mijne Vaſſalen die ſy my gedoot hebben/ende de Schatten die ſe my ghenomen ende gheroofte hebben. Sy vielen op hem/ende ſloegen hem ontallijck volck af/ende vinghen ſijn Perſoon/ die in een Roſbaer gedragen wiert/ende handelen met hem/belangende ſijn Rantſoen. Hy belooft vier Millioenen Caſtilianen, ende geeſter vijfthien. Ende ſy luyden beloven datſe hem los maken ſullen/nochtans ten leſten geen geloof noch waerheyt houdende (gelijck de Spangiaerts noyt in Indien den Indianen en hebben ghehouden) leggen ſy hem op/ dat door ſijn bevel 'tvolck by een quam. Hy antwoorde: Dat in ſijn geheel Lant ſonder ſijnen wille niet een Bladt van eenẽ Boom en verroerde/ in geval dan datter eenich volck byeen quam/datſe vrylijck gelooven ſouden dat hy dat bevolen hadde / eñ want hy in haren Handen was/dat ſy hem dooden ſouden. Alle dit niet tegenſtaende/ſy verdoemden hem levendich verbrant te worden/ hoewel dat namaels ſommige den Kapiteyn baden/dat men hem verworgen ſoude/welcks geſchiede/ende ghe worght zijnde wert noch verbrandt. Atabaliba, ſijn Vonnis hoorende/ſeyde: Waerom verbrandt ghy my? wat hebbe ick u ghedaen? beloofdy my niet dat ghy my ontſlaen ſoudt/u het Gout gevende? Heb ick u niet meer ghegheven dan ick u beloofde? Als ghy ymmers ſoo wilt / ſeynt my na uwen Koninck van Spangien/met meer ander propooſten die hy ſeyde/tot groote confuſie ende verworpinghe vande groote onrechtveerdicheyt van de Spangiaerts/ ende finalijck verbranden ſy hem. Dat men hier nu conſiderere de rechtveerdicheyt ende Tijtel van deſe Oorloghe/de ghevanckeniſſe van deſen Heer/ het Vonnis ende de Executie van ſijn doot/ mitſgaders de Conſcientie daer mede deſe Tyrannen ſo groote Schatten beſitten ende hoe dat ſy aldaer deſen grooten Koninck ende ander ontallijcke Heeren ende Particuliere rooffden ende ſtalen.

Atabaliba den Koninck wert van ſijn volck verſlaghen.

Siet in de voorgaẽde Figuer pag. 73.

Van ontallijcke notable wreede ende booſe feyten/ tot uytroyinghe van dat volc/geperpetreert door de gene die haer Chriſtenen noemen/ wil ick hier eenighe luttel verhalen / de welcke eenen Broeder van S. Franciſcus, in't beginſel ſach / ende onder-ſchreef met ſijnen Naem/ ſeyndende daer af in alle quartieren van Indien eñ Caſtilien diverſche Coppen: Ick hebbe ſijn eyghen Handt-teecken/daer hy ſoo ſeyt: Ic Broeder Marck van Nica, van S. Franciſcus Orden/Commiſſaris over de Broeders van de ſelve Orden / in de Provintie van Peru, die ghe-weeſt ben van d'eerſte Religieuſen / die mette eerſte Chriſtenen in de

Broeder Marck vã Nica getuygt/als volgt.

voorſz. Provintien quamen/ ſegghe/ ende ghebe waerachtige ghetuy-
ghenisse van ſommighe ſaken die ick met mijn ooghen daer ſach/ by-
ſonder belanghende het tractement ende oorloghe die men den Inlan-
ders aen-ghedaen heeft.

Het Volck van Peru het beſte volck van Indien.

In den eerſten ben ick getuyge van s:en/ ende wete door waerachti-
ge ervarentheyt / dat deſe Indianen van Peru zijn het goetwilichſte
volck dat men in Indien gevonden heeft/ vrient ende toe-ghedaen den
Chriſtenen: ende ick ſach dat ſy den Spangiaerts overvloedicklijck
Gout/ Silver/ Edel-Geſteenten/ ende al dat ſy begeerden ende in haer
macht was/ gaven met allen goeden dienſt die ſy haer deden/ ẽ ſy en
begoſten nemmer te oorlogen/ maer waren altijt vredelijck ſo langhe
als de Spangiaerts haer geen oorſake door haer quade handelinghe
ende wreedtheyt en gaven/ maer ontfingende in hare Steden met al-
le goetwillicheyt ende eere gevende haer t'eten ende ſoo veel Slaven
ende Slavinnen als ſy begheerden.

Merct hier de groote tyrannye der Spangiaerts.

Item: Ick ben getuyge ende gebe getuygeniſſe/ dat ſonder oorſake
te geven/ ſo vroech als de Spangiaerts in't Lant quamen/ na dat den
grootſten Cacique Atabaliba gegeben hadde meer dan twee Milioenen
Gouts/ ende dat het volck ſonder wederſtaen in haren Handen het ge-
heele Lant gheſtelt hadde/ dat ſy terſtont den voorſeyden Atabaliba, die
Heere was van het gheheele Landt/ verbranden/ ende na hem leven-
dich mede verbranden ſijnen Kapiteyn Generael Cochilmica, de welc-
ke met ander principale was vredelijck totten Gouverneur ſtrijden.

Veel Heeren in Quito ẽ Canarien verbrant.

Van gelijcken / luttel daghen daer na verbranden ſy metten Vyere
Chamba, eenen anderen ſeer vernoemden Heere van die Provintie van
Quito, ſonder ſchult ofte waer omme. Van gelijcken deden ſy met ee-
nen Charpra, Heere van Canarien, oock onrechtveerdelijck. Sy rooſten
Alvis een van de Heeren die in Quito waren ſijn Voeten/ ẽ deden hem
veel ander tormenten aen om dat hy ſegghen ſoude waer dat Atabaliba
ſijn Gout gelaten hadde/ daer hy (ſoo't ſcheen) niet af en wiſte. Item:
Sy verbranden in Quito Cocapanga, die Gouverneur van Quito had-
de gheweeſt/ welcke door ſekere vermaninghe die hem dede Sebaſtiaen
de Benalcarar, Kapiteyn van den Generael/ quam als Vrient/ ende om
dat hy ſo veel Gouts niet en gaf als ſy begeerden/ wert met meer an-
der Caciquen ende Principalen verbrant / ende door ſo vele als ick ko-
ſte verſtaen/ ſo was haer voornemen ende meeninghe niet eenen Heere
in't gantſche Landt te laten.

Leeſt hier een wercken ge-hoorde wreetheyt.

Item: Dat de Spangiaerts groot getal van Indianen vergaderdẽ/
ende ſlotenſe in vier Huyſen/ ſo veel alſſer in koſten/ ẽ ſtaken het vyer
daer in/ ẽ verbrandenſe al te ſamen/ ſonder het alderminſte tegens de
Spangiaerts miſdaen te hebben ofte eenige oorſake gegeven. Ẽ het
gebeurde dat daer eenen geeſtelijcken perſoon/ genaemt Oconna, eenen
Jongen upten vyere trock/ daer hy in brande/ ẽ daer quam eenen an-

Nota.

deren Spangiaert/ ẽ nam hem upt ſijn Handen/ ende wierp hem in't
midden van den vlamme/ al waer tot Aſſche worde metten anderen:

Welcke

welcke Spangiaert op dien selven dach/ wederom na het Leger keerende/ viel op den wegh subijtelijc doot/ ende ick was van advijse dat sy hem niet en hoorden te begraven.

Item : Ick affirmere dat ick selve voor mijn ooghen sach / dat de Spangiaerts dē Indianen/ Mannen eñ Vrouwen/ de Handen/ Neusen eñ Ooren sonder propoost af sneden/ alleenlijck om haer geneuchte/ eñ dit in so veel Plaetsen ende Gewesten/ dattet te lanck soude te vertellen zijn: Ende ick sach dat de Spangiaerts de Honden op de Indianen joegen om te verscheurē/ ende ick hebbe ghesien dat sy dat aen seer vele deden. Oock sach ick soo veel Huysen ende Vlecken verbranden/ dat ick om de groote menichte het getal niet en soude connen jeggen.

Het is oock waer/ sy namen Kinderkens van de Borste haers Moeders metten Armen/ ende slingerden ofte wierpen die om hooge so seer als sy kosten/ ende veel ander jammers ende wreetheyt sonder oorsake/ dat ick my schreemde/ ende veel ander ontallijcke leelicke stucken die ick sach die te lanck waren te verhalen.

Item: Ick hebbe gesien dat sy riepen sommige Caciquen ende principale Indianen/ dat sy peysselijck ende vredelijck komen souden/ haer belovende versekertheyt: ende ghekomen zijnde/ dat syse terstont verbranden/ ende in mijne tegenwoordicheydt verbranden syer twee/ den eenen in Andon, ende den anderen in Tumbala, ende ick en kost noyt beletten hoe veel dat ick haer predicte/ dat syse niet en verbranden. Eñ voor Godt ende op mijne conscientie/ soo veel als ick kan vinden/ ende alle ander ghevoelen/ de oorsake waerom dat de Indianen van Peru haer hebben op-geworpē/ komt van dit quaet traytement/ eñ dat sy so groote redenen geven/ want sy en hebben noyt met haer waerheyt gebruyckt/ noch woort gehouden/ maer sy hebbense tegen alle redene eñ recht tyrannelijc met alle het Lant verdestrueert/ in sulcker manierē met haer levende/ dat sy ghedelibreert hebben eer te sterven/ dan van ghelijcken meer te verdraghen.

Item: Ick sach dat achter-volgende het segghen van de Indianen/ datter meer Gouts verborgen is dan gevondē/ 't welc om de onrechtveerdicheyt ende wreedtheyt die de Spangiaerts bedreven hebben/ sy niet en hebben willen ontdecken/ noch en sullen / so lange als soo ghetracteert worden/ sullen sy liever gelijc haer Voor-saten sterven. Waer door onse Heere Godt seer verstoort is ghewees/ ende sijne Majesteyt seer ontdient ende ghefraudeert/ verliesende alsulcken Lant/ dat ghemackelijck gheheel Castilien hadde konnen spijsen/ ende sal seer swaer ende kostelijck wesen (nae dat ick kan ghesien ende bemercken) om te recouvreren.

Dit zijn al formele woorden van den voorschreven Religieus/ ende zijn oock bevesticht onder de handt vanden Bisschop van Mexico, ghevende ghetuyghenisse van dat voorseyde Broeder Marck al het voorschreven affirmeerde.

Hier valt te considereren het gene dat desen Pater seyt dat hy gesien

Merckt hier de wrake Gods.

Sneden de arme Indianen Neusen ende Ooren om de gheneuchte af. Jaghen de Honden op haer.

Slingheren de Kinderdens om hooge door gheneuchte.

In Andon eñ in Tumbala brandē sy haren Heere.

Voor vermeninghe vant 't volck blijft veel Gouts verborghen.

heeft ghescheiden in vijftich ofte hondert mijlen Lants/ende binnẽ negen ofte thien jaren/ eñ dat hy daer was int beginsel/eñ daer waren-der seer luttel: Daer nae volghden het ghelupt van't Goudt: vier ofte vijf duysent Spangiaerts versprepden haer over veel groote Rijckẽ eñ Provintien/meer dan vijf of ses hondert Mijlẽ verre/daer sy't al hebben verwoest/doende de voorsz. feyten / ende meer wreedtheyts ende grouwels. Inder waerheyt/ men heeft van die tijdt af tot nu toe wel duysent mael meer Zielen verdaen dan hy vertelt heeft/ende sy hebbẽ met minder vreese van God ende den Koninc/ende met minder barmhertichept verdestrueert een seer groot deel van het menschelicke Geslachte. Daer gebrekẽ meer/eñ sy hebben gedoot in de voorsz. Rijcken tot nu toe(ende dooden noch op desen dach)ongevaerlijck binnen thien jaren/tot vier Millioenen Zielen.

'Ten is niet lange gheleden/dat sy met hare Riet-Lanskens doodẽ een groote Koninginne/Huys-vrouwe van Elingue, welck Koninck van dien Lande bleef/ende door oorsake vande tyrannye die de Christẽ aenstelden/wierp hem op/ende is noch opte Beenen.

Sy dooden een Koninginne die bevrucht was.

Sy namen de Koninginne sijn Huysvrouwe/ eñ tegens alle recht eñ redene/doodense (ende oock seyt men dat sy bevrucht ofte bevrucht was) alleenlijck om haren Man te bedroeven ende te pijnighen.

Ick soude mede vertellen de particuliere wreetheden ende moorderyen welcke de Christenen inde Landen van Peru hebben gedaen/ eñ noch daghelijcks op dit pas doen/maer sy souden(sonder twijffel) soo afgrijselijck ende groot zijn(geconsidereert na hare qualiteyt ende gewichte)dat al dat wy geseyt hebben van Plaetsen ende gewesten soude verduysteren ende luttel schijnen.

Siet

Figuere Num. 15.

Siet hoe't Godloose Volck hier met de Menschen leven,
Siet hier de quaetheyt die dit snoodt Ghespuys bedreven,
VVaer van den Hemel trilt, vvaer van de Aerde beeft,
VVaer van onse Natuer selfs een verschricken heeft.
O ghy versierders van dees grouvvelijcke pijnen,
Hoe schaem-root en vol angst sult ghy voor Cod verschijnen,
Voor sijn door-sichtich Oogh, die t'innerlijck besiet
Al wat hier op de gront van't groote Rondt ghesckiet.

Van de wreetheyt ende Moort die de Spangiaerts in't Nieuwe Rijck van Granaden, bedreven.

Nieu'Rijck van Granaden rijc van Gout ende Esmerauden

IN't Jaer 1539. quamen op veel Tyrannen / gaende van Venecuela, S. Martha ende Carthagena, ende soecken Peru, ende anderen die van Peru af quamen/ende ginghen door de voorsz. Landen/ ende sy vonden achter S. Martha ende Carthagena drie hondert mijlen binnen 's Landts veel gheluckigher ende wonderbaerlijcker Provintien/ vol van ontallijck volck/seer goedertieren ende goet ghelijck d'ander/ende oock seer rijck van Gout ē kostelicke Gesteentē die men Esmerauden hiet/ welcke Provintien sy den naem gaven van nieu Granaden, om dat dē Tyran die eerst daer quam/ was geboren van het Koninckrijck van Granaten in Spangien, ē dat veel boose wreede Menschē/ van de gene die daer op een quamen van allen zijden/ waren excellente Vleesch-houwers ende storters van Menschen Bloet/ seer ghewent ende ervaren inde voorsz. groote sonden aen veel deelen van Indiē/ daerom zijn hare duyvelsche wercken met hare circumstantien ē qualiteyten diese leelijcken maken ende beswaren/ sodanich ende so groot/ dat sy zijn te boven gegaen seer veel ende oor al t'samen/ die d'ander ende sy lieden in d'ander Provintien hebben ghedaen ende bedreven. Van ontallijcke sonden die sy in dese drie jaren hebben voort gekeert/ ē die sy noch opten dach van heden niet en laten te doen/ sal ick seer kortelijck eenige van veel verhalen. Een nieu Gouverneur/ om dat de gene die in't Rijck van nieu Granaden moorde ende roofde/ ende hem niet en wilde toe latē/ om dat hy moorden ende rooven soude/ tegen hem informatie nemē ende thoon leyden/ op de ellende/ jammer ende moorderyen/ die hy ghedaen hadde ende doet/ welck ghelesen wert/ ende berust in den Raet van Indien.

De ghetuyghen segghen/ dat/ zijnde het geheele Landt in vreden/ ē dienende den Spaengiaerts/ haer continuelijck t'eten ghevende van haren arbeyt/ ende werckende voor haer int Veldt ende in haer affayren/ ende brengende veel Gouts ende Gesteenten/ Esmeraulden, ende al wat sy hadden ende vermochten.

De Spaengiaerts deylen de vlecken uyt.

De Spangiaerts deylden on haer de Vlecken uyt / de Heeren ende 't Volck ('twelck is al dat sy pretenderen / om middel te krijgen voor haer leste eynde/ dat is Gout) steldense al in gewoonlijcke dienstbaerheyt. Den Tyran ende principalen Capiteyn die daer gebodt hadde/ vingh den Heer ende Coningh van al dat Lant/ ende hiel hem gevangen ses of seven Maendē/ eysschende Gout ende Esmeralden, sonder andere oorsake ofte redene. De voorseyde Koninck/ die genaemt was Bogato, door vreese die sy hem aen-jaegden/ seyde/ dat hy een gouden Huys (dat sy begeerden) geven soude/ hopende dat hy ontkoms soude de handen vanden genē die hem also afsligeerden/ ende sondt seven Indianen om Gout/ 'twelck sy te meer reysen brachten in groote quantiteyt/ ē oock Gesteenten: nochtans om dat hy niet en gaf het Huys van Gout/ waren de Spangiaerts van advijse dat sy hem dooden souden/ nae de mael hy syn belofte niet en volbrocht,

Den Koninck Bogata gevanghen/ gheeft niet genoech moet sterven.

Den

Den Tyran seyde / dat sy hem door recht ('twelck hy selve administreerde) vetyen souden : sy deden't/beklagende den Koninck van den Lande. Den Tyran verwees hem ter Pijn-bancke/soo hy het Gouden Huys niet en gaf: Sy gaven hem tratto de corda, ende goten hem brandende Roet op den Buyc. Sy deden aen elcke voet een Yser gevetert in een Hout/ende den Hals gebonden aen een ander Hout/ ende twee Mans hielden sijn Handen/ende sy hielden Vyer onder de Voeten / ende den Tyran quam alle reysen eens binnen/ ende seyde haer dat sy hem also allenckens dooden souden/so verre hy het Gout niet en gaf/ ende also volbracht hy't oock/doodende den voorsz. Heere met pijnighen: ende ter wijle dat hy gepijnicht wert/toonde Godt een teecken/dat sulcken wreedtheyt hem seer mishaechde/ ende verbrande de gheheele Vlecke daer het ghedaen wert.

Heeft dese tyrannye.

Siet in de voorgaende Figuer Pag.79.

Alle d'ander Spangiaerts/om haer Kapiteyn te volgen/ende om dat sy anders niet en weten dan dat volc te verscheuren/deden t'selve pijnigende met diversche grouwelijcke tormenten een yegelijcke Cacique ende Heere vande plaetsen/die sy onder haer in-komende hadden/daer sy nochtans met al haer volc dienden/ende gaven Gout ende Elmaralden so veel als sy vermochten en hadden / ende alleenlijck tormenteerden syse/om dat sy haer meer Gouts ende Gesteenten souden gheven/ dan sy deden/ende in sulcker wijse verbranden ende verscheurden sy alle de Heeren van't Lant.

Door vreese vande wreetheden welcke eenen vande particuliere Tyrannen onder de Indianen bedreef/vluchte eens Heere (genaemt Daytama) met veel van sijnen Volcke op de Bergen/want sy geen ander remedie noch lavenisse (helpt haer noch) en hebben : ende de Spangiaerts heeten dit op-worpen ende rebelleren. Dit hebbende den Opper-Tyran ofte Kapiteyn vernomen dat sy wech waren/sont desen wreeden mensch (om wiens wreetheyt ende felheyt d'Indianen/die stille ende vredelijck waren/verdragende so groote tyrannyen ende boosheyt/waren gevlugt op't Gebergte) na haer te soecken ende volgen: want het is niet genoech datmen hem verbergt int Afgront van der Aerden. Sy vonden groote menichte van volcke/ende vermoorden ende verscheurden meer dan vijf hondert persoonen/Mannen/Vrouwen/ende Kinderen/ want sy geen sorte van Volcke en verschoonden. Meer segghen de Getuyghen/dat den voorsz. Heer Daytama eer hy doot worde geslagen/by den voorsz. mensch hadde geweest/ende dat hy hem vier of vijf duysent Castilianen hadde ghebrocht/ende nochtans dien niet tegenstaende/voer hy met sijn volc so gheseyt is.

Nota bene.

Hoewel den Oversten der Indianen al t'Gout bragt/most even wel sterven.

Op een ander reyse komen de Spangiaerts dienen een groote menigte van volcke/ende dienende sonder achter-dencken met haren gewoonlijcken ootmoet ende simpelheyt/quam de Kapiteyn op eenen nacht inde Stadt daer d'Indianen dienden / ende beval datmense al doodt soude slaen/ende sommige sliepen/aten ende rusten vanden arbeyt des daegs. Ende dit dede hy/om dat hem dochte dat hy't geheele Lant behoorde te

doen vreesen. Op een ander tijt nam de Kapiteyn alle de Spangiaerts den Eedt af om te weten hoe veel Persoonen / Caciquen ende ghemeen Volck dat een yeghelijck in sijnen dienst hadde / ende beval dat mense al te voorschijn op de Marckt brenghen soude / aldaer hyse tot vier ofte vijf hondert dede onthalsen/ende de Getuygen segghen/ dat hy meynde by desen middel het Landt te stillen.

De voorsz. Ghetuyghen segghen van eenen bysonderen Tyran/ dat hy groote wreedtheyt bedreef / moordende / ende af-snijdende Neusen ende Handen aen Mans ende Vrouwen/ ende verderbende veel volcx.

Op een ander mael sont de Kapiteyn den voorsz. wreeden Man met seker Spangiaerts in de Provintie van Bogata, om te vernemen wie den Heere was/die gheregeert hadde in't Landt/ na dat hy den voorgaenden doodt ghepijnight hadde.

Hy ginck veel mijlen weeghs / vanghende so veel Indianen als hy kost krijghen/ende om dat sy hem niet seyden wie den Heere was/den eenen hieuw hy de Handen af / den anderen wierp hy voor de felle Honden / die sy verscheurden/ soo Mans ende Vrouwen / ende op dese maniere bedurf hy veel Volcks.

Hy over-viel op een seker dach des 'smorghens in den dagheraet seker Caciquen ofte Kapiteynen/ende veel ander Indianen met haer/die al sonder achter-dencken waren in vrede / soo hy haer versekert ende sijn Woort gegeven hadde/ dat sy geen quaet noch schade lijden en souden/ende sy haer daer op vertrouwende/ quamen weder van't gebergte ter plaetsen daer sy hare Vlecken hadden. Ende doe sy wederom ghekomen waren/ende gheen achter-dencken en hadden/vingh hy een seer groote menigte van Mans ende Vrouwen/ en dede haer de Hant uyt strecken op d'Aerde / ende hy selve met een breedt Mes hieu haer de Handen af / ende seyde dat hyse kastijde/ om dat sy niet segghen en wilden waer den nieuwen Heer was.

De Spangiaerts snijden de Indianen de Handen en Neusen af.

Noch eens/om dat sy hem niet en gaven een seker kofferken dat vol Gouts was/ 'twelck de wreede Tyran geerne gehadt hadde/ hy sont Volck om haer met krijgh te bederven / daer sy ontallijcke Zielen vermoorden ende hieuwen Handen ende Neusen af aen Mannen ende Vrouwen / 'twelck niet en kan vertelt worden / ende ander wierpen sy de felle Honden voor diese verscheurden ende aten.

Siet in de naest volghende Figuere Pag. 83. Num. 16.

Siet

Figuere Num. 16.

SIet hier het Spaenfch Ghebroet de Indianen kneufen,
Berooven en ontleen van Handen, Ooghen, Neufen,
O jammerlijcke daedt! mijn Hert fchrickt in mijn Borft,
En vloeckt den Schellem die dit eerft mael droomen dorft.
VVat helfche Tyranny, vvat verduyvelde vonden:
De vveereloofe Svvart ghejaeght vverdt van de Honden.
Het gheen de Nicker nau fou dencken of vermoen,
Dat durft een Spangiaert ftout gantfch God-vergheten doen.

Om dat de Indianen vluchten/ moesten sy metter doot ghekastijt worden.

OP een ander mael/siende d'Indianẽ van eẽ Provintie van dat lãt dat de Spangiaerts drie of vier principaelste Heerẽ verbrãt hadden/vertrocken op een stercke Steen-rotze/om haer te beschermẽ tegẽ alsulcke vyanden/die so inttel om de menschẽ gevẽ/so de getuygẽ seggẽ/eñ daer warender wel vier of vijf duysent in. De voorseyde Kapiteyn sont derwaerts eenen grootẽ eñ notabelẽ tyran (dier veel van de gene die inde voorsz landen bevel hebben om te verwoesten / te boven gaet)met veel Spangiaerts/om te castyẽ(so sy spreken)de rebellen die vluchten voor so groote pestilentie eñ vleeschverf. heuringe/al of sy eẽ groote onrechtveerdichept bedrevẽ haddẽ/ eñ hẽ toe stont die te straffẽ eñ wrake te nemen/daer sy verdient hebben alle wreede tormentẽ sonder barmhertichept/naedemael sy daer so seer af verscheyden zijn/ eñ geen gebruycken met alsulcke onnoosel menschen. Sy geraecten met fortsen daer op (want d'Indianẽ naect zijn eñ sonder Wapenen/ eñ de Spangiaerts riepen vrede/eñ dat sy met vechten en souden/ eñ dat sy haer versekerdẽ dat sy haer geen quaet doen en soudẽ / eñ also hielden sy terstont op. De wreede mã beval dat mẽ alle de stercktẽ eñ uyt-wegen besettẽ eñ bewarẽ soude/eñ dat gedaen zijnde/daer in slaen soudẽ. De Tigren eñ Leeuwen vallen in de tamme Schapen / sy scheurense op/eñ vermielender so veel metten Sweerde/dat sy moede waren/ eñ moesten rusten/ so veel warender die sy in stucken gehouwen hadden. Als sy nu eẽ poose gerust haddẽ/de Kapiteyn beval dat sy voorts doot

700 Indianen gedoot.

slaen soudẽ/eñ van boven af(welck seer hooge was)worpen/al datter over-gebleven was/so sy oock deden. De ghetuygen affirmeren/dat sy sagen 'teffens in eenen hoop (als een Slach-reghen/seven hondert Indianen afvallen/die in stucken te pletter waren: Eñ om sijne groote

Siet in de voorgaẽde Figuer Pag. 83.

wreethept in allẽ puncten te volmaken/sy gingen hersselen eñ soecken alle de gene die haer verborgẽ hadden/eñ hy beval dat syse al door steken souden/'twelck sy deden/ende wierpense so voorts af. Daer mede en wilde hy noch niet te vreden zijn/ maer wilde hẽ noch uyt steken eñ vermeerderẽ in d'afgrijselijchept van sijn sonden/ gebiedende dat men alle d'Indianẽ/ Mannen eñ Vrouwen/ welcke het particuliere leven ontfangen hadden(want een yegelijck in sulcke furie eenige plagh uyt te kiesen/ Mannen/ Vrouwẽ/eñ Jongers/om daer van gedient te worden)in een Stroyen-Huys dedẽ soudẽ(uyt-genomen die haer best dochten om hem te dienen)ende het vyer daer in te stekẽ: eñ also verbrandẽ syer veertich of vijftich levendich. Andere wierp hy voor de felle Honden/diese verscheurden eñ aten. Op een ander tijt deselve Tyran ghe-

In Cota wel twintig Heeren van de Honden verscheurt.

raeckte te komen in een Stadt/genaemt Cota,eñ nam veel Indianen/ eñ dede vijfthien ofte twintich de principaelste Heerẽ ofte Personagiẽ vande Honden verscheurẽ/ eñ hieu af groote menigte van handen/aen Vrouwen eñ Mans/eñ bondtse aen een Koorde/ende hincse met eenen gespalckten Stock aen haer tongẽ/om dat d'ander sien souden wat hy gedaen hadde/eñ daer waren tseventich paer Handen: ende hy sneedt oock veel Mans Vrouwen ende Kinderen de Neusen af.

Men

Men en foude niet konnē gefeggen de feyten eñ wreetheden die defē Menfch(vyant van God)in dat Lant eñ de Provintie van Guatamala, eñ al omme daer hy geweeft is gedaen heeft/ want die ontallijck zijn/ ende noyt meer gehoort oft gefien/ende heeft veel jaren geduert dat hy daer verkeerde/aenrechtende defe ftucken/verdervende ende verbranende alle het Lant eñ volck. Meer feggen de Getuygen / dat de wreedtheden eñ moorderyen die gedaen zijn geweeft in nieu Granadē, eñ dagelijcx gedaen worden fo by hare perfoonen ende Kapiteynen/ ende alle ander tyrannen ende verdervers van't menfchelijcke gellachte die by hem waren die fy't geconfenteert hebben/zijn veel/ fodanige eñ groot geweeft/dat fy het geheele lant verwoeft ende gantfch bedorven hebben:eñ fo verre fijne Koninckl ijcke Majeft. daer inne metter tijt niet te deghen en verfiet(want fo de moorderye aldaer alleenlijck ghedaen wort/om van haer lieden het Goudt te nemen / dat fy niet en hebben/ want fy al gegeven hebben dat fy hadden) fal't broech te niete gaen/ want daer niemandt en is om het Landt te bouwen/ende t'eene mael defolaet ende fonder volck blijven. Hier moet ghenoteert worden de wreede ende peftilentiale tyrannye vande voorfz.onfalige Tyrannen/ hoe ftrengh/hoe fcherp eñ duyvelfch datfe is geweeft/dat binnen twee ofte drie jaer dat het geleden is/dat het voorfz. Rijck ontdeckt is/fy't al gedoot eñ verwoeft hebben/fonder barmhertigheyt eñ vreefe Gods ende des Konincks/hebbende (fo al de gene dier geweeft hebben/eñ de voorfz.Getuygen feggen)fo vol volcx ghewee ft/als eenich ander in de werelt/in fulcker voegen/dat de Getuyghen fegghen/by fo verre fijne Majefteyt in korte tijt de helfche daden niet en belet/ datter niet een Menfch en fal blijven leven. Ick gheloove dattet fo ghefchieden fal/ want ick met mijn eygen ooghen ghefien hebbe/ datfe fo in korten tijt veel ende grooter Landen dan dat geweeft hebben/verdeftrueert ende t'eene mael fonder volck ghelaten.

Daer zijn ander groote Provintien/welcke palen aen het voorfz. Granaden,geheeten Papayan,ende Cali,ende andere drie ofte vier/die begrijpen meer dan vijf hondert Mijlē/die fy al hebben verwoeft eñ verdeftrueert opte felve manieren dan fy d'ander hebben gedaen / roovēde/moordende/met tormenten/eñ metten voorfz. jammer/ het volck/ welck ontallijck was/want het Lant is feer gheluckich:Eñ die van daer nu komen/feggen dat groote deernifle ende weedom is om te fiē fo veel ende groote Vlecken ende Steden al verbrant ende verwoeft. In dier voegen dat daer Vlecken waren van duyfent ende twee duyfent/oat drie duyfent Inwoonderen/fy niet vijftich en vonden/ anderen t'eene mael tot Afsche verbrant ende volckeloos/eñ op veel plaetfen hondert ende twee hondert mijlen/ ja drie hondert al fonder volc/ verbrandt ende bedorven/daer te voren groote Vlecken waren: eñ finalijck/want vande Landen van Peru langs de zijde vande Provintie van Quito door-ginghen groote ende wreede Tyrannen tot het voorfz. nieuwe Rijck van Granaden,Papayan ende Cali,langs de zijde van Car-

thagena ende Vraba, ende van Carthagena, ander onsalighe Tyrannen trocken op Quito, eñ daer na ander langs de zijde vande Rieviere van S. Iuan, 'twelck is den Zee-kant del Zur, (alle de welcke quamen by eẽ) soo hebben sy uyt-gheroyt ende verwoest meer dan ses hondert Mijlen Lants/ jagende so grooten getal van Zielen ter Hellen/ doende het selve noch opten dach van heden aen het ellendich onnoosel volck/ datter over ghebleven is / ende om dat den reghel hier boven gheset / waer soude zijn/ te weten/ dat de tyrannye/ ghewelt/ onrechtveerdicheydt/ wreetheyt/ onmenschelijckheyt ende boosheyt vande Spangiaerts tegẽ de tamme Schapen altijt vermenichvuldigẽ. Laet ons nu besien wat nu inde voorsz. Provintien onder ander dingen (weerdich alle vyer eñ tormenten) al ghedaen wort. Sy setten nae de moorderyen ende ellenden die in't oorloghen gheschieden/ het volck (soo gheseyt is (in afgrijselijcke dienstbaerheydt / ende in-komende bevelen ofte gheven den voorsz. Duyvelen/ den eenen twee hondert / den anderen drie hondert Indianen. Den Duyvel/ soo vroech hy komt/ doet voor hem roepen een hondert Indianen of meer/ eñ sy komen terstont gelijck Lammeren: Als sy ghekomen zijn / so doet hyer dertich of veertich onthalsen/ ende seyt tot den anderen/ van gelijcken sal ic u doen/ ist sake dat ghy my niet wel en dient/ oft sonder mijnen oorlof wech gaet. Dat nu (om Gods wille) considereren die dit lesen sullen / wat handel dat dit is/ ende oft niet te boven en gaet alle wreetheydt eñ onrechtveerdicheyt die men bedenckẽ mach/ eñ oftet niet wel over een komt datmẽ sulcke Christenen Duyvels hiet/ ende oft erger waer datmen d' Indianen beval oft in komende gaf den Duyvelen vander Hellen/ 'twelck doch niet anders en is dan te bevelen den Christenen van Indien. Maer ick sal een ander stuckxken verhalen/ welck ic niet en wete oft wreeder eñ helscher is/ maer volder van alle felheydt der wilde Beesten / dan het voorgaende.

Doet veel Indianen onthalsen.

Daer is geseyt dat de Spangiaerts van Indien hebben seer felle eñ grouwelijcke Honden gheleert om d'Indianen te dooden ende te verscheuren. Dit overlegghen nu alle waerachtige Christenen/ ende oock die't niet en zijn/ of sulcx oyt inde werelt gehoort is / dat om de voorschreven Hondẽ te spijsen/ sleypten sy veel Indianen in ketenen langs de Wegen daer sy trocken/ al oft kudden van Verckens waren eñ dat sy'er af slaen/ ende af doen houwen openbaer Vleesch-huys van Menschen Vleesch/ ende seggen d'een teghen d'ander: Leent my een vierendeel van eenen van die Schelmen/ om mijn Honden t'eten te geven/ tot dat icker oock eenen slae / alleens oft sy ontleenden vierendeelen van Verckens ofte Hamelen.

De Spangiaerts leerẽ haer Honden menschẽ verscheuren.

Daer zijn andere die 's morgens gaen jaghen met haren Honden/ eñ wederom komende 'thuys eten/ ghevraeght zijnde hoe't haer al gegaen heeft/ antwoorden: Wel/ want ic hebbe ontrent vijfthien oft twintich Schelmen/ die mijn Honden verscheurt hebben/ doot gelaten.

Treckẽ met de honden uyt om mensch en te jaghen.

Alle dese ende andere duyvelsche dingen komen nu int licht/ volkomelijck

melijck getoont ende gheverificeert inde Processen/welcke de Tyran-nen d'een d'ander aen ghedaen hebben/wat mach daer leelycker / on-menschelijcker ende grouwelijcker dinck wesen?

Hier mede wil ick't eynden/tot datter ander nieu die meer in boos-heden uyt-steken(kander meer zijn) komen/of dat wy wederom daer gaen/om die van nieus wederom te besien/gelijck wy't twee en veer-tich jaer met onsen oogen ghesien hebben sonder op-houden/ proteste-rende voor God ende mijn conscientie/dat (so ick geloove ende voor se-ker houde)so veel de schaden/verlies/destructiẽ/verwoestingen/ over-last/moorden/eñ seer groote afgrijselijcke wreetheden / van alle lee-lycke specien/van gewelt/onrechtveerdicheden/rooveryen ende moor-deryen/welcke inde voorsz. Landen zijn ghedaen / ende noch op den dach van heden in alle Ghewesten van Indien worden gedaen dat in al dat ick geseyt hebbe eñ groot gemaect/dat en hebbe ick niet geseyt noch groot gemaect in quantiteyt noch qualiteyt van duysent deelen (van het gene datter gedaen is ende noch heden ghedaen wordt) eene. Ende om dat een yeghelijck Christen mensch / meer compassie hebbe met alsulcke onnoosele Natie/ende haren verlies ende verdoemenisse hem meer bedroeve/ende meer beschuldighe/abominere ende deteste-re de begeerlijckheyt/ambitie ende wreetheyt vande Spangiaerts/ dat sy alle de waerheyt met het gene dat ick boven hebbe geaffirmeert/ voor waerachtich houden/ dat tsedert d'Indien werden ontdeckt tot nu toe/de Indianen den Christenen nergens en misdeden/voor ende al eer sy van haer quaet/ rooveryen ende verraderyen hadden ontfanghen ende gheleden/maer wel hielden syse voor onsterffelijcke/ende gheko-men uyten Hemel/ende voor sulcke ontfinghen syse/tot dat haer wer-ken ghetuyghden wie dat sy waren/ende wat sy pretendeerden.

Hier dient oock wel by ghevoegt/dat tot nu toe van't beginsel af/de Spangiaerts niet meer sorghe ghedraghen en hebben om te vorderen ende procureren dat den Indianen het Christen geloove ghepredickt werde/ van oft Honden oft ander beesten hadden gheweest. Ja hebben met opsetten wille de Religieusen verboden met veel afflictien eñ per-secutien die sy haer ghecauseert hebben/dat sy haer niet en souden pre-diken/want haer docht dattet een beletsel was om Goudt ende rijck-dom te bekomen/want hare begeerlijckheden haer sulcx beloofden te verkrijghen: Ende hedens-daechs en is in gheheel Indien niet meer kennisse van God/of hy is van Hout/van den Hemel oft van der Aer-den/dan daer over hondert jaren en was/oft ten waer in Nieu-Spangiẽ, welc is een seer kleyn hoecxken van Indien/daer Religieusen gheweest hebben. Ende also zijn sy al verlooren gegaen/ende gaen verlooren son-der Gheloove ende Sacramenten.

De Spangiaerts heb-ben den In-dianen het Christen ge-loove ghepre-dickt ofte Honden waren.

Ick Broeder Bartholomeus de las Casas ofte Casaus, Broeder van sinte Dominicus, ben door de ghenade Gods ghekomen in't Hof van Span-gien/om te beneerstigen eñ soliciteren dat de Helle uyt Indien mocht ghe-worpen worden/eñ dat de ontallijcke menigte van Zielen/door den

dierbaren

dierbaren bloede onses Heeren Jesu Christi verlost/ niet verlorē souden gaen inder eewichheyt/ maer dat sy kennen haren Schepper/ eñ salich worden/ ende om compassie die ick hebbe met mijn Vaderlandt/ welck is Castilien, dat Godt om so groote sonden teghens sijn heylich Geloove ende Eere/ ende den Naesten gedaen/ dat niet en verdestruere.

Sommige notable persoonen Zeleus, zijnde vande Eere Gods/ ende medtlijden hebbende met de afflictien ende ellendē van anderē/ die in het Hof recideren/ hebben my gejuduteert ende beweegt/ om het gene dat ick vertelt hebbe/ in Geschrifte te vervaten/ hoewel dat ic't voor my ghenomen hadde te doen/ maer en hebt om mijne continuele occupatien in't werck niet ghestelt.

Ick hebbe te Valencien volbracht ende geeynt opten achten December Anno 1542. als in krachte ende viguer/ eñ ten hooghsten inder daet alle de voorsz. verdruckingen/ gewelt/ tyrannen/ moorderyen/ destructien/ jammer/ verwoesten benautheydt/ ende voorsz. calamiteyten in alle hoecken van Indien daer Christenen zijn/ hoe wel datse op d'eene plaetse grouwelycker eñ rouwelijcker te werck gaen dan op d'ander.

Te Mexico ende in sijnen ommeganck ghesciedt een weynich minder quaets/ of ymmers sy en derven't daer so openbaerlijc niet doen/ want daer ende niet elders is ernige Justitie (hoe wel luttel) doch al even wel dooden sy het Volck aldaer met helsche Schattinghen.

Ick hebbe groote hope/ om dat de Keyser ende Koninc van Spangien onsen Heere Don Charle de Vijfde van desen Naem/ begint te verstaen de boosheyt ende verraderye/ welcke in Indien teghen de wille Gods ende den sijnen ghedaen worden/ ende zijn ghedaen geweest (want tot noch toe heeft men hem altijdt loosselijck de waerheydt bedeckt) dat sijne Majesteyt sal uyt-royen so grooten quaedt/ ende de Nieuwe Werelt/ die Godt hem ghegheven heeft/ ghenesen: Ende so hy toch is een Lief-hebber ende Onderhouder van Justitie/ wiens glorieus ende geluckich leven/ eñ Keyserlijcke staet den Almogenden God tot wel vaderen van sijne alghemeyne Kercke/ ende finalijck eyghene salicheyt van sijn Koninclijcke Ziele / langhen tijdt prospereren ende gheluckich make.

Den Keyser stelt ordre dat op houde dese Tyrannye.

Nae dat ick het voorgaende ghescreven hadde/ werden seker Wetten ende Ordonnantien te MADRIL int Jaer 1543. ghepubliceert/ welcke sijne Majesteyt voor dien-tijdt ghemaeckt hadde te Barcelonen in't Jaer 1542. in November/ by de welcke wert alsulcken Orden geset als te behooren/ om te doen op-houden so veel quaedts ende sonden/ welcke tegens God ende dē Naesten/ tot finale bederffenisse ende verlies van die Werelt ghedaen werden. Sijne Majesteyt maeckte de voorsz. Ordinantien/ na lange communicatie die hy gehat hadde van Personagien van grooter authoriteyt/ gheleertheydt ende conscientie/ welcke daer op letten ende confereerden inde Stadt van VALADOLID, ende ten lesten met gemeynen accoorde ende voysen werden geraemt/ ende ghescreven/ naervolgende de Reghelen van de Wet onses

Heeren

Heeren Jesus Christus/ soo de voorsz. personagien toch waerachtige Christenen waren/ eñ oock vry vande corruptie eñ vuylicheyt van der gestolen eñ geroofde schatten van Indien/ welcke de handen/ eñ noch meer de zielē/ van vele die op dat pas daer regeerden besmette/ waer van hare blindtheydt quam/ dat sy de voorsz. landen verdestrueerden/ sonder eenich respect ofte schaemte. Zijnde de voorsz. Ordinantien ghepubliceert/ de Facteurs ende Agenten van de voorsz. Tyrannen / die in dien tijt in het Hof waren/ namen daer af veel Copyen/ so sy haer daer mede seer beswaert vonden/ want haer docht dat daer door de poorten gesloten werden om te mogen deylen in't gene dat gerooft ende ghetyranniseert soude worden/ ende sonden die in allen kanten van Indien.

De ghene die daer bevel hadden om de Landen te rooven/ eñ t'eene mael te bederven ende te niete doen/ gaen met hare tyrannyen (so daer toch noyt ordre en is geweest/ maer alle disordre/ welck Lucifer selve soude konnen op brengen) voort. Als sy nu de nieuwe Ordinantien (eer de niuwe Rechters/ diese executeren souden/ gekomen waren) sagen/ (haer in geven zijnde/ so men seyt/ ende is te gelooven van de ghene die te Hove haer in haer sonden ende overlast boven hielden/ dat sy't doen souden) naecten alsulcken beroerte/ dat sy als de goede Rechters quamen om de Ordinantien te executeren/ geen werck en maeckten (so sy de vreese Gods verloozen hadden/ oock de schaemte ende gehoorsaemheyt) in respecte van haren Koninc te verliesen/ ende wilden met toenaem verraders geheeten worden/ zijnde seer wreede ende ongetoomde tyrannen/ ende dat bysonder in Peru, daer nu in't jaer 1546. sulcken afgrijselijcke/ grouwelijcke/ eñ boose daden geperpetreert worden/ als noyt te voren/ noch inde werelt en is geschiet/ niet alleenlijck teghens de Indianen/ welcke over lange al/ oft al de Spangiaerts gedoot hebben / hare Steden ende Vlecken verwoest/ maer onder haer selven/ d'een tegens den ander/ door't rechtveerdich oordeel Gods/ dat/ nae de mael daer geen justitie/ dieje castyen soude/ van weghen des Koninckx en is gheweest/ dat die uyten Hemel kome/ toe-latende dat d'eene soude Hencker wesen van d'ander.

Merckt 't rechtveerdich oordeel Gods/ hoe de tyrannen selfs den anderen om de buyte doot slaen.

Onder het faveur van het voorseyde opwerpen van de Spangiaerts die in Peru waren/ nerghens anders in heel Indien en heeftmen willen d'Ordinantien aen-nemen/ ende onder coleur van dien belangende te supplicerē/ zijn so wel als d'ander/ want haer wee doet de staten eñ handelinge/ die sy geusurpeert hebben/ te verlaten/ ende de handt van d'Indianē/ diese in eeuwige slavernye besitten te doen. Daer sy op gehouden hebben met messen terstondt te dooden/ eñ doodense inde voorseyde slavernye ende onverdraechelijcke dienstbaerheyt met lancheyt van tijdt allengskens. Ende tot noch toe en is de Koninck niet machtich dit te beletten: want het gaet al / kleyn ende groot/ rooven ende stelen/ d'eene meer/ d'ander min/ d'een openbaerlijck / d'ander heymelijck ende bedecktelijck/ ende onder coleur ende protext dat sy den Koninc dienen/ onteeren sy God/ stelen/ eñ bederven den Koninc gantsch.

De voorseyde Bisschop gheeft op dese matiere noch ander tractaten tegens Sepulneda gemaeckt ende zijn t'samen gedruckt daer hy seyt inde elfste replique/ als volgt tot desen propooste.

HEt en is niet waer dat men in nieu Spangien alle jaer Sacrifitie doet van twintich duysent persoonen/ so oock niet van hondert noch vijftich: want waer dat alsoo/ wy en souden so outallijcken menichte van volck niet vinden/ so wy daer doen/ ende dit en is maer een uytgeven vande tyrannen/ om te excuseren ende te justificeren haer tyrannisch gewelt/ eñ om de Indianen in verdruckinge te houden/ eñ dier noch over gebleven zijn/ in slavernye uyt te royen/ ende te tyranniseren. Wy mogen metter waerheyt ende beter segghen/ dat de Spangjaerts binnen den tijt dat sy in Indien gheweest zijn/ meer Indianen aen hare lieve Godinne/ die sy aen-bidden/ te weten/ de Begheerlijckheyt/ jaerlijcx hebben ghesacrificeert/ dan d'Indianen haer Goden in hondert jaer ghedaen hebben. Dit ghetuyghen ende roepen de Hemelen/ d'Aerde/ d'Elementen ende Steenen / mitsgaders de Tyrannen selve die't gedaen hebben/ en ontkennen't niet. Want het blijct genoeg hoe overvloedich van volcke dat alle de landen(als wy'r in quamen) waren/ ende hoe wyse ghelaten hebben/ nu sy verdestrueert en in-ghewortelt zijn. Wy behooren ons grootelijcs te schamen/ nu wy gheen vreese Gods en hebben/ te willen coloreren oft excuseren / stucken die so boos ende afgrijselijck zijn/ daer wy doch grooter lant in lengde eñ breede voor ooghen hebben/ dan heel Europa, met een deel van Asien is/ welck wy om goet ende rijckdom met groote wreetheyt/ onrechtveerdicheyt ende tyrannie/ te rooben ende usurperen/ hebben binnen vijf en veertich ofte acht en veertich jaren verwoest/ volckeloos ende desolaet ghemaeckt/ 't welck wy te voren seer vol gepeupleert ende beleeft volc ghesien hebben. Hy seyt daer in de voorsz. elffste replique/ datter twintich Millioenen zielen verloozen zijn/ welcke de Spaengiaerts vernielt hebben.

In de leste Num. 12. Replique staet/ als volgt.

DE Spaengiaerts en gaen in Indien niet/ beweegt zijnde door den yver die sy hebben tot d'eere Gods ende geloove/ noch om te helpen dat haer naesten salich worden/ noch oock om den Koninck te dienen/ daer sy haer altijt valschelijck af beroemen / maer haer begheerlijckheyt ende ambitie om te tyranniseren/ dwinght haer derwaerts/ sy willen heerschappye hebben over d'Indianen / begheeren dat men haer die eeuwich ende erffelijck ghebe/ tyrannelijck ende helschelijck uyt deele/ al oft beesten waren/ 't welck anders niet en is/ dan om rondelijck te spreken/ den Koninghen van Castilien te berooben eñ te verjaghen uyt Indien/ ende dat sy selve daer in blijven/ usurperende ende tyranniserende de Souvereynitey t ende Koninckl ijcke Overheyt.

In

In de tweede Redene ftaet.

ONder de remedien die de voorfz. Biffchop over gaf door bevel van den Keyfer in de vergaderinghe van de Prelaten/ gheleerde ende groote Perfonagien / die fijne Majefteyt int jaer 1542. te Valledolid hadde doen houden/ om te reformeren de faecken van Indien/ het achtfte was het navolgende/ daer twintich redenē ende motiven verhaelt worden/ waer mede bewefen wort / datmen d'Indianen den Spangjaerts niet bevelen ofte in-komende gheven en mach/ noch te leenen/ noch in eenighe andere maniere/ foo verre fijne Majefteyt (foo hy begheert) de voorfz. Indianen al te famen uyten monde van de Draken verloffen wil/ jae vande tyrannie ende fchaede die fy lijden/ eñ toe fien dat fyfe niet t'eenemael en confumeren ende dooden/ ende dat de groote werelt ydel blijve van foo ontallijcke inghebooren Inwoonders/ die wy ghefien hebben.

In de derde Redene ftaet.

DE Spangiaerts om hare groote gierichheyt ende begeerlijckheyt wille/ en gedooghen niet/ noch en willen dat de Religieufen in de fteden van de Indianen/ daer fy in komen / befetten moghen/ want fy feggen/ dat fy principalijck twee fchaden daer door ontfangen/ d'eerfte is/ dat de Religieufen de voorfz. Indianen doen vergaderē om te hooren preken/ ende daer en tuffchen haer affayren verlooren gaen/ om dat d'Indianen fo lange ledich zijn/ eñ voor haer niet en arbeyden. Ende het is gebeurt dat d'Indianen in de Kercke eñ in't Sermoen waren/ eñ datter een Spaengiaert in quam/ ende nam voor al het volck daer bijftich of hondert uyt/ van de gene die hy vā doē hadden/ om fijn packen te doen dragen/ ende wanneer fy niet volghen en wilden/ dat hyfe met ftocken dreef/ eñ met voeten voorts ftiet/ makende groote beroerte ende fchandael onder het volck/ bedroevende de Religieufen ende de voorfz. Indianen/ ende belettende hare falicheyt/ eñ van ander meer. D'ander fchade die fy fegghen datfe lijden/ is dat fy fegghen/ fo vroech als d'Indianen geleert zijn eñ Chriftenen worden/ te veel klaps hebben/ ende dat fy meer weten dan fy wiften / ende dat fy haer voortaen daer van fo wel niet en konnen ghedienen als fy te voren pleghen.

De Spangiaerts en foecken anders niet dan te gebieden ende geadoreert te worden van de Indianen ghelijck abfolute Heeren.

De Spangiaerts beletten met opfetten wille directelijck dat het Evangelium gheenen voortganck en hebbe / ende en willen niet dat d'Indianen Chriftenen worden.

Het gebeurt dat men een Stadt of Vlecke gheeft twee/ drie/ of vier Spangiaerts/ den eenen meer/ den anderen min/ d'eene krijgt de vrouwe/ d'ander den man/ de derde de kinderen / als oft Verckens waren/ ende een yegelijck befit het volck dat hy vint op't landt/ ten tijde van

de uytdeylinge dat hem toe gegeven wort/sommige worden gheladen gesonden tot de Mijnen/gelijck Beesten/andere worden verhuert met koppelen/ als Muylen/ dertich/veertich/vijftich/hondert/ofte twee hondert mijlen/om packen te draghen/ende dat alle daghe/so wy wel ghesien hebben / waer door komt dat d'Indianen niet en konnen onderwesen noch gheleert worden/noch het Sermoen hooren. Van vry Volck maken sy Slaven / sy verstroyden ende scheyden de Steden/ Vlecken/ ende menighte van Volcke die by een woonden in so kleyne deelen/dat sy de huysen niet by een lieten blijven/noch de Vaders met de Kinderen.

De Spangiaerts en maken niet meer wercks/noch sorghen dat de Indianen bekeeren ende salich worden/ dan of hare redelijcke Zielen sterven t'samen met de Lichamen / ende oft sy niet meer wesens hier na-maels en hadden/noch vreuchde noch pijne dan Beesten.

In de vierde Redene staet.

DE Spangiaerts worden belast dat sy d'Indianen leeren souden. Ian Colmenero in S.Martha,hebbende in-komende eē groote Vlecke/ende wesende een Ziel-sorgher van den volcke/zijnde eens van eenen van onsen Geselschappe geexamineert/en wist hem niet te seggen/ ende gevraegt zijnde wat hy d'Indianen die hem bevolen waren leerde? Gaf voor antwoorde/ dat hyse den Duyvel gaf ja dat ghenoech was dat hy haer seyde : Persignum sanct in Crucis.

Wat Ziel-sorgers souden zijn alle de wereltlijcke Spangiaerts die in Indien gaen/hoe strenge ende edel dat sy willen zijn/daer vele van hen niet en weten 'tGeloove noch de Thien Geboden,ende den meesten hoop en weten oock de dinghen niet die tot hare salicheyt behooren/ ende en gaen derwaerts niet dan om te hebben / ende zijn ten meesten deel luxurieuse menschen/ in ghelijckenisse van quaet / bedurven ende seer oneerlijck/ongeregeleert van leven/etc. Maer d'Indianen daer en tegen zijn seer deuchdelijck ende heylich / want d'Indianen (zijnde Heydenen) hebben een Vrouwe / welcke de natuere ende noodt haer leert/ende sy sien datter de gene die haer Christenen heeten/veerthien/ ende wel meer dat Gods Wet wil / hebben. D'Indianen en nemen niemant het sijne/sy en schelden of vloecken niet/sy en quellen noch en beswaren/noch en dooden niemandt/ende sien dat de Christenen doen alle de sonden ende quaet/alle de onrechtveerdicheyt/alle de leelijckheden/welcke tegen reede ende rechtveerdicheyt de menschen konnen ghedoen/ ten lesten sy gecken ende spotten met het gene dat men haer van Godt seyt/ende sommighe en ghelooven der niet af/ sy spotten in sulcker wijse/dat sy in der waerheyt van Godt anders gheen ghevoelen hebben/dan dat hy den onredelijcksten ende quaetsten van de Goden / na de male hy nu sulcke Dienaers onderhoudt : Ende van uwe Majesteyt/dat ghy zijt den onrechtveerdichsten ende alderwreedsten

van

van de Koningen/ na de mael ghy sulcke Ondersaten daer sondt/ende hier lijdt/ende en meynen anders niet / dan dat uwe Majesteyt van menschen bloet ende stucken leeft.

Dese dingen weten wy wel dat uwe Majesteyt seer nieu zijn/ maer daer zijnse ons oudt ende ghemeyn. Ende wy souden van gelijcke dingen veel meer seggen/die wy met onsen ooghen ghesien hebben/ maer sy souden de Keyserlijcke ooren van uwe Majesteydt quetsen/ende den menschen doen verschricken/verbaren/ verslaen / ende verwonderen/ hoe dat God so langhe beydt sonder Spangien te doen versincken.

Desen tijtel van te geve d'Indianen / den Spangiaerts in-komende/ wert gevonden alleenlijck om een oorsake te hebben/ om d'Indianen in slavernye van de Christenen te brenghen.

Meer schade ende ontstichtinge sal eenen Spangiaert (die Heer zy in eenige Vlecke/ofte bevel hebbe)met sijn quaet leven doen/ dan honderd heylige Religieusen soude konnen stichten ende bekeeren.

Inde vijfde Redene staet.

De Christenen/hebbende bevel in Indien/ ofte particuliere Interest/om hare groote begheerlijckheden / en konnen niet ghelaten den Indianen te affligeren/injurieren/turberen/beswaren / quellen/ travailleren verdrucken/nemende haer Goet/Lant/Vrouwen/ kinderen/eñ haer aen-doende andere manieren van onrechtveerdicheydt/ waer van sy gheene reperatie en konnen hebben/ van weghen der hoogher Overicheydt van uwe Majesteydt;want sy verbaren het volck/ ende dickmael slaen syse doodt/om dat sy't niet klaghen en souden / so wy wel weten/waer door openbaer is/dat men geen vrede noch ruste en kan hebben om Godt te dienen : daer zijn duysent turbatien / benautheden/quellingen/bedroeffenissen/afflictien/verbitterheyt/haet van uwe Majesteydt/ ende af keeren ende grouwel van de Wet Gods/ die vindende so swaer / bitter ende onmoghelijck te lijden ende te draghen/ende het jock ende regieringe van uwe Majesteyt/ onverdragelijck / tyrannich ende weerdich om dat van den halse te schudden/ sy vermaledijden Godt / ende wanhopen/ hem toe-schrijvende alle het voorsz.quaet/ nae de mael dat onder tijtel ofte coleur van sijn Wet soo veel calamiteyten op haer vallen / ende om dat hy't verdraeght/ende niet en kastijt/ ende belet den genen die haer beroemen sijn dienaers te zijn/ende daer sy af lijden ; sy dencken ende beschreyden nacht eñ dach dat hare Goden beter waren dan onsen Godt/ na de mael sy met hem so veel quaets lijden /,ende met den anderen so veel goets verkreghen/ ende niet en was dat haer lette/ daer sy nu door de Christenen soo veel lijden.

In de seste Redene staet.

VVy sullen uwe Majesteyt niet rekenen/dat de Spangiaerts in acht en dertich ofte veertich jaren/voorwaer uwe Majesteyt ghenomen ende onrechtveerdelijck ghedoodt hebben meer dan twaelf Millioenen Vassalen/ sonder dat sy souden ghemultipliceert hebben/ want nerghents in de ronde des wereldts de Beesten ende Menschen meer vermenichvuldighen/om dat het daer den meesten deel al omme ghetempereert is/ende alle dinck tot de Generatie favorable. Al dat groote getal hebben sy ghedoot/om dat sy daer over bevel hebben ghehadt/die mi sorgende (nae dat sy ghedoot hebben die inde oorloghe rechtveerdelijck haer weder-staen) int Bergh-werck van Goudt ende Silver/die aen een koppelende / ghelijck Muylen om lasten te draghen/ende daer toe de selve verhuerende/ legghende haer op alle werc dat sy konnen verdencken / om goedt te verkrijghen / oft sy sterven/ oft sy levende blijven/ Non fortse / dat sy profijt doen. Dit is (alsoo wy segghen ende veel meer dat wy laten te segghen) de nette onverwinnelijcke waerheyt/ende al de wereldt weet het/ende wie dat uwe Majesteyt contrarie segghen sal / ofte dat minder ende lichter maken in de teghenwoordicheydt van uwe Majesteydt/met de kracht van de voorseyde waerheyt bekent/dat hy vervallen is in crime van læsæ Majestatis, ende verrader van uwe Majesteyt is/ ende dat hy deel gehadt heeft in de rooveryen ende moorderyen van Indien / of hoopt te hebben.

Wat doodelijcke ende fenijnige Pestilentie hadde mogen upten Hemel komen/die also verwoest ende tot Assche verbrant soude moghen hebben meer dan twee duysent vijf hondert Mijlen Landts / vol van Menschen/sonder daer in te laten eenich Suyghelinck noch Klaghelinck.

In de sevende Redene staet.

DE Spangiaerts hebben alleenlijck om tijdelijcke Interest d'Indianen ghedefameert/ ende nae gheseyt de grootste leelijckheden ende misdaden/die men eenighe menschen ter werelt soude konnen op legghen/ende souden gheerne gemaeckt hebben/hadden sy gekost/ dat sy gheen menschen meer ghe weest en hadden / om haer goet ende persoonen te rooven / hebben haer allen in't generael willen besmetten mette grouwelijcke sonden teghen natueren/ daer sy nochtans onnoosel af zyn : want in alle de groote Eylanden Espanola, S. Iuan, Cuba, Iamayca, ende in tsestich Eylanden de Los Lucayos, daer ontallijcke menichte van volcke waren/en was daer noyt af ghedachtenisse/gelijck wy ghetuyghen daer op informatie ghenomen te hebben van in't beginsel af. In gheheel Peru en is daer oock gheen gewach af/ende in't Rijck van Iucatan en was noydt Indiaen daer af schuldich / ende alsoo

al omme/dan in fommighe plaetfen daer men fept datter eenige zijn/ ende daerom en moet men niet verdoemen dien geheele wereldt. Van ghelijcken fegghen wy van het menfchelijcke Vleefch-eten/dat fulcks in de voorfz. Ghewesten niet en is ghefchiet/ hoe wel dattet in andere Quartieren wel gedaen wort.

Sy hebben haer oock gheaccufeert van Idolatrie, Al af ghenomen sy fchoon Idolatren waren/fy van anders niemant dan van Godt behoorden daerom ghecaftijt te worden/ want fy alleenlijck tegen God fondighen/hebbende Landen ende Rijcken op haer felven verfcheyden/en niemanden dan hare natuerlijcke Heeren fubjectie fchuldich zijnde: en waren fo onfe Voorfaten/ende alle de werelt heeft geweeft voor Christi komfte. Sy hebbenfe oock voor Beeften geacht/om dat fyfe fo goedertieren en ootmoedich vonden/derbende feggen dat fy niet bequaem en waren om te gelooven/fo wy deen/daer nochtans fy feer gecrne van God hooren/ende feer wel begrijpen ende profiteren fouden.

Het is waerachtich dat fy belet hebben byalle manieren / dat men haer niet leeren en foude/noch het Woordt Gods / noch andere deuchden/vervolghende ende wech-jaghende de Religieufen/ op dat fy hare tyrannyen niet en fouden weten / ende ontdecken. Jae fy hebben d'Indianen gheinfecteert ende bedorven met veel vitien die fy niet en wiften/als vloecken / blafphemeren den Naem Jefus/woeckeren ende liegen/met meer andere boofheden/verre van hare goedertierentheyt ende oprechticheyt.

Te willen d'Indianen op een nieu den Spangiaerden gheven ofte laten/en is anders niet/dan die geven ende laten den ghenen daer geen twijffel noch prefumptie af en is kleyne noch groote dan dat fyfe verdeftrueren ende vernielen fullen in ziele ende lichaem.

De Koninck Ferdinandus confenteerde dat men de Indianen van de Eylanden van Lucayos tranfporteren foude in't Eylandt Efpañola, teghen alle natuerlijck ende Goddelijck recht / die treckende uyt haer Vader-landt / daer fy verdeftrueerden ende verwoeften meer dan vijf houdert duyfent zielen/in der voegen/dat fy meer dan vijftich Eylanden/daer eenighe grooter waren dan die van Canarien,dye fo vol volcks waren als eenen Bye-korf/niet meer en lieten dan elf perfoonen/daer wy ghetuyghen af zijn.

Te fegghen uwe Majefteyt de goetheyt ende oprechticheyt van dat volck/ende de wreetheyt/moorderyen en ellende/die de heylige Chriftenen deden foude een oorfake wefen dat u hert krimpen foude / dat fy haer oorloge aen-gedaen hebben/gedoot/hare Vrouwen/Kinderen/ Vrienden ende Maeghfchap ghenomen/berooft van al haer goet. Het Lant dat t'eene mael fonder volck is/feyt het genoech/ende de Werelt roept het/ende de Enghelen beweenen't ende God met groote ftraffe leert het ons alle daghe.

In de achtste Redene staet.

DE Spangiaerts snijden den Indianen alle hare substantie upten lijve: want sy en hebben anders niet in hare huysen/ sy doen haer het bloet spouwen/ sy setten haer in alle periculen/ sy leggen haer op onverdraghelijcke ende diversche arbeyden/ ende daer op noch groote tormenten van stocken ende roeien/ ende ander noyt ghehoorde quellinghen/ende finalijck sonder eenige barmherticheyt by duysent manieren bederven ende vernielen sy haer leven.

Te willen d'Indianen geven in handen van de Spangiaerts/ is de kele vande kinderen/leverende in handen van de dulle menschen/ die het Scheer-mes gereet hebben/ ende langhe daer na gewacht hebben ende capitael vyanden daer af zijn/ het is een schoone jonghe dochter/ over-leverende eenen jonghen man / die gheheel ghepassioneert ende blindt is van liefde/ waer van volghen soude/ dat sonder miracule sy bedorven soude worden/ende dat hy sondighen soude. Het is finalijck soo veel als oft men haer sette opte Hoornen van dulle Verren / toewierpe den Wolven/ Leeuwen ende Tygren / van veel daghen hongerich: ende het selve dat helpen souden de verboden dreygementen ende penen teghens de voorseyde/ dat syse niet vernielen ende verscheuren en souden/ affirmeren ende ghevoelen wy/ dat het helpen soude tegens de Spangiaerts/ dat hebbende bevel over d'Indianen/ sy die niet dooden en souden om Gout te krijgen/ ende om de groote seer sekere ende langhe experientie die wy hier af hebben/ doen wy weten/ ende versekeren uwe Majesteydt/ dat al ist dat men een Galghe voor elcken eenen Spangiaerts poorte sette/ ende laet haer weten/ ende sweeren op uwe Koninckl ijcke Kroone/ dat voor den eersten Indiaen die haer gebreken oft sterven sal/ men haer daer aen hanghen sal / en sullen daerom niet laten d'Indianen te dooden/ so verre sy macht ofte eenige authoriteyt in Indien hebben.

In de neghenste Redene staet.

ALsoo men seydt/ over d'Indianen/ boven het gene dat sy lijden om de Spangiaerts te dienen / ende contenterende dese in-komende Beest in elcke Stadt ofte Vlecke eenen wreeden Vleesch-houwer ofte Hencker/ die sy heeten Estanciero, ofte Calipsque, om dat hyse doet arbeyden/ ende onder de handt houde/ doende haer doen al dat den Meester ofte Commandeur wil/ ofte wel den oppersten Moordenaer/ al en waer anders geen torment in de Helle / dit waer sonder gelijckenisse/ want desen ghesselt se/ slaedtse met Stocken/ drooptse met branden't Speck/ afsligeertse/ tormenteertse door gedurigen arbeyt/ verkracht ende forceert hare Dochteren ende Huys-vrouwen / onteerense ende misbruyckense/ hy eet haer Hinnen/ welcke haren schadt is diese hebben/ niet om die te eten/ maer om chijns haren Meester ende opper tyran

kan te gheven/ hy doet haer ontallijcke quellinghen aen/ ende om dat sy van soo veel quaedts niet klaghen en souden / soo verbaertse desen Duyvel / segghende: Dat hy't over draghen sal / dat hyse Afgoderye heeft sien doen.

In summa/ sy hebben ten believen meer dan twintich onredelijcke persoonen/ende desen Eſtanciero weeght meer dan hondert Toorens/ daer wy metter waerheyt by voeghen moghen alle de Jongers ende Mooren die de Commandeur heeft/ want sy alle de arme luyden overvallen ende verdrucken.

In de thiende Redene ſaet.

HEt is grootelijcks te besorghen dat Godt Spangien verwoesten sal/ om de groote sonden die de Spaensche Natie in Indien ghedaen heeft / waer af wy sien een openbare straffe / die al de Werelt moet bekennen / ende het loopt opter Straten / daer mede ons Godt ter neder stoot ende benaut/ ende toont dat hy vergramt is ghe weest/ om dat d' Indianen so bedurven zijn / ende dat van so veel ontallijcke Schatten die van Indien in Spangien gekomen zijn (so doch de Koninck Salomon, noch gheen ander in de Werelt oyt so veel Gouts ende Silvers heeft beseten/ noch ghesien oft ghehoort) daer in Spangjen niet af gheblevenen is. Ende oock van het ghene dat korts te voren (eer d' Indien werden ghevonden) in Spangien viel/ niet een Pondt te voorschijn en komt/ waer door alle dinck drie dubbel dierder is dan het pleegh / ende daer om heeft het arme volck groot ghebreck/ ende uwe Majesteyt en kan oock gheen groote saken uyt rechten.

Figuere Num. 17.

DE Voedster-Moeders teer het Landt hier moeten bouvven,
Die door den ſvvaren laſt gheen Soch en konnen houvven:
Dees' mergheloose drooght' veroorſaeckt groote noodt,
En brengt aen menich Kindt een ontijdighe doodt.
De Mannen die ter vlucht de ſlaverny ontſluypten,
Ghekreghen zijnde, die, met Oly ſy bedruypten,
Ghegheeſſelt vvierden ſy, tot 't Lichaem vvas als Bloet:
Och Godt! wat d'eene Mensch den ander hier al doet.

In de elfste Redene staet.

ALle den tijt dat de Commandeur de Lares regeerde/ 't welck was negen jaer/ so en droech men niet meer sorge/ belangende het lee-
ren ende bekeeren van de Indianen/ noch daer en werdt niet meer toe
gedaen/ op gepeyst/ noch op gelet/ dan offe Hout en Steen/ Katten en
Honden hadden geweest. Hy bedurf de groote Steden en Vlecken/ en
gaf aen eenen Spangiaert hondert/ aen eenen anderen vijftich/ aen
sommige meer ende min Indianen/ na dat elck een in de gratie stont/
en hy wilde ofte haer gunde. Hy deylde uyt kinderen/ Ouders/ Vrou-
wen die groot ginghen/ ende die eerst ghebaert hadden/ persoonen van
grooten aensien/ ende slechte Luyden/ en daer mede de Heeren van die
plaetsen/ die gaf hy in elck deel aen eenige Spangiaerts die hy meest
wilde eeren en doen profiteren/ seggende in't Brieflken van de komen-
de in deser manieren: Aen u N. worden bevolen ofte in-komende ghe-
gheven so veel Indianen/ om u daer af te laten dienen in uwe Mijnen
ende handel/ met den persoon van den Cacique, in dier voeghen/ dat al/
kleyn en groot/ Kinderen en Ouders/ soo veel sy haer op haer Beenen
kosten gehouden/ Mannen en Vrouwen/ bevruchte/ en die in't kinder-
bedde lagen/ arbeyden ende dienden/ tot dat sy Asem in't Lijf hadden.

Hy ghedooghde dat sy de gehoude Mans wech leyden om Goudt te
grab n/ thien/ twintich/ dertich/ veertich/ en tachtentich/ ende meer/
Mijlen/ ende de Vrouwen bleven in de Schuyren ende Lant-huysen/
doende so swaren arbeyt/ hoopen vergaderende/ daer sy het Broot/ dat
men daer eet/ af maken/ 't welcke is Aerde op werpen/ welcke sy gra-
ven vier Palmen hoogh/ ende twaelf voeten in't vierkant/ welcke ar-
beyt is voor Reusen/ bysonder gravẽ/ die in de Aerde niet met Spayen
of Kiecken/ maer met Stocken/ ende elders spinnen sy Kattoen/ ende
doen ander diensten van diversche manieren/ welcke sy profijtelijckst
ende bequaemst vinden om Ghelt te maken/ in dier voeghen/ dat den
Man ende Vrouwe in acht/ thien/ ende twaelf Maenden malkanderen
niet en geraeckten noch en saghen/ ende als sy schoon by malkanderen
quamen ten eynde van de voorseyde tijt/ so waren sy so moede en mat/
gebroken en krachteloos van honger en arbeyt/ dat haer luttel lust
te vergaderen/ waer door het quam dat het genereren onder haer op
hiel/ de Creatuerkens die geboren waren/ vergingen/ om dat de Moe-
ders door den arbeyt ende honger verdrooghden/ ende en hadden gheen
Melck in de Borsten om die te suygen/ in dier voegen dat daer om in't
Eylandt Cuba in min dan in drie Maenden sturven (wesende eenen
van onsen Ghesselschappe op dat pas daer) seven duysent Kinderkens
van hongher/ daer waren oock Moeders die uyt mistroosticheyt haer
Kinderkens verworghden ende dooden/ andere gevoelende dat sy ont-
fangen hadden/ namẽ Kruyden/ daer mede sy de kleyne Creatuerkens
af dreven/ in dier manieren/ dat de Mans sturven in de Mijnen/ ende
de Vrouwen in't Landt-werck/ ende also op-houdende de Generatie/
zijn sy oock in korten tijt vergaen/ en alle dat lant bleef sonder volck.

De voorsz. Gouverneur gaffse/ om dat sy ghestadich arbeyden souden/sonder haer eenige ruste te gheven/ende boven den arbeyt consenteerde hy dat sy so qualijck getracteert worden/ende dat met sulcken koude/bitterheyt eñ wreetheyt/ want de Spangiaerts/aen de welcke hy d' Indianen beval/of in-komende gaf/stelde daer over sekere wreede Henckeren/eenen in de Mijnen/den welcken sy Minero heeten/ eenen anderen in de Lant-huysen/die Estanciero genaemt wert/menschē sonder eenige barmhertichheyt ende hert / haer slaende met stocken eñ roeden/ gevende kinneback-slagen/ met prickelen steken/ sy en heeten haer nemmermeer anders dan honden/eñ men sach aen haer nemmermeer teken van eenige soeticheyt/ dan altijt van wonderbare scherpheyt ende bitterheyt/dat in der waerheyt gheen wreede Mooren/ die alle quaet den Christenen aen-gedaen souden mogen hebben/ so (sonder opmercking van groote wreetheyt)en soude tracteren/zijnde volck van so minnelijcken natuer/seer ootmoedich eñ gehoorsaem boven alle anderen des werelts.Eñ want (om dese groote wreetheyt wille eñ arbeyt) diese deden/ eñ wel wetende dat sy daer over sterven souden) daerom sommige wech liepen in't gebergte/so koosen de Spangiaerts eenen sekeren buyten Officier/die sy heeten Algnazil del Campo, diese vervolgde eñ ginck jagen/eñ in de Steden eñ Vlecken van de Spangiaerts hadde de Gouverneur sekere persoonen/die deghelijckste die'r waren/die hy de naem gaf van Visitateurs, des welcken hy alleenlijck om het voorsz. offitie wille den naem gaf/ende teeckende voor solaris boven sijne ghemeyne deylinge die hy oock hadde/ hondert Indianen tot sijnē dienst. Dit waren de grootste Henckers van de Stadt/ wreeder dan alle anderen/ door de welcke alle de Indianen (die de buyten Officieren achter-haelt eñ ghejaeght hadden) werden gebrocht/ende den Hencker (welck was de Meester) quam daer eñ dede sijn klachte/ seggende: Dat den tegenwoordigen Indiaen ofte Indianen waren Honden/dat sy hem niet en wilden dienen/ende dat sy daghelijcks wech liepen opte Berghen/om dattet luy Rabauwen waren/dat hyse tastye. Terstont de Visitateur bontse aen eenen Staeck / ende hy selve met sijn eygen handen nam een ghepeckte koorde / die men op de Galeyen hiet Palinck ofte Auguila, eñ is gelijck eenen Yseren Roede/ende sloechse daer mede so wreedelijck ende so langhe dat het Bloet tot veel plaetsen uyten Lichame spronck/ende lietse daer voort doodt.

Dat is getuyge dat de wreetheyt die teghens dese Lammeren ghedaen wort soo groot ende menichvuldich is/ dat hoe wel dat wy'er u we Majesteyt souden vertellen/dat wy gelooven dat wy van duysent deelen niet en souden konnen een ghesegghen noch leelijck ende swaer ghenoech maken.

Den arbeyt diese doen/is Gout te versamelen/waer toe dienen ysere menschen: want de Bergen worden om gekeert/het onderste bovē/ ende het bovenste onder/ende dit duysent mael/gravende ende Rotzen brekende/ende het voorsz. Gout wasschende in de Rivieren/daer sy al-

tijdt int Water zijn/ende bersten ende breken int Lichaem/ende als de Mijnen selver Water geven/ boven alle arbeyt moet men dat metten armen uyt hosen/ finalijck om te mogen begrijpen den arbeyt diemen doen moet om Gout ende Silver te graven ende wercken. V. Ma-jesteyt considerere/dat de Heydensche tyrannen/uyt-genomen de doot/ en leyden den Martelaren geen meerder torment op/ dan dat syse ver-wesen int Bergh-werck. Somtijts hielden syse het gheheele jaer door inde Mijnen: Daer nae wert gheordineert/om dat sy saghen dat vele sturven/dat sy maer vijf Maenden Goudt graven en souden/ ende dat in veertich daghen dat ghegoten soude worden/ende dat sy de voorsz. veertich dagen rusten souden/ende de ruste was de hoopen op te wor-pen/die sy inde tijdt aten / d'welck was aerde te graven/ ende de hoo-pen te maken/daer hier boven af ghesept is/ welck swaerder arbeydt was/dan hier te lande den Wijngaert graven/of het lant apren. In't geheele jaer door en wisten sy niet wat Drydach was/dan veel of lut-tel/sy en lietense niet te besighen en te arbeyden. Met alle desen groo-ten arbeyt/en gaven syse niet genoech t'eten Cacabi, welc is het broot vanden lande/gemaect van wortelen van seer luttel substantie/ alsser gheen Vleesch of Visch by'en is/daer deden sy Peper van dien lande/ en Aies, welck zijn Wortelen gelijck Rapen/gebraden en gesoden/ende sommighe Spangiaerts(die haer lieten duncken dat sy seer Liberael waren/ende wel t'eten gaven) lieten alle Weke een Vercken af doen voor vijftich Indianen/ende de Minero (dat is den Hencker diese ka-stijde ende regeerde)adt de helft/ja noch meer / ende de reste deylde hy alle daghen elck eenen so veel Vleesch/als men inde Kercken tsander-daechs plagh te geven beetkens van het gesegent Broodt. Daer wa-render die so gierich waren/datse haer niet en gaeven/maer soudense twee ofte drie daghen weyden op't Veldt / ende verghden de vruchten vande Boomen dier waren / ende met het ghene dat sy in de Darmen wederom brochten/deden syse twee ofte drie ander daghen wercken/ sonder een bete meer t'eten. V. Majesteyt considerere om Gods wil-le/wat voedsel en stercke een lichaem van natueren so delicaet/ ende door de voorseyde verdruckinge so uyt-geniergelt/ gekrenckt/ende ge-travailleert/kost hebben / ende hoe dat meughelijck was dat langher kost leven/so qualijck getracteert ende benaut zijnde in alle dien groo-ten arbeydt/en sonder eten. De Gouverneur dede haer voor den kost/ arbeydt ende dienst die sy den Spangiaerden deden/drie Blancken in twee dagen/te weten/eenen halven Castiliaen,(die doet 225. Maravedis) 's jaers geven/dit dochte haer ghenoech te zijn/ om te koopen dinghen van Castilien, welcke d'Indianen heeten Cacona, dat is/Loon/Recom-pense/van welcke 225. Maravedis, men kost koopen eenen Kam/ eenen Spiegel/ende eene regel groen ofte blauwe Leck-penningen/ ende het is lange geweest/datmen haer dat oock niet en gaf / maer de benaut-heyt ende hongher was so groot/ dat sy daer luttel wercks af maeck-ten/ende sy en dochten nerghents op / dan hoe se sadt eten mochten ofte

sterven/om dat quaet ende desperaet leven te ontgaen. Hy beroofdese t'eene mael van haer liberteyt/ ende ghedooghde dat de Spangiaerts haer setteden inde scherpste dienstbaerheyt ende ghevanckenisse dan yemandt soude konnen begrijpen/die't niet ghesien en heeft / wesende geen dinck in deser werelt daer sy vry in waren/ hoe wel dat de Beesten plegen eenige tijt vryheydt te hebben om te weyden als mense op't veldt jaeght/maer de Christenen daer wy af spreken/ en gavē den ellendigē Indianen tijt noch ruymte/noch yet anders. Hy onderwierpse in geforceerde onwillige/eeuwighe ende absolute slavernye/want sy en hadden noyt eenighen vryen wille om van haer selven yet te doen/ dan daer de wreetheyt/begheerlijckheyt ende tyrannye vande Spanjaerts haer worpen/daer moetense heen/niet als gevangen menschen/ maer ghelijck beesten/ welcke men ghebonden leyt/om te doen doen al dat men wil. Als syse somtijdts lieten t'huys gaen om haer wat te rusten/ so en vondense noch Vrouwē noch Kinderē / noch yet om t'eten/ so men haer dat niet en hadde laten bereyden/om soo veel tijts te verliesen/daer en was anders gheen remedie dan sterven/sy werden sieck vanden langen ende swaren arbeyt/ welck lichtelijck quam / want sy seer teer ende delicaet zijn van complexien: Het was haer een groote veranderinge/so subijt ende t'effens in so grooten ende onghewoonlicken arbeyt te komen/ daer sy sonder barmherticheyt met voeten ghestooten/eñ met stocken geslagē worden/eñ en hoorden anders niet dan dat sy't maeckten om dattet luy Kabbauwen waren/ ende om dat sy niet wercken en souden. Ende doen sy saghen dat de sieckte wies/ ende dat sy daer van geenen dienst en kosten ghehebben / seyden haer dat sy t'huys gaen souden/dertich/veertich/ende tachtentich mijlen weegs/ ende gaven haer/om onder wegen te eten/een half dozijn Wortelē/gelijck Rapen/eñ een luttel Cababy: ende de arme menschen en ginghen niet verre/sy sturven desperaet/oft d'ander gingen verder/twee/drie/thien oft twintich mijlen/met groote begheerte om t'huys te komen/ ende aldaer haer helsch leven te eynden/ tot dat sy doot onder weghen vielen: eñ wy vonden menich mael die dooot waren/ anderen die noch snackeden/ende sommighe in doots noodt/suchtende ende steenende soo sy best nosten/ hongher, hongher, roepende.

Als de voorseyde Gouverneur sach dat de helfte ofte twee deelen gesturven waren/ so liet hy wederom loten/ende d'Indianen uyt deylen/ ende suppleerde ende vermeerde het ghetal bykans alle jaer.

Pedrorias viel in't vaste Landt gelijck eenen seer hongherigen Wolf onder de seer onnoosel eñ tamme Schapen ende Lammeren/eñ gelijck eenen tooren Gods met alle gewelt/ende aenrechtede veel fortsen met al syn Spangiaerts die hy mede bracht/eñ verwoeste seer veel plaetsen/die swermden van volcke/'twelck noyt gesien noch gehoort / noch geschreven en is geweest in eenige Historien die huydens-daeghs ghemaeckt zijn: Hy roofde ende stal meer met syn ghesełschap uwe Majesteyt/ende uwe Vassalen de Indianen/ende de schade die hy dede/was

grooter

grooter dan vier of ses Millioenen Gouts/ Hy verwoeste meer dan vier hondert mijlen Lants/ te weten/ van el Darien, daer hy eerst aen sette/ tot de Provintie van Nicaragua, het geluckichste en ghepeupleerste son-derlijckste Lant van de werelt. Van desen onsalighen mensche begost eerst in't vaste lant de pestilentie van de Indianen in-komende te ge-ven/ en liep voorts al omme over het heel Indien/ daer Spangiaerts zijn/ daer door al het volc bedurven wort/ in dier voegen dat van hem ende sijne komenden / de waerachtighe doot ghekomen is/ welcke uwe Majesteyt vernielt ende verwoest heeft/ so veel groote Rijcken in niet meer tijts dan van het jaer 1504. tot nu toe.

Als wy segghen dat sy uwe Majesteyt hebben verdestrueert seven Rijcken grooter dan Spangien/ moet men verstaen/ dat wyse soo vol volck sagen/ gelijck eenen Byen-korf vol Byen is/ ende datse nu t'eene mael sonder volck zijn/ om dat de Spangiaerts op de voorsz. maniere alle de Inwoonderen ghedoot hebben/ en dat de Steden/ Vlecken ofte Plaetsen alleen mette weghen ende Mueren blijven / alleens of ghe-heel Spangien sonder volck waer/ ende dat de Weghen ende Mueren van de Steden/ Dorpen ende Plaetsen uyt ghestorven zijnde / leegh waren.

Uwe Majesteyt en heeft in geheel Indien niet een Maravedy seker ende erffelijcke geduerende Rente ofte In-komen/ dan het is al gelijck oft men Bladen oft Stroo vande Aerde op raepte/ welck alsse geraept zijn/ niet meer en blijven: En also in alle het in-komen dat uwe Ma-jesteyt in Indien heeft/ is onseker/ ijdel en verganckelijck/ niet om an-der oorsake/ dan om dat de Spangiaerts d'Indianen hebben/ ende so syse dagelijcx dooden ende verminderen/ so volgt dat uwe Majesteyts Rechten ende In-komen oock verloren gaen ende minderen.

In de twaelfste Redene staet.

HEt Koninckrijck van Spangien is in groot perijckel van verlo-rente gaen/ verdestrueert ende gerooft te worden/ verdruckt ende verwoest van ander vreemde Natien / de reden is Godt / die recht-veerdich / waerachtich / ende opperste Koninck van al / seer ver-gramt is / om de groote misdaden ende sonden die de Spangiaerts ghedaen hebben al het Indien door / affligerende / verdruckende/ tyranniserende/ roovende ende moordende soo veel ende sulcken volck sonder redene ende recht / binnen soo luttel jaren/ verwoestende soo veel ende sulcke Landen/ Steden ende Vlecken / welck volck al rede-lijcke zielen waren/ ghesch apen ende gemaeckt nae het Beeldt Gods/ ende ghelijckenisse vande Alderhooghste Drievuldicheyt / alle Gods Vassalen/ ende verlost door sijn dierbaer Bloet/ die rekeninghe houdt/ ende niet en vergheet een ofte gheene van dien / ende die Spangien verkoos voor een Dienaeressche ende Instrument om haer te verlich-ten ende te brenghen tot sijnder kennisse / ende al oft hy hadde willen

recom-

recompenseren op dese werelt/sonder den eeuwigen loon/gaf haer soo groote schatten ende natuerlijcke rijckdommen/haer openbarende so geluckige/lustige ende verre landen/met oock artificele/te weten/de ongelijcke Mijnen van Gout/Silver ende Gesteenten/met noch meer ander noyt ghesien noch ghehoorde gaven/van welcke sy ondanckbaer zijn geweest/daer tegens wederom gevende so veel quaets/ende Godt houdt desen regel ende maniere van doen/als hy sijn straffe ende justitie executeert/dat hy plagh te kastyen ende te straffen de sonden over de sondaren/by contrarie maniere dat sy ghesondicht hebben.

Dese distructien/overlast/fortse/onrechtveerdicheyt/ wreetheyt eñ moordeeryen ghedaen ende gheperpetreert teghens d'Indianen/zijn so groot/soo afgrijselijck/so openbaer ende notoir/ dat de tranen schreeuwen/ende 't bloet van so veel onnoosele menschẽ klimt tot boven in de opperste Hemelen/ende en houden niet op / voor ende al eer datse van Godt verhoort worden/ende daer nae neder vallen ende spreyen haer over de gantsche werelt/ende luyden so grouwelijck/onmenschelijck/verwaerlijck ende verschrickelijck in de ooren van de vreemde natien/alsse zijn/ eñ by consequentie sal volgen in de herten eñ ghewissen van allen den genen die't hooren sullen/groote schande/afgrijselijckheyt/abominatie/haet ende infamie vande Spaensche Natien ende Koninghen van Castilien/waer door wel veel schade mochte komen.

Int eynde van't voorseyde Tractaet/staet inde Protestatie van den voorsz. Bisschop/als volght.

DE schade ende 't verlies/welcke de Kroone van Castilien ende Leon om dese sake is gekomen/ende op gheheel Spangien sal komen/in deser manieren verwoestende/ moordende (so toch de rest van selfs sal sterven eñ vergaen)is so groot/dat de blinden dat sien sullen/de doove hooren/de stomme roepen ende de wijse oordeelen: want ons leven niet langhe en kan wesen.

Ick roepe voor getuygen alle de Hierachien ende Chooren der Enghelen/alle de Sancten ende Heylighen van dat Hemelsche Hof/ alle de Menschen des Werelts / ende bysonder die leven sullen korte jaren hier na/vande ghetuyghenisse die ick geve/ende ontlastinge van mijn conscientie die ick doe/ dat so verre sijne Majesteyt den Spangiaerts toe-laet de voorseyde duyvelsche ende tyrannische veylinghe/met wat Wetten/Ordinantien ende Penen datter in versien worden / alle het Indien in korte dagen sullen verwoest ende sonder volck sien/ als nu in het groote Eylandt Española, ende d'ander Eylanden eñ vaste Landen over drie duysent mijlen weeghs/ sonder het voorschreven Eylant Española ende synen bybanck / ende dat om de voorsz. sonden (soo veel als ick inde Schriftuere lese) God heel Spangien kastyen sal met afgrijselijcke gheesselen/ende moghelijck 'teenemael verdestrueren.

FINIS.

